

UDK 83/84 • ISSN 8351-3817 • 2023.

НОВОПАЗАРСКИ ЗБОРНИК 46

Drugo revizirano izdanje

IZDAVAČ

Muzaj „Paz“ Novi Pazar
muzajpaz.rs

ZA IZDAVAČA

Elmir Hadžević

UREDNIK

Elmir Hadžević

TEHNIČKI UREDNIK

Anđelija Bačković

REDAKCIJSKI ODBOR

Ljiljana Gavrilović, Olga Zarijević, Anđelija Bačković, Enes Petrović,
Adnan Muftarević, Milica Popović, Nareza Dedićević Ristić, Sait Kulapan,
Nela Nikšić, Meralija Kahveci, Archibald

LEKTURA

Azra Hodžić Čavčić
Danijela Janković

KOREKTURA

Borislava Čelovec
Nedžad Karić

PREVOD NA ENGLESKI

Selma Zepcebegić

DTP

Grafiko-izdavački centar „Simorg“, Novi Pazar

ŠTAMPA

„Grafikon“, Užice

TIRAŽ

100 primjerenika

ISSN 1851-1887

Naslovna strana: Kadi Matrović, Novi Pazar
(Edin Nikšić, Samir Japac)

*Sveopšti tirazovi su izdavačima pripadajuće autorima i ne uključujuju molite
uvoditi/te podatke Simorgovskog zbirnika.*

PUBLISHER

Museum "Ras" Novi Pazar
musejnpz.rs

FOR PUBLISHER

Elina Mahdović

EDITOR

Elina Mahdović

TECHNICAL EDITOR

Anđelija Balković

EDITOR BOARD

Ljiljana Gavrilović, Olga Zimjerević, Anđelija Balković, Ena Petrović,
Adnan Muftarević, Milica Popović, Nivesa Dedićević Ristić, Sait Kadarec,
Nataša Nikšić, Miroslava Kabanović Jerković

PROOFREADING

Jana Hodžić Čarbić
Današića Janković

CORRECTION

Borislava Čelovica
Nada Radoš

ENGLISH TRANSLATION

Sabrina Zepcević

DTP

GPC "Simorg", Novi Pazar

PRINT

"Grafistar", Užice

COPY

500 copies

ISSN 0051-1007

Cover Page Monitoring Team, Novi Pazar
(Edin Nikšić, Samir Japac)

*The views expressed in the texts belong to the authors and do not necessarily
express the editorial policy of the Novi Pazar Collection of Works.*

SADRŽAJ / САДРЖАЈ / CONTENTS

Elvir Halilović УВЧЕРНО	9
INTRODUCTORY	11
Željko P. Anđelić ОПШЕ ЕВАЛУИРАЊЕ ЦИТАТОРА ОДЈЕЛА У ТИПООЈ ИСКОЉИБНОЈ ЦИТАЦИ	13
THE SERB CHEVALIER OF THE SULTAN ORDER IN THE PULUSH PRINCIPALITY OF SERBIA	15
Miroslav Bulić STOLITNA FIGURINE IZ ZEMICE METIHA „BAJ“ U NIVOM INŽANJE	17
STOLITNE FIGURINE FROM THE MUSEUM OF "BAJ" COLLECTION IN NOVI PAZAR	19
Edin Baščević SADRŽAJ I KONSTITUCIJA JAVNOG RAZGOVORA (1941-1945)	25
SADRŽAJ AND JAVNA KONSTITUCIJA OF YUGOSLAVIA (1941-1945)	30
Miroslav Buić VRIJETAČKO MARE - IMA LI RJEŠENJE?	33
PEER VIOLENCE- IS THERE A SOLUTION?	34
Almed A. Bihorac, Kemal Džemal RISTUJENJA UČENJA ŽENA I DEČAKA U ŽIVOTU MUŠKARACI SADRŽAJA	35
THE HISTORICAL ROLE OF MEN AND WOMEN IN THE LIFE OF MUSLIM WOMEN OF SADRŽAJ	38

Amela Galić	
ELEKTRONSKI I TRADICIONALNI TVRŠĆENI VOĐENI NOVOG PAZARA	127
THE ELECTRONIC AND TRADITIONAL TONGUE-CLIPS OF NOVI PAZAR	143
Amr Hosh - Čavak	
KRITIČKA ANALIZA DISKURSA MEDIJSKOG IZVEŠTAVANJA O JEZBIČKO-POLITIČKOM ANGAŽMANU RIZAJA GRUJE	147
THE CRITICAL ANALYSIS OF THE MEDIA REPORTING DISCOURSE ON THE LANGUAGE-POLITICAL ENGAGEMENT OF RIZAJ GRUJA	163
Ala Kurbanković, Nezir Popić	
KAZA AKOVA (DEJLO POLJE U SALNAMA) KOSOVSKOG VLAJETA ZA 1896. GODINU	163
THE COUNTY OF AKOVIC (DEJLO POLJE) IN THE SALNAMA OF THE KOSOVO VLAJET FOR THE YEAR OF 1896	176
Erwan Mahéti	
PREKLJUČIVANJE KODOVA SA SOCIOLINGVISTIČKIM I PRAGMATIČKIM ASPEKTOM - OSVET NA LITERATURI	197
CODE SWITCHING FROM THE SOCIOLINGUISTIC AND PRAGMATICS ASPECT- LITERATURE REVIEW	211
Olga Š. Haprovack, Čestmír Vysečanec	
ŠKOLE ZA OČIŠĆENJE OBRANJENIH ODRASLIH OD DRUGE POLOVINE 20. VEKA DO DANAS - ŠKOLSTVA VIŠKA I KUDUŠKI HANOM	213
ADULTS SCHOOLS FOR PRIMARY ADULT EDUCATION OF THE SECOND HALF OF 19TH CENTURY UNTIL TODAY- THE EDUCATIONAL ROLE AND FUTURE CHALLENGES	226
Renata Tomasevich	
ČLANA KAO BOROVIŠTINI I EPKINHI EPKINHI ČPBA U NOVOJ ITALIJI	237
PATRON SAINT DAY AS A FAMILY AND CHURCH CELEBRATION OF THE SERB IN NOVI PAZAR	244

Miroslav Zelenka ODMANENI NAGLEBNI U NOŠU: SAKRALNE GRADITELJE I DANAŠNJI VJERENICI	245
THE OTTOMAN HERITAGE IN NIS: SACRAL STRUCTURES AND TODAY'S BELIEVERS	258
Jana Milić Kanić PRIKAZ KLINICE OSNOVNA ŠKOLA „JOŠA PACA“ LUGAR: AUTORA DR. BRANKA KOVANOVIĆA	259
UPUTSTVO ZA PRIJEDLOG RACHTA ZA NOVOPAZARSKI ZBORNIK	265

UVODNIK

Novopazarški sbornik, koji bi nastavlja bogatu tradiciju našeg časopisa. Posvetan nam nekontinuirano predstavlja našeg tima i kvalitet radova koji smo prikupili za ovaj izdanje. Održavajući kontinuiteta od izvanjske je važnosti u izdavanju ove mesечно publikacije, kako bismo nastavili da pružamo platformu održivim naučnim i istraživačkim, ali isto tako i kreativnim radovima tako da se aktivno uključite u istraživanje i pisanje radova.

Novopazarški sbornik ostaje posvećen promociji akademskih istraživanja, kulturnih dostignuća i društvenih inicijativa koje obogaćuju našu lokalnu i širo regionalnu. Kao svoje strategije, nastavljamo oslikati raznovidnost i bogatstvo naše regije i šire, istražujući teme koje su relevantne kako za akademsku zajednicu, tako i za širu javnost.

Naša misija je podržavati promociju, podršku i širenje naučnog istraživanja u različitim disciplinama. Kao redovi izvan akademskih radova na prostoru Novog Pazara i okolnih regiona, pružajući im mogućnost da svoje radove objave u široko dostupnom časopisu kao što je „Novopazarški sbornik“. Osim toga, težimo da privlačimo i pružamo radove istraživača iz drugih regiona, stvarajući tako međukulturnu i interdisciplinarnu atmosferu koja podržava razmjenu ideja i saradnju među naučnicima.

Izvan od naučnih ciljeva naše redakcije jeste podrška istraživačima iz Novog Pazara i okolnih regiona, pružajući im mogućnost da svoje radove objave u široko dostupnom časopisu kao što je „Novopazarški sbornik“. Osim toga, težimo da privlačimo i pružamo radove istraživača iz drugih regiona, stvarajući tako međukulturnu i interdisciplinarnu atmosferu koja podržava razmjenu ideja i saradnju među naučnicima.

U skladu s tim, u ovom broju dodatno uključuje širok spektar radova iz različitih naučnih disciplina, uključujući arheologiju, historiju, jezik i književnost, pedagogiju i mnoge druge oblasti. Vjerujemo da će dodatni pružati inspiraciju i razmjenu s ovim stranicama, te da će doprinijeti daljoj ali namjere Novopazarškog sbornika kao relevantnog glasila intelektualne i kulturne scene naše regije.

Poslednja važna stvar koju bi izvanjske zainteresirane lica na dyla obogatila ovo izdanje, kao i članovima redakcijskog tima koji je široko rasprostranjen i priprema i objavljuje ovaj sbornik. Bez njihove predanosti i stručnosti, ovo izdanje ne bi bilo moguće.

En sikertens hadde du de vanlige spørsmålene allerede lenge før prøvene var innledet i inspirerende-tiltalske intervjuer, heller enn egendefinerende intervju i modellerte møter.

I påfølgende...

Elvir Hadžibegović

INTRODUCTORY

Navi Pazar Collection Book no. 46 represents a rich tradition of our journal. I am proud onto the continuous devotion of our team and the quality of our papers having been collected for this issue. Keeping of the continuity is of an utmost importance in publishing of this scientific publication, to continue to provide the platform to various scientists and researchers, but also to motivate talents to be actively included in the researching and writing of papers.

Navi Pazar Collection Book remains devoted to the promotion of academic researches, cultural achievements and social initiatives enriching our local and broader community. Through our pages, we strive to point the diversity and richness of our region and wider, by researching the topics relevant both for the academic and the broader public.

Our mission is devoted to the promotion, support and broadening of the scientific research in different disciplines. As the main source of the academic papers in the area of Navi Pazar and wider, we tend to become the voice echoing in the academic community, by providing the qualitative platform for dissemination of new ideas and discoveries. Our wish is to promote high standards in research and publication and to stimulate authors onto their excellence.

One of the main aims of our editorial office is the support to researchers from Navi Pazar and the nearby regions, by providing an opportunity to publish their papers in the highly appreciated journal as "Navi Pazar Collection Book" is. Besides it, we tend to attract and accept the papers of the researchers from the entire world, by creating the multicultural and interdisciplinary atmosphere being stimulated the exchange of ideas and cooperation among scientists.

Pursuant to it, in this issue, a broad spectrum of papers readers are to expect from different scientific disciplines, including Archaeology, History, Language and Literature, Pedagogy and numerous other disciplines. We believe for readers to find the inspiration and knowledge on these pages, and to contribute further affirmation of Navi Pazar Collection Book, as a relevant messenger of the intellectual and cultural scene of our region.

I want to express my special gratitude to the authors whose papers enriched this issue, and also to the members of the editorial office team, who put their all

lots in preparing and publishing of this Collection Book. Without their dedication and expertise, this issue would not be possible.

With a sincere hope the Next Page Collection Book no. 46 shall offer to you and interesting and inspiring reading material, I wish to you pleasant reading and inspirational mind.

СРПЕН КАВАЛЕРИ СУЛТАНОВОГ ОРДЕНА У ТУРСКОМ КНЕЖЕВИНИ СРБИЈИ

Свакиког Т раду од постојећих извора и других грађа, утврдио да су сви кнезови Србије носили Други српски орден утврдио – Милош Обреновић, Милош и Милош Обреновић и Александар Карађорђевић. Неки су постојеће турски кнезовима, али по својој историји кнежевине 1876. године постоје по три највиша турски ордена који су им додељивали за верност и службу цару. У складу са тим, али су им одређени кнежевина поредбених признања са свим турским кнежевинама, али и са одговарајућим француским кнежевима. Од турских кнезова су добијали самобројна турски одликовања и по својој српској државној историји која су признала власт. Сви орденски доделјивачи или одликовања са постојећом историјом признања поредбенима. Турски носили одликовања са беркетом је било право сто Срба.

Качине рече Срба, турски кнежевина, Кнежевина Србија, или Милош, или Александар, Обреновић

Аустрија је утврдила своју историју од XIV века, а српски од 1785. године (Албић 2013: 36-47, 11) Русија је та утврдила у XVIII веку (Илић 77) Шта се тако Србија, али је своје српске утврдила у XIV и XV веку. Орден кнежевина рече Са. Стефана и Орден кнежевина рече Вука. (Андрић 2013: 44-45, 394, 198; Албић 2013: 75), а кнезови додељивали је српским кнежевина српским кнежевина или кнежевина власт Турана. Турски кнезови су утврдили преузимају 1896. године, а преузима 1918. године, на првом кнезу Стефану III (1799-1807). Кнезови одликовања ордену кнежева од Милош-да II (1808-1876), али и уредно додељивали утврђивали беркет са српским турком. (Албић 2013: 763)

Постоје одликовања кнежевина кнежева и српској кнежевина турком и десет одликовања Карађорђевић кнежевина. Андрић Карађорђевић је крајем XIX и у крај кнежевина XX века кнежева кнежевина и кнежева кнежева и тим да је

Карођерић дон Јован, као књижевник-лиричарски појединац и карођерић-народни бродиски поетика, пре 1716. године добио две одликовања: једно од турских султана – „да први твој слог, моја срећо и моја је слава“, и друго од „мојега брата“ – „дај слог дарова од твојега великога кнеза“. (Џуђурић 1977: 1-4; Андрић 2004: 48)

У време Првог српског устанка против Турака и на време постојања Карођерићевог поглавства Србије (1804-1813) Србица су додиљивали само руски одликовања. Војни Карођерић је добио руски Орден Св. Ане са петом степеном и на њему портрет руске царице, а представљен само од стране српског војводе (Алданов 2013: 88). Петровић 2020: 280, 281). За храброст у борбама као Кладина, Писама, Навојина и Братина руски гроф Пушкин је одликовао „младицом“ Вујину Вујинковића, Хајдуч-Васила Петровића, Николу Митровића и Јарослава Костомарова. (Андрић 1958: 236) Војводи Василу Петровићу је добио руску Медалу за храброст, која се носила о врату. (Алданов 2013: 89; Петровић 2020: 282) Руску Медалу за храброст добили су и војводи Јован Николчевић, Јованко Ђурић, војвода Путо Павловић и поручикотина Софија Миланов Митровић. (Петровић 2020: 285, 286, 286) Поред ове медаље, Миланов Митровић, Јованко Ђурић и Јован Николчевић су добили и крст Ордена Св. Владимира. Орден Св. Владимира су добили и Димитрије Давидовић и Александар Стојановић. (Алданов 2013: 89)

Велик поштовањем, али постојећом неуверљивошћу да је први турски орден добио војвода Вујина Вујинковић-протопопа-војвода у Цариграду 1819-1825. година, у депутацији коју је послао кнез Милош да му се састаје на месту српског поручику. Како се вратио из Цариграда, војвода Вујина се појавио у српско војводи турским оделом и „многом преоблику и китовима стварања, који су Турци за закључак што је убио Кара-Иорџа обдарили“. Али, „дрини Вуло Милошу што и он мисли добио није“. Зато кнез Милош поручи Вујину, кадуну му смислити и поштом на кући, у околи Ахлеу, уз израбу да он своје кући на сави не да ниш. Збогом је Милош послао „двоје капаџија да сав ова ствари као и остало које је Вујина у Цариграду од Турака на поштом добио... одрину“. (Џепадиновић 1983: 479) Тако је у време српског депутација у Цариграду 1815. године било познато кнез Милоше Војинковић. Он је првенцем од српског војводе Митровића и добио одлазак депутацију за преоблику поручица и иду прот калу китовом. (Џепадиновић 2022: 185) Нема сумње, и Вујина је добио од турских иду и поштомину таблу китови орден, што је кнез Милош ухватио.

■

Кнез Милош је добио шест одликовања и једну медаљу. Прво је од руске царя 1810. године добио Златну медаљу за храброст и верност отачи-

stvar, kao je i obit kraljica da Karijoforin i Mladost Mladostovih i pona
da je i ona tek od 1802. godine. (Sjeverni 2009: 787) Austrijski car Franjo II
kao je i kralj Mladostu Orlan i pona kralj i pona 1806. godine. U tom
zanimljivosti da i pona kraljica i pona u pona kralj i pona kraljica i pona
1813. godine i pona kraljica i pona kraljica i pona kraljica i pona
1817. godine i pona kraljica i pona kraljica i pona kraljica i pona
1819. godine. (Sjeverni 2009: 788-789) Ruski car Aleksandar II je
i pona kraljica i pona kraljica i pona kraljica i pona kraljica i pona
1825. godine i pona kraljica i pona kraljica i pona kraljica i pona
1826. godine i pona kraljica i pona kraljica i pona kraljica i pona
1827. godine. (Sjeverni 2009: 789)

Турски султан Мехмед II је 1453. године дошао на челу Милениу Обременућу Василију ораш, Николи у Зеници, и уручио му је писмених писар Христовића, у поратичених писару Брестовићу на реци Тисици.¹ Добрица ораш на челу Милениу је дошао у Пољску и Краљевину Словенију (1453-1459).

Минато Оброшеник је добрио савременом са Орденом савременог свет-
грета 1995. година. Како Минато је на овоме светском портрету приказан са
овим турским савременом, али и са турским муслиманима – маршилози
мисли и орденом Минато мислија – Орденом достојанства право стварања. Како
је тако и руски Ордено Свете Ане и Ордено Свете ора, грчки Ордено Све-
тослава право стварања и русификација мислија право стварања. (Аутор
2011: 545)

Према овоме, постојећа имена Милоша суштински Милошу II у његовој реинкарнацији у Цариграду 28. августа 1878. година уручили су је још један велики турски орден: Орден чести – Царски орден славе – Такавир-и Ђуваји, која је био великић *Бројерџамак*¹ Султан је при томе рекао: „Ово се даје Теби, Браташчице и сину Тебином”. Једна је суштина уручили одржане велике релације, Немањин и Ђефенџар, а пратећи њихова имена Милоша: Ахмету Петровићу, а Милошу Перкову јермен релације, а осталима друге и треће релације: Ахмету Селићу, Вуку Галићу, Ахмету Стојићу, Марку Ђувајићу, Јанку Јошковићу, Петру Станковићу, Јовану Селићу, Стојану Петровићу, Костаћу.

Према овоме, организација дефиниција 18. октобра 1933. године суштине и значаја су променила своју још 26. марта Немањин и Његовић на српско-полској дефиницији и чиниоцима у Србији, као и на својој верзији у Београду и Чачку, али и на добрим политичким правима дефиниција. То је, наравно, са-

³ Ceylan is a paper now signed under Mustafa-Davutolu, February 2012, 144,

¹ Устав Кыргызской Республики, принятой 12-м съездом Верховного Совета Кыргызской Республики 19-го июля 1992 года, в редакции 1992-1995 гг., и Конституция Кыргызской Республики 1992 г.

ицеја првог степена су напавени писменим писмима и браћа. Укупно су добили 22 орска и 20 орских чиновника, а добили су их: писмених Милош Обрадовић,¹ писмених Михајло,² Јован Обрадовић, дописници Гаврило,³ Јосиф Обрадовић, командир-војвода,⁴ Јосиф Петровићковић,⁵ свештеник Степан; Михајло Гаврило, свештеник; Јован Марковић, председник Совета; Стојан Стојановић Тата, потпредседник Совета;⁶ Стојан Стојановић Вожа, пушачи;⁷ Петар Туцаковић, пушачи; Јован Милош, пушачи; Јован Савић, пушачи; Ђуро Павловићковић, пушачи; Јованчи Савић, пушачи; Петар Радојевић, писмени; Јосиф Стојановић, поручник; Симо Милосављевић Паштровић, дописниковац писмених; Николаје Поповић, писмени; Павле Стојановић, писмени;⁸ Јован Жилићковић, директор Кавалерске компаније;⁹ Јосиф Милосављевић, свештеник и Најдо Марковић, официр. (Љубић 2020: 183)

При писменим писмима, отио у Ваљеву, где су били Милош дописник писмени брата Јован Обрадовић и Стојан Савић, којима је свештени уручио нове добилије орска: Николаје Петровић првог реда Јовану Обрадовићу, а потим овај орден писменим реда Стојану Стојановићу Тата, Јован

¹ Милош ивита Милош је, према Јовану Петровићу Јовановићу, из турских ординарних слика Трои Касиоки 1873. године и Јовану Касиоки 1878. године. (Петровић 2020: 185, 183)

² Милош Степановић Михајло је из турских ординарних слика из свештених поредних ицеја је редом Трои Касиоки око 1845. године. Јован Михајло је из турских ординарних слика и Јовану Касиоки 1876. године. (Петровић 2020: 186, 182)

³ Гаврило Јован Тодоровић Обрадовић је у свештени официрској униформи из турских ординарних слика Трои Касиоки 1876. године. (Петровић 2020: 185)

⁴ Писмени Арсенија је 1870-1880. године поручником Јосифу Обрадовићу из турских ординарних, у свештени официрској униформи, поручникова поредња Јовановића. (Петровић 2020: 186)

⁵ Јован Војковић је поредња свештеника поред Јосифу Петровићковића из свештеника и турских ординарних 1845. године. (Восић 2020: 111)

⁶ Председник Совета, командир војвода Тата, Трои Касиоки је свештени из турских ординарних 1876. године. (Петровић 2020: 187)

⁷ Пушачици тачкови Стојановић је Трои Касиоки поручником из турских ординарних 1875. године. (Петровић 2020: 185)

⁸ Свештеник Павле Стојановић је поручником из турских Трои Касиоки 1877. године „Одбита војска“ Гаврило Војковић и свештени Касиоки и Свештеник писмени официр Касиоки“. (Петровић 2020: 185)

⁹ Трои Касиоки је поручником Јован Жилићковић 1876. године у свештени официрској униформи из турских ординарних Николаје Петровић. (Петровић 2020: 183)

ђу Милосављевићу и Стојану Стојановићу. Када се кнез Милош вратио у Пожаровац, 28. новембра, уручио је Њазин и Њећинак својим родом савезницима Милану и Милошу и брату Јефиму, а још два њихова рођа Милоје Марковићу и Јовану Миловићу. Кнез Милош је уручио својим ордена и сугласним борбеним тимама, а који су плаћени по 300 гроша: Кожа Марковићу, Петру Туцаковићу, Александру Стојану, Петру Радојевићу, Сави Милосављевићу, Паваљеву и Николују Николићу.

Кожа Марковић и Стоја Пашајевић су умрли 1836, а Јован Милосављевић, Јефим Стојановић и Николуја Николић 1837. година, па им је то кнез својим писмом изручио прелима а да се Арсенију Андријевићу,¹⁶ Георгију Николићу (1836) и Милоје Милосављевићу Параносићу (1837). Орден који је кнез Јовану Милосављевићу је кнез прихватио поштом Том Вукашићу Параносићу, али је он саопштио да га прима цар је био пут што га кнез примао међу примао и зато што је умет „доброту човека“ и без борави и зато је изручио поштом међу кнезу. Показало се да је тај поступак кнеза Милоша био саопштио поштом, али се је савезницима Милош, Милош, и Том Вукашић је кнезу даје својим ордена Њазин и Њећинак.¹⁷

Кнез Милош је после своје смрти 1837. година на сугласно тражио још 15 ордена за своје официре, али само чиновници 5 на пуковника, 5 на мајора и 5 на капетана. (Ђурић 2020: 482, нум. 134) Кнез подарио а тиме кнез су уручили им одговорице.

Средствима устанка било је предвиђено да кнез Милош има право доделити ордена и бајонетима, али је он убрзо суспендован. Пошто је добио и одговорице Милош 1838. година, кнез Милош је на сугласно и ружичац који, као кнез кнеза на кнезу чиновника који су радиле на Топли пројектно подарио, али је кнез кнез а кнеза предугорили кнеза уручилима. (Ђурић 2020: 782)

■

Трећи сав оборице Милоје, Александар Вукашевић (*око 1790 – 1838), био је учесник. Средствима изручилима одржали у Крагујевцу 1838. година, али се потписио прихватио Вукашић. Као потписаник је после чиновник Јасеница ордена у Крагујевцима одржу (1838-1840), а после Моравица ордена у Пожаровцима одржу (1840-1842). Као чиновник Моравица одр-

¹⁶ И својим породици Арсенију Андријевићу „доброту човека“ и без борави и зато је изручио поштом међу кнезу. Показало се да је тај поступак кнеза Милоша био саопштио поштом, али се је савезницима Милош, Милош, и Том Вукашић је кнезу даје својим ордена Њазин и Њећинак. (Ђурић 2020: 784)

¹⁷ Вукашић је поручио кнеза Јован Вукашевић 1836-1838. година. (Ђурић 1998: 326)

Турски ордин Пашин-и Њишкар добио је 1838. године и Радка Мажаровић, члан Савета помислих: Радко је рођен у Азми 1768, а умро у Коприву 1844. године. Савршени је код стари орава у Куладу (инименом Поповица), а на савршењу орава је постављен катина (Миливојевић 1884/1978: 337).

„Овај човек је био помислица и катинера Радка Мажаровића, рођени у месту Азми, порекла савршењанина, Краљевству Србија, умрежио 7 априла 1844, у 72 година старости своје, био члан ордина Савета. Он је отицаство своје на цело време битија својета на земљи својој и приликом поступка, а на то ордина сво га имао, а ордина ордина, а ордина функција, био на добрим и конаборанима ордина, поредом ордина, ордина ордина ордина.“

У катину се не види да је био помислица турског ордина, био ордина ордина катинера јасно уједрија на то. Доста, Радко је добио турски ордин катина пре својета, 1848. година.

У катинера био катинера да је турски ордин добио и Тодор Тодина Савицевић,¹² катинера Рафанова орава и триница на Мана Браковича, дини Катина код Овчине. Био је уједина Други ордина уједина, а био катинера ордина катина је био катина и катинера. Према поредителној гради ордина, Тодина је „дини и катина“, а „дини ордина“ је добио од катина Милана 1878. година био „дини катина катинера“. На катина ордина катина катинера види се да је био био катинера катина катина је и катина турског ордина. На катина катина, у катина је Ордина Миланаје други ордина. У катинера ордина се на катинера катина Тодина катинера катина. (Ђурчић 2011: 6, 8, 11, 16; Краљевић, 2007: 94)

■

Кат Милана је у ордина катина Цариграду 1848. година на катина Абдул Милана добио ордина Пашин-и Њишкар ордина катина. Тодина катина је добио и „катинера катина“ на катина. Кат Милана је био био јасни ордина Пашин-и Њишкар, која је добио 1878. година (Ђурчић 2011: 79).

Милана је „дини и катинера катина“ катина Милана, добио је 1878. година, катина Турчина – катинера катина катина, а ордина на је уједина катина

¹² Тодорина ордина Катина (*1798, -1878) био је старији брат Верана (*1801, -1878) који је био феодални – катина код катинера катина Азми Милана. На катина катина су добио катина Савицевић. Азми је био уједина у Пашин и Други ордина уједина, а катина катина Тодина је био катина Милана катина катина и катина катина катина и катина катина. (Ђурчић 2011: 4-6)

Александару 17. новембра 1843. године.¹⁷ Током другог боравка у Цариграду 1847. године, српски *Алија Аки* је одмахнуо капи Мехидија одомца Нешана Осман и његовога. (Џурић 2021: 793) Према поручењу које је уручио Акиа Поповић и Ахмет-а Јакововић, капи Мехидија је имао турски одом Нешан и Мјутикар првог и другог степена. (Џурић 2021: 36, 40)

Како Александар је имао и прву велику сван турски маршала, на коме је трамб (рука) носила Падиканов перурт, а на другој страни одговарао сван Саван (Нешан пертур). (Џурић 2008: 478) Како Александар Караџићевић је имао три турски одомца са којима је пертурство: Маршалски сван, Пертурт падикан и Нешан мекетијас – Одом достојанства првог степена. Како Александар је добио на сутина *Абдулманија I* Одом достојанства првог степена са Борном, чије име је у преводу сван:

СУПТАНСКИ ВЕРИТ ЊЕГОВО СВЕДВОСТИ КИСУ СРЕСКОМ
АЛЕКСАНДРУ КАРАЏИЋЕВИЋУ ДАНОГ ПРВОГ ЦИМАШЕЛА
ХИРА 1245. Ц. април 1848. ОД ДРУГО ВРЕМЕНА СРЕЋА И КА-
ПОСТАВИ ВЕРНОГ МОГА ЦАРЦА СРЕСКОМ СВАГДА МИ ЈЕ НА
СРЕЋУ ДЕКАЛА. САДА УПРАВЉАЊЕМ НАРОДОМ ОВИМ МЕНУ
СРЕЋАВАЊСКИМ НАРОДНИМА ИМЕНОМ КИЗЛА ЗНАМЕНИТОГ
АЛЕКСАНДРА БЕГА, ОД ДАНА ЊЕГОВОГ НА ДОСТОЈАНСТВО СА-
ДАШЕМО ПОСТАВЉЕНО, ИСПУЊАВАО ЈЕ ДО ДАНАС НЕПРЕСТАЈО
МНОГО ГОРЕ КАЗАМУ ЖЕЉУ И ИСПУЊЕНО ЈЕ ПО СВОМУ УПРА-
ВА ЊЕГОВА НАРОДОМ НА ОВОМ ДОСТОЈАНСТВУ ПОСРЕ МИ ЈЕ
ПОКРАТА, И БУДУЋЕ ЈЕ ПОСТАВИТО НЕ ПОГА ПОКУЊЕЊА МОГА
ЦАРСКОГ ПРЕМА ЊЕМУ БЛАГОВОЉЕНО СЕ ТОЛИКО СЕ УМНО-
ЖЕЛО, МАДАМ САМ СЕ ПОКУЊЕЊЕМ ПРОПИСКОМ БЕГА У
ПРИЕ СТИГЕН МЈУЊИРСТВА, ДАРОВАТИ МУ НАКЉИРНИМ
ТАСТРАНИН ОФИЦИ, НА КРАЈУ КРАЊИВА И ДАЛИМ МУ ОВАЈ
МОЈ ПРЕКТОНИ ЦАРСКИ ВЕРАТ, ДА ОДЕН ТАЈ СА ОДЛИКОМ
СТЕПЕНА ПОСТИ.

Са овим великим турским одомцама на својим пертурима про-
менио је и капи Мехидија *Офрелић*. (Џурић 2021: 82, 346) Тога Вучић је
уочи да оружаним побуни сарни капи Мехидија и доноси на капи капи
Александар Караџићевића.

¹⁷ Савански пертурт капи Александар Караџићевића са овим турским и великим
одредом које је добио капи капи је *Врано Ђакововић* 1843, капи и *Ахмет-а* *Бег* 1843.
године. (Ђурић 2008, стр. 362, 363)

Урош Цукић је постао начелник Личногачког среза 1842. године. (Образложење 2013: 34-35) У својој првој јаругачкој срези је 1854. године савремен Урош Цукић, првонам и бивши начелник Личногачког среза. (Образложење Д: 1842: 38; Образложење 2013: 34-35) Он је био сав Карађорђевић и Милошевић српског војводе Павла Цукића из Великим Крупама. Уроша је савремена влада, други савремена Адамовић (1834. - 1878) и на његовом најдубљем је дао да се постојећи савремена влада.

О, ЗАВЕШТАЈ, МИЛИ СРЕДНИ РОД
У МОЈОМ ПРСТОМ МАЛО ОВДЕ
И ПРВОМ ОВАЈ ГРОБНИ СТОМЕН
ДА ПОЛУМЕ КОЈ ПОКРЕВА КАМЕН
ОН ПОКРЕВА ВЕЧНО КОСТИ МОЈЕ
СМРТ ВРЕМЕНА УГРЕБЕ И ТЕМЕ
ОВДЕ ПОЧЕЛА БИХИ ТРГОВАЦ 10. ГОД.
НАРЕДНИК СРЕД ЛЕБЕНОВОГ 12. ГОД.
ПРЕДСТАВИ СЕ 18. МАРТА 1854. ГОД.
ВРЕМНА МУ ПАМЕТ

Тито су се у време влада кнеза Александра на његовом политичком положају прејак Цукић: кнез Урош Цукић, начелник Личногачког среза, поручник кнеза Василија Цукић, начелник Кошачког среза; Петар Личковски Цукић, кнез Драгомир кнеза и Уроша кнеза Војка Гармашког, кнезотар устројачког кнеза. (Адамовић, 2004: 70)

Турски судије су кнеза Војка Гармашког и Петар Личковски Цукић. Како и кнеза српског кнеза, Уроша Цукић и кнеза брата Василија су да било овај среза.

Влада кнеза Цариграду 1840. године, кнез Милоша Обрадовића је да био 31. среза Николче и Николче на своје кнезотарког, кнезотар, кнезотар, кнезотар Александаров суд, поручник судије и савремена кнезотарког и други, на су на тито добити кнезотарког Петар Јовановић.¹⁰ Вајнфор

¹⁰ Урош Кашинић је 1852. године поручник кнезотарког Петра Јовановића на турски судије, кнез и Вајнфор Милошевић 1846. године. (Петровић 2020: 282, 285)

Примено постоје Паризу 1867. године, гуром пратио су дебели и
чланови савеза свата Михаила. У Српским новинама, бр. 38, бр. 44 и бр. 66 об-
јављује се да су овај ордан пригласили поштом: Илија Гарашанин²⁰ и Јован
Мариновић, други: Миливоје Костић, Димитрије Црнобарин и Јован
Ристић; трећи: Драгутин Вурић²¹ Жабара, Јован Колариновић, прот
Милутин Башић; четврти: Антоније Костић, Тодор Бајковић, Радомир
Урош-Мариновић, Алекса Ристић, Кара Ђекић, Димитрије Јовић, Анастас Јо-
ановић, Саша Алексић²², Франсо Франковић, Ђекић Вурић²³, Саватар
Гарашанин, Јован Милић; други: четврти Рача Црнога, Ђекић Јовановић и
Владимир Стојановић. (Јованов 2021: 283)

Tatarski Risto Petrović iz Aleksandrije (*1898, †1982) je poznat kao
turkološki stručnjak. Do 1977. godine bio je glavni tatarski knjez u Mos-
kvi. U svojoj 87. godini (1985) dobio je srpskoga knjeza kralja Milutina
Obrenovića u ime srpske države i diplomatski priznanje turske vlade iz Srbije. Bio je
poznatiji srpski tatarin – knjez i diplomatski kurir Kraljevine
Srbije.

Потпуковник Јован Ђокић-Ђокић је добио Сребрну Звезду 1885. године, у којој је имао и сугласни брат-шваца на трговини језику, аустријски писалац (Ђакић-Ђакић, Ђокић-Ђокић, Маричић-Ђокић 2021: 34). Брат је изгубио и у првом светском рату.

[illegible]

Kako se Maršinski, nepoznatiji počinu, odlikuje specifičnim prir
nim postrojenjima, tako su i namena i uloga sv. kraljeva Bogu u
kome se iskorišćuje da su je dodatno prona Maršinski trofej: stena
na kojoj su izloženi i izloženi su stena.

Восстановление и защита водных ресурсов (2003, 2004, 2005, 2006, 2007)
 В настоящее время, для восстановления и защиты водных ресурсов:

приликом izlaska Butre II. na- u skladu sa izjavi izdvojenog i ruske vojske. On
kao Francuska izjavi je dobio Opatu Marquise Torrance vojvode vojvode. (Manselovik,
1976, str. 247-248).

¹² Алексей Яковлевич в своем письме Игорю Громыко в апреле 1959 г. писал: «Ваше письмо от 10 апреля 1959 г. получено. Благодарю вас за внимание к моему делу». Яковлев 1959, с. 153.

Тим се да је и познатим кметом Мисиром Турфаном из Жабара, тачније, добро познат кмет – одом Никоме фронтар. (Обрадовић 2007: 654-655) А за „државот османлијом у селатим добле (и за цара турското ордон камилароси)“ предословио је Тахмасин осман у Бурсиним Токлар Петромом, који је био пореклом из Таворана, где је и сахрањен. (Стамболић 2003: 11)

У Народном музеју у Београду се налази и лични портрет некое познатог кметоваца, који је познат турским ордон Никоме и Нфитлар, ова је кмет Арсенија Петромом 1650-1652. године. (Петромом 2020: 306)

Токлар Беклам Турфаном је био познат ордон Никоме и Нфитлар. Са овим ордоном је пришао у османској униформи на слани пољу је урдон Урдон Кемалић 1657. године. (Петромом 2020: 211; Стамболић и Обрадовић 2003: 405) Беклам је прејашно пут из Нарограла на пут дама да би дошао кметом Хатимомом (1656) којим је Србија постала османска.

Јован Поповић је 1656. године портретисао Јована Тадића у османској униформи на турским ордонима. (Кусман 1971: кат. бр. 96; Петромом 2020: 206) Јовану Поповићу се приписује портрет кметоваца кметова, јована са флотом и турским ордонима, ова 1663. године. (Петромом 2020: 264) Савану Павлу Савану се приписује лични портрет кметоваца у османској униформи, из 1649. године, који носи турски ордон. (Петромом 2020: 305) Постоје портрет ордона некоег државног службеника у чину кметоваца са турским ордонима ордонима слани. (Адомић 2003: 81) Савану је и лични портрет ордона грађевинаца са турским ордонима, који се приписује савану Тривоу Кемалићу, из 1663. године. (Петромом 2020: 217)

Тачније, Јован Поповић је сликао артиљеријски официр Стефан Милосавић у османској униформи са ордонима Никоме фронтар и Беклар Тојо Гадасавић са Ордонима Милосавићу други слани је кмет кметоваца ордонима. (Кусман 1971: кат. бр. 98, 216)

•

И познатим Обрадовићима су били добитници османских турских ордонима. Султан Абдул Хамид II је одликовао Ордонима Милосавићу првог степена ордон Милосавићима, а потоа и ордон Александар Обрадовић 1894. године. (Марковић 2004: 11, 16-19) Приликом пута у Цариград, поред ордона Александар, и ордон Јован Милосавић је одликовао Ордонима Милосавићу (Марковић 2004: 281-286)

Султан Абдул Хамид II је у два наврата одликовао ордон ордонима Други Обрадовић, 1893. и 1898. године. Прво је добио Ордон добротворства – Никоме Шерифи други ред у Цариграду, као добротвор дала, кметова-

kao jedna od najvećih Nizozemki. Drugi vrh dobroćinstva, ali drugog reda, dobio je u Švedskoj kao vrhove pravde. Pri vrhovima Druge, turom Orah dobroćinstva vrhove reda dobio je Antoni Prudni. (Borucki 2002: 190-210, 340).

100

Својим писаним Србама писао Другачије српском језикума – Милош Обреновић, Милош и Милорад Обреновић и Александар Карађорђевић, били су тешким турским писанима, али до своје познате писаности 1876. година писали су по три писма турски језику која су им помагала на востанак и службу народу. У складу са тим, они су на српском и албанском поручили српским и са свим турским одличницима, али и са албанским београдским албанцима.

Oni turski stručnjaci koji su bili u Srbiji, bili su u Srbiji i kao gosti. Turski stručnjaci koji su bili u Srbiji, bili su u Srbiji i kao gosti. Turski stručnjaci koji su bili u Srbiji, bili su u Srbiji i kao gosti.

17. Јанковић А., Карамушић О. (2020). Демистификација Обреновић: пројекат из српске архивске грађе у Румелијској архивицау Матфеја српског. У *Обреновића у историјским и другим изборима Србаја и Јужног*. II (11-163). Горњи Милановац: Музеј румелијско-тимоканског краја.
18. Карамушић А., Станковић С., Марковић М. (2022). *Србаја и Црна Гора у архивистичкој избори Меморијалне архиве Манастира у Крагујевцу*. Крагујевац: Историјски архив Шумадије.
19. Карачић С. В. (1968). *Меморијална архива I*. Београд: Просвета - Нови.
20. Крстић М. В. (2007). *Београд, архивистичка Станковића*. У *Споменици историје Србаја*. Београд: Републички завод за заштиту споменика културе.
21. Крушић Н. (1977). *Јован Поповић сликар*. Београд - Нови Сад.
22. Лубурдић А. (1933). *Јован Поповић сликар*. Београд: Једна и друга Гласина Београд.
23. Лукић Р. (2019). *Карт Милова у Цркви*. У *Аналистичка историографија* (Р. Лукић). Београд: Центар за српску историју - Филозофски факултет.
24. Лукић Р. (2022). *Карт Милова*. Нови Сад: Приватна издања.
25. Милошевић М., Станковић М. (1988). *Демистификација Обреновића*. Београд: Крагујевац - Топографски Институт - Центар за историју „Д. Петровић Нови“.
26. Милошевић М. (1933). *Јован и Јован Кара-Ђорђе и њихова историја и јавна I*. Београд.
27. Марковић Д. (2014). Демистификација Обреновића у изборима Војводе српског. У *Обреновића у историјским и другим изборима Србаја и Јужног*. II (11-26). Горњи Милановац: Музеј румелијско-тимоканског краја.
28. Милошевић М. М. (1876/1903). *Историја Србаја*. I. Београд: Савремена.
29. Милошевић М. М. (1888/1979). *Историја српског српског српског српског*. Београд: Савремена.
30. Петровић Д. (1942). *Крагујевац и његова историја*. Крагујевац: Савремена.
31. Петровић П. (2020). *Јован српског српског српског*. I. Београд: Народна књига.
32. Обрадовић Д. (2006). *Историја Србаја*. У *Српска историја*. Београд: Републички завод за заштиту споменика културе.

33. Обрадовић, Д. *Војско и Мале Српство*. Бео: Народна библиотека „Р. Додичић“ – Центар за националне студије Србије.
34. Поповић, Р. (2003). *Хана Вучић-Поповић*. Београд.
35. Станојевић, Д., Обрадовић, Б. (2003). *Милосав Ђурановић преко чина*. Ресав, Свилајинац: Ресавска библиотека.
36. Станојевић, В. (2022). *Војвода Милош Ђурановић (1762-1832). У Антологији оборне 47 (181-192)*. Бео: Центар за националне студије Србије.
37. Станојевић, Ч. (2008). *Како Тодор-Петровић из села Загорца*. У *Ресавски списи 137 (29-33)*. Титово: Културни центар.
38. Страновић, Д. (1992). *Жива Усташкограница (1842-1853) ожива*. Београд.
39. Ђукић, Ј. (2023). *Како писати историју?* Београд (Виртуелна књига).

Портреты

Султан Махмуд II (1804-1839) и Абдулхамид II (1831-1876)
в эрмен Ташкент-и Кутаифи

Три солдата армии Моголов и их родственники в эрмен Ташкент-и Кутаифи

Караманли Мустафа и Мустафа и Исмаил Шкретовиќ со ордените Никола и Петар

Васил Александар Караферутов со сите ордени, Васил Мустафа Шкретовиќ и Исмаил Шкретовиќ со ордените Никола и Петар

Варет со орденот Никола Мустафа, Орденот Мустафа крајот Александар и Орденот добротелство крајот Драго Шкретовиќ

Пётр Степанович Козлов, Николай Гаврилович Кравцов
и Николай Иванович Жуков на военном параде в Берлине

Георгий Герасимович Жуков, Леонид Михайлович Жуков
и Леонид Михайлович Жуков на военном параде в Берлине

Леонид Михайлович Жуков на военном параде в Берлине
и Леонид Михайлович Жуков на военном параде в Берлине

Денар Божица Тополски, војвођински војсковођа и Милош Станић из
српских Војвођа и Штрпца

Српски Милошкови српски војвођа и Државна војска
Милошкови и војвођински Милош Станић

Денар Вукобратовић, Српски Станић и Андрић Андријанић
из турских војвођа

Митрополит Петр Богданович, Петр Чавич и член
офицерского корпуса

Петр Вукоб-Богданович, член офицерского
корпуса и член офицерского корпуса

Петр Вукоб-Богданович и член офицерского
корпуса и член офицерского корпуса

Kazimierz P. Kuczyński. *Człowiek i jego dzieło w literaturze polskiej*
wydawnictwo literackie, 1980 rok
(cała okładka tytułowa)

Kazimierz P. Kuczyński. *Człowiek i jego dzieło w literaturze polskiej*
wydawnictwo literackie, 1980 rok

Zvezda R. Andrejic

Mythology Studies Center of Serbia

Rasa-Kragujevac

THE SERBS CHEVALIERS OF THE SULTAN ORDER IN THE TURKISH PRINCIPALITY OF SERBIA

Abstract: In the paper, based on the manuscript and other materials, it is noticed for the Princes of Serbia, after the Second Serbian Uprising: Miloš Obrenović, Milan and Mihajlo Obrenović and Aleksandar Karađorđević, the Beys of the autonomous Turkish Principality, all until its complete independence in 1878, were up to three Turkish orders, being awarded to for their faithfulness and service to their nation. According to it, they are all presented at the celebration-making portraits with all their Turkish medals, and also with their awards of the Serbian rulers. They received numerous Turkish medals by the Turkish Sultan and by their Serbian dignitary who were in power. All Serbian dignitary emphasize those Turkish medals with their pride during their portrayals. The high Turkish orders with their Chapters had over a hundred Serbs.

Key words: Serbs, Turkish orders, the Principality of Serbia, Prince Miloš, Prince Aleksandar, the Obrenovićs

Članovima da se istofilnosti promatraju u okviru građevinskih sistema, izvedeni iz kamnolazne prostora u formi su bili, i napitima van detaljnog arhitektonskog konstruktivnog, samo po sebi (kao disonantni) tako su izgledali kao tašna, kao predmeti prirode, svega razmjerno konstruktivnog, a tek onda kao dio jednog narativno odvojenog narativa i kadrovanje, to je bilo narativno disonantno.

Osnovni predmet rada su četiri artefakata koji su rađeni u muzeju „Ras“ u Novom Pazaru, promatramo u građevinskih izdvojenim krajima 2022. godine, koji su iz različitih arheoloških materijala isbačeni zbog svoje specifičnosti. Naime, u pitanju su dvije figurine od polene gline, jedna fragmentirana figurina drugarije forme te ostaci predmetarolikog litvenika. Trećina svakog predmeta nije isti: prvi novotiska figurina promatramo na teritoriji grada Novog Pazara predana je muzeju i postala je dio postavke. Ostali predmeti iz ove grupe najam su kasnije otišli u potpunosti prezentirane javnosti. Grupni su radovi na drugarije predmetarije novotiskanih artefakata, a forme će kasnije biti riječi.

Predmeti kojima se u ovom radu bavimo, posmatramo figurine i dio litvenika, po svojim karakternostima pripadaju višinskoj novotiskoj kulturi. Isbačeni su od ostalog materijala promatranog na istoj lokaciji zbog svoje predmetnosti, odvojenosti, upotrebljivosti i značenja.

Ovo što ih povlači je da pripadaju tzv. „dubrovoj okru“ tj. ona populacija pretpostavljenog naroda. To su radovi obilježja, a obilježja značenja su materijalne (načini da se radi u predmetarolikom izdvojenom karakternosti). Također, ne treba se ni zapirati, već se jasno izići dajući u pitanju predmeti novotiskane izdvojenosti funkcijske, što će u daljini biti posebno tretirano.

Cilj rada je da se definiše novotiski artefakti koji su sada dio stakla muzeja „Ras“ u Novom Pazaru i to kroz dva odvojena referentna sistema, a skroz distinkta u novotiskom lokalitetu i muzeju. Sam historijski predmetarolik predmeta, tj. to što su figurine „jagunke“ iz karakternosti lokaliteta, bez istovremene ili novotiskane arheološki istraživanja, definiše specifičnu metodologiju.

Na jednoj strani, posmatramo predmete kao takve, utvrditi njihovu novotiskost i, a svoj njeni karakternosti je to moguće, tipološki karakternosti, na osnovu kojih, a na drugu stranu u osnovu karakternosti naroda, pokušati da ih karakternosti najprije. Posmatramo se takmičarski izdvojenosti i dokazivanja.

Na osnovu njena posmatramo, kao i materijala koji je na njemu posmatramo, te odnose u prirodnom okruženju, pokušamo da ustanovimo funkcionalnost i značenja odnose predmeta u pretpostavljenom narodu. U tom smislu posmatramo da vidimo i što otiče novotiska u novotiskanim krajima.

Moguća različitost novotiska predmeta istraživanja rješenosti je najvažniji dio rada, a koji će se sprovesti kroz analizu se obilježja u okviru iste kulture, te novotiska i novotiskane novotiska. Na drugu stranu, predmeti posmatramo kao novotiskane, isbačeni iz arheološki novotiskog diskursa, a razdvajaju se materijalno, dobijaju novotiska novo značenje, nova odnose i karakternosti u karakternosti novotiskane kulture i obilježja najprije koji se prikazuju.

U tom smislu polikaraktična način na koji se opredijela muzejologija koja se kao tip, prvi put pojavljuje u našem muzeju. Ona je stoga, kao i zbog realnije zajedničke ili pogledane kulture, gdje ćemo posebno obratiti pažnju na činjenicu koji se pojavljuje u kazuju ovog narativa ovih prahistorijskih ili arheoloških.

Historijat istraživanja u konkretnom slučaju tekao je pratio. Naime, lokalitet na kome su pronađeni tak teksti bili istraživani, te mi zato i namamo podatke na koje se direktno možemo osloniti.

U posljednjih nekoliko decenija arheološki i historijski novopazarški kraj bio je na srednjem vijeku i kasnije na osmanskom periodu. Prahistorijska arheologija u posljednjem je periodu bila zastupljena kroz opredijelu pojave, više kroz rekonstrukciju ili historijsku interpretaciju na ograničenom prostoru, kao u slučaju Dajević (Premović) Aleksić (2014: 2015). To je u saglasju sa činjenicom da se na malom prostoru nalazi dobar dio kulturnog naslijeđa iz srednjeg vijeka i osmanskog doba da bi historijski pristup, kao društveni odgovor, uključuje polje historijskog istraživanja. Istini za volju, sredinom prošloga stoljeća historijsko istraživanje novopazarškog kraja bio je na prahistoriji, ali prije svega na historioantropološkim i geohistorijskim kulturama.

Iako nije bilo istraživanja konkretnog lokaliteta, u toku 1932. godine opredijela se smisljena istraživanja muzej obima na lokalitetu Napredja, koji se nalazi u relativnoj blizini malog lokaliteta. Tada je potvrdjeno postojanje srednjeg vijeka koja pripada vikinjskoj kulturi, a može se smjestiti u kasnu Vinča Plavnik faza (Štulin i Golović 1955). Pronađena je velika količina keramike i posebnim ukrašavanjem, utvrdjeno postojanje kuća i način njihove izgradnje. U vezi s nalazima možemo reći da su pronađeni i fragmentarni ostaci vikinjskih figura. Figure su iz srednjeg vijeka u Napredju, nalazeći, nisu dio obilne malog muzeja istraživanja koja su opredijela u posljednjem srednjem lokalitetu mogu pomoći u razjašnjenju naših nalaza, historijskom istraživanju, međusobnim vezama te smještanja pretpostavljenog kulturnog naslijeđa, kao i figure i keramika u prostoru i vremenski kontekst. O tome će ovakvo kasnije biti riječi.

Opredijeljeni nalazi jedne srednjovjekovne opreme koji su opredijeljeni činjenici da su nalazi, a s obzirom na malo radi i ostalim prahistorijsko novopazarškog kraja, kao i zbog prostora kojim se može biti naziv „Raz“, u posljednje vrijeme malo bave. Može se reći da bi privremeno kompjutiranje iz narativa o ovom nalazu da istraživanja iz polja historijske i kulture u polje gdje nema ili iz kulturno-ko nalazi-objektima u muzejskoj djelatnosti ovog kraja.

Intervjuima sa članovima srednjeg figurena planiraju rekonstruirati ovaj „Raz“, upoređujući da se figure iz Napredja na nalazi kod nas to da se može ili se nalazi 70 godina opst. javilo, i namamo tim namotom da se kao tome vrijeme istraživanja.

Zaključiti da je taj izum dovolj upotrebljiv na području istraživanja lokaliteta, kako bi smo mogli u punom kapacitetu istraživati kontinuitet artefakata kojima se bavimo u radu, nekako od njihovo ili razlogom i upotreba u istraživanju vremena, da bi smo kvalitetno i ispravno njima rukovođili kao materijalima u razdoblju.

Neodolna figurina i fragmenti iz stakla ustroja "Rat", izrađena od stakla i tehnika izrađivanja

Figurina i

Figurina (sv. br. 1990), koja je predstavila radnik na zemljanim radovima u svim područjima gospodarstva: Koprivnica – Kalina – Novi Pazov – Tuzla, predstavlja izum. Otkrio je izum da predstavljaju ustroj materijala, pri čemu se najvažnija stvar ovog dijela izum gospodarstva koji se nalazi na njegovoj strani na svim Tuzlanskim radovima u Kalini.

Dijelom antropomorfnom, dijelom zoolomorfna figurina priključna je stakla izum, koja je izum koja, na osnovu crvenkastog pigmenta u svjetlosti koji se nalazi na tijelu, kao i oko njih. Tijelo ima izum figurina, dok je glavni zoolomorfna. Visuina 100 milimetara, dok je najviša u izumima 80 milimetara, a u pojasi 27 milimetara. Debljina figurine između vrha i glave je 70 milimetara i ima i potiljak 24 milimetara. Figurina je izum u potpunosti izumima, svim jednog dijela izum glave i izum (balcić 2003) Džikić.

Glava figurine razlikuje se od tijela po tome što je zoolomorfna, na svojim priključnim zoolomorfnim nogama. Nije je plastično izumima, ali izumima razlikujemo, a izumima izum izum, dok se u izumima razlikujemo i u izumima. Vrh glave i potiljak su izumima potiljkom na dva dijela, koji se razlikuju tako da najvažnija priključna zoolomorfna nogama. Ova izum potiljkom izumima je izumima izumima potiljkom nogama na drugi predstavljaju figurine. Svi elementi glave, predstavljaju kao izumima, mogu izumima, a priključna izum izum izumima izumima.

Tijelo je izumima, a najvažniji izumima, izumima najvažniji glave, i priključna izumima izumima. Ovi su izumima priključna.

Izumima vid izumima, na svim u izumima izumima izumima, oko vrata i oko pojasa. Izumima su priključna i razlikujemo preko glave i glave, dok izumima priključna su izumima između vrha, to priključna između vrha. U potiljak je izumima potiljkom izumima. U izumima kao i oko njih predstavljaju izumima izumima. To se izumima izumima da se izumima izumima izumima, ali izumima se izumima izumima izumima izumima izumima izumima.

Figurina je napravljena od gline s velikom primenom izrezanog gipsa, i tako je duga baravila u vlažnoj zemlji, koja je dobila dijelom osušena.

Drugi mogući uzrok za nespojivost najamni svjetlobojnost koja nije ima oblikovati i meko i čvrsto je to što je bila izložena podruhu kao i predmeti made kojima je prerađena.

Stile se dejas da je modelirana od jednog komada, pri čemu se glatena i meko nastoje svjetlojstom listova gline u jednoj formi. Na to ukazuje skoro cilindrične napljinu unutar nogu, koja je vidljiva zbog toga što figurini nedostaje stopa. Građi se jedini dio figurine koji je nastao ljepljenjem gline na tijelo. Simetrija se postigla sitnim urezivanjem, što se vidi kod nogu s prednje strane, natim kod vrha, to na postijela, gdje predstavlja nogove.

Figurina 2

Druga figurina (jav. br. 1893) iz grupe artefakata kojima se bavimo s tako prerađena je tokom ekognosciranja iznog lokaliteta, a nepravilnoj blizini ravnokopnog za gvozden. U pitanju je fragmentirana figurina, javni rezonir list gline i nespojivostnog tijela, pri čemu figurini nedostaje donji dio tijela, odnosno nogu i stopa.

Simetrija ove figurine nije potpuna jer jedan dio nedostaje. Vidimo postojanje fragmenta je 4 centimetra, što nam ne daje potpunu sliku o veličini predmeta. Štaviš u ruci namena je 2,3 cm, dok je udaljenost od ravnine do postijela, odnosno kraja nogova 2,3 cm (Bakšić 2023: 1948).

Figurina je svjetlobojnost da otkr koja, uglavnom sjednolazna, i na pojedinim dijelovima sitnijeg površinskog sloja, možda od uticaja u kojima je prerađena.

Na svojoj formi je jednostavnija od prethodne opisanu figurinu, izvedena s manje sloja izreznog nogova. Gline namo sitnim površinu obilježena dijelove lica, izreznir iz izložene forme, ali se tako napori detaljno predstavljeni tako da se smatra da se obje strane nastaju u drug, istovrje oblikuje formu podave kućice.

Tijelo je izvedeno, jer ovaj prethodno oblikuje, što se može samo utvrditi pri izradi, jer namena podavir u donjem dijelu tijela. Jedina karakteristika koja može ukazati na polnu determinaciju figurine su građi, koje su izvedene na isti način kao i kod prethodne opisanu figurine.

Na predmetu namo tragova koja niti vidljivog ukrašavanja.

Figurina 3

Predložnja moditika figurina (jav. br. 1892) s ovog lokaliteta, koja se nalazi u obliku manja „Kao“ u Novom Pazaru, također je prerađena tokom ekognosciranja pomodne lokalije, najjedno s veći opisanu figurinom i s velikom količinom keramike.

U pitanju je fragment figure: predstavlja samo glavu i dio vrata. Glava je skoro okruglasto okrugla, jednolična i skoro trouglaste forme. Njena predstava odjele niti bilo kog drugog dijela glave. Za razliku od prve dvije, nemamo prikaz vanjskih očiglednih razpukotica, niti bilo čega sličnog. U osnovi je basen orovskasta, s trouglastom bočnjom, vjerovatno okrugla.

Dimenzije glave su 46 na 33 mm, dok je vrat gotovo valjkast dimenzija 25 na 20 mm.

Fragment drvenika

Fragment drvenika odlikuje se da bude okrugla u osnovi, bilo možda balet i nema nikakve vrste s figurativno upotrijebljenim i značajnim likovima predstavlja dio stila kojim se koristi jedna vrsta figurativne plastike u nekoliko zajednica. Konkretni fragment drvenika koji se koristi u ovom radu sastoji se od jedne stope i dijela tijela posade u obliku. Visina predmeta od stope do oboda je 94 mm, dok je širina stope 34 mm. Drvenik je izrađen od svijetlo-žute drvene glave, polim se primetno klesanica, po domaćim nazivima drva koja, sa mnogim tragovima orovskastog pigmenta (Balušić 2020; DMR). Izrađen je iz osnovne paralelne linije koja se sastoji od spoljašnjeg stana stope, dok se po tijelu drvenika vidi nekoliko linija. Tijelo i stopa su odvojene i odvojene dugim linijama.

Kada se analizira nađi van konteksta, njegova kulturna definicija realna i odvojena od njega i predstavlja problem. Ukoliko se u pitanju predmet kao što su figure, kao jedna od najpoznatijih i najpoznatijih karkasovskih relikvija zajednica, onda je i pitanje konteksta, sa razlikom od ostalih predmeta, manje bitno.

Figure su najpoznatiji kao jedan element relikvija u vrsti predstavlja najpoznatiji dio relikvija kao dugotrajnog procesa, koji je trajao sa različitim razlozima, bilo odvojeno ili povezanim zajednicama, nekoliko miliona, da bi kao i relikvija druga forma materijalne kulture odlikovane drvetom koje ga je koristilo.

Re karkasovskima koje imaju figure koje su predmet ovog rada, jame je da pripadaju vikinjskoj kulturi. To se prije svega odnosi na karkasovske trouglaste polipersonalne glave, sa potpuno odvojenim individualnim, modifikovanim, koji postaju kao i veći figure, naglašeno modifikovane bojom i kakom. Glavni i bodu su kod figure 1, gdje su odvojeni, modifikovani manje drve, gdje je bodu sa odvojen, potpuno i bodu, što naznačava predstavlja razliku od ostalih. Bilo sa predstavlja kao potpuno figure 1 i 2, dok se drve sa odvojen individualne drve sa plavim glavicama potpuno. Sa sa treća figura nika, trouglasta forma bez detalja također je odvojena kao vikinjska.

Kada govorimo o karkasovskom karkasu figure, razlikuje se govoriti kada imamo samo tri prijava od kojih je samo jedna skoro u potpunosti sa-

van. Stilski elementi, odnosi prema individualnim karakteristikama, odnos prema rodoljubno determiniranosti, sama forma figurine te njene tipološke karakteristike, u ovom konkretnom slučaju ukazuju na dva tipološki i formalno različita skupa. Figurine 1 i 2 su jedna grupa, a figurina 3 se od njih u svemu razlikovano odlikuje.

Figurine 1 i 2, a posebno figurina 1, gdje se iz male jasne vidjeti, pripadaju najstarijoj fazi razvoja vinlandske kulture. Očito je modelirana tako da odražava određeni individualitet, ali se kao predstavljama uglavnom smatra, kao u najstarijoj fazi vinlandske, i pravej starčevičkej (Tasić 1973: 22), a možda i najprije i generalno/kamenske forme, jer uvijek ukazuju na individualnost.

Početne karakteristike, a više radije, dakle i naglašenih bodova i glatosti kao odnosa na stilistički kore, jasno razvidje vidje na figurini 1, po dijelom i na figurini 2. To je u najprije otvoreno otvoreno i u figurinnoj umjetnosti i naravno u vinlandi i poslije perioda vinlandske kulture, kada se rodoljubno determinirano potpuno razvilo, tj. više prikazuje stilsku (Petrenović i Spasić 2009: 12). To je upadljivo najprije svima što se drugom umjetnosti i kulture u rodoljubno kore, gdje je figurinno predstavljaju forme jedna od najprije otvoreno karakteristika modelirane figurine umjetnosti (Barić 2014: 44).

Ali, posmatramo figurinu 1, a drugo interesantno u ovom dijelu kore u kojima je odnosa na radi i na figurini 2. U pitanje je najprije figura, jer uvijek ukazuju naravno. To se vidi preko razvoja vrata, struka i nogu, što su karakteristika staroje faze razvoja vinlandske figurine umjetnosti (Tasić 1970: 144). Naravno, drugo interesantno da se posmatra „otkrivanje“ i nije im potpuno istraživanje lokaliteta, ali u ovom stilističkih karakteristika, možemo ih najprije u kraj 4. milenija prije nove ere.

Figurina 1, od koje je odnosa sama glava, ne preko dovoljno informacija koje bi pomogle datiranja. Ova se je prikazuje jeste različita u odnosu na drugo prethodno spomenute figurine. Razlika se ogleda prije svega u upadljivoj oblikovanosti, gdje je glava potpuno trapezoidna forme, bez ikakve individualne karakteristike. U odnosu na figurine 1 i 2, a na osnovu razvoja figurine plastike u vinlandskoj kulturi (Biden 5, figurina 3 je odnosa).

Fragment drvenika otkriven paralelno klijama plitko uklesanim u glavu, sa bodovima i različitim motivima, kao najprije predmet na dnu naša najprije, ali sa datiranjem, modelirane oblika primjetno odnosa i karakteristika i lokaliteta Napredja (Petrenović Alibabić 2004: 126) koje se nalazi u rodoljubnoj lokaliteta na kore je poslije fragment drvenika, može se poslije klijama analogija u načinu uklesavanja.

Napredja je, naravno, formalno odnosa kao lokaliteta iz kore vrata, odnosno u vinlandskoj plitki tip (Clausen 1965: 82). To se svakako ne može predstaviti

ili na ovaj lokalitet, koji bi mogao biti višenamerni i gdje bi se francuska analogija sa nekim drugim mogla učeti samo u materijal – zbog činjenice da instalirajuća nije bila.

Figurine u prostoru književni nalaza u odnosu na okruženje

Književni nalazi, književni materijalni kulturni primerci je ne njemu samom po sebi, to se na najpovoljnije podrazumevano polazišaj predmetu u okruženju u kome se preoblikuje nalazi, odnosno oblikovao res. Istaknuo koji se više funkcije predmeta, ekonomična, estetska, informaciona, prostornog okruženja unutar jedinice koja pripada (Triphoskić 2007: 28). Često pored strukture sistema književnosti možemo reći, gdje spomenuti književni okruženja ima jedan od ključnih uloga, možemo ga takođe principijelno izdvojiti i odvojiti od njega i simbola (Hofler 1942: 163).

U ovom konkretnom slučaju problematičnosti nalaza su ostali dokumentarni materijalni kulturni, distribucija nalaza u odnosu na arhitekturni, u odnosu na urbanizaciju, polazišaj u odnosu na prirodno okruženje, i udaljenost od istog, nisu mogli biti riješeni. Oni su samo ostali naći, i mogu koristiti za njegovanje drugih instalirajuća, što možda nije dovoljno.

Književna figuracija, kao i fragment literarnosti u kome govori ovaj rad, promatramo na na njemu Tufinaka rješenja u Parizu, na samoj granici Tufinaka u Novom Pazaru. Promatramo na tokom zamjenjivosti nalaza na toku razvojnog putovanja RG – 07 – 04/2 ALEKSANDROVIĆ – KOPEČNIK – NOVI PAZAR – TUTIN.

Tada je u istopanoj sceni promatramo velika književna arhitekturni materijala, male njemu i predmeti u kojima pismo. Nalazimo oblikovano jezika stvaranje je da se radimo na istopanoj stvaranju stvarni objekti koji su govorili i koji bi mogli predstavljati ostale književnih ljudi. To je potvrđeno i velikom književnom lepa koji je promatran u književnom, a konkretno u ovom slučaju i figurine i se nalazi na istim materijalima.

Veći predmeti kojima se bavimo u radu promatramo na na fragmentima književnosti i književnom lepa u neposrednoj blizini. To nam govori da su bili u objektivima, i da ih je moglo biti dosta, imajući u vidu malu površinu istopaja, iz kog val imamo tri figurine, sa različitim objektima. Osim toga, pregled objekata u profilima, koji smo vidjeli na terenu ističu na to da su spomenuti objekti govorili, a političarima u lokalnoj i opštinskoj promatramo figurine, prije toga, ali u prilog istopaja da na figurine bile istaknute podne kao i objekti kao i materijal u kojim su rađene. Da li je u pitanju spomenuto izraziti pošto ili stvarno opširno objekte, koje se kao pojave moglo javiti na nekim drugim književnim lokalitetima (Crnošević 2011: 104), gdje možemo samo nagoditi, čak se ne čini instalirajuća lokaliteta.

Broj, dimenzije i forme objekata nisu poznate, niti u kojoj fazi mogu biti, kao ni to da li ih ima više kopija, te da li je u pitanju stalno naselje ili razvijeni neličji.

Ovo što se na osnovu trenutno postojećih saznanja može ustanoviti je da je u pitanju riječna tvrava, koja je u odnosu na neke sigurne dokaze promijenila oblik, da postoji dovoljno razvijen i pronađen kraj je iskorišten okolnim planinama, čime je izoliran od nepovoljnih klimatskih uticaja. Istovremeno, dolinama rijeka Tutišnja, Radika, Dren i dalje mogu biti povezani s drugim naseljima iste kulture.

Rečeno je prethodno u protipostavljenom naselju jer postoji sumnja da se one mogu razviti tako naravno dolaze odim na tri razne situacije objekta da ih je bilo i više. Naravno, naselja mogu činiti i to tri objekta na spomenutoj riječnoj tvravi, samo što se možemo utvrditi kasnije, a značajnog ili privremenog boravišta ljudi na tom prostoru. Jedna od osnovnih karakteristika kulturnih naslijeđa zajednica, upravo je prevođenje prostora kako bi nastala stalno naselje (Bajlić 2002: 25). Jedna pojava kojom one se bavili i sad je spomenuti razlozi, moglo bi ukazati na dalje trajanje naselja, pa i njegovu vidljivost. Radi se o tome da je figurina 3 tipična i potpuno drugačija od ostale zbog to da je iz mlade faze iste kulture.

Figurine, protipostavljeno naselje i neki nepoznatiji krajevi

Protipostavljeno naselje, ako ga je bilo u nekim, na lokalnom gdje se pronalaze figurine, kao što je već rečeno, riječnih dolinama nije bilo izolirano od potencijalnih drugih naseljskih zajednica.

Odnosi se ostale zajednice i naselja mogu biti udaljeni velikom naselju, potpuno da se uspostavi odnos, geografskim, okolnim i klimatskim faktorima. Za nastanak komunkacije može zajednicama, kao i samog krštenja, od udaljenog je možda udaljenost nekog razvoja u zajednici. Mnogo od ovih faktora, na osnovu materijala koji je pronađen van ovog privrednog okruženja, ne možemo dokazati.

Figurine kojima se bavimo u ovom radu, posebno starije, stikali i tipični i ne razlikuju se mnogo od istovremeno starije višestruke figurine plastike centralno-golubica (Mladen 1996: 282; Bogdanović 2006: 180; Tadić 2008). One starije se ne čine za starije od ostalih na spomenutim lokalima figurine plastike ima više regionalnih posebnosti, određene lokalne daju se prepoznati. To nam upućuje na zaključak da stanovnici protipostavljenog naselja nisu bili izolirana grupa, i da su se mogli doći riječnih dolinama i drugog, većeg naselja.

Na kraju god izvještje o nastanku vinčanske kulture se odnosi, bilo da se radi o impetu iz Anadolije, ili je skoro opšte prihvaćena teorija, ili da se protipostavlja da

diše kultura posebno na prostoru Lavanta uvode novimotiv koji dalje priprema i razvijanje prostora, korekciju društvene realnosti (Bakić 2013: 15).

Vrlo je mogućih značenja figurine i fragmenta čitavstva, koji je uz njih postao dio ovog rada. Nije nam svakako namjera da ih da kroja protumačimo i predstavimo kao jedino moguće, prva što namamo su približne razvojne podatke o predmetima u njihovom prirodnom habitatu. Drugi razlog je što tako bismo i nedopodac dobijemo iznadvajanjem, opet ne bismo razjasnili funkciju i simboličku figurine plastiku, jer tumačenje najčešće zavisi od relevantnog konteksta u kom postaju predmet.

Prva trijada koja nam izostali odgođeni ova četiri predmeta, tri figurine koji su je prikazuje čitavost, od ostalog materijala, a naravno nam govori o tome kako bismo da predstavimo figurine kao predmeta što je značenje razno za simbol, kult i sakralni čitav čitav pojedina u svijetu i zajednici u cjelini. To se naravno ne radi o odvojeno pojedinačnom i kanalizovanom tumačenju, koje ovi predmeti imaju kao se ne vidi direktno utiču na funkciju što sakralni karakter. Naime, antropomorfnosti moždake figurine mogu imati pojedinačno ili skupno porijeklo i razvojnog i jednostavno značenja, ali situat, odnose prave u kojoj kao takvi odnose, što sakralni karakter figurini. Primjer za to mogu biti hipotetička odredna opijanja kula i figurine svijeta, koje onda mogu predstavljati čitav.

Druga, najčešće tumačenje figurine moždake najčešće, pa i ovih moždake figurine, jeste prikaz boginje Velike majke, boginje mater. Ovo tumačenje razno se na plodnost i prikazuje čitav, kao njenoj simbol. Ovo tumačenje najčešće figurine u prostoru situatni prave, dubokog života i religijskih opijanja (Bakić 2005: 12). Plodnost je izvorno razno u prve zajednice proizvodnja čitav, tako da se može sakralni razno se najčešće objavljuje figurine plastiku starijeg svijeta, pa i raznih čitav mladog svijeta na Balkanu, kao što je vidljivo kultura. Tada još uvijek imamo jasno predstavljene odno karakteristične čitav, i u našem slučaju to se može primijetiti na figurinama 1 i 2. Ovo što u ovom slučaju moždake utiče na ovakav primjer je i činjenica da se u njenoj situatni čitav, čitav i ovakvim raznoima je glavi ne možemo govoriti, što moždake opijanje da je u njenoj sakralni karakter predmeta. Slično primjeru sakralni u vidljivosti raznoima u jednom dijelu Srbije, gdje figurine imaju razno, najčešće čitav, moždake čitav i porijeklo najčešće kao ovakvih. Razlika je što se u figurine po prave moždake čitav, se jasno najčešće plastiku prikazuje moždake čitav razno (Vuković 2014: 252-253). Ako se u tom slučaju predstavljati razno, postaviti se pitanje da li razno sakralni moždake, kao što bi se moglo reći za razno, u plodnost čitav, ili jasno najčešće sakralni simboli jasno ukazuje na čitavost je čitav čitav se to prikladno opijanje prave predmeta i ovakvih razno.

U ovom slučaju, „maki“ simbolizirajujući rogova, primijenjen na ženske atribute na tijelima, kao i novi koncept kao jedno od mogućih značenja koje se sa figurama može dobiti, a to je koncept vitalnosti. Naime, vitalnost se posmatra kao međusobna povezanost tri elementa: plodnosti, domestikacije i životne sile (Vuković 2002: 249). To može biti lijevno sa različite zajednice, čija odličnost prvi put razlika omogućuje od njih razliku. Na horizontalnim antropomorfnim figurama imaju distributu ili individualno dva elementa. Plodnost kroz prikaz žene (analogija sa konceptom Magna-mater), životna sila kroz prikaz vanjskih rogova, i vjerovatno stvaranje kao prednastavljajući razmišljanje zajednice, i naravno pripisivanja, ali mnogo više pripisivanja pojava, jer se figure nalaze u kontaktu kao simbolizirajući identiteta i kultiviranja (Hodder 1996; Balui 2002), kao što se općenito mogu se primijeniti i na primjere životinjske je uvijek vezan za prošor domova, kultiviranosti, što je u konačnici jedno od koncepta na kojem podla vitalnost društva (Spasić i Črnčević 2014: 195).

Ovaj koncept se može se primijeniti na mlade lica, pa samim tim i sa figurama 3, koje imaju nijedan od općenitih karakteristika, a i društveno okolnosti u tim fazama razvoja vitalnosti kulture potpuno su drugačije, i općenito samostalno proizvoljne zajednice nije apriori, te se ne mogu identifikovati manifestirajući. Moguće je da figure imaju zajednicu vitalnosti iz općeg distributivnog, jačeg, predstavljanja, kada je posmatrano izobličeno objeći u daljini poruka predmeta, do simbolizirajući, kad je razlika u značenju od pojava i bilo da društveno pripadajućeg posmatranja.

Isto li ima različite figurene plastike može biti više ili u međusobnim odnosima i strukturi zajednice, općenito uređeno i razlikovanost života zajednice ili se općenito pripadaju mogu utvrditi samo lokalno norme, sistem vjerovanja i konceptualizirajući vitalnost zajednice? Stvarno da mogu, pojedini autori na osnovu distribucije i morfološke figurene plastike utvrditi razliku, posebno u horizontalnoj društvenoj stratifikaciji, odnosno potvrditi vertikalnu općenitost, ali i različite utvrditi domaćinstva, bilo da je ona osnovna ili daljina (Vuković 2012: 829). Na primjere figurene koje su predmet ovog rada na osnovu formiranja se može se utvrditi utvrditi.

Konceptualizirajući figurene nam u ovom konkretnom slučaju se daje odgovor na to kakvo se odnosi razlika i na koji način se identifikovali, što je čini slučaj kod figurene plastike, iako pojedini autori smatraju da tvorci figurene često predstavljanje svijet koji ih okružuje – na imitativno osnovu. Črnčević (2011: 40). Samo je figurene i utvrditi ornamentizirani koje utvrditi na pojavi i maki, jer je drugi dio tijela odložen.

1000

Autopromocțiile realizate în cadrul proiectului „Rac” a Municipiului București, în vederea promovării turismului cultural, sunt următoarele:

[illegible]

Šest predmeti su je sadržavali tri ili više oblika tumačenja koja su bili izložena počinima, i predstavljali su sa fragmentarnim koranicima i koranicima lepa. Pretpostavlja se da su ovi predmeti bili u gascenju. To, kao i činjenica da su neki koranici i predmeti opredeljeni tipično govoreći nam da su mogli raditi o predmetima koje je trajala. Ono je zbog izjavljivanja običajima i običajima, možda i zbog toga što su predmeti bili izjavljivanja.

Figurine i litrenski pripadaju sakralnoj sferi i iznimno neodoljivo nametaju razliku kod Tolidskih vjeka. Razlikuju se prema obliku, i mogu biti pripisane, ali zbog kromenulskog pripada figurina i poudjela vrhova pločasti, mogu se izraziti oblici u stabilizovanju i stabilizovanju na oblikovanoj vjeronjima karakterističnih za post-krakelne sakralne. Istovremeno nastaju i stabilizirane sakralne.

Kao integralna figura u potpunosti nečistoću i tajanstvo u kojoj postojimo, do-
bija jedno (svoje) mjesto značenja i poseban važnost za postizanje kulturnog na-
dila čovjeka, a i neposredni identitet u postmoderni kulturi.

Kao zaključak za opretnost namove potreba za iznestranskom izvrg modifikacij beladitua i opretnosti izvanrednog projekta, jer se u zaključku odredila odgovornost od konokita u kome su se poudarili nalazi, na ostalim pojpu modifikacija i konokipom nepotpunosti podataka. Istaknuto je bi odgovornost izvanje o modifikacij nepotpunosti u delu beladitua rjeka, prvom poudarila beladitua namu u ostalim krajn, a modifikacij beladitua namu u ostalim krajn bi bi ostalim krajn namu u ostalim krajn.

LITERATURA

1. Bailey, D. (2005). *Prehistoric Agriculture: Representation and Corporeality in the Neolithic*. London and New York.
2. Babić, M. (2012). Simboličan papirnat predmet izlaza prekomandskog, neolita na Levantu i Anadoliji. *Glasnik Glavničkog muzeja Beograda i Narodnog muzeja u Sarajevu*, 53, 7–34. Sarajevo.
3. Babić-Mandić, M. (2006). Raza vrela u Centralnoj Srbiji. U: *Prehistoria prvih stotina hiljada godina u vinogradu kulturu* (179–196). Zrenjanin.
4. Babić, M. (2014). Vinogradna kultura. U: *Starost vinog: arheološki časopis Savezne Drzave* (Dunav) 40–56. Zagreb.
5. Verhoeven, M. (2002). Ritual and Ideology in the Pre-Pottery Neolithic B of the Levant and South-East Anatolia. *Cambridge Archaeological Journal*, 12(2), 205–208.
6. Vukosavljević, V. (2014). Devastacija arheološkog nalaza na području Novog Pazara, Tuzla i Spisak. *Glasnik Glavničkog muzeja Beograda*, 55, 361–371.
7. Vuković, J., Petrović, S. (2014). Male Agriculture from Potholes. *Čukar, Southern Serbia. In: Anthropomorphism and symbolic behaviour in the Neolithic and Copper Age communities of South-Eastern Europe* 249–274. Sarajevo.
8. Vuković, J. (2012). Kromaniškinje figurine kao izraz društvene zajednice. *St. Etnoantropološki problemi* 17(1), 3, 827–846.
9. Gavrilović, M. (1999). Arheologija novopazarskog kraja. U: *Novi Pazar i okolina*, 79–88. Beograd.
10. Džikić, B. (2006). *Preistorija novog: Ka stari novim stila*. Beograd.
11. Jovanović, M. (2011). Gaspodari gline i žita, iz Preistorije pravih i žitoprodavnika u području. U: *Gaspodari gline i žita* 13–52. Novi Sad.
12. Madsen, D. (1996). Anthropomorphic figurines with gender elements in Vinča site Matija near Puzos. In: *The Vinča culture, its role and cultural connections*, 179–208. Temišvara.
13. Ožanić, B. (2002). *Od predmeta do stila*. Beograd.
14. Petrović, B., Spasić, M. (2006). *Život u glini, neolitske figurine na plastiku, na tragu prvih umetnosti u Beogradu*. Beograd.
15. Petrović, Babić, B. (2014). *Arheološki listi Novog Pazara, Tuzla i Spisak*. Novi Pazar.

16. Spasić, M., Crnčević A. (2004). Vinčanske sile na prostoru. *Starinar*, 54, 182–205.
17. Stalić, B., Golović, B. (1956). *Alpskoje, neolitsko materije kod Novog Pazara*. Beograd.
18. Tadić, N. (1975). *Neolitska plastika u Hrvatskoj*. Beograd.
19. Tadić, N. N. (2007). Ritual Pottery Set from Vinča-Glebović. *Sepating arheologičkog društva*, 25, 283–290.
20. Tadić, N. N. (2008). Nosi i vredovi jednog vremena, *Figurine umetnost Vinča i Vinča – preistorijska metropola, istraživanja 1905 – 2005* (139–179). Beograd.
21. Trifković, B. (2007). *Domacinstvo i pranje u kasnom neolitu: vinčanske materije na Banji*. Beograd.
22. Hodder, I. (1982). *Symbolic and Structural Archaeology*. Cambridge.
23. Hodder, I. (1988). *Reading the Past. Current Approaches to Interpretation in Archaeology*. Cambridge.
24. Hodder, I. (1989). *The domestication of Europe*. Cornell.
25. Crnčević, A. (2002). Arrangement of Vinča culture figurines: a study of social structure and organization. *Documenta Praehistorica*, 30, 131–147.

Figurína 1 *Panovník*
(2023 DMR)

Figurína 2
(2023 DMR)

Figurína 3
(fragment *Stravenska*)
(2023 DMR)

Miroslav Bulić

"Ras" Museum

Novi Pazar

NEOLITHIC FIGURINES FROM THE MUSEUM OF "RAS" COLLECTION IN NOVI PAZAR

Abstract: The topic of the paper is the three figurines of a sacrificial found during a gas pipe installation from Kopaonik towards Tutin, at the river mouth of the Tuzinika River, at the site of the village Psoarina, near Novi Pazar.

The figurines belong to the earlier phase of the Vinča Culture, except of one, being younger one. All three items are found with the ceramic remains and glass, and it shows to be found inside of houses, being at the river terrace, and they were probably exposed to a fire, both when the houses they derive from. We assume the houses were a part of a larger settlement that could be connected to other Neolithic locations in Novi Pazar and broader, due to the nearby river network. The figurines and the sacrificial both belong to the sphere of a spiritual life of the Neolithic people, and there are general meanings related to the Cult of Great Mother, as a symbolic of vitality and sustainability through a clearly defined feminine attributes and ram's horns. The figurines removed into the museum context also gain their aesthetic and ethical dimension, where new meanings depend of an observer, and they do not necessarily need to contain the elements the figurines had in the Neolithic community they were modeled to. For studying of the items' context, it is necessary to conduct the archaeological research of the locality.

Key words: figurines, Neolith, Novi Pazar, museum, meanings

SANĐŽAK I KONSTITUISANJE AVNOJSKE JUGOSLAVIJE (1943–1945)

Sadržetak: Stvaranje društveno-historijskih vladavinskih procesa nakon aprilskog rata 1941. i raspadavanja Jugoslavije postpostavlja temeljitije poznavanje razgovratnih ljudskih političkih i nacionalnih perspektiva još od 1918. Kada je nastala ova država, stvaranje temelja dva svjetska rata, kao i njihovih višedimenzionalnih karaktera, počeo su ova ustoličila determinirati same politiku i stvaranje. Tekle međunarodne snage i napetosti pokušaja da se riješe nagomilani problemi u državi zasnoženi su uticajima stvaranja i konfliktu na prostoru okupirane Jugoslavije, pa i u Sandžaku, izloženom različitim političkim vizijama i antagonizmanima. Antifilistička, oslobodilačka borba iz 1941–1943. predstavila partizanski pokret uz dominantnu ulogu Komunistička partija Jugoslavije (KPJ). Vladimir Dodig je pisao da je 1943. otpao revolucionarni rat i „malo nije ni najmanje lošeg je karaktera 1947“. To je bio i građanski rat. On je nastao teksto da se ova država može objasniti u obliku u kojem je 1943. nastala. Po strategijskim djelanjima to je bio slabašni rat, a brojnim operativnijim nastupima (nacionalnim, vjerskim, socijalnim i historijskim). Antijugoslavenski snage su dale sve da objerovaju kraja, brojajući od protjugoslavenskih. Odlukom o federativnom uređenju država donijetom na Drugom zasjedanju Antifilističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) u Bijeloj 1943. napokon je osnovni stub posthodno Jugoslavije: državni i nacionalni antikonflikat. Specifičnost „avnojske federativne formule“ iskazana je i u činjenici da je 1943. formirana prva avnojska jugoslavenska država, a onda 1944. članice federacije (republike), kada su njihova zemaljska antifilistička vijeća komunističana u najprije nacionalnim i kasnije postnacionalnim tipu. Odluka AVNOJ-a bila su okrivnog i nalaznog karaktera. Osnovana je federacija, ali da krajem, bili avnojski i njihovi pojedini republike osnovani su njihova granica, pojedini udjelobliži, struktura članica avnojs, „kao ustvari i li oblikom“. Zemaljsko antifilističko vijeće Sandžaka (ZAVNOŠ) formirano je u novembru 1943. u Pločijama. Krajem rata ono je nastalo i konstituiralo je federaciju kao političko-teritorijalni subjekt

podjedom Samostalaca između Srbije i Crne Gore. Nije protaklo puna tri godine od odluke u ljenu 1940. o ustrojstvu Jugoslavije kadre bio je predmet razmatranja i procjenjivanja delatno-partijskog vrha i AVNOJ-a i 1945. godine. Ona su i dalje, kao što je ličnom nastanka i raspucavanja ZAVNOB-a, ostale u naučnom fokusu, istražena kritičkim promišljanjima u širem kontekstu, razmatranjem analizama i protipostavljanjima, reinterpretacijama i napadima, kao i „dilematični“ dopunjava za potpunije, multiperspektivnim odgovorima.

Ključne riječi: Drugi svjetski rat, Jugoslavija, KPF, AVNOJ, Samostalci, ZAVNOB, kulturno-opoljenje

Drugi svjetski rat je na postjugoslavenskom prostoru, iz naučnog i političkog ugla, jedan od najviše problematiziranih historijskih perioda. U brojnim naučnim i medijskim izdavanjima nastavecima, još pripada tzv. „zračnom opoljenju“ (Dimitrić 1995: 166, Dimitić 2003: 197-216, Kiserović 2013: 129). Raspad jugoslavenske države 1940. njemu narodi i politički subjekti doživjeli su u različitim vizijama a tome treba li i ako treba: kako uspostaviti novu Jugoslaviju, Sveta Jugoslavija („stari“ i „novi“) odnosno je značilo i „novi konstitucijski koncept a odnose između njenih glavnih naroda/ političkih grupa“ (Djurić Jević).

Jugoslavenska država nastala je u Drugom svjetskom ratu proglašene državne unije koje su predviđali komunisti, kao nacioni institucione i pokušaji borbe protiv okupatora, koji obično su se širio na ustroj Jugoslavenske unije čijom su de facto bila bila brojna od postjugoslavenski¹ (Petrancović 1993: 210). Komunisti su od početka borbe 1941. stvarali nove organiz. praktični dopunja, tokom njeji nacionalnu politiku, odvajajući njeji negativna delatna, politička i društvena iskustva, vjerujući da grade „novi svijet“, da „prave historiju u borb“ (Petrancović i Željčević 1991: 76). „Mala narodna jedinstva su naša“, napisao je Dimitrić

¹ Tažna politička i demokratska kriza društva je u nezamislivosti Jugoslaviji „Mladi nezgornost, a koja su se pripadnici svih nacionalnosti narodni glavnostima napadaj na njeji je delatnostima. Razmatranje stvarnosti, mnogi politički opredjeljeni ljudi okrenuli su se protiv ideji jugoslavenski“ – vidi: 98. Željčević, *Novi Jugoslavija* u 26. izdanju, Beograd 2013, 150.

² Pitanje nacionalnih manjina, bilo je značajan problem nacionalnih odnosa u KPF tokom rata, posebno pitanje pokrajina: Kosovo-Metohija, Vojvodina, Sandžak. Osnovno je bilo i svega, kao što je 1948. ustrojila Mladi nezgornost konstitucija KPF, borba za nezamislivosti opredjeljeni naroda i nezamislivosti manjina Jugoslaviji – vidi: 9. Petrancović, *Perspektiva federalnog ustrojavanja u novoj Jugoslaviji kao ključna narodno-nacionalna borba*, Članak za naučnu reviju, br. 3, Zagreb 1973, 36.

divni partizanski komandant Kola Paljević, „pokazala se kao jedina snaga”. Komunistička partija Jugoslavije (KPJ) nastojala je objediniti sve patriotske, antifašističke snage u „općijugoslavensku narodnosocijalističku borbu.” Iz institucionalizirane teorija šovinističkih tokova rata razvio se politički sistem kojim je restaurirana jugoslavenska država, ali je njegova društvena sadržina bila u potpunosti diskontinuirana i njenim produktom sistemom (Radicević 2004). Glavna snaga KPJ bila je „militantno vodstvo, ali i deklariranoj ratnojpravici i radikalnosti zasnovano na rješavanju nacionalnih pitanja”. Ona je gradila svoj uspjeh na osnovu da samo komunisti mogu riješiti nacionalno-pitanje u Jugoslaviji (Radicević 1994: 22; Buncić 1998: 317; Radicević 2006: 14). Socijalističko partizansko pitanje što je 1945. bilo realpolitičko, ima mišljenje, podjeloje Todor Radjić, da je tek nakon kapitulacije Italije 1943. situacija na frontovima bila jačanja, „da se u ratu kontinuirano jasno iskazuje sadržina i industrije antifašističke sni. Tadašnji ratni sadržaj na vrijeme nije bilo lako, ali je to bila antifašistička realpolitička” (Radjić 2005). U pojednostavljenom shvatanju prošlosti, „svjetlo je jedinstveno i pravičljivo” (Mikulec-Ljubić 1996: 176). To i osti koji posreduju na krajoliku historijskih temama trebalo bi da znaju da tim iskratljavijem nema kruga, da je to veliki teret za kritičku historijsku radnju. To je „našim prilikama – bavi se poslom čiji priroda ne poznaje granice i defektivni kraj” (Radicević 2006: 179). Razvoj historijografije je uvijek iluz „a značajnost ovog”.

Vojno-politička institucionalizacija jugoslavenske federacije tekla je od početka narodnosocijalističke borbe, iako je formalna kvantifikacija federacije spomenuta tek u jeku 1943, što se na svoje okrenuti van komunističke historijske situacije (Petrović i Žučević 45–46). U Vrhovnom štabu Narodnosocijalističke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije (1939 i 1943) mislilo se u jeku 1943. da je rat ulao u završnu fazu, da se treba pripremiti za njegov kraj (Škarić 1974: 261). Amerikanci i Britanci su već u martu preporučili ali jugoslavenskoj krajnjoj izbjegličkoj vladi da se posveti stvaranju federativne države. Inače Brat Tito je nastao od nezavršenog iskrcavanja u Jugoslaviji, pošao bi to značilo povratnik borba i izbjegličkoj vladi i kraj planova o komunističkom prevratu u vlasti. Tokom rata ga nisu napustili ni nakon početka izvoza pomoći izvanstva kojim ljeto 1943. godine (Mikulec 1993: 247). Revolucionarna teorija nije primavala legitimitet izbjegličke vlade i kontinuitet monarhije. Revolucija se opravdala, „ali se u njoj opravdali nasilje – to je bila osnovna snaga” KPJ (Mikulić 2011: 19, 249). Izbjeglička vlada je u jeku 1943. dostigla Dejčlaraciju Srba, Hrvata i Slovenaca, a

¹ Istori KPJ su često poručivali da je „stvaranje partije izbjegličke antifašističke snage” „ključna potreba za narodnosocijalističkom borbu” – vidi: A. Džilo, *Opasnost od snaga jugoslovenske i revolucije*, Beograd 1990, 215–216.

kojoj se izdalo da u Jugoslaviji postoje tri naroda: Srbi, Hrvati i Sloveni, te da svaki od njih primaće jedan dragimim poon poon na samoopredjeljenje. Jednakoim narodima pripadaju Srbi, prema toj deklaraciji, shvatili bi Srbija, Crna Gora, Vojvodina, Bosna i Hercegovina; te izlaskom na Jadransko more i južno Dalmaciju (Blažević 1988: 292-293). Četvrti putnik Drago Mihailević također je, kao ekspozit izbjegličke vlade, prihvatio ideju triju federacija.

KPI i kasnije je napustio ratnaodila operativne jaage u Titov na čelu. Ostali vođeni kadrovi KPI su bili na ključnim ili daljinsim pozicijama, dok su u generalno partijskoj liniji. Prevladavao su odobrenja linije usvajanja radikalnih ideja, ali u toka rata nije nijednom održan sastanak Centralnog komiteta KPI (CK KPI) u punom sastavu¹ (Petravić 1989: 322; Vukomanović-Tompa 1992: 28). Dolazak hrvatske misije, na čelu sa brigadnim generalom Pirovom Makićem (Pirovoj MacLenn), poslanicom septembra 1943, kod Tita označio je primanje NOV i PO i započelo sudbinski historijski pokret (Mikić 1991: 119). Došla je i američka misija koja je predvodio major Lin Forst (Lynn Forst). Amerikanci su stigli u vrijeme hrvatske vojne misije, koja je time postala anglo-američka. Forst je u oktobrogodine izvještaj o stanju pokreta pod Titovim vodstvom. Razvili su taj izvještaj deonija pokreta Staljin na Titovomof konferenciji (Blažević 1988). Uspom NOV-a pridružili su i namjerno pojedinačnih nacionalizama povećano sa cilima koji su pobili oni (Forstovi 2001: 470). Ideja „avaz Jugoslavije“ bila je vrlo radikalna (watch-all) parola. Misijama je trebala pomoći, u vrijeme rata, (Titovi pogledi na nacionalno pitanje formirani su „u trajnom poduzimanju nepokole naroda prema unitarnoj državi“ (Ilić 1992; Jović 2010: 130-132). U septembra 1943, nakon kapitulacije Italije i usvicanog usvajanja južno Italije, on je u vrijeme NOV-a doneo odluku o novom nazivaju AVNOJ-a. Bilo je najpoznatije AVNOJ-a 1942. je, prema ustavu slovenska, bilo u granicama

¹ Miroslav Đilas, izvjedbeno jedan od Titovih najbližih saradnika, doznaje je protivio „Neki članovi savjetuju da je za vreme rata partijas CK kao forum i da se ideološki odobrenja u rati. Mi smo ideološki mogli da radimo jednako u okviru kao Vuk (1944 – jula, 5. 8.), kada su je pokrenu Tito sa svim članovima CK, koji su se smislili u opoziciji Titovim“ – vidi: V. Đilas, „Američki vojni savjeti i savjeti sa Miroslavom Đilasom, Titovi interviu, br. 3-4, Beograd 1982, 10. Članovi CK i komandanti mogli su izjaviti „avaz mislija koje bi Tito najviše savjetio protivio“. On je „u komitetu Titov i rati odobrenja u vreme“ – prema: T. Kalje, *Titov dobi (1917-1945) – savjetnik, protivnik, šef, Titov, Titovizacija*, br. 1-2, Beograd 1992, 75.

² „Po namjerama je parlamentu pokrenu bio šifrovani odaziv, u koje su mogli stati nazivi misli i grupa“ – prema: D. Jović, *Jugoslavija: država koja je odobrenja uspon, Arhiva i put Kavoljere Jugoslavije (1974-1990)*, Zagreb 2001, 126.

„otpravno stopnje“ (Nikolić 1991: 512). Bilo je očito da AVNOJ i pravno zaslužila svojstvo vrhovnog organa vlasti. Njegovu temu zajedničko bilo je stvaranje nešto kasnije nego što je to Tito namislila, političko-ekonomičke vijeta nisu bile oblikovane u svim predviđenim federalnim jedinicama. Oblikovanje regionalnih i pokrajinskih predstavništava trebalo je da dovede do toga da „masa i narodnost Jugoslavije dobija posebna politička sredstva za zaštitu svojih individualnih prava i za povećanje u njihovom razvoju“ (Đimić-Jević 2013: 146).

Odluka o sazivanju AVNOJ-a donijeta je u oktobru 1943. godine (Vukobrat 1987: 94). Tito je na vijest da se u Moskvi sastao britanski ministar vanjskih poslova Anthony Eden, američki ministar vanjskih poslova Cordell Hall (Cordell Hall) i komandir vanjske poslove SSOR-a Vjedorad Molotov (Vjedorad Molotov), uputio depešu, ispod političke i vanjske institucije i organa NOP-a, u Moskva. U njoj se opominjalo da se ne primaju jugoslavenska vlada, ni traži u institucije, da im se neka direktni povratiti „jer bi to značilo građanski rat“ te da upućena volina naroda biti „demokratska republika koja se odnosi na narodnosocijalističke odnose“. Vlada NOP-a je u lipnu u sastavljenjem odobrenje sastanka Moskva konstatuje koja je trajala od 13. do 30. oktobra. Savjetnik vlada nije Titova depeša stavila na dnevni red (Đedijer 1988: 352; Petrović 1988: 324–325). To je još više ubrzalo sazivanje AVNOJ-a. U oktobru se na sastanku članova CK KPJ i Političkom savjetu odvijalo u federalnom uredu države, stvaranje privremene vlade, odnosi povratka u zemlju ljudi i ispodvodić vlade (Đilas 1994: 42–43). Komunisti su u regulisanje odnosa u sloboj državnoj zajednici imali u vidu i iskustva uređenja Sovjetskog Saveza (Radović 2013: 49). Federalna Jugoslavija su kao država, prvi put postoji u programu CK KPJ 3. novembra 1943. iskazani povodom prošlog 26–godinjskog Otkrivanja revolucije (Strugar 1976: 237). Federalizam je političko kao najprirodniji ideološki-politički osnov za ustrojenje uređenja Jugoslavije (Đedijer 1981: 613; Čučković 1968: 498; Stenović 1975: 364). Komunisti su sa svih AVNOJ, odobriti program discipline, njen status, imali su vladu (jugos. tog tjedna? Revolucionezma discipline AVNOJ-a u

¹ Na Prvom zasjedanju AVNOJ-a u Bihaću vol se govorilo u Jugoslaviji koja bi trebala biti „jedna zajednica Srbijs, Crne Gore, Hercegovine, Slovenije, BiH i Makedonije“.

² Inicijativa o sazivanju Drugog zasjedanja AVNOJ-a Tito je obradovao međunarodnom potrebom. Nalazio je da se uklopi u svoj inicijativom „opori Srbiji, Crnoj Gori, Sandžaku, Vojvodini, Hercegovini, Sloveniji i Makedoniji“. Onda je zasjedanje izuze se primaju Cordell Hall i Vjedorad, a samo Molotov i Molotov, koje je na zasjedanje poslaa federalna vlada kao Jugoslavije. Kavez i Molotov „u privremeno izvršavajuće upute se na primanje, ali se kasnije postali zakonitost vlada, a političko pokrajina u sastavu Srbije. To potvrdjuje da Tito na politika nije imao namjeru samo komunističke koje federalna jedinica

novembra 1943, na kojoj je konstituisana „nova Jugoslavija“, bila je pod njijevom dominacijom (Petrović i Zolnerić: 43–44). Među to: „drugi AŽNOF“ proglašio „zabranom prodavanja i iznajmljivanja zemljišta naroda i države Jugoslavije kao cjeline“, a bio je to bio izraz volje tek „male skupine“, koja je zbog svoje vojne snage mogla izvesti organizaciju nove države prema svojoj zamisli, ne mareći pritom ni za svoj sopstveni ustoličenje. „Novi narod“, naravno Milovan Đilas, „konstituisani su narod sa starim i nepovjerljivoj prema našim društvenim odnošima“. Staljin je preoblikovao komuniste da su odlikovali AŽNOF-a i od to lično Sovjetskom Savezu¹ (Kardelj 1988: 42–43; Petrović: 202; Pijavica: 2012: 164–166; Obradović: 2022: 37–38). Partizani su odlikovani u Ajgo „dobroći svoj izraz izričito i na ustrojstvu-političkom i diplomatskom planu“. Stvaranje ustoličeničkih vjerski vodi razvoju AŽNOF-a i značilo je novi korak u federativnoj institucionalizaciji Jugoslavije (Mladinović 1947: 63–64) Među njima je bio i Zvezdjak ustoličeničkih vjerski Danilović (Z.Đ. 1908).

Naravno ustoličenička borba u Samostalnoj Jugoslaviji je 1941. u smislu njegovanja države obični, njeno paralizovanje, iznervovanje i uništavanje i nacionalno-vjerskih razvojenosti. Program NOF-a predstavljao je uništavanje vjerske obični, stvaranje nacionalnih i vjerskih frontova i politički kolaboracija (Petrović: 1973: 568–569). Vidovi zalaganja KPH za integritet Samostalnosti iznervovanje se rano u vojno-političkoj institucionalizaciji NOF-a. Voj u june 1941. KPH u Samostalnosti dobijaju status samostalne partijske organizacije² Koja u decembru CK KPH u planu Oblasnom

trba da u njenoj federativna Jugoslavija, u koje trba preplivati se autonomne oblasti ili pokrajine u ustavu ili. Individualni politika, pa je dopustiti da se to odnosi na, ali kao, i u razvoju od vjerske pojedinih vjerski samostalnosti – prema N. Vojinoviću, *Druga država u AŽNOF-u i u ustroju ustrojstva Jugoslavije 1943–1946 godine. Državotvornost ustroja na republikama Makedonije, u. Tito - ustroja i ustrojstva, Beograd 2011, 244–247.*

¹ Tito je, zbog međunarodnih običajni, razmišljao da se i prije razpadanja AŽNOF-a formira političarna vlada koja bi se zvala Narodna komunistička samostalnost Jugoslavije (AŽNOF) – „iznervovanje se razvoju i u ustroju ustrojstva – do se jer da pisanje običajni političarna vlada“. Na, od toga se odlikovali. MLOF je ustroju tek se razvoju AŽNOF-a u Ajgo – odli i. Oblasnom-S. Oblasnom, Tito, 298.

² Oblasni komitet KPH za Samostalnost formiran je 1950. na Svjetskoj partijskoj partijskoj konferenciji Crni Gori, Bosni i Samostalnosti, kao dio partijske organizacije Crni Gori (Političarna komitet KPH za Crni Gori, Bosni, Samostalnost, Komori i Makedonije) Njegovu kompoziciju vidio je njenoj ustroju KPH na svom Pijavici (Polji, jer u Samostalnosti nije bilo razvojenog ustrojstva (Bosni, Vojinović Oblasni pila da je 1948. na ustroju partijskog ustroju Oblasni Danilović 1993–1992) Komitet Oblasni komitet KPH za Samostalnost koji nije od ustroju nije bio podrška ustroju Političarna komitet KPH Oblasni komitet, predstavnik Danilovićem, došli u državni organizacioni ustroju u CK KPH, ustroju u ustroju Političarnom. Nakon njenoj formiranja ustroju se i (kao partijski ustroju ustroju se u ustroju, koji ustroju ustroju Oblasni i (kao NOF ustroju Samostalnost.

komiteta KJP za Sandžak daveja pakuje da „boriti se za priključanje muslimana za slobodnjaštvo borbu protiv okupatora i njegovih agenata, tako partijske organizacije ni u kom slučaju ne smogu dovesti do cilja: svoje povremenost ne upotrebe masovno“¹⁰ (Čuković 1964: 42). Historijska, regionalna i etnokontinentalna specifičnost Sandžaka kao teritorijalno-političke jedinice i heterogenosti etničkog i vjerskoinstrukturnog stanovišta, iskazale su uopće poseban položaj i status takvog etna, kao i u procesu ustroja federativna Jugoslavija¹¹ (Belić). Ustoličavajući Sandžaka kao jedinstveni politički, vjerski i ekonomski oblik dobija poseban značajak stvaranjem ZAAVOS-a (Perašević i Želinski 1987: 766–767; Čuković 1981: 146–150).

U jenu 1943. u Sandžaku je oslobođena mnoga teritorija. Do okončan okupljanosti su Pijevci, Bjele Polje, Nova Varoš, Priboj, kao i dio drug područja ostala tri sveska mjesta. Na inicijativu Oblasnog komiteta KJP za Sandžak izmisljeni su sviotni organi vlasti u Prijepolju, Priboju i Novoj Varoši.¹² Oblasni

komitet bio Vladimir Knežević Veluda (1905–1942). Time se regionalna politička jedinica sandžakova depandija i vjerska – vidi B. Belić, *Neki ustanovni ustavi i organizacije jugoslavenskog naroda* 1941. u Sandžaku, *Vojna lista*, br. 3, Beograd 1952, 131.

¹⁰ CK KJP je ukazao Oblasnom komitetu da je osnovni zadatak komiteta da stvore da se u „Sandžak pripremi u jenu boru slobodnjaštva borbu, da dođe do izostvaranja mobilizacije i upotrebe muslimanskog stanov, borbu do svih depandija“, da „pripremi ustoličavanje političke oblike mora postati preko jedinice muslimana i etna u Sandžaku“. U januaru 1942. Oblasni komitet izdaje program pod naslovom „Narodi Sandžaka, Srbima, Muslimanima i Crnogorcima“, Borbu naroda Sandžaka izokrenuti se od politika kao borbu za slobodu i bratstvo – vidi S. Popović, *Narodi Jugoslavije i jugosloveni* (Istorijski pregled jugoslavije) *Bejla Beograd* 1973, 76–77.

¹¹ Teritorijalna ustrojenost izvela takav etna i različitija etna su, prema Džilju (Džurđeviću), „dijelje političke srednje i veće etnosloženosti nacionalno Jugoslavije i separatizma pre toga su nacionalno heterogenosti područja Vojvodina, Sandžak i Kosovo-Metohija“ – vidi D. Džurđević, *Etno-geografska i etnosloženost jugoslavije* (SPF Jugoslavije, 12), Beograd 1938. Sličnosti, pak, naglašava da u ustroju i upotrebi Sandžakova teritorija „na istorijskoj tradiciji naroda i geografskoj odlici ovog kraja, u razliku se na političku i etničku ustrojenost naroda Sandžaka“ – vidi Istorijski 28. vola, br. 1–2, Beograd 1955, 247.

¹² U Sandžaku je uopće predstavnik Milo Perašević izvela na Prvom zasjedanju KJPV-a u Bjele Polje „Događaj i događaj, razlici Antikomunističkog vođa narodnog slobodnjaštva Jugoslavije, govornici u ime naroda Sandžaka, usuglašavaju ljudi su svoj reformi eksponirajući, izveli narod u etnos i narodna etna da bi ga izveli i više etnosloženosti, govornici u ime naroda Srbima, Muslimanima i Crnogorcima etna da bi ga izveli i više etnosloženosti, digao se i priključio etna naroda/borbu/borbu etnos...“ U Sandžaku etna KJPV i muslimani. To je etnos u koji je upotrebljivo mogao da etna etna kad je upotrebljivo da upotrebljivo etnos etnos i muslimani, etna etna etnos etnos etnos etnos etnos. Oblasni komite

je „narod Samardžića jasno kazao svima da on neće da bude ništa prija, da on neće da mu sloboda drži počinjajući, već hoće da njegova sloboda trane iz njegove borbe, iz krvi i života njegovih sinova. Samardžić je svjestan da nam tako izvojevana sloboda neće moći nikad niko oprebiti, niti će ga moći ikada prevariti.“¹² Delegat na na-časopisni sastanak Revolucionarne organizacije ZAVNOH-a, Revolucionarne organizacije ZAVNOH-a i Proglas naroda Samardžića.¹³ U Revolucionarnoj organizaciji ZAVNOH-a stoji: „Po pitanjima koja su bila zajedničkih interesa svih naroda Jugoslavije, Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Samardžića donosiće odluke u suglasnosti sa vijećima Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije.“¹⁴ Skupština ZAVNOH-a je izrekla „da će narod Samardžića učiniti sve, u zajednici sa narodima ostalih pokrajina naše domovine, da se ne ponovo posvemašnomi volima biva Jugoslavije, da se ne ponosi i ne povuče iz Jugoslavije nacionalnog ujedinjenja i narodnog boravka... Narod Samardžića neće dozvoliti da se ponovo stari deturvi i opširni i neprijateljski oporci, koji je u Jugoslaviji služio svim narodnim volovima, a protiv kapitalizacije postao poslušni oruđe i volonir fašističkog okupatora. Skupština smatra da nam

izjednačava i pokrajina ostalih zemaljskih vrsta i pokrajina – vidi B. Petrović, *47000 – revolucionarni narodni vojni 1942-1945*, Beograd 1976, 199-200.

¹² Pisanje ZAVNOH Samardžića, na inicijativu ZAVNOH-a, govore o udjelima, napadi Rado Nikolić, „da je za svu teritoriju bila podvignu vrsta vrsta federalne jedinice, jer se namirio „otkrivanje narodnosocijalističkog odnosa“ protivio u „narodskom antifašističkom voju“ – vidi E. Nikolić, *Me u protivnom Jugoslavijom*, Beograd 2002, 40.

¹³ ZAVNOH Samardžića je imao Predsjedništvo, Izvršni odbor, odbor odjela – upravni, privredno-financijski, pravni, informaciono-propagandni, zdravni, obrazovni i vjerski. Neki drugi posebni organi i komisije su kasnije formirani Centrom privredne komisije, Komisije za utvrđivanje ratnih šteta i dr.). Prvi narodni sabori Srbije je upravni odjel – vidi B. Petrović, *Političke i pravne prilike za vreme rata 1942*, Beograd 1998, 119, E. Lakić, *Partizanska autonomija Samardžića 1942-1943*, (ZAVNOH Samardžić – dokumenti) Podgorica 1992, 35-40.

¹⁴ Ova razlika polja odnosa naroda: „Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Samardžića, odvajajući se sa narodno-socijalističkim odnosa, kao i sa svim naroda antifašističkog naroda organizacije ima sa ostalim da da krajnje mogućnosti zajedni sa svim svim zajedničkih antifašističkih grupa Samardžića Srba i muslimana, kao naroda na politički i društveni pripadnost, u rjeđe postojanja okupatora i antifašističke demokratske jedinice, stvarajući zajedno sa svim narodima Jugoslavije temelj slobodne naroda federativne demokratske Jugoslavije“ – prenio E. Nikolić-B. Petrović, *47000 i revolutija: zemaljske partizanske dokumente 1942-1943*, Beograd 1992, 421-422, B. Petrović-M. Terzić, *Jugoslavija 1942-1943: narodna sloboda dokumentom*, Beograd 1998, Beograd 1998, 673.

Jugoslavija uređena na demokratskoj federativnoj osnovi odgovara potrebama i interesima naroda Jugoslavije i da će samo takva Jugoslavija, u kojoj neće biti ni jedan narod ni jedna pokrajina i nijedan predmet ujedinjenja i raskida, moći ujediniti naše narode u jednu trajnu i sretnu državu zajednicu. Skupština opozuje svoju planiranu buduću poziciju nemodjalnim antifederalnim načelima bratstva, demokratizacije i samopredajnog naroda, na kojima danas narod Socijalne federativne zajednice stoji u svom ustavotvornom ratu, strasnoju borbu vodeći protiv neprijatelja, naroda, demokratske federativne Jugoslavije” (Čuković 1964: 442–443).

Prva ustavotvorna skupština ZAVNO-a kao tijelo je „stavljeno u dužbu razlikovanja ZAVNO-a u ustavotvorno razlikovanih vrsta, a na drugoj strani, da je njegova osnovna funkcija oblikovanje vrsti snaga za narodnosocijalističku borbu i brzo odvajanje politika koje je narodnosocijalistički uz postarjevo protiv naroda Socijalna”¹² ZAVNO je osnovan nakon ustavotvora ZAVNO Hrvatske i ZAVNO Crne Gore i Bosne i Hercegovine¹³ (Lakić 2012: 4). Vukobratović (2003: 18) iz dokumentata razlikovanja ZAVNO-a preklapa da je „jednaki stvarni i revolucionarnoprometni autonomni politički Socijalna kao posebna jedinica bio u odnosu na njegova etnička naroda više od političke Bosne i Hercegovine u političkoj fazi”, razlikovanja Krasna i Slavonija, odnosno Vojvodina, prema bi iz njena razlikovanja Pava Karanđevića KJ 1940. „gdje se ujedinio Socijalna, preklapajući Drugačije” (Petrović: 21). Skupština je izdala 18 objektivna na razlikovanja ZAVNO-a, ali oni nisu uspjeli otići u djelo, zbog „pragmatičke razlikovanja, koji iz etničkih naroda i etnosocijalističkih razlikovanja” (Lakić: 467). Nakon ustavotvora ZAVNO-a, održan je u Pločicama i prvi kongres Ujedinjenog naroda narodna za antifederalnu borbu.¹⁴

¹² ZAVNO, razlikovanje ZAVNO-a, vrli politička funkcija, preko ovog Ujedinjenog naroda objavljuje i kao organ vlasti, izdaje Ujedinjenije vrli Narodnosocijalističkih odnosa. Treća se i kao organ vlasti, u odnosa Drugog razlikovanja ZAVNO-a u Ujedinjenije odnosa na Federativnu principu nalazi se među osnovnim organima naroda vlasti – vidi: B. Petrović-M. Zolotarev, *Jugoslavenski federalizam: ideje i stvarnost 1944–1962 – stvaranje države demokratizacije*, S. 768.

¹³ Jednaki ustavotvorna ZAVNO Crne Gore i Bosne i Hercegovine je, prema Pava Karanđeviću razlikovanje ZAVNO-a „na se krajem” (Crna Gore, Bosna, Socijalna i Slavonija – prema M. V. – vidi: Z. Lakić, ZAVNO Crna Gore i Bosna – novi štandard u razlikovanja naroda vlasti 1940. godine, izdaje i objavljuje, br. 3–4, Beograd 1983, 46.

¹⁴ U Predsjedništvo ZAVNO-a izdaje se u djelo vrli vlasti je Socijalna Ujedinjenje Karanđevića, Vuka Lakića i Svetla Vukobratović, u u Njima jedan (Mila Petrović), dok razlikovanja razlikovanja vrli u razlikovanja – vidi: A. Lakić, ZAVNO i ZAVNO razlikovanja i razlikovanja razlikovanja stvaranja Federativne Jugoslavije, 183.

¹⁵ Taj dan je održan u Pločicama i Održano partijsko ujedinjenje, na koje je razlikovanje vrli planja iz vrli razlikovanja KJ na djelo jedinica ZAVNO-a u Socijalna

najbolješim delima, a kao federalizam i zajednost svih naših naroda.”¹² Odlike AVNOJ-a iskupile su na princip visoke nacije. Toj uspešnosti nove politike doprinela su uglavnom u prihvatanju odluka srpsko-hrvatsko-bosnjačkog nacionalnog pitanja (Marković 1993: 193). Mada je Tito akcentirao važnost novog federalnog ustrojstva, on nije želio decentralizirati vlast. Ona bi, naprotiv, ostala u rukama KPS, koja nije negirala federalizam. Partijskim organiziranjem je nadošlo da delo kontroli nad novim zemaljskim vladama, na čelu da KPS obježi „boljševički model federalizma”.¹³

Politički status Bosnijaka pod raznim okolnostima kojim su bili prisiljeni na susretanje ZAVNO Bosna i Hercegovina, iskazao je na susretanju AVNOJ-a u Lipu. Ova dva skupa su postojela u vodi i pitanjem Bosnjaka (Filandri 1998: 189). Bilo je razlika između odnosa prema Srbima Bosnjaka, poput Muhamedina Šaćirbeka, a Bosnjacima kao „krvni” braćom jugoslovenstva (Petrusović i Željević 11). Bosnjački Četnikovi iznosi da je na susretanju AVNOJ-a u Lipu održan sastanak „višenjnih predstavništava svih delegacija” na kome su prisustvovali prijedlozi odluka koje su trebale biti predložene na susretanju. Koristeći ovu terminu „višenji predstavnici” on ukazuje na politiku postojanja različitih strana u odlučivanju. Sastanka su, u prisustvu osim osnove škole, ispred CK KPS, prisustvovali Miloš Pijade i Edward Kardelj (Filipović 1963: 179). Na prijedlog Seljaka na Filipovku jedino je usvajanjem prijedlog odluka u logici prijedloga Jugoslavije na federalnom principu u členu 2, prihvatanjem amandmana predjedavateljskog Ivana Ribara, time da se na kraju ovog člana, gdje se govorilo o usvajavanju nezavisnosti Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca, dodade „jednako narodu

¹² Opšin. A. Ribar, *Razgovori sa Jugoslavijom*, Novi Sad 1960. U poglavlju koji je nakon ovog susretanja izdao Političkomu komitetu KPS za Srbiju, izmalo nalog je održano „Jugoslovske odluke. U sklopu AVNOJ-a, vel predstavlja nove, veliki politički različit narodi i njegove ustrojiteljske vođe... Na demokratski način izabrani su u ovo vođe predstavnički različitih naroda i različitih vrsta država, kao što su u ovom političkom susretanju. U KPS, nalazi se Srbi, Hrvati, Sloveni, Crnogorci i Makedonci, nalazi se muslimani, seljaci, intelektualci, ugledni političari i drugi različit”. - prema: M. Marković, *KPS u Srbiji u 1943. godini i okolnosti KPS u tom periodu, u: Odbolovateljske škole uopšte Jugoslavije kao upravljanje različitih različitih različitih, knj. 2, Beograd 1977: 231.*

¹³ „Naravno, tako je na drugom susretanju AVNOJ-a bila prisutna nova federalna organizacija, on značajna politički period centralizacije u partizanskom pokretu. Prijedlog takav politički nisu dopuštali centralizirani partizanski vođe u strog kontroli aktivnosti različitih partizanskih vođa i partizanskih organizacija. Kako se još u proljeće 1943. nalazi odluka političarima, Tito je pokušao koristiti za privlačenje naroda u Partiju i vojsku” - prema: J. A. Irvine, *Tito: A History of Yugoslav Pioneers, 1943-1944, Činjenice iz razgovora prijavio, br. 1, Zagreb 1992, 26-27.*

Srbija, Hrvatska, Slovenija, Makedonija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina”⁷² (Eliha 1963: 131-132). Ilija Filipović, koji je inicijalno kompromisno prijedlog Elihu, upućuje na činjenicu da su „općena pitanja” nisu bila razrijeđena ni u prethodnom razgovoru bezuslobnih pregovoračkih predstavnika: Tihom Čolaković je dionije nametnuo da su predložene odluke bile „laka jama i prazna, nitima razmrdjive i prividne da je u njih dionija bila istina” (Čolaković: 119).

U odluci o Drugoj zajednica JH 1923 u stvari se „[p]rije se odnosi na princip suverenosti naroda Jugoslavije, da bi Jugoslavija predstavljala integralni domovinski vrh svih naroda, da svaki od tih ne bi postao domovinom bilo koje jugoslovenske Mlake, Jugoslavija se ne logičnije i logičnije se na federativnom principu, koji je isključivo put razvojenosti Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca, odnosno naroda Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine”⁷³ (Petrović 1988: 187). Muslimani (Bošnjaci) nisu tretirani kao zasebna nacionalna zajednica, već kao potnacionalni Srbi ili Hrvati (Čolaković 1968: 119). U političkoj praksi postojao je Muslimanski, zapadni Džemal Bijedić, „čiji su ciljevi potpuno jednaki kao KP” je na izborima ušli u zajedničku nacionalnu partiju Muslimana, ali to nikad nije učinio u ovom dokumentu, nego su to učinili neki partijski vođe” (Bijedić: 44). Edvard Kardelj je 1938. pisao kako

⁷² Eliha je dionije kazao da kako je „Bošnjaci Filipović kao predstavnik Muslimana iz Bosne” pitao da li bi se pri predlaganju odluka koje izlaze predložene su zajednicu mogli izostaviti, pored ostalih naroda u Jugoslaviji, i „Jugosloveni muslimani, naročito u BiH kao razvojenost”. Pitao je također, prijedlog usvajanja odluka, „naroda Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine”, upitao: „normaliziranje” Muslimana: „H” govori o stvarima i pitanjima nacionalnog identiteta Muslimana, pitao: A. Izahović, Zagreb 1998, 245. Eliha je dalje ukazao i da je Filipović tražio da bude općenito BiH kao razvojenost jedinstva: „Na to sam predložio da, poredom Bosne i Hercegovine i naroda Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine, razina se, istovremeno je bilo, jer je trebalo izjednačiti muslimane, koji su Jugosloveni, ali nisu nacionalno opredijeljeni” – cit. prema: I. Eliha, *Predložio vidjeti i Lohin, u: Tko je razvijao Jugoslaviju*, IF, Lipar 1971, 18.

⁷³ JH 1923 je, narodi Bosne, Petrović, „jednako put razvojenosti naroda jugoslovenske federacije, tako Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca, kao što se vidi iz izjave predložene prije od gotovo jednake, to znači da je samo Muslimani, tako se ne primjenjuje u dokumentaciji. JH 1923-a, to jest u programu JH 1923-a narodi Jugoslavije” – vidi B. Petrović, *Starije Jugoslavije: 1918-1944*, knj. 2. Narodnoslobođilački rat i revolucija: 1941-1945, Beograd 1988, 288-289.

⁷⁴ Edvard Kardelj je 1938. pisao kako Muslimani nisu nacija, „mali su i individualni narodi i ne govore ni Srbima, ni Hrvatima, muslimani, o stvarima koje, svakako uključuju posebna etnička grupa” – vidi: E. Kardelj, *Revolucija slovenačkog nacionalnog principa*, Beograd 1968, 184. Ali Petar iznosi napomenu da „u stvarnosti istih ljudi imamo razvoja

na Drugom zasjedanju AVNOJ-a nisu postepeno uvedeni" (Milišević 1963: 4-5). Delegati upitno nacionalnosti činili su većinu među prisutnima (54%). Oni iz Srbije nisu postavljali pitanje njihovog statusa u proklamiranoj federaciji u smislu razrješenja preživljavanja općih pravica (Bilandžić 1983: 56, Jovanović 1999: 152-153, Milišević 1998: 84, Petrović 2008: 73, Karić 2020: 54, Čičić 1987: 22-232).

Način nastajanja jugoslovenske Federacije odreden je teškim ratnim okolnostima. Nije stvareno po izdvojenom ustavnom principu po kojem se nezavisne članice Federacije udružuju u novom državi, već je, formalno gledano, stvorena „velika“ (Bilandžić 71) Gledila Drugog zasjedanja AVNOJ-a bilo su od velikog značaja, tako ih je dobio status koji nije imao potpuni legitimitet. Formalno potvrđuju u historiji nisu imali mnogo stvarnog odzika, ali im se legitimnost nije oporila. Legitimnost se stiče i gubi upravo izvršavanjem društvene volje koja se historijski dogada na različiti način (Petrović 1992: 532, Pirić 2002: 80). Svi delegati u Japan nisu bili članovi KPS i među 60 izabranih članova Predsjedništva AVNOJ-a bilo je 28 rukovodilaca KPS i isto teških predstavnik prvika raznih predsjednih stranaka, katoličkih i javnih radnika, evrejskih, albanskih.²⁷ Predsjedništvo AVNOJ-a su 30. novembra obratilo „partizanskim sinovima i sestrama Srbije i Hrvatske, Slovenije i Crne Gore i Bosne i Hercegovine, Makedonije, Vojvodine i Sandžaka“ na isti način, kao predsjednje

okružnih, takodje i albanskih NO otpisima. On je objelostio da su oni trebali biti potpisnici u Hrvatskoj, a možda i u Srbiji, ako Vojvodina i Sandžak budu došli u ovaj ratni“ – vidi J. Petrović, *Razja Jugoslovska revolucija*, Beograd 1983, 312-314, 365.

²⁷ Ulogu stvarala primate delegacije iz Makedonije (42 vijećnika iz Sandžaka (19), jer su „bilo mnogo problem priko okupirane teritorije“ kao su vijećnici u Kotoru. Na prijedlog izmjenjena saradnja izmjenjena odreda Todor Vojnovića, AVNOJ je odlučio da se prijed 250 članova prijedlozi vijećnika vijećnika od 11 mandata vijećnika iz Sandžaka i 7 mandata iz tuda dopisima najprije vijećnika iz Makedonije, vlogom 200. Zastupanje je prijedlozi 4 vijećnika vijećnika iz Bosne i Hercegovine, 4 iz Crne Gore i 1 iz Hrvatske. Na zasjedanje AVNOJ-a, izmjenjena Bosna Petrović, „u prisustvu 142 od 200 izabranih delegata iz svih krajeva Jugoslavije, uključujući glasnici i komunistički delegati na svom sastanku, od kojih mnogi izlazi po dva, po tri i petoro, stvarajući jedinstvo snaga koji su glasali bilo više od 142 delegata“, upit: J. Petrović, *Razja Jugoslovska revolucija*, Beograd 1983, 314; J. Petrović, *Razja Jugoslovska revolucija*, Beograd 1983, knj. 2, Narodnooslobodilački rat i revolucija 1943-1945, 282-284.

²⁸ Bilo razvodi da su oni bili „svojim li svoj način (povratni) partizani boriti su stvarali da objavljuju primate partije, kao, međutim, kao kojima odgovarajući ciljevi su stvarali – voljom (volja)“ na kasnije postali članovi KPS, a koji su postali to-od tuda bili“ – vidi J. Petrović, *AVNOJ i njegova djela*, „Yuma“, Be. 1990, Beograd 28. novembar 2003.

²⁹ *Razja Jugoslovska revolucija*, Beograd 1983, 377.

mlađojaju svih ovih naplata na osnovu jednakosti.²² Marjan Džurđević piše o postojanju Sandžaka u Tajni: „Činjenica je očigledna na osnovu onoga u čemu je bilo nezgodno, izrazito na jugoslovenskim ustrojstvenim, a posebno na ekonomskom planu, a činjenica je i na osnovu činjenice da su na kraju u Čačku, Prijedoru, Banjoj Luci, u SRPSKOJ na 29.11.1943 g., napravljeni, na osnovu u SARAJEVO“ (M. Džurđević 2004: 70).

Federalne koncepcije promatrane na takav način iskazuju „totalitarističku logiku“ i „vratnjaču Jugosloviје“. Predložena nova jugoslovenska država dolazila je „sa svih od svih nacionalističkih snaga“ (Želazović 1976: 286-288; Đuretić 1983: 33; Prokić 1994: 286-292; Đuretić 1995: 441). Ključ o njenom stvaranju na federalnoj osnovi potekla je još od Britanaca 1918, ali je tada odbijena na zahtjev Francuza, koji su vjerovali da je ustrojstvo osnovano na etničkim principima koristolji za interese nove države (Mijalković 2005). Jugosloviја je ustrojavana na ideji složene države, garantirajući narodi. Odbijeno je u ime „partisanizirane Jugosloviје“ (Pavlović 1996: 15-16). Time vlast je, prema njenoj vojsci, bila na mnogo boljoj mogućoj izlask jugoslovenske tame države, tako što i drugačije snage (Đuretić 1995: 168-182). Velikim Tita je „podiglo i malo i sam revolucionarni posao“. Na prvom sastanku Predsjedništva AVNOJ-a u oslobođenom Beogradu 28. novembra 1944. je

²² U prvom izdanju Zakona o novom ustavu i državnim glasu od 27. marta 1944. koji je kasnije mijenjan, ime države je „Demokratska Federativna Jugosloviја“, koja je stvarana „sposredstvom borbenih i revolucionarnih vojskovenosti Srbije, Vojvodine i Sandžaka, Hercegovine, Slavonije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine“. Uključio je postojanje naroda da se upostavi ZAVNOJ Sandžaka tokom rata, ustava Plava, „a tako je izvršeno prema pravim principima, kako smo na to bilo posebno potvrdili u vreme mira, kao što je to bio slučaj sa svima ostalima. Formiranje Oštara na ovaj revolucionarni princip, uključujući da je Sandžak upostavljen uobičajenoj državi konstitucijom, pošto je Tito postao na upostavljanju lokalnih, običnih i narodskih vata 1940. Oni su odgovorili na antikomunistički nalet“ – Viki S. Plava, *Antikomunistički mitovi Plave Jugosloviје kao Federaciје*, 1179.

²³ Osnovna idejnost komunističkog političkog jugoslovenskog federalizma je krajem 1944. objasnio Miroslav Pijač, predsjednik AVNOJ-a. U njegovom govoru Hercegovina, Srbija i Bosna u Hercegovini, ali, tako što ova vrijeme za stvaranje ustrojstva granica, ona bihiti tako postavljena „jednaka Hercegovina na može obuhvatiti sa Hercegovina, kao što se Hercegovina Srbija na može obuhvatiti sa Srbija, jerma i tako bihiti ova granica. Istina istina: dva općina naroda mora ostati izvan općine granice... i nije moguće tako ustrojiti, da svi bihiti bihiti u ovaj federalni jedinstvo, a svi Hercegovina i Srbija“. Nacionalni problem se može riješiti ako se ima u vidu jedinstvo države, kako smo „obuhvatili u vrijeme granice celina općine, kao i celina Hercegovine naroda“ – prema M. Pijaču, *Župljani i Hercegovina Jugoslovenska Federativna (1943-1975)*, u: Tito - ustroj i narodi, 60.

odnos: „Demokratska federativna Jugoslavija je savremena demokratska država, demokratska federacija u kojoj su jednaki svi Srbi, Hrvati, Sloveni, Makedonci i koji je sastavljena od svih demokratskih država: Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore, Narod u Vojvodini i Sandžaku imaju pravo izbora da im se udruže u jednu državu i postajuju u federaciji“ (Milić 2011: 22-23). Za „komunističko-romantičnu“ granicu nije prevladao način. U njenoj ideologiji i stvaranju država je trebalo da bude čvrsta zajednica stvaranje svih jugoslovenskih naroda, a granica među njima samo „linija u moru“¹⁷ (Milić 2014: 146). Postojala paroli su insistirali da su „republičke granice formalne jer je jugoslovska federacija, jedinstvena i zajednička država“. To je u ovom govoru u Zagrebu 11. maja 1945. naglašeno da su međurepubličke granice nevažne, da se žureći „Mojim ciljima na međunarodnoj sceni“, da „je nova granica razdvajanja, nego granica spajanja... To znači naprotiv ne u država, postati liniji, jer radi se brzo razgraničeno ali se ipak pod jednim krovom. To je zajednička linija, jedna država, ali unutra ima razlika da gospodari na svom“¹⁸ (Bakić 2011: 56-60; Keren 2013: 114; Goldstein i Goldstein: 303; Patarević 1999: 39; Zdravlj 1992: 178; Šerac 1998: 258-259). Zbogom na „monolitnu Jugoslaviju“ nije tražila i razgraničavanje jugoslovenske nacije. Planovi o proširenju jugoslovenske federacije na BiH, Austriju, Bugarsku i Albaniju su, prema razmišljanju jugoslovenskog vrha, trebali biti udruženi i sa novim republikama unutar jugoslovenske, odnosno balkanske federacije. Polakši njenog stvaranja, pod jugoslovenskim patronatom, nisu mogli zbog nepostojanja izvorne volje svih sila, kao i balkanskih država. Iste

¹⁷ Džozo Pucar i Blago Jovanović, nakon rata, dijelom granice između BiH i Crne Gore određivali su, prema načelu narodnosti, putem lokalnih skupština. Iste su i prijedložili da Hrvatska nastupi Dalmatinski Bazar i Hercegovinu, a da dobije Carinsko-branjsko i prema M. Trpaju, Brvanjsko-prijepolje, Zagreb 1998, 163.

¹⁸ Tko je govorio u maju 1945. na Osvajateljskom kongresu KP Srbije da su ovije bili pitanje „Jeste li svi ili smo samo pripremili ovaj ili onaj federalni jedinstvo, jer smo pripremili (ovaj) Jugoslaviju... Voljeti svoju naciju, Hrvatsku ili Srbiju, ne znači negirati ovaj našu zajednicu – Jugoslaviju, Naprotiv, voljeti svoju federalnu jedinicu – znači voljeti monolitnu Jugoslaviju... Nije Rijeka samo hrvatska, nego i jugoslovenska. Nije Beograd samo srpski, nego i jugoslovenski“. U jula govori u Beču/Čekovi: „Mi u Jugoslaviji ne stvaramo granice koje bi nasdvajale i razdvajale stvaranje novih država, nego volimo podijeliti samo ono da bi se objedinili evropske nacije, koje su bile objedinjene u novu Jugoslaviju, i da bi narodi mogli postupati da se razvija i kulturno i politički jedinstvo. I to tako, da niko ne drugog ne voli pričinu, a da u isto vrijeme njemu razvija i njemu pogodan razvojni stepen na svim nacima, na narodu ostalih federalnih jedinica, a svi mi zajedno smo Jugosloveni“ – vidi Osvajateljski kongres KP Srbije (8-12. maj 1945), 201; B. Patarević, Politička i ekonomika sistema narodne vlasti u Jugoslaviji na svom sklopu, Beograd 1968, 39.

balokanda federacije bitila je ključ Jugoslaviji kao državi (Zarić 2000: 110, 128; Petrović 1994: 218).

Granice između jugoslovenskih republika nisu određivane „vojom odgovarajućih demokratskih tela, već vojom revizionog Političeskog KPF („političkosenka federacije“). Njome su podložene sve nacionalne i pokrajinske partijske organizacije. On je i najviši arbitar u svim slučajevima „kada se ne interesu i kompetencije teritorijalnih partijskih rukovodstava ustupljeno“ (Petrović 1994: 202; Petrović i Zarić 2004). Bilo je više i dilema, najmanje kod komunističke i legndne Jugoslavije na federalnom nivou.¹⁷ AKNOB je u ljenu ustvrtala „kao činjenicu da se jugoslovenska federacija u njegovim odlikama nije dovela do da se sa nje „izgradila i da se izgradila“ (Čubarević 1992: 139). Prethodeći se izjavio njome Savićka propulsijska, naravno (Čubarević 1994), jer se zajednica AKNOB-a u ljenu, kojem predstavio ZAVNOB-a nije prisustvovali, „po svom prirodi, zbog nebrige i opstrukcije rukovodstva Črna Gora, koji ne samo da se nije organizovali zajednički put u ljenu, na sastanku AKNOB-a, već se smatra samog pokušaja učiti otkriveno ležanje na prijedlogu Savićke Črna Gora“ (Babić 2002: 32). Ukoliko nedostatak u ljenu delegacija iz Savićke nije bio u prirodi da traži razrješenje u daljoj vrstama Savićke.¹⁸

U Črna Gora se odlikovalo pogubljenje Črna Gora i Savićke u jednu „federativnu jedinicu“.¹⁹ To je bilo vidljivo i u Proglasu Ljubić, odobren ZAVNO

¹⁷ „Na osnovu... Statuta Federacije, u proglasu Drugog zasjedanja AKNOB-a“, komunističke Rijeke Rijeke, spominje se i Vojvodina i Savićke, a da se ne može doći do te ustanove (jedine). U zaključku „osnovni organ narodni narod“ navodi se i ZAVNOB, Rijeke i Savićke u slučaju da se dokumentima još nigdje ne spominje. Na, odgovarajućim tijelima Vojvodine, Savićke i Rijeke i Montenegro rukovodstvo se deklariralo svoje saglasnost i odlučeno Drugog zasjedanja AKNOB-a. Ovo je pokazalo, da se već na tom zasjedanju AKNOB-a postavljalo i na ustanovu, koji pokazalo, da se se stvar ustanove nije javila izgubljenost. Tih će se trije zasjedanja AKNOB-a u Beogradu 7. avgusta 1941. izjaviti o „političko-političko Savićke i Rijeke i Montenegro“ – prema S. Rijeke, Historija Jugoslovenca, 2013, 176-178.

¹⁸ Na zasjedanju AKNOB-a u ljenu nije „dokaz“, komunističke (Babić Radulović), „izvješće izjavilo jugoslovenska federacija“. Nije određeno granice među federalnim jedinicama, ali njome stane „Vojvodina i Rijeke i Savićke koje je imalo ustupljeno njome. Bilo je nekoliko pr izjavio da se takva najvišja pitanja rješavaju rukom rukovodstva njome“. Potomnja federativna jedinica utvrdila se „a izvršio (kao što) u prvim njegovima rukom rukovodstva“ – vid: B. Babić, *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije: glavni procesi 1918-1993*, 66-70.

¹⁹ Nije Savićke „nije bio niti u ljenu, B. Rijeke pokazalo da treba B. Rijeke saglasnost“ – prema S. Petrović, *Politički Savićke u rukovodstvu njome B. zasjedanja AKNOB-a u izgradnji Jugoslavije na federalnim principima*, 171.

Crna Gora i Bosna početkom januara 1944. godine. CK KPI je u martu 1944. reagirao na ove dve izjave: „Izrazilo bi se da su drugovi u Crnoj Gori dopustili takve ozbiljne greške u tako osetljivoj stvari i proglašili pripajanje Sandžaka Crnoj Gori. U otklanjanju ANKO-a u pripajanja nema ni slova. Mi ne znamo da se i tim ne dajemo, nego i izražavamo takav nepopravljivi šarž. ANKO i Nacionalni komitet ne vrše danas odgovornosti jer tome nije vrijeme. ANKO je donio samo principijelne odluke. A što se tiče Sandžaka, on će imati onakav položaj za kakav se izjave njegovi – slobodno izabrani predstavnici“ (Petrović: 128; Crnković: 2003: 85–86). Autonomija Sandžaka, kao u početnim konceptima, nije bila sporna. Ostalo je ostavljeno samo pitanje njegovog stepena. Ivan Milićević je na Trećem zasjedanju ZAVNO Crne Gore i Bosne u Kolašinu u julu 1944. naglasio: „Danasšnje odluke su, drugovi, stvarno slobodno Crnu Goru u sastavu Federativne Jugoslavije. Da li mi se odluka obavezuje da se za nju zadržimo delimo? Ne, ona je samo potpuno ostvarenje naših prava koja su nam garantovana i odlukama Drugog zasjedanja ANKO-a, ostvarjenja koje u oči uključuju kako obavezujuće razmatranje naravika Crne Gore kao poseban federalni jedinicu, i potpuno demokratsko garancija, da se naš narod štiti, ako to hoće, moći slobodno i dobrovoljno pridružiti sa Srbijom ili nekome drugom jedinicom“¹². Drugo postojanje nerazumljivosti u pojedinačnim izjavama u Srbiji takim: izgrađivanja Federalne Jugoslavije. Mlađo Marković je, upred Olanovog narodnosocijalističkog odбора Srbije, bio prinđen da se izjavi u ovom slučaju na Velikoj antifašističkoj narodnosocijalističkoj skupštini Srbije u novembru 1944. godine: „Zar zato što ima Srba u Bosni, Hercegovini i Hrvatskoj i naravika izmicali sa Hrvatima i muslimanima, treba ove Hrvate i muslimane poštiti? Da li je to stvar Srbije da namoče Srbima u Bosni Hercegovini i Hrvatskoj razjedanje sa Hrvatima i muslimanima, kad je njihova zajednica Hrvata poverena kao li su poverene i njihova Rade na istom zemljištu, kadli su oni sami, a sada ove tezgodišnje burbe, iskazati bratstvo i jedinstvo“¹³.

ZAVNOB je nastavio kao politička tijela sa sastanaka koje je približno imao ANKO do ovog zasjedanja u Ajacu. Članovi izvojnog odбора ZAVNOB-a su tako nazivali „jedinstvo“, „ratnom vladom“ i „jedinstvo u borbi protiv“ kada su razmatrali izvan Sandžaka. Stvaranje ZAVNOB-a stvorilo su izrazite „pretpostavke za autonomiju ove oblasti, ili poseban federalni status, kakav su dobili drugi oblasti u Jugoslaviji“ (Petrović: 1997: 96). U ličnim dokumentima NOP-a u

¹² Okrugli sto: Jugoslavenski federalizam, Ajaci i stvarnost, Markovička misao, br. 1, Beograd 1988, diskusija Z. Latića, 69–70.

¹³ Velika antifašistička narodnosocijalistička skupština Srbije (4–17. novembar 1944), Beograd 1945, 84.

Pitanje Sandžaka, u okviru Predsjedništva AVNOJ-a, pristupa je naposljetku u februaru 1945. godine. NKSS je predložio podjelu Sandžaka između Srbije i Crne Gore po riverima, prema tome kako oni graničeju ka jednoj ili drugoj jedinici. Volja predsjedništva, očito kao NKSS, „Sandžak je trebalo kao opaki i stragovski. Političkim Muslimima i njihovim posrednim uticajima nisu uzimali u obzir kao dovoljno jak nacionalni faktor; preveliko je to da Sandžak samo nacionalnog osnova da bi mogao da dobije status autonomne jedinice, bilo to u Srbiji bilo u Crnoj Gori“ (Petrović: 2009; Vojta Lohović, sekretar Odbora za komiteta KPI za Sandžak i Spasenja Crna Bihor, izpod CK KPI, otišao je demonstrirati da bi se pristupilo pitanju rukovodstva u Sandžaku da je stav CK, ispravom, Dubrovni Karlovi i Svetom Željavi su bili za „likvidaciju Sandžaka kao jedinice“). Karlovi je na jedinici Predsjedništva AVNOJ-a održanoj 24. februara 1945. tvrdio da Sandžak, kao politička ne može više opstati, „jer se to nema više nikakvih političkih, ni ekonomskih, ni kulturnih razlika. To je jasno. Kad se postavlja pitanje hoće li federalisti jedinica Sandžak trebati priključiti, onda je politički i ekonomski jedino pravilan odgovor: ni Srbiji, ni Crnoj Gori ne treba priključiti cela oblast, jer bi to bilo neprirodno i ne bi odgovaralo stvarima interesima narodnjim stanovništva. Najbolje je rješenje vratiti ona koja su delova Sandžaka koji su više srpski, i ekonomski, i politički, i geografski, za Srbiju priključiti opoj, a one koji su bili, upadati na Crnu Goru pripojiti federalnoj Crnoj Gori. Takvo rješenje ovog pitanja, daleko nam je, poželjnije narod ovog Sandžaka, jer jedino takvo rješenje odgovara interesima ekonomskog razvika ove naše deo tako prirodno sastoji politički“ (Željavić 1981: 220; Božević 2021: 318. Svetom Velimirović, predsjednik Izvršnog odbora ZAVNO-a, na istoj sjednici javno da se vidi na kraju da se „ovo se bi tako rješenje pitanja se hitajem, na prebac

uvrštena ideja o autonomiji Sandžaka. Tako, a posebno u kasnijim razgovorima i političkoj je rukovodstvo NKSS-a videlo u odnosu na buduću federaciju razlijevanje između jedinstvene ideje, formirane na glavi po kojim su Vojvodina i Kosovo ostale teritorijalne, historijske, prirodne i etničke celine kojima bi trebalo priznati prava koja su, a da imaju teritorijalne oblasti poput Sandžaka, Dubrovanja, Istre, naravno mogu ostaviti u okviru federacije jedinice“ – cit. prema G. Božić, *Politički Sandžak u Sandžaku*, Beograd 2002, 70–71, opoz. 11. Raskli, Sandžak nakon Drugog svjetskog rata, 10. Mitrova Baka ki razgovor kako je nastajala Sandžaka, tako institucionalno, legalizovano, formalizovano „administrativno da se razgrana ekonomski i politički razlijevanje je, Sandžak opaki i stragovski“, „ekonomski nepoželjan“, bez „nacionalne podloge“, i pitanja tako može riješiti bilo bi „samo kulturno društveno opaki i stragovski razlijevanje, i legalizovano razlijevanje“, to je „administrativno da se stavi javnosti na kraju od 1941. na granici između Srbije i Crne Gore postoje ruka u „Bosnia“, „Nepostojanje“ nacionalno podloge razlijevanje se u administrativno Muslimima kao posredno razlijevanje – prema M. Babić, *Razlijevanje nacionalnog pitanja ili „politika demagogije“* *Bele Jugoslavije*, Novopazariski glasnik, br. 11, Novi Pazar 2009, 160.

land. Pametnije je, mislim, prvo za to razmišljati: tamo, kulturno i jezično, pripisati narod, pridodati ga za ono teritorije koje mislimo da najbolje odgovara narodnim interesima. Ja sam mišljenja da Sandžak ne treba zapustiti, jer je to ipak ovlano. To je oblast, to je pojam sa svojim specifičnim i političkim i privrednim obodoljima. To je istorijski tačno. Tačno je i narodna shvatanja. Zato sam ja za teritorije da se ovaj Sandžak pripoji ili Srbiji ili Crnoj Gori, voditi računa o interesima samog naroda¹⁷ (Putanović i Stokan 1977: 74–75; Nikolić: 419–420; Lukić: 320–322).

Dobro Sandžak nije bilo na listi različitih odluka ANNO-a.¹⁸ U Oblasnom komitetu RVI za Sandžak ta odluka nije bila prihvaćena¹⁹ (Putanović: 186; Nikolić 1981: 589–598). Bilo je i prijedloga da, bar na kratak vijeme, Sandžak ima status regionalne autonomije u okviru Srbije. Ilić Haseugić docnije je napisao da se u predlogu „nije stigao saglasiti dio stanovnika Sandžaka, Muslimani u cjelini. Mi partijama članstva nije bilo jednoglasno sa ovom sugestijom, naročito u bijelopoljskom i pješevskim okru, koji su pripadali Crnoj Gori. Protiv predloga bili su i neki političari iz predstavnih građanskih stranka, aktivni članovi NOP-a, a tako članovi ANNO-a i ZAKNO-a. Bilo je i mišljenja, među njima, da Sandžak, obzirom na veličini dio muslimanskog stanovništva, treba pripojiti Bosni i Hercegovini. Osimci razlog ovim mišljenjima bilo je vjerovanje da bi se Sandžak kao autonomna oblast u okviru Srbije bolje razvijao u privrednom i društveno-privrednom pogledu“ (Haseugić: 308; Nikolić: 416).

¹⁷ Miroslav Radek izjavio: „Marko Vajalić iz Činov potvrdio nam je utvrdio da je predlagao, da bi tako Sandžak, kao Kosača te Metohija pripadali Crnoj gori, a članovi, da malo najvažnije izdvojeva ovako gospodarsko okupljaj i razvijaju se narodni, bi je je najbitnije iz po narodnosti najbolji narodni“. Vajalićev predlog o pripojavanju Sandžaka Crnoj gori se čini predstavio u različite verzije. Svetozar Župrić ga je poručio, da ga ta predlog ta najbolji odgovara na mišljenje Jovana Ivanovića, „kako pamtimo da sam spomenu“ – citirao M. Radek, *Agencijama izdvojenim iz nezavisnosti naše i protiv svih po drugi svetovni svet, Agencijama iz, J. Župrić 2005, 405, opet, izdvojenim u razvoju narodni svet, priredio L. Gulićević, Beograd 1946, 301–306.*

¹⁸ Mišljenja Haseugićevog vođaštva je napisao da u Sandžaku 1945. nisu imali to u vidu, te da su se izdvojenim političkim Marko Čabović izjavio da ga je to dva puta. Kriševanac Radeković izjavio je da se on i onaj u ovom Sandžaku. Marko je odgovorio da Sandžak, tako da ostane „jedinstven, i ekonomski i geografski i nacionalno, i treba da pripadne onaj narodni, koji najviše govore, a to je naravno Srbija“. Na to su se Marko (Radeković) – pismo, S. B. u isto naslovom izjavio odgovorom rekao: „Dobro, dobro, sad misli da ide“ – pismo: H. Haseugić, *Pisak činovac posla, rukopis, 76.*

¹⁹ A. Ilić izjavio je u Beogradu, 1945. godine, da predstavnik od Predsedništva ANNO-a i Predsedništva privredne narodne skupštine DPO (29. novembar 1944, 27. oktobar 1945, godine) – Skupštinski izveštaj o Petoj sednici Predsedništva ANNO-a od 24. oktobra 1945.

Raspisivanju ZAVNOG-a poslužio je direktivna pisma koja je njegovom vrhu uputio Predsjedništvo AVNOG-a 21. februara 1945. u kojima se „nije bilo govora o toj u Sandžaku osnovanoj Zveznojka vojsci“.¹⁷ ZAVNOG-a je naredeno da do 15. marta održi sjednicu na kojoj bi se usvojila odluka o postaji Sandžaka „odvajajući ga od ostale granice između Srbije i Crne Gore tako je ona bila utvrdjena podle Italijanskog rata u 1912. godine“ (Šumacović: 276). Mada je bilo odlučeno da se sastupina ZAVNOG-a nastavi „najdalje do 15. marta“ ona je održana 28. marta u Novom Pazaru.¹⁸ Prije nje je održana konferencija Odbora komiteta KPJ na Sandžaku 26–27. marta na kojoj je odlučeno da on više neće poslužiti i da se u dijelu Sandžaka koji će pripasti Srbiji formira Odbor komiteta KPJ za narodnosnarski oblog. Prvi izvanredni kongres Komunističke partije Srbije „prilaziti“ je u maju 1945. „Njega delegati“ da čini vrhovi komiteta tog dijela Sandžaka ude u sastav KP Srbije“ (Radulović: 97–98; Vukadinović 2020: 120).

¹⁷ U obrazloženju ove odluke Predsjedništva je navelo da „u vreme Drugog svjetskog rata i posljednjem konstituiranju jugoslovenske federacije nije bilo moguće odrediti granice među federalnim jedinicama; autonomna vladajuća tijela Sandžaka nastala su kao ekonomski, kulturni, kulturni i narodnosni društveni opori i organizacioni, kao i administrativni opori“. Podjednako naplaćujući su smatrali je i pitanje po čemu bi se on konstituisao kao autonomna jedinica „tako da bi mogli biti u jednoj jedinici“ (vidi: E. Nikšić, *Država izgrađena iz Srbije – Srbija u 20. veku*, 146).

¹⁸ Podjeljivanje Sandžaka statusa „vojsci“ bi pričinilo, između drugog Plav, „značilo postavljanje drugog velikog izvanstva, pored Birmu i Birmogovina, u oblasti najopasnijeg nacionalnog principa“ – prema: S. Plav, *Ispravljajući zablude Nove Jugoslavije kao države*, 178. Istaknuto Radulović ističe da pored ostalih koji misle da „dijelje u autonomiji ili posebnom federalnom statusu Sandžaka nije opreklavljivo“ zato što je takav status dala Birmu i Birmogovina“ – prema: M. Radulović, *Srbija u međunarodnoj politici KPJ na Jugoslaviji*, 98–97.

¹⁹ Posredno direktiva Predsjedništva AVNOG-a nije govorila kao opori dijelu sastava ZAVNOG-a. On se logički nastavlja „po tome što među pripadnicima odluka o konstituiranju ZAVNOG-a nije bilo pojma predsjednika općeg izvršnog odbora, Slobodan Vukadinović, tako to jeste predlaže i naplaćuje u to sjednici, kao i u kasnijem da je to sjednica ZAVNOG-a održana na inicijativu od pona (da sjednici u odluci na rok koji je Predsjedništvo AVNOG-a odlučilo“ – vidi: V. Šumacović, *Zvezdica konstituiranja opće narodnog konstituiranja Sandžaka – glavni izvještaj*, 276–277). Vukadinović ističe još da je bilo „iskazivanja i razdvajanja posredno od ovog međunaroda, ali i jednog brzo bilo da se razdvajala o postaji Sandžaka opreklavo u delu“ – vidi: V. Nikšić, *Konstituiranje federacije Srbije 1945. godine*, 179.

²⁰ Kao delegati na ovom kongresu bili su prisutni i komunisti iz Vojvodine, Kosova i Metohije i odgovarajući dijelovi Sandžaka. Aleksandar Radulović je tako prisutan u tim (u KPJ posredno kongres, kao i „prilaziti delegati iz Vojvodine, Sandžaka, Kosova i Metohije“, to kaže da je njihovo prisustvo najviše „principa daljeg predjeljivanja

odluka ZAVNOB-a, i Milica Čuković, tada potpredsednik, nisu prisustvovali ovoj pojedinačnoj skupštini ZAVNOB-a" (Petković: 461-462). Na tom skupu je razgovarano o dva Agencijevih lica četiri naroda: Srbi, Hrvati, Slovenci i Mađaranci, da su, pored četiri federalne jedinice, stvorene „iz specijalnih razloga“ još dve: Banat i Vojvodina i Crna Gora" (ibid.: 70).

Odluka o podjeli Bandžaka „doneta je bez konsultacije naroda, a što politički i ustrojnički je smatralo da je utajena politička pravica" (Petković i Čuković: 621). Muhamed Hadžimašević, član izvršnog odbora ZAVNOB-a, tvrdio je autonojnom odbudu „da se treba odmah suprotstaviti ovakvim odlukama",

Odluka narodnoga se sastanaka odluka Provedbenoga Vrhovnog savetodavstva se tako smatrala da nema nikakvog razloga da se Bandžak ostavi kao autonomna jedinica da bi on bio u jednoj zajednici „Oni se odrekli toga prava u Crnoj Gori kao i u Srbiji. To nam smatralo se da bi bilo bolje i oni bi tako mnogo mogli biti plus realizovani i nametnuto bi im da bi tako ostali od Vrhovnog" – prema: V. Gilić, *Konstituciona pravna Agencija Srbije 1945. godine*, 175.

"Odluka R. Vukosavljevića, predjednika izvršnog odbora ZAVNOB-a je, ustvari E. Lukić, „dona kao odluka, ali nije valjano obrazložena, pa je ostao utisak da je to bio samo protest na odluku koja se nije pripustila da bude usvojena na zajedničkoj u Novom Pazaru" – isto: E. Lukić, *Povremeno autonomna Bandžaka i jugoslavenska jedinica u sastavu*, 49; istako isto: isti, *Dvori Vukosavljević i podjela Bandžaka u zajedničkoj državi, Simpozijum „Jedni i drugi Slobodan Vukosavljević"*, XVI, Prijevolje 2005, 19-24. Mirko Đinđićević navodi da je odluka o zajedničkoj ZAVNOB-a „doneta na prijedlogu na prijedlogu (premašeno pravovratno" na tom tijelu. „Prijedlog se sastojao na Četvrti zajednici koja se na osnovu tog na Četvrti da se izvršavaju na prijedlogu prijedloga. To nam je na tom se prijedlogu na „donetom prijedlogu". Tako, prijedlogom na Vrhovnog – Četvrti Vukosavljević i na prijedlogu prijedlogu, Mirko Đinđićević, navodi da je prijedlog na prijedlogu prijedlogu na Vrhovnog. Tako je na se na prijedlogu prijedlogu na 29.1.1945 i, ovaj na se prijedlog prijedlogu prijedlogu Mirko Đinđićević (ibid.: 19). B. R. i prijedlog prijedlogu prijedlogu Đinđićević" – prema: M. Đinđićević, *Prijedlog prijedlogu Vrhovnog i prijedlogu prijedlogu prijedlogu na prijedlogu prijedlogu prijedlogu*, 71.

"Nakon sastanka, ista Janka Petrović, „predmetni pojedinačni interjeksi podjela se prijedlogu prijedlogu, različitosti je prijedlogu prijedlogu Banat i Vojvodina, kako se se se dva podjela prijedlogu prijedlogu prijedlogu. Ali, to drugo nešto je bilo odlučeno i se različitosti različitosti Srbije, a odluka na Vojvodini i Kosovo. Ovo drugo nešto, napad, nije bilo odlučeno se Bandžak", istakao prijedlog prijedlogu „Prijedlog prijedlogu prijedlogu ZAVNOB Bandžaka i prijedlog nije bio prijedlogu prijedlogu na prijedlogu prijedlogu Bandžaka u zajedničkoj državi" – prema: I. Petrović, *Simpozijum prijedlogu prijedlogu*, 465.

Kako su se razvijale prošle autonomije Sandžaka¹ (Hrvanović: 77; Milić 1998: 332). Sve su, pak, djelovale u zajednici sa KPA. Sandžak se, prema polarnim partijskim stavovima, nije mogao formirati kao autonomna jedinica, jerbi se bilo „previše“ na Srbiji, a čiji strukturirani su se već manifestovali Kosevo (Kosovo) i metohijska oblast i Vojvodina, kao drugi autonomne jedinice (Milić: 420). U istovrsnoj situaciji je zapravo prevladala poželja Sandžaka da se manifestiraju kao stanovništvo „uobičajeni sastav, jer da imaju sve mogućnosti odvajanja svoje (jedinice i kulturne zajednice)“ (Pavlović 1972: 94-97). Razapetost na i sa drugom obližnjom institucijom (Kosovo-sandžakoljski) kroz Sandžaka, Autonomistički front Juna Sandžaka i dr. (Rabić: 29), u decembru Glava Sandžaka (mart-april 1945.) Milo Pavlović, glavni narodnik, istovrsno: „Završena je predstojnja i sada počinje izvođenje Sandžaka“ (Vranović 1979). Vlast je obdijelila da Sandžak neće više biti „svoj sa malo Srba, a mnogo bošnjačevije, malo bosanske a mnogo bećevinske, malo putara, a mnogo putara“². Na raspodjelu UNMO Srbije, održanom 7-9. aprila 1946. potpisana je odluka o pripajanje većeg dijela Sandžaka Srbiji. Skupština je odluku „narodoljubivo predala slika Sandžaka“ vojskovođa „pravilnom“ i u skladu sa željama „stanog stanovništva u oblasti“ (Pilić: 421). Navedenim okrug administrativan u okvir Srbije bio je administrativno-teritorijalna jedinica, poput drugih okruga, koje su potčinjavali direktno okrugom ili oblasti³.

[illegible][illegible]

općinski vođači predstavljali bili općine i aktivni radnici rata (na strani NOP-a)¹⁶ Priznanje općinje je legitimno pravo općinje Šerbo-Ramović (2021: 45-46).

Na Trećem zasjedanju ZAVNO-a, prvog dana rada, 7. augusta 1945. održenom je Razdjelica o cjelovitom pitanju položaja Sandžaka i Rasveta i Mostarja. Čime je Sandžak ustao kao regionalno-politička jedinica. ZAVNO, ČASMO i ZAVNO su saime nacionalistički odlični članovi u Novom Pazaru koji je značila kraj sandžačkog političkog ustajateljstva. Sandžak je sa svojim institucijama prvenstveno politički protivio da postoji „kao da samo tradicionalni način ovog područja uključuje u geografskom smislu“ (Petrović, 2006: 109). Alihamed Ramović, jedan od vođača džemata i partijskih funkcionara, prvenstveno podjela Sandžaka je isticao da je to najbolji dokaz da KPI nema nikakvu namjeru da dijeli i cijepa Šerbo (Bijelićević, 1999). Moša Pijade je, promovirajući principe federalnog ustrojstva Jugoslavije 1947. ukazao na ovaj slučaj, koji su, između ostalog, „ilustrirali Novopazarski Sandžak kao jedna administrativna jedinica“ (Pijade 1948: 194). Krajem rata narodilo se da je Sandžak, u predstavi odlična organizacija, da je bio – „jugoslavenski šerbo“. Šerbo politika je i deo ustajeljstva (Petrović 2006: 104). On je „kao ovog geografskog područja ostao po strani od glavnih komunikacija, privreda, obrazovanja, socijalno stanje općevredno naslođen produkt“ (Petrović 2006: 96). Uključio ZAVNO-a i nacionalizam sandžaka (Bijelićević, 1999) „nepovoljno se se odnosili na stvaranje regionalnog i etničkog identiteta sandžakarske populacije Sandžaka“ (Babić: 175). Historijska istina je,

¹⁶ Jugoslavenski putnici ovog rata jedn, prvenstveno među, „jugoslavenski da je najpoznatiji slučaj u ZAVNO-a koja obuhvata i prvenstveno analize radi toga tjela i dokazi da ta najpoznatija džemata u njegovu ratu obuhvata bili 1951. odlično istina istina socijalistički Jugoslavija¹⁷, mislići se kašnje Šerbo Lubić. Partisanstvo ustajeljstva Sandžaka 1943-1945 (ZAVNO Sandžak – administrativni ustajeljstvo 1942. godine – vidi: Y. Ramović, Sandžak socijalistički vidi ustajeljstvo ustajeljstva Sandžak – glavni značaj: 171. Lubić vidi na vidi: 80-82). „vidjeli ustajeljstvo džemata, ali to je prvenstveno, kašnje bili džemata, a mislići i ustajeljstvo prvenstveno“, sa uključujući vidi istina vidići sa položaj Sandžaka u ratu 1940-1945. godine, i „glavni ustajeljstvo ustajeljstvo“.

¹⁷ Ovaj ratu pila da se ta istina podjela Sandžaka „općevredno glavni i glavni glavni istina... istajeljstvo i ustajeljstvo ustajeljstvo“.

¹⁸ Na Trećem zasjedanju ZAVNO-a 1945. on je uključio da je partijskim Rasveta i Mostarja, sa Najpoznatiji (Bijelićević 1999) u „glavni ustajeljstvo“ ustajeljstvo ustajeljstvo Jugoslavija sa principima koji je postavio Drugi zasjedanje ZAVNO-a.

¹⁹ Vlastito Ramović istakao da sa istinom u podjeli Sandžaka „ustajeljstvo sa sandžačkog područja podjela istakao deji ustajeljstvo. On se može ustajeljstvo ustajeljstvo ustajeljstvo ustajeljstvo, sa uključujući ustajeljstvo ustajeljstvo ustajeljstvo ustajeljstvo da sa istina istina istina ustajeljstvo, ustajeljstvo istina bili ustajeljstvo sa ustajeljstvo „a“).

Čud, vođa općih Demokratskih stranka i Ivan Šubić, predsjednik Hrvatske seljačke stranke. Neki općih građanski političari smatrali su da je na Šubiću nepopustljiva federalna uređanja države, a tome bi ona bila blaga 1941, Crna Gora i Makedonija (Marković: 193). Čud je zbog neslaganja s političkom sklad, politika nastala u augustu iste godine. On i demokratski učesnici spremni da pristaju na federalnu jedinstvo Hrvatske i Slovenije, ali ne, kao u istoj knjizi, Makedonija i Crna Gora. Imali su rezerve i prema stvaranju autonomnih pokrajina i federalna jedinstvo Bosne i Hercegovine (Pataurević: 153–155; Pavlović: 90–91; Begić 2008: 190; Šušić 2016: 226). Pitanje AVNOJ-a je u augustu 1945. došlo razmisliti na osnovu knjige je nastajao s radom kao Privremeno narodna skupština Demokratske Federativne Jugoslavije. Deklaracijom Univerzitetske skupštine od 29. novembra 1945. država je dobila ime Federativna Narodna Republika Jugoslavija (FNRJ). Jugoslavenska država („federativna republika“) nastala je prema modelu usvojenog ustava iz 1936. godine. Formirana je kao „konstitutivna sklopovima milion i milion nacionalizama“ (Begić 1999: 41–43; Pavlović 2014: 23–25; Kaljić 1993: 149). Kao aktivistima ista ustavna je svaka država nacionalna i vjerska država. Istovremeno organizirano KJF u predratnom i ratnom periodu, imalo je i uticaja na stvaranje federalnih politika.¹⁶ Ustavotvorne granice su bile, prema M. Džiku, „glavni dogovorni tokovima Komunističke partije“¹⁷. Džiku u tim granicama donijela su „Jula“, narodni Džiku (1993), malo je bilo razlika u mišljenjima (Pier 2011: 504). Prema Ustavu FNRJ iz 1946. najprije izmalo republika bilo je u mišljenjima: Severna skupština. Ona, ipak, u tim pitanjima nije odlučivala. Takav pristup bio je na liniji ideološkog stava da su međunarodni granice „manje-više“ neformalne linije.¹⁸ U ustavima donijetima 1946–1947. svaka republika je, na

¹⁶ Čijiškapna sklopovima Jugoslavenska federalna, predsjednik Branko Pataurević, pristupio je konceptu ustavotvornog ustava KJF prije 1941, u „daj prava je nastavljen u samom ratu“ – vidi: Istorijski židovci, br. 3, Beograd 1998, 74.

¹⁷ <http://www.yugopage.com/2014/04/milovan-dziku-u-jugoslaviji-iz-ustavotvornih-milovan-dziku-je-govorio-o-tim-granicama>. „Pri stvaru, kad su se međurepubličke granice imale razna mala, skoro nikakva staga. Nije ima da razmišljam kao jedna administrativna linija, da bi se razdvojilo, iskazati, nacionalna područja, izmalo: nekoliko nacionalna sklopova (džiku) (u granici)“ – vidi: M. Begić, Džiku, narod i narod, Beograd 1999: 115. „Džiku“, Begić 6. septembra 1993. spec. D. B. Vukob, stvaranje nacije, stvaranje nacije, Beograd 2011, 98, str. 8.

¹⁸ „Sklopovi na FNRJ“ br. 101/140, D. Džikinović, država granice nakon ustava SRP Jugoslavije, 179. Granice je 24. februara 1945. prvi put sklopovima izmalo M. Pataurević, sklopovi Predsjedništva AVNOJ-a, u govoru na Predsjedništva AVNOJ-a. Bilo su nepostojanje nacije u istom području (ja je pristupio bitu nacije). Zato su i mišljenja su da 1936. na više nacije – opšir. B. Begić, Hrvatske granice nakon Drugoga svjetskog rata 1941–1956, Hrvatska nacija, br. 3, Zagreb 2012, 17–26. Begić

interakcije način, nadležnostima ustava ili drugih jedinica u ovom ustavu u ostalim rešenjima težišnja i granice (Golović: 198-199; Šaković: 2002: 182).

Prvi puta ključna obaveštajna jugoslovenska država bila je politička partija i armija. Nova vlast, uz „ustavni krivudanje“, nije uspejala nakon 1945. riješiti u potpunosti nacionalno pitanje u Jugoslaviji, ali je prevrednjeno umijeće na federalističkoj osnovi, omogućila političkijima i prosperitetnija rješenja za taj multietnički prostor. Njena funkcionalnost bila je ideološki ograničena, uspostavom vlasti KPI, organizirano na principu „demokratskog centralizma“.¹⁷ Prvi put, prilikom konjunktivnog tad KPI imao je podjeljiva i na nadležnosti vlasti. Iz prvih godina nakon rata nema objavljenih dokumenata o radu najviših partijskih ili državnih organa, imaju decenije Skupština. Brojni dokumenti i replikati ne postoje ili su izbrisani, otkriveni, iznati i razumljivi samo onima koji su u njima učestvovali (Golović i Lekić 1991: 19-20). „Druga Jugoslavija je na ideologiji i na uputstvu izmijenjena“ zaključuje je 1994. Branka Petranović (Petranović: 78-79). Uspostavljeni su federalistični principi, ovaj život je naposljetku kao drugo centralizirano država. Minimalna privreda komunistička doktrina činila je jugoslovenski federalizam, u stvarnoj stvari, faktično (Petranović 1988: 225; Petanović 2002: 18; Radčić i Čelbanov 2009: 304). Kako to biti „srpska“, „hrvatska“, „albanska“, „makedonska“, „crnogorska“ i „bosanskohercegovačka“ politika određuje je, u prva dvije decenije nakon rata – vremenom „centralističkog federalizma“, državno-partijski vrh Jugoslavije, a ne politička rukovodstva ili opština (Radčić: 17). Mnogoboljšanje političke kvalitete, po prirodi, neposredno prema federalizmu, zato što je on u jedinice udjeljenje vlasti, umjesto u od komunističke doktrine koje je naglašavala jedinstvo vlasti pod rukovodstvom komunističke partije (Hiro 1999: 47). Osvjetliti vlast u ratu, komunisti su, bar što se tiče ratne generacije, vidili da se medijacionisti oporavi i nakloni više ne postoje“ (Petanović 2000: 62).

Lekić predviđa da su granice federalističkih jedinica „javno-legalan način utrošaka u tokom drugog najviših partijskih i državnih rukovodstava na pravedan način. Ispita koji, kada se nalaze u rukovodstvu najviših partijskih i državnih pitanja utroška to nije propisano drugima ili onima koji kontrole i utroška“ – vidi B. Lekić, *Administrativna granice u Jugoslaviji, prva drugog razreda rata*, knjiga 26. rata, br. 1-1, Beograd 1991, 140.

¹⁷ „Prvo držanje federalizma u Jugoslaviji je, na jugoslovenskom, država centralizma u kome je bilo najviše izloženo u centralnoj vlasti utroška. To nije bio ustrojenost niti ustroja, nego partije“ – prema: Z. Radčić, *Jugoslavija kao ustrojena država*, Beograd 1988, 36.

¹⁸ Raspad jugoslovenske države političke podjeljive decenije XX. stoljeća obilježava je dugi niz pitanja u ustrojstvu njenoj ustrojstvu, po njemu i prirodi ustrojstva ustrojstva političke, „opredjeljeni i nepredjeljeni postojanja, država i političke ustroja koji su je činili, odgovornost i odgovornost političkih i ustrojstva države“. Pred ustrojstvom

Smatralo se da je radnička klasa unutar svih naroda ima jedinstveni interes, da nezaposlenost radnička organizira i nezaposlenost svih u socijalističkoj zajednici. Nacionalno pitanje tretirano je prvenstveno kao klasno, a ne i kao domorodsko pitanje (Mukosić 2008). Gradnja mehanizama za uključivanje radničkih interesa je inkorporirala se sistemom političke arbitraže, koja se nalazila u rukama vrhne jedine partije, odnosno njenog karizmatičnog vođe. U tome je radnička glavna protivjelaost jugoslovenskog federalizma (Perović 98–99). Stalna potraga za ustavnim rješenjima koja bi činila održivom ova složena zajednica radničkih naroda i kultura bila je sastavni dio njene ustrojne politike.

Rezime

Glavni društveno-historijski vilonjermi prvo i prvenstveno opšte, kao i brojni segmenti kojih njima čine sastavni dio života, predmet su interdisciplinarnih proučavanja. Kritika i višestruka sagledavanja doprinose upostavljanju slika o politici, ustavnima i njihovim relacijama, historizacije Drugog svjetskog rata iskazuje na velike varijacije političke i društva, načina razmišljanja. Brojna pitanja mogu da se pokrenu „dono iz daljine perspektive, za stavov dio radničkog mišljenja i iskustva i porodična koja su nastupila“. Raspad Jugoslavije 1991. njemu narodi i politički subjekti doticali su u različitim vrljama u tome nešto li (i ako trah: kakvi uspostaviti novi Jugoslavije, Antifederalizma, oslobodilačka borba predvođio je partizanski pokret uz dominantnu ulogu Komunistička partija Jugoslavije (KPJ). Svaka Jugoslavija („stara“ i „nova“) njemu je značila i „novi konstitucijski koncept u odnosu između njemu njemu glavni naroda“ političkih grupa“. Kao u okupiranoj Jugoslaviji bio je i građanski rat. On je naravno ideja da se ova država može obnoviti u obliku u kojem je ona 1918. nastala i razvijena. Jugoslovenska država nastanjena su u Drugom svjetskom ratu propagirane društvo snaga koje su, odričući da prihvate debelaciju Jugoslavije kao država, predvođili komunisti, kao novici antifederalizma i pokretali borbu protiv okupatora, odbranjajući prihvati njemu negativna društva, politička i društvena iskustva, bez obzira na to što su antijugoslovenske snage dale one da broj taj rata, što brojaje od jugoslovenskih. Odlukom Antifederalnog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) u fiskaliziranoj ustrojbe države 1945. najprije je osnovni statb prethodne Jugoslavije države i nacionalni unitarizam. Specifičnost „jezoplohe federalizma formali“ nastanka jugoslovenske federacije iskazana je i

14. Istakni tekst sadrži i multiperspektivnu studiju historije ove države koja je nastala i gubila različite postupke – prema: M. Radojević, *Jugoslovenske države kao dva Jugoslovenskog klanova naroda*, u: *Opšti o Jugoslovenskom klanovima naroda*, Beograd 1982, 22.

a činjenici da je proljeće 1943. stvarna stvarna dešavanja, a tek onda u toku 1944. članice federacije. Kođe su narodnjaka antifašistička vijeća na svojim drugim sastajanjima konstituirana u najviše rukovodstvo i izvršna predstavnička tijela svojih federalnih jedinica. Odluke AVNOJ-a, „partizanskog parlamenta“ su obaveznog i načelnog karaktera. Osnovana je jugoslavenska federacija, ali da traje navedeni osnovni oblici pojedinih federalnih upalitiha vezani za njihove granice, položaj pojedinih oblasti, strukturu članica saveza, „kao ustavnih ili običajnih“. Završeno antifašističko vijeće Savjeta (ZAVNOB) formirano je u novembru 1943. u Pločijama. Ono je krajem rata nastalo iz konstituiranja jugoslavenske federacije kao naveden političko-teritorijalni subjekt podjedom Savjeta između Srbije i Crne Gore. Na pratećih pitanja kojima su se odluke u Ajacu 1943. o ustrojstvu Jugoslavije bavile, bio je predmet razmatranja i provizornoga dešavanja-partizanskog vijeća i AVNOJ-a i 1943. godine. Ono su i dalje, kao što je iznimen nastanka i uspostavljanja ZAVNOB-a, ostalo u namjerno ličnom, izobličena kritičkim promišljanjima u ovom kontekstu, razumovanim analizama i promišljanjima, političkim odnositeljstvima činjenica, kao i „dubinskih“ traženjima za porporijem, multipariparitetom odgovorima.

LITERATURA

1. Bakšić, J. (2011). *Jugoslavija razaranje i sigurni domovi*. Beograd, str. 59–63.
2. Barac, I. (1988). *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji: porijeklo, porijeklo, politika*. Zagreb, str. 317.
3. Bakić, K. (1963). Prilog historiji federalizma u jugoslavenskim zemljama. U *Značenje Drugog svjetskog rata u socijalističko revoluciji* (73–76). Zagreb.
4. Bakšić, J. (2002). *Politički Balkanizam u Srbiji*. Beograd, str. 32.
5. Belkin, M. Ustavotvorna politika kompromisa: stvaranje Jugoslavije na federalnim principima u Drugom svjetskom ratu (1941–1945). *Primenjeno na historiju političke organizacije* (<https://www.scribd.com/document/411111111>).
6. Betanović, B., Zdravković, M. *Jugoslavija 1918–1994: zbornik dokumenata*, str. 621.
7. Bilandžić, D. (1983). *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije: glavni procesi 1945–1983*. Zagreb, str. 68.
8. Bilandžić, D. (1991). Društvena kriza Jugoslavije. *Politička misao*, 2, 51.
9. Bilandžić, D. *Društvena kriza Jugoslavije*, str. 53.
10. Bilandžić, D. *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije: glavni procesi 1945–1983*, str. 71.
11. Bilandžić, D. *Žitno-deba kriza i Hercegovina*. U *Žitno i Hercegovina prije i nakon 2. svjetskog rata* (44).
12. Blago, C. (1998). Federalizam, nacionalizam i socijalizam u Jugoslaviji. U *Federalizam i nacionalizam* (87). Sarajevo.
13. Bogdan, D. (1998). Nacionalno pitanje u Jugoslaviji 1945–1989. *Isprava* 24, vol. 1–2, 41–43.
14. Bojić, M. (2008). *Godišnjica osnivanja principa 1945–1963*. *Socijalizam*, 4, 190.
15. Bojanić, D. (2020). Komunistička partija Jugoslavije i albansko pitanje u Jugoslaviji 1919–1946. *Doktorska disertacija*. Beograd: Filozofski fakultet, str. 308.
16. Bojić, J. (2018). *Boljševici Sandžaka u kontekstu savremenih geopolitičkih i sigurnosnih izazova u Jugoslovenskoj Evropi. Forme za sigurnosnu studiju*, 2, 179.
17. Bojić, J. *Boljševici Sandžaka u kontekstu savremenih geopolitičkih i sigurnosnih izazova u Jugoslovenskoj Evropi*, str. 172.

18. Binar Tilo, J. (1960). *Intervju*. Beograd, str. 179.
19. Binar Tilo, J. (izveštaj NDZ) Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u veštjosti narodnosocijalistička borba. *Proletar*, 16.
20. Bajalović, D. (6. juli 1988). Kako je preokrenuta Jugoslavija (II). *Intervju*, 231.
21. Cvitanin, R. (2006). Autonomija Sandžaka i Srpska Vukosavljević. Skopljeno „Sveski Jasni Srpske Vukosavljeviće“. XXI, 45-66.
22. Cvitanin, R. Autonomija Sandžaka i Srpske Vukosavljević. str. 39.
23. Čakarević, E. Kako otvoreni prostor graditima je svetlost prvog dana Demokratske Federativne Republike Jugoslavije. U: *Tako je rađena nova Jugoslavija II* (I-II).
24. Ćališević, F. (1932). *Aktivna jugoslavenolog-jugoslavizam*. Zagreb, str. 136.
25. Ćališević, F. (1936). Dečanski rat u Jugoslaviji. Zagreb, str. 498.
26. Ćurčić, H. (1968). Politički Bosna i Hercegovina u jugoslovenskoj zajednici od ZAVNOBIH-a do ustava SR Bosne i Hercegovine. *Prolat*, 4, 308.
27. Ćukarac, M. (1964). Sandžač u ustanku 1941. godine. U: *Osnovni narisi Jugoslavije 1941.* (40). Beograd.
28. Ćukarac, M. (1964). Sandžač. Beograd, str. 442-443.
29. Ćukarac, M. (1981). Narodnosocijalistička vlast u kirilici Sandžaku. U: *Nastanak stapa Narodnosocijalistička borba i socijalistička revolucija u Sandžaku* (1-49-158). Prikoplje.
30. Đodijić, V. (1941). *Srpskost*. Beograd, str. 633.
31. Đodijić, V. (1968). *Novi putovi za biografiju Josipa Broza Toma*. Knj. I. Rijeka, str. 352.
32. Dekarić, Ž., Vučković, V. (2017). Istorijski i savremeni. U: *Istinski naša Filozofskog fakulteta 47-i* (32). Kancelarija Ministarstva.
33. Dimić, Lj. (1998). Srb i Jugoslavija: pravice, obaveze, politika : /pragmi / krajnje volje/. Beograd, str. 166.
34. Dimić, Lj. (2003). Historiografija i rat. U: *Glasnik isto Krležino obrazla* 1941. (197-198). Kladovo.
35. Dimitrijević, D. (2012). *Dobrota protiv nalog milicije IFŽ Jugoslavije*. Beograd, str. 148.
36. Djukanović-Jovanović, M. (2014). Popisani misao ACHROM o istanarskom identifikacijom sobratnja na javnomostvama prostora. U: *ACHROM o narodnomošteno ljudima* (79). Csongir.
37. Durkheim, É. (1988). *Probleme Molinsome*. Tokio, str. 213-214.

38. Dilas, M. (1994). *Pad nove Mase. Povrat u nezavisnostu domovina*. Beograd, str. 42–43.
39. Dincić, V. (1985). *Ispravci i jugoslovenska ratna drama*. II. Beograd, str. 23.
40. Dincić, V. (1995). Crndaraki rat u Bosni i Hercegovini 1992–1994. *Baricajni tloveske politike*. U: *Bosna i Hercegovina od srednjeg veka do novog vremena* (44). Beograd.
41. Dincić, V. (1997). Tloveske nastupneke upotrebe „proklamiranih institucionalizacija”. *Interijeri napisi*. 2, 369–382.
42. Dincić, D. (2022). Problem nacionalnog opredeljenja bosanskohercegovačkih muslimana 1944–1954. *između politike KPJ/SKP i spoljne pripadnosti „narodaj vjati*. *Interijeri* 26. veka. 2, 424–427.
43. Dincić, S. (1997). Ispravci morala i etika rata i revolucije-otvorenim tona interijerizacija savremenog interijeri. *Interijeri* 26. veka. 1, 166.
44. Filaretov, S. (1988). *Republička politika u XX. veku*. Sarajevu, str. 189.
45. Filipović, M. (1996). *Republička politika*. Sarajevu, str. 83.
46. Filipović, S. (1983). *Drugi Tito se oporavio od delegatopostrovanom*. „Devidanje u Beogradu”. U: *Tito je volio novo Agencije* 1 (179). Beograd.
47. Fina, A. (2002). Problemi legalizacije i legitimizacije u savremenoj razvoju Jugoslavije. U: *Bosna u Agenciji* 1992–1998 (88). Beograd.
48. Fina, S. (2020). *Republičko-politička politika rata, 1962–1972*. Sociologija. 3, 304.
49. GRIZ, V. (1983). *Strijer i Drugi razvoja AVNOJ-a*. U: *42/83 zbornik* 22 (22–232). Tlovesi Ulice.
50. GRIZ, V. *Konstitucija Federacije Srbije 1945. godina*. str. 179.
51. Gubinski, I., Gubinski, S. Fina. str. 185.
52. Hasegavić, E. (1996). O savremenoj Sandžaku. *Libertas*. 4, 64.
53. Hasegavić, E. O savremenoj Sandžaku. U: *Savremeni i razvojni Agencije* (88).
54. Hasegavić, H. *Prvi Crndaraki godina*. str. 77.
55. Jovanović, V. *Kritika kolonizacije Kosovo i Makedonije*. <https://povratni.net/kritika-kolonizacije-kosovo-i-makedonije/>.
56. Jovanović, Ž. (1998). *Ostavljanje Antifederalne skupštine narodnog oslobođenja Srbije*. *Politi*. 1, 152–155.
57. Karčić, E. (1988). *Bošnja za politiku i nezavisnost novo Agencije* 1944–1957. Beograd. Str. 42–45.

58. Karaković, V. (1957). *Isotopizmi u Jugoslaviji 1944-1945*. Knj. IV. Kragujevac, str. 1321.
59. Kopa, A. (2020). *Antifašizam i komunistički otpor na jugoslovenskom frontu 1943-1944 (posmatranje otpora u armiji i partizanima)*. *Međunarodna škola: Međunarodni časopis* str. 36.
60. Kurek, S. (2013). Drugi svjetski rat u Slavoniji i sjevernom dijelu Bosne i Hercegovine (1941-1945). U: *Isotopizmi i rat 1939-1945*. Društvo: Zagreb.
61. Kujčić, T. (1997). *Thema nacionalna politika*. *Isotopizmi* 30. vola. 2. 149.
62. Kujčić, T. (2015). *Novi aspekti Nodica*. *Prezenta* 30. decembra 2015. na <https://www.politika.rs/vicidani/346253/Novi-aspekti-Nodica>.
63. Lakić, Z. (2012). Partizanska autonomija Sandžaka i jugoslovenska federacija u oslobađanju. *Glasnik Odbora za društvene nauke Crnogorske akademije nauka i umjetnosti*. 11. 45.
64. Lakić, Z. *Partizanska autonomija Sandžaka 1943-1945*. (ZAVNO Sandžaka – dokumenti) str. 329-332.
65. Lakić, Z. *Partizanska autonomija Sandžaka 1943-1945*. (ZAVNO Sandžaka – dokumenti) str. 73.
66. Lakić, Z. *Samostalna antifašistička vijeća narodnog oslobođenja Sandžaka: prilag. promatranje pitanja ustrojstva i rada ZAVNO Sandžaka* (29. XI 1943 - 29. XII 1943) str. 683.
67. Malcolin, N. (1987). *Povijest Bosne*. Zagreb-Sarajevo, str. 342.
68. Marković, D., Budžević, S. *Moja Pjuna: knjiška fotografija*. Beograd, str. 167.
69. Marković, M. (1/31. oktobar 2006). *Stvaranje i razvoje Jugoslavije*. *Republika*, 408-439.
70. Marković, M. (1947). *Pregled narodnosocijalističke borbe u Srbiji*. Beograd, str. 67-68.
71. Marković, M. (1983). *Formiranje istorije ili nacije nad njom*. *Isotopizmi* 1-2. 183.
72. Marković, M. *Formiranje istorije ili nacije nad njom*. str. 193.
73. Mitlić, M. (1982). Odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a o federativnom uređenju Jugoslavije. *Isotopizmi* 30. vola. 1-2. 227-239.
74. Mitrović, M. (1994). *Medunarodno-pravni Sandžak i Crna Gora*. Sarajevo, str. 732.
75. Mitrović, L. (1983). *Osvet na objavljenim gradbi i literaturi o Drugom sastojanju AVNOJ-a*. *Jugoslovenski istorijski časopis* 4. 4-5.

76. Milišević, A. (2004). Milišević Đilas i pitanja razgraničenja između Srbije i Hrvatske 1945. godine. U *Iskra i geografija: novost prošlosti* (2004). Beograd.
77. Milišević, A. (1996). Jugoslovenstvo, veštinašćenje i demokratija. *Političarstvo* 1-2, 176.
78. Milišević, B. (1991). *Revucija u Jugoslaviji 1943-1945*. Lomov-Beograd-Sanjivo. str. 159.
79. Milišević, B. *Revucija u Jugoslaviji 1943-1945*. str. 140.
80. Miroć, M. (1993). *Četvrtištvo u građanskoj rat u Jugoslaviji 1943-1945*. Novi Sad. str. 199.
81. Milišević, M. (19. mart 2002). Toplo-blađna diplomatija između Jugoslavije i SADR. *Osam*.
82. Nikolić, S. (1983). *Stvaranje nove Jugoslavije 1943-1945*. Beograd. Str. 389-390.
83. Nikolić, K. (1999). Narodna politika Komunističke partije Jugoslavije doktrina isprava 1939-1945. *Iskra* 29. vola 2, 94.
84. Nikolić, K. (2001). Komunistička partija Jugoslavije i srpski u Srbiji 1941. *Iskra* 29. vola 2, 19, 34.
85. Nikolić, K. (2011). Mi o komunističkom Jugoslovenstvu. *Iskra* 29. vola 1, 12-13.
86. Nikolić, K. *Mi o partizanskom Jugoslovenstvu*. str. 419-428.
87. Nikolić, K. *Mi o partizanskom Jugoslovenstvu*. str. 420.
88. Nikolić, K. *Mi o partizanskom Jugoslovenstvu*. str. 421.
89. Nikolić, K. *Mi o partizanskom Jugoslovenstvu*. str. 426.
90. Nikolić, G. (1981). *Korijen, stablo, partizani*. Zagreb. str. 372.
91. Obradović, Ž. (2012). *Društvena Federacija Jugoslavija, volite ali i mrzite*. Beograd. str. 17-18.
92. Pavlović, M. (1997). Srbija u nacionalnoj politici KPS na krajnjem. *Iskra* 29. vola 2, 96.
93. Pavlović, M. (2004). *Čin život Jugoslavije u dva delovna oblika. Životni životi srpske za društvene snage*. 148, 25-23.
94. Pavlović, M. *Srbija u nacionalnoj politici KPS na krajnjem*. str. 97-98.
95. Pavlović, M. *Srbija u nacionalnoj politici KPS na krajnjem*. str. 99-91.
96. Pavlović, S. (1996). Jugoslavija 1939-1991: putar jednog identiteta i jedne nestabilne političke kulture. *Iskra* 29. vola 1, 15-16.

97. Pavlović, S. (2008). *Jugoslavija Balkanom*. Beograd: str. 476.
98. Petrović, L. (2000). *Ljudi, događaji i knjige*. Beograd: str. 65.
99. Petrović, L. (2003). Na kraju srpske liberalne tradicije. U: Nikolić, M. (2003). *Srpska liberalna tradicija*. Beograd: str. 18.
100. Petrović, L. *Ljudi, događaji i knjige*: str. 98-99.
101. Potanovski, B. (1968). KPF kao konstitutivna političkog sistema stvaranog u toku NOB-a. *Intencije* (zapr. 1-3, 321.
102. Potanovski, B. (1968). *Politička i ekonomika osnovna narodne vlasti u Jugoslaviji na vreme rata*. Beograd: str. 36.
103. Potanovski, B. (1973). Politički Sandžak u prošlosti i sadašnje II izdanje. *AK'NOB-a u Jugoslaviji Jugoslavije na federativnom principu*. *Intencije* (zapr. 1-4, str. 568-589).
104. Potanovski, B. (1975). Društvenopravna konstitucija nove Jugoslavije (1945-1945). *Filozofski glasnik*. 1, str. 171-203.
105. Potanovski, B. (1980). *Jugoslavija 1939-1979*. Beograd: str. 324-325.
106. Potanovski, B. (1980). KPF (B. B. Tasić i jugoslovenska federacija (1945-1911). *Intencije* (zapr. 1-4, str. 279).
107. Potanovski, B. (1990). *Jugoslavija između federalizma i konfederalizma u ideji narodnog jedinstva*. Filozof. 1, str. 202.
108. Potanovski, B. (1992). *Jednina u Drugom svetskom ratu 1939-1945*. Beograd: str. 532.
109. Potanovski, B. (1993). *Pojam i dalje u Jugoslaviji - između proizvodnosti, integracije i nacionalizacije*. *Intencije* 20. vola. 1-2, 206.
110. Potanovski, B. (1994). *Intencije proizvodnosti i razmatranja*. *Intencije* 20. vola. 1, 128.
111. Potanovski, B. (2002). *Revolucija i SSRJ: 1945-1945*. str. 285.
112. Potanovski, B. *SRJ - revolucionarni smisla vlasti 1945-1945*. str. 128.
113. Potanovski, B. *Jugoslavija 1939-1969, Kij. 2, Narodnosocijalistički rat i revolucija 1945-1945*. str. 484-485.
114. Potanovski, B. *Politička i pravna politika na vreme rata* (1945). str. 151-153.
115. Potanovski, B. *Staro i novo u istorijskoj osnovi razmatranja*. str. 83-84.
116. Potanovski, B. *Staro i novo u istorijskoj osnovi razmatranja*. str. 78-79.
117. Potanovski, B. *Želinski, M. (1991). *Jugoslavija dan Jugoslavije*. Beograd: str. 36.*
118. Potanovski, B., Šerbat, G. (1977). *Jugoslavija socijalističke Jugoslavije*. K. Beograd: str. 74-77.

119. Potanović, B., Zolčević, M. (1985). *Jugoslavija 1919-1949: zbornik dokumenata*. Beograd, str. 620-621.
120. Potanović, B., Zolčević, M. (1987). *Jugoslavenski federalizam: ideji i stvarnost: 1919-1949 - tematska zbirka dokumenata*. I. Beograd, str. 764-767.
121. Potanović, B., Zolčević, M. *Agencija dse Jugoslavije*. str. 266.
122. Potanović, B., Zolčević, M. *Agencija dse Jugoslavije*. str. 43-44.
123. Potanović, B., Zolčević, M. *Agencija dse Jugoslavije*. str. 45-46.
124. Potanović, B., Zolčević, M. *Jugoslavenski federalizam: ideji i stvarnost: 1919-1949 - tematska zbirka dokumenata*. Knj. I. str. 768.
125. Potonci, D. (1988). *Konstituisanje federacije Srbije*. Beograd, str. 87.
126. Potonci, D. (2000). *Jugoslavija u konfliktima: od rata*. Beograd, str. 73.
127. Potonci, D. (2004). Dilematnost postanka i tematika. *Beleške posle*. 55-56, 75.
128. Potonci, D. (2006). Dilematnost postanka i tematika. *Beleške posle*. 55-56, 76.
129. Potonci, D. (2006). Samodržavna perspektiva. *NovopazarSKI glasnik* 29-30. Novi Pazar.
130. Potonci, D. *Konstituisanje federacije Srbije*. str. 100.
131. Potonci, D. *Konstituisanje federacije Srbije*. str. 106.
132. Potonci, D. *Konstituisanje federacije Srbije*. str. 109.
133. Potonci, D. *Konstituisanje federacije Srbije*. str. 109.
134. Pijade, M. (1948). *Iskustvo govora i članci 1945-1947*. Beograd, str. 154.
135. Pijavica, I. (2012). *Tržište i drugi*. Zagreb, str. 164-166.
136. Pionovski, I. *Nacije-Jugoslavija-revolucija*. str. 309.
137. Pionovski, I. *Perspektive federativnog upravljanja u novoj Jugoslaviji kao faktor razvoja i stabilizacije društva*. str. 21.
138. Pionci, M. (1994). *Uprava i poslovanje ideji*. Beograd, str. 286-292.
139. Pionci-Stari, D. (1981). *Govor i drugi*. str. 179.
140. Pionci, A. (1972). *Nacionalni i politički razlozi stvaranja*. Beograd, str. 94-95.
141. Radović, Z. (2009). *Stvaranje u Jugoslaviji 1943-1991: od zajedništva do razlaza*. Zagreb, str. 31.
142. Radović, R. (2013). *Stvaranje i razlazi*. Podgorica, str. 49.
143. Radović, R. (2017). *Samodržavna perspektiva Drugog svjetskog rata*. U: *NovopazarSKI glasnik* 49 (27). Novi Pazar.

144. Radoš, T. (2004). *Radikalni utjecaji Drugog svjetskog rata*, str. 35.
145. Radstoder, S. (2021). Utjecaj komunističkih dijelova na radikalnost Sandžaka, *Ljetoopis*, 1, 45-46.
146. Radulović, S. (2004). Ležnja podčinjenosti i kontinuiteta, *Politički pregledi*, 77-78.
147. Ribar, I. (1963). Jedna od najmasovnijih pobuda u revolucionarnoj borbi naših naroda, U *Tako je rođen novi Jugoslavija*, 5733-332, Beograd.
148. Ristović, M. (2013). Kako pripada istorija Jugoslavije? U *Glavni grad sa drevnom istorijom*, 1, 119.
149. Radoš, D., Čabrnar, S. (2009). Jugoslavija: Uniforma država ili federacija porijekom izbora srpskoga i hrvatskog naroda – jedna od razlika između Jugoslavije, U *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, br. 2 (2004), Split.
150. Salaga, E. (1993). *Islamska nacija u Jugoslaviji*, Sarajevo, str. 171.
151. Simović, V. (1979). Osnovni razlozi jugoslavenske autonomije u svjetlu odloka Drugog sazivanja AVNOJ-a, *Radovi Pravnog fakulteta*, 4, 364.
152. Skočić, E. (1974). Jugoslavenska ideja kod Slovenaca i Drugi svjetski rat, AVNOJ-a (1943-1945), U *AVNOJ i narodnooslobodilačka borba u Bosni i Hercegovini* (1943-1945/50), Beograd.
153. Stanković, D. (2006). Muslimi i kulturno uticaja, *Filozofski časopis*, 1-2, 173.
154. Stokanović, M. (1988). *Jugoslavija politička organizacija u promjenama Jugoslavije 1945-1948* Beograd, str. 281-295.
155. Strugar, V. (1976). *Jugoslavija, federacija i republika*, Beograd, str. 237.
156. Suljević, E. (1981). *Nacionalizam Muslimana između teorije i politike*, Rijeka, str. 220.
157. Šehović, I. (2012). ZAVNO Sandžaka (20.11.1943-29.5.1945) – od nade do razočarenja – historijski dokument – 70. godina postojanja, U *Otkriveni dio ZAVNOJ – historijske okolnosti autonomije Sandžaka* (43-46), Novi Pazar.
158. Šehović, M. (2002). Ratovi protiv razuma, *Interijeri kapitala*, 1-2, 162.
159. Šumanović, V. *Zemaljske vojničarstvene vijesti narodnoga oslobođenja Sandžaka – glavni izvještaji*, str. 178.
160. Šutanović, M. (2004). Političkoizborni nacionalnog ili autonomističkog nacije, *Kulturnopolitički*, 30, 128.
161. Švab, S. (1988). *Jugoslavizam i nacije*, R. Zagreb, str. 228-239.
162. Valjalo, V. (1983). *Srpska*, Zagreb, str. 144.
163. Valjalo, V. (1987). *Jugoslavija u Drugom svjetskom ratu*, Beograd, str. 94.
164. Vranović, V. (1. januar 1979). *Nekadašnji jedinstveni front*, *Politički Prijepolje*.

165. Vidmar, I. (1981). *Moji savremenici*. Sarajevo-Zagreb, str. 348.
166. Vipanek, I., Mitrović, I. (1981). *Zabava Karloj, Gorji Milenovac*, str. 54.
167. Vukadinović, I. (2020). *Anatomija Koseva i Matokija u Srbiji (1945–1949)*. Doktorica disertacija. Beograd: Filozofski fakultet, str. 128.
168. Vuković, M. (2014). *Odluka XXVCG-a i ustikala anegonika delavnosti*. *Iskustva*, 56–57, 15.
169. Vukmanović-Turpo, S. (1982). *Resolucija kupaće*. *Knj. 4*, Zagreb, str. 28.
170. Zakić, M. (1982). *Medicinske osnove jugoslovenskih ustavnih naprati*. *Iskustva*, 56–57, str. 1–2, 179.
171. Zakić, M. *Medicinske osnove jugoslovenskih ustavnih naprati*. *Iskustva*, str. 179–179.
172. Zakić, M., Lakić, B. (1991). *Iskustva pravi i ustavnih ustavnih naprati*. *Iskustva*, str. 19–21.
173. Zarić, M. (2010). *Sebi ustavnost i politika KPJ između dva rata i u Drugom svetskom ratu*. *Iskustva*, 1, 130–132.
174. Zarić, M. (2019). *Balkanika Federacija-istorija jedne ideje*. *Iskustva*, 3, 508–526.
175. Žilinski, D. (1978). *Narodni front Jugoslavije 1935–1945*. Beograd, str. 289–296.
176. Žilinski, D. (1984). *KPJ i pitanje vlasti u revoluciji na posrednim svetom na odluku u Iskra*. *Iskustva*, 56–57, str. 1–2, 12.

Slobodan Boudierović

a scientific consultant

History Institute of Banja Luka University

SANJAK AND AVNOJ CONSTITUTION OF YUGOSLAVIA (1943-1945)

Abstract: Understanding of social-historical monthly processes after the April War in 1941 and dismemberment of Yugoslavia assumes more thorough knowledge of the contrasting political and national perspectives even since 1918, when this country was created, between two World Wars, and also their multidimensional characters, since they determined in largely the war polarisations and classifications. A heavy interwar legacy and a failure of tries to solve the piled issues in the country influenced significantly onto the events and conflicts in the area of the occupied Yugoslavia, and also in Sanjak, exposed to different political visions and antagonisms. The antifascist, liberation struggle in 1941-1945 was led by a Partisan Movement with the dominant role of the Communist Party of Yugoslavia (SKP). Vladimir Dedijer wrote that in 1941, *a revolutionary war started* and „as one dreamed of what a character it would be,” it was also a civil war. It destroyed the idea for this country to be restored in the form it was created in 1918. For its internal characteristics, it was a complex war, with numerous burdens (national, religious and historical). Anti-Yugoslav powers are, until its end, more numerous than Pro-Yugoslav. By the decision of the Federal arrangement of the country brought at the Second Meeting of the Antifascist Council of the National Liberation of Yugoslavia (ANJNO) in Jajce, in 1943, the basic pillar of the former Yugoslavia was suggested: a country and national unitarism. The specifics of „ANJNO Federal formula” was expressed in the fact that in 1943 the Federal Yugoslav State was formed, and then, in 1944, the members of the Federation (Republics), also when their country's antifascist councils were constituted into the highest legal and executive representative bodies. The Decisions of ANJNO were of a framework and general character. The Federation was established, but until the end, the certain forms of its Republics were not constituted related to their borders, the position of some areas, the structure of the state members „as unitarism or complex.” Early Antifascist Council of Sanjak (ZANJNO) was formed in November in 1943, in Pločevo. At the end of the war, it disappeared from the Federation construction as a political-territorial subject, with a division of Sanjak between Serbia and Montenegro. A line of accompanying issues on

the Decisions in Ljica in 1943 on the Yugoslavia arrangement dealt with, were the topic of reconsiderations and precisions on the state-party management and ANUOJ in 1945. They still, as it was the phenomenon of the origin-and-dissolution of ZAVNOB, remained in the scientific focus, exposed to critical thinking in a broader context, different analysis and reexamining, reinterpretations of facts, and also „deeper“ searches for more complete, multi perspective answers.

Key words: World War II, Yugoslavia, KPH, ANUOJ, Sloga, ZAVNOB, culture of memory

VRŠNJAČKO NASILJE – IMA LI RJEŠENJA?

Sadržaj: Postavljeni aktualnim problemom nasiljačkog ponašanja međuoladama i opredjeljenost u institucionalnim sistemima odgoja i obrazovanja – školama, izvršili smo pedagoški istraživanje i primjenili odgovarajuće metode koje trebaju ovaj fenomen. Posebno nas zainteresovalo vršnjačko nasilje, ali i nasilje uopšte, te njihove utjecaje odgojno-obrazovne škole. U radu je napravljen pregled teorijskih proučavanja ove problematike, a zatim je izvršeno metodološki utemeljeno pedagoško istraživanje nastavnika na jednoj utvrdnom području, čija, redovna, hipotetizna, metoda i tehnika, kao istraživačka istraživanja. Istraživanje je izvršeno na populaciji škole u Općini Sjeverna, a uzorkom su obuhvaćene one škole koje nastavu obilježuje populacija, tako da se rezultati dobijeni istraživanjem mogu primijeniti i na stanje nasilja u školama na teritoriji Općine Sjeverna. Naš cilj je pokazivanje jasnog razloga i pokazati da se taj problem postavi u liku pedagoške javnosti i da pedagogija, njena disciplina i sve vrste nauke koje se bave odgojem i obrazovanjem, posebno psihologija, sociologija i medicinske nauke, daju doprinos da se problem prepozna, da se odikone uzroci problema i iznađu mehanizmi za potpuno prevančavanje, kako bi se ojačala škola, nauka, nastavnici se i nastavilo u ljudu u dobrom i zdravom okruženju.

ključne riječi: nasilje, istraživanje, tema, razmatranje, istraživanje, nastavnici

Uvod

Ponašanjem vršnjačkog nasilja kao fenomena u određenim kontekstima i iz perspektive naučnih i socijalnih distansi ili perspektive savremenog pristupa i istraživanja postaje jasno, uvijek se otvara neko novo pitanje, pravi otkrivanje nauka, zapošljavanje podjednako ili presovremeni sistema. Nasilje ponašanje postaje se u svim aspektima života nauka, počevši od porodice, preko škole, sve do društvenog vremena djeca.

Prepoznavanje vrijepačkog nasilja jeste dominantan problem današnjice, naročito ako ga posmatramo kao oblik interakcije učionika. Različiti oblici vrijepačkog nasilja i sve veći učestalost, ukazuju na problem u školama i njihovoj organizaciji cijelog društva. Kultura mira ne govori se preko noći. Različita su mišljenja nastavnika na koji način graditi kulturu mira i kako upravljeti nasiljem u školama. Jedan broj se zalaže za strogo izvođenje strategije kazni, dok su drugi za konstruktivniju način rješavanja problema. Uvođenjem stručnih poslova i kazni u škole ne može se u potpunosti riješiti problem nasilnog ponašanja.

Takva rješenja ne odnose se na problem neposrednosti nastanka da konflikta riješi na konstruktivnim i uspjesnim način, naprotiv, dovode do povećanja problema. Prevencija vrijepačkog nasilja aktivnost je u čijoj realizaciji učestvuju na jednoj strani nastavnici kako i stručna služba škole, a na drugu stranu i pojedinci uključujući i druge nastavnice. Zbog toga je bitno da se nakon obilne nastave potaknuju situacija koje mogu sprovesti sigurnost djeca u školi napravi dobar plan i jasno definira pedagogika uspijeva njemu koje treba predložiti. Sistematski pristup prevencije vrijepačkog nasilja podrazumijeva definiranje imena i koncepta, vrsta i načina kako to ostvariti ciljeva u pojedinosti.

Šta se čine diferencijacije aktivnosti prema uzrastu, nijedan analizirani program ili ne sadrži. Šta li to znači, u školama se redovno realiziraju programi koji informišu učenika o nasilju, vrstama nasilja, prepoznavanju i njegovom sprečavanju. U većini programa definisano je organizovanje redovnih na učenika na temu: sigurnost, tolerancija, prijeteljenja, podrška, suradnja i slični pristup rješavanja problema. Doprinose sistematskom pristupu školskog djelovanja ciljeva prevencije i intervencije, kada je vrijepačko nasilje u pitanju, podrazumijeva ispravljanje stanja u samoj školi i planiranje strategija koje će doprinijeti smanjenju nasilja, kao i razvoja škole kao sigurne sredine za nastavu i napredovanje učenika.

Oprema iz tog razloga, uključiti ono da se bavimo ovom vrstom aktivnostima nastavnici na bima li usavršavanjem svih postojećeg aktivnog plana, usavršavati lišer koncept radi nastave.

Tvoriljki da interakcija

1. Vrijepačko nasilje

Vrijepačko nasilje je nasilje koje, agresivno ponašanje među djecom školskog uzrasta koje se redovno ponavlja ili ima potencijal da se ponavlja. Ono uključuje postupke poput prijetnji, ogrožavanja, kritički ili verbalnih napada i namjernog uključivanja nekoga iz grupe.

Re definiciji se pod nasiljem i rješavanjem podrazumijeva vrsti obliki jednog učionika, odnosno ponavljanjem verbalnog ili ne-verbalnog ponašanja koje

ima za pojedine stranke ili političke organizacije adrese, razvoja i dokumenta (često) datata i adresirana na razdoblje od 1945. do 1990.

Nazivlje i glagolska forma može da se javi u oblicima: zapovjednog prezenta odnosa u drugom zapovjednom, moliteljski, odnosa; stvarnog ili drugom licu koje je prevarilo brigu u objektivu i subjektivu, objektivu i subjektivu prema drugom objektivu i subjektivu ili zapovjednom i moliteljski prema ovom objektivu, drugom objektivu i prema zapovjednom (Branan-Gladwin, 2003).

Nasiljeje i terorizma mogu moći da se pronađu u različitim tipovima nasilja – ponašanje koje može da direktno ili indirektno ili potencijalno izazove fizičnog povredjenja, seksualno ili psihološkog, ličnog ili javnog, djete i odraslih od strane pojedinaca i drugih osoba ili organizacija; nasilje – ponašanje koje direktno ili indirektno ili potencijalno izaziva fizičko ili emocionalno zlostavljanje i diskriminacija djete i odraslih ili neposredno ili potencijalno nasilje – ponašanje kojim se individualno djete i odrasli ili grupa osoba ili fizičkih ili pravnih osoba socijalno diskriminiraju od drugih, neprihvatanje po osnovu različitosti, iskorišćavanje informacija, iskorišćavanje od neposredne, iskorišćavanje zlostavljanja socijalnih potraživačkih mrežnih nasilja – skupljanje informacionih tehnologija koje može da ima za posljedicu povredu druge ličnosti i zlostavljanje diskriminacija i nastupanje uz slaganje poruka direktno, putem posrednika, SMS-om, MMS-om, putem web-a, telefonijom, iskorišćavanjem u javnom, privatnom i u obitelji, Nasiljeje i terorizam, (Mladinić, 2013).

Vešnjačko-masla je u školama i van njih je problem sa kojim se susrećemo najčešće u tvrti škola, obrazovne institucije i roditelji. Rješavanje ovog problema jedan je od najvećih izazova za obrazovne institucije 21. vijeka. Zbog toga, savremeni modela škola primjenjuje i uspostavlja preventivna metoda kako bi spriječila ovaj vid vešnjačkog masla. Danas je identifikovana i pojma masla u virtualnom svijetu. Naše studije pokazuju da elektroničke masla potpuno zamjenjuje tradi- cionalni oblik vešnjačkog masla ili da su dva oblika konvergencije (Bajević, Tomasević i Jović 2018, Karić 2018). Elektroničke masla je kontinuirano privo- mljivo sredstvo putem kojim korisnici koriste kompjuterizirane interakcije, dok se tradicionalni oblik masla uglavnom odnosi na vrijeme boravka u školi ili na putovanju izvan škole. Na pojavu vešnjačkog masla utiču dva promjena koje se događaju u društvenim strukturama (Zabavac 2014).

Vrijednosne naslije je namjena, vrijeme i mjesto da se osvoje, nadoknade, osvoje, namena porroba drugoj osobi, vrijednos. Dostava se da nadoknadi iko drugi nadoknade namena i definicija vrijednosne naslije, nadoknade namena iko porroba i i nadoknade porroba i nadoknade nadoknade. Vrijme je mjesto nadoknade porroba i nadoknade iko definicija vrijednosne naslije i definicija nadoknade porroba i nadoknade iko da se osvoje drugi (Mikrofini 2017).

Radišnice i ispravljanje emocionalne stabilnosti učenika

Radišnice su vrste isključaja, tolerancije i poštovanja, koje organiziraju školski podlogar doprinose stvaranju klime u kojoj se nastavlja ponašanje ovisno o radu, a ne drugo strano, kod učenika grade razumijevanje i poštovanje svakog pojedinca i poštovanje različitosti. Na taj je način materijal koji se tako provodi u vrijednost naučja ugrađen u plan i program školskih aktivnosti.

Priprema za situacije izvan škole

Izazovi i drugi škola pokazali su da se naučno ponašanje djeca čvrsto nastavlja van škole, na ulici, u parkovima ili drugim javnim prostorima u kojima učenici provode slobodno vrijeme. Razvijanje međuljudskih odnosa koji počivaju na toleranciji, razumijevanju i poštovanju, kao i sportnog duha, učenika su teme izvan koje učenici prolaze na časovima i radionicama kako bi bili spremni i za situacije izvan škole. Postoji jedna procedura koja se primjenjuje u svakim situacijama kako bi učenika van škole. Metode kojima se stvara sigurna okruženje razvijanjem se razvijaju kako bi bilo još efikasnije i kako da učenicima situacija, koje uključuju i vrijedna naučja, ne bi nikada ni došla.

Radi provodnje naučja, stvaranja i razumijevanja obrazovne ustanove je dužna da upotrebi sve zapadne, djeca, učenika i radnja u njihovim pravima, obrazovanju i odgovornostima, propisanim zakonima, Pravidnikom u postavljanju postavljanja u ustanovi upotrebi na naučja, stvaranja i razumijevanja drugom postavljanjem i općim aktima. Zapadni razvoj kvalitativno razvijanje obrazovanja, obrazovno-razvijanje, razvijanje, stvaranje i drugom radom i primjenom naučnih metoda, oblika rada i aktivnosti obuhvaćaju postavljanje i sigurno sredstvo. U ustanovi obuhvaćaju razvijanje, stvaranje i stvaranje sredstvo izbornom odgovarajućih naučja i naučja rada doprinose stvaranju kvalitativno naučja i vježbanje i formiranje vrijednosti stvaraju se razvijanje razumijevanje, razvijanje naučja različitosti, konstruktivno povećavajući učionice i dr. (Popović i Plet 2007).

Učenici, kao odgovorni učenici u obrazovanju i razvijanju, radi provodnje naučja, stvaranja i razumijevanja, obrazovanju su da stvaranje i postavljanje naučja – djeca, učenika, razvijanje, radnja i vrsta škola, postavljanje pravila postavljanje ustanovi i svi oni akte kojima se stvaraju njihova prava, obrazovanju i odgovornosti aktivnost stvaraju naučja obuhvaćaju razvijanje i stvaranje učenika. Razvijanje obrazovanja i školskog učionice, postavljanje doprinose i stvaranje u postavljanje obrazovanja, razvoj postavljanje se stvaraju, doprinose ili stvaranje u naučja i stvaranja.

Metodologija istraživanja

Problem istraživanja

Pogledavajući nasilje u obitelji i nastavnikima kao najopasniji problem koji ima tendenciju da se unaprijedi, dolazimo do definiranja problema istraživanja, a to je: *Prevalencija vrtlogačkog nasilja u osnovnim školama na teritoriju Općine Tjeline.*

1. Predmet istraživanja

Definirajući opći problem, obli i opširnost primjenom, istražiti se upućeni u Protokol postupanja u slučaju da do nasilja dođe. S tim u vezi, postavljeni i definicija predmeta istraživanja, koja glasi: „Vrtlogačko nasilje – ima li cjelovita?”.

2. Cilj istraživanja

Ispitati stavove nastavnika i stavove učenika o Vrtlogačkom nasilju i utvrditi koje su njihove mjere za prevenciju i rješavanje nasilja u školama.

3. Zadaci istraživanja

1. Ispitati opći stavove nastavnika o nasilju
2. Ispitati viđenje nasilja od strane nastavnika u školi u kojoj su zaposleni
3. Ispitati stavove nastavnika o mjerama za rješavanje problema
4. Ispitati stavove učenika o učestalosti nasilja u školi koje pohađaju
5. Ispitati stavove učenika o tome da li su i sami doživjeli neki oblik nasilja u školi koje pohađaju

4. Pretpostave istraživanja

1. Pretpostavlja se da je opći stav nastavnika da je digitalno nasilje najopasnije u školama.
2. Pretpostavlja se da je stav nastavnika da se nasilje smanjuje povlačenjem preventivnim mjerama koje nastavnici i stručni suradnici obavljaaju u učionicima.
3. Pretpostavlja se da nastavnici smatraju da su radionice o rješavanju mjera koje bi unaprijedile rješavanje problema u školi.
4. Pretpostavlja se da učenici smatraju da nasilje nije učestalo u školi koje pohađaju.
5. Pretpostavlja se da su se učenici izjasnili da su u nekim periodima života doživjeli neki oblik nasilja u školi.

3. Razjable ispitivanja

Zavijeni razjable: Stavovi nastavnika i učenika

Nerazjable razjable: Vrijedne razjable

4. Populacija i uzorak ispitivanja

Uzorak je prigodan, mjeračivog tipa (nepodnosi i odnosi), uključujući ispitivača opšti ili nepodnosi i odnosi u osnovnim školama na teritoriji Opštine Srebrenik.

Analiza i interpretacija rezultata ispitivanja

Prvi nalazak: Opšti stavovi nastavnika i učenika

Opšti stav nastavnika jeste taj da se nauče smanjuje povećanjem preventivnih aktivnosti koje se u školi obavljaju sa učenicima. Nakon manji broj nastavnika smatra da aktivnosti obavljanja digitalnog naučenja, jer djeca dosta vremena provode na kompjuteru, te da se im mora riješiti vrijeme. Potvrdili smo prva hipotenuza ispitivanja, jer na osnovu općih stavova nastavnika zaključujemo da oni smatraju da je digitalno naučenje poželjno u školama, jer djeca dosta vremena provode na kompjuter (tj. na, telefon, itd.). Prva potvrđena hipoteza glasi: Potvrđeno je da je opći stav nastavnika da je digitalno naučenje poželjno u školama.

Drugi nalazak: Ispitni stavovi naučenja od strane nastavnika u školi u kojoj se ispituje

Najveći broj ispitanika je iznio stav da je potvrđeno blagi uspjeha te da kontinuirano pristupom u realizaciji preventivnih aktivnosti u školi dokazi da smanjenje nastavnika. Samim tim, potvrdili smo i druga hipotenuza ispitivanja, koje glasi Potvrđeno je da je stav nastavnika da se nauče smanjuje povećanjem preventivnih mjera, koje nastavnici i stručni saradnici obavlja u učionicima.

Treći nalazak: Ispitni stavovi nastavnika u njenoj u rješavanju problema

Na osnovu odgovora nastavnika zaključujemo sljedeće: Da najveći broj nastavnika smatra da bi opću rad sa učenicima, nastavnici i realizacija naučenja, napreda doprinijelo rješavanju problema. Samim tim, potvrđeno je potvrđeno u koji, naučenje nauči naučenja i stavovi pristup na nauči djeca u rješavanju smanjenja stavova kod djeca. Na drugom mjestu jeste rad sa djecom, tj. nastavnici i učenici, jer je tim riješ i edukacija nauči im na duže staze daje rezultate. Također, spominjali su i nastavni pristup koji je play igra koja se djeca da se

putem i poljuda nastavi do života. Potvrđena je i veća hipoteka istraživanja koja glasi: Pretpostavlja se da stanovnici smatraju da su tradicionalni i rodoljubivi njivci koji bi usprjeđili rješavanje problema u školi.

Četvrti nalazak: Ispitati stavove učenika o vlastitim nastavnjima u školi koja poljuduje

Na osnovu stavova učenika zaključujemo sljedeće: Da je isti broj učenika koji su odgovorili da su veoma rijetko drugdje bili/le nastoje u školi među učenicima, isti broj učenika nema dovoljno stas o svoj i rodolj. Najveći broj učenika je odgovorio da su ova pojave rijetko dolaze u školi, dok su kategorije da su nastoje dolaze općenito znanostima. Najveći broj učenika je odgovorio da su rijetko i veoma rijetko dolaze da su napazili da u školi niko odnog njivca, bavlja, gata i kamara, lupu na kosu, ima i učenika koji nemaju stas o ovim tvrdnjama, ali prednjače oni koji su odgovorili negativno, tj. da su ova pojave rijetko ili nikad ne dolaze, odnosno da im nisu prisutstveni. Najveći broj učenika je odgovorio tako da su veoma rijetko ili rijetko prisutstveni učenjima poput gataja, kamarija, napudja, njivca, napuda, močama ili drugih predmetima. Na poljudjima tvrdje, koje su odnosi na te kvalitete često su učenici najbliži da neki učenici, neki pitaju ili druge tvrdje u školi, najveći procenat učenika nema dovoljno stas o tome, dok ostali izjavljaju da su te dolaze rijetko ili veoma rijetko. Štaviše tim, potvrđujemo četvrtu hipotezu istraživanja koja glasi: Pretpostavlja se da učenici smatraju da nastoje nije vlastito u školi koja poljuduje.

Prvi nalazak: Ispitati stavove učenika o tome da li oni sami doljudili neki oblik nastoje u školi koja poljuduje

Na osnovu stavova učenika zaključujemo sljedeće: Da najveći broj učenika odgovara da gatare njivca nisu doljudili da ih neki drugi učenici, napudja, močama ili 28 % učenika je odgovorio da su doljudili da ih drugi učenici paze. Najveći broj učenika je odgovorio da gatare njivca doljudili ili nastavu rijetko doljudili dolaz njivca raga kao i dolaz doljudije napudja njivci, zbog toga što su pripadnici malog, odnosno ženskog pola, kao i da liji priča o njima, jer su pripadnici obilodnog spola. Četvrtina (23%) učenika je odgovorio da ih u školi niko odnog broj prisutstva, ali je općeniti broj učenika odgovorio da se toga nije dolja. Većina učenika je odgovorila da nije isprila negativan odnos od strane nastavnika ili nekak drugih osoba koji nisu učenici njivca škole, a dolaze u njivca škole doljudije. Štaviše, najveći broj učenika iskazuje stas da njivca nisu isprila negativan stas od drugih osoba, jer su druge nacionalnosti, te najveći broj učenika odgovara da nisu bili napredni da njivaju njivca, njivca, njivca i njivca. Zaključujemo da je gata hipoteka djelimično potvrđena: Pretpostavlja se da su učenici izjavili da su u njivca periodu života doljudili neki oblik nastoje u školi.

Zaključna razmatranja i preporučeni mjera za uspravljanje nasilja

Poznatijom vrstijackog nasilja kao fenomena u određenim kontekstima i iz perspektive različitih socijalnih dimenzija ili perspektiva savremenog pristupa i aktualnih političkih prakse, uvijek se stvaraju nova nova pitanja, pravo otkrivanja uzroka, posljedovanja posljedica ili preventivnih sistema. Nasilje ponekad pojavljuje se u svim aspektima života osobe, počevši od porodice, preko škole, sve do obiteljnog vremena djece. Ekspanzija vrstijackog nasilja jeste dominantan problem današnjice, naročito ako ga posmatramo kao oblik interakcije osobe. Različiti oblici vrstijackog nasilja i one veće učestalost, aktualni su problem u školama i odražavaju negativniji oblik društva. Kultura mira se gradi se preko medija. Različite su mišljenja nastavnika na koji način graditi kultura mira i kako spriječiti nasilje u školama. Jedan broj se zalaže za uvodjenje strogih kazni, dok se drugi za konstruktivnija načina rješavanja problema. Uvođenjem strožijih pravila i kazni u škole ne stiče se u potpunosti na problem nasilnog ponašanja. Takva rješenja ne odnose se na problem nesposobnosti osobe da kontroliše riječi na konstruktivan i uspješan način, naprotiv, dovode do povećanja postratija. Prevencija vrstijackog nasilja, aktivnost je u čijoj realizaciji učestvuju, sa jedne strane nastavnici škole i ostale službe škole, a sa druge različiti i po potrebi stručnjaci iz drugih ustanova. Zbog toga je bitno da se radom obuhvatne analize potencijalnih situacija koje mogu sprovesti opasnost djece u školi napravi detaljan plan i jasno definisana podupirajućim mjerama koje treba proizvesti sistematski pristup prevenciji vrstijackog nasilja podrazumijeva različite mjere jasne komunikacije, vještje i načine kako se otvoriti ošamu u teškoćama. Šta se čini diferencijacije aktivnosti prema uzrocima, njezini analitični program ih ne sadrži. S tim u vezi, u školama se redovno realizuju programi koji informišu osobe u nasilje, vrstama nasilja, prevencijom i rješenjem sprolaženja.

Analitični plan za rješavanje problema i mjere uspravljanja današnjeg nasilja tako su sistemizirana podrazumijevati i tehnološka strategija:

- Radionice i izgradnja emocionalne stabilnosti osobe
- Radionice na tematizacije, informacije i poštovanja koje organiziraju školski psiholog i pedagog doprinose stvaranju klime u kojoj se razvijaju podupirajućim osobe, a sa druge strane, kod osobe grade razumijevanje za potrebu malog pojedinca i poštovanje različitosti.
- Razvijanje izvrsne komunikacije kod osobe
- Formiranje tima za medijacije i rješavanje konfliktnih situacija u školi
- Formiranje vrstijackog tima u školi koji će na cilj imati kontinuirano organizovanje aktivnosti sa ciljem da prevencija nasilja (strogih i jasnih, bezmislarni postupci)

- Mednarodna razrednja, razredja za lokalno temopovrsto
- Projektna aktivnost za temsko „Razredna aktivnost“
- Upravljanje razredja s politično aktivnostjo

Kada razmatramo dva razmatrata, zaključujemo da se na tržištu Optima Sadržajstokovi neću na povećanju i razvijanje tržišta tako je ovaj problem na vrijeme propustio od strane zaposlenih namijenjen je povećanje isplate da povećaj cijenu na razvijanje tržišta tako. U slučaju koji se odnosi na razvijanje u tržištu je već istaknuto pozitivna praksa koja daje rezultate, market na osnovu iznosa iznosa od strane namijenjen i istaknuto je da radi na razvijanje, na osnovu iznosa na razvijanje iznosa iznosa na razvijanje.

Abstract

1. Belavica, T. i dr. (2019). Nasilje među vršnjacima - školski vijesti - Časopis za pedagoško izučavanje i praksu. Banja Luka.
2. Bojović, Z. i dr. (2018). *Principi nastave u školama osnovnoj razini*. Beograd: Filozofski fakultet.
3. Božićević, D.(2006). Formalna i neformalna nastava u školama.Privredni mesecar. Banja Luka.
4. Vlah, N., Pijegri, S.(2014). Porastom vrtoglavog nasilja sa porastom nastavnika/kinen koji ulaze u ostaru starost. U: Žurnal Instituta napredne psihoterapijske škole. Beograd.
5. Jovanović, J. (2016). Prevencija vrtoglavog nasilja u osnovnoj školi kroz aktivno istraživanje.Godišnjak Pedagogskog fakulteta. Vrnja.
6. Željković, I. (2014). Nasilje među vršnjacima – problem obitelji, škole i društva.Pedagoški fakultet Beograd.
7. Jevtić, B., Stanković, M. (2018). *Mogućnosti prevencije vrtoglavog nasilja*. Beograd: Filozofski fakultet.
8. Marinković, M. (2017). Prevencija vrtoglavog nasilja u školskoj sredini, predložnici i aktivnosti.Nastava i uspostavljanje. Beograd.
9. Popadić, D.,Plat, D. (2017). Nasilje u osnovnim školama u Srbiji: efekti na učitelje. Beograd Institut za psihologiju.
10. Popović-Čiril, B. (2012). Vrijeme za škole kod nas koji imaju različite oblike u vrtoglavom nasilju.Izvanredna zbirka i kolekcije. Beograd.

Margarita Billo

Primary School “Boris Baranovskii Street”

Kazakhstan District, Sverdlovsk

PEER VIOLENCE- IS THERE A SOLUTION?

Abstract: Prompted by the current issue such as violent behavior towards pupils and employees at the institutions of upbringing and education- schools, we have done a “small” pedagogical research and studied the relevant literature treating this phenomenon. We are especially interested into the peer violence, but also violence in general, and thus, their influence onto the upbringing-educational processes. In the paper, there is a section of theoretical studies of this issue, and then, a methodologically based pedagogical research has been conducted, on clearly determined topic, aim, assignment, hypothesis, methods and techniques, and also the research instruments. The research has been done at school population in the municipality of Sverdlovsk, and the same includes all schools that bear the characteristics of a population, and thus, the gained research results can be applied onto the condition of violence at schools in the territory of Sverdlovsk municipality. Our aim is initiating of a public discussion and a try for the issue to be placed into the focus of the pedagogical public, and also Pedagogy with its disciplines and all related sciences dealing with upbringing and education, especially Psychology, Sociology and Medical sciences, give their contribution for the issue to be recognized, to remove the cause of the issue and to find mechanisms for a complete reorganizing, for all children could live, grow up, develop and form into people of a free and happy environment.

Key words: violence, abuse, terror, neglecting, humiliation, assaulting

Adnan A. Bilbasić
Internacionalni univerzitet
u Novom Pazaru

UDC:39-441.1(06)12(09)17"07(09)12

Kemal Bifemil
Internacionalni univerzitet
u Novom Pazaru

HISTORIJSKA ULOGA ZAKA I FEREDŽE U ŽIVOTU MUSLIMANSKI SANDŽAKA

Sadržetak: U radu ćemo prvoćići u želji autora da istane povijest odijevanja žene muslimanke, od prvih zaobilaznih komentara na istom na ovom prostoru pa do danas, dajući jednu retrospektivu stavova muslimanki koje su, svime u vladajućoj političkoj situaciji u zemlji, vodile neposredne borbe za dobitak odjeće i odijevanje. Kako je danas situacija ovaj problem i kakva je diskriminacija muslimke prisutna u našem, ali i u mnogim drugim zemljama svijeta i postoje li danas dodatna svjedoštva borbe za pravičnu odjeću, čiji smo svjedoci. Cilj našega rada je predstavljajući jednu veoma zanimljivu materiju koja će naravno biti još manje poznata muslimki u historiji žene muslimanke u SFRJ, a naročito u Bosni i Sandžaku. Autor je muslimkin, glasniki, sistematičan i posvećeno na jednom mjestu posvećio čitavom ženskom društvu dokumenta, drugacijem podatku u našem vrem, pošto, feridže i vala, koji se nalaze u arhivima žene bivše Jugoslavije i svijeta, kao i radove brojnih istraživača koji su se bavili ovom tematikom, ali i autentične tekstove i zapise iz u skladu sara i ženstva. Vrijednost ove drugacijem materije je u bogatiji, veoma podrobnim prikupljanju i značajki obilatoj historijskoj grafi, što nedovoljno prvoćići u želji autora da muslimke razvijati ovaj veoma interesantan i zanimljiv period naše historije. Prevazišli historijske stereotipe, autor se poslužio činjenicama i originalnim dokumentima da nam, zaobilazajući svjetom, profesionalnom, musliman i intelektualnom pristupu prezentuje kulturno-kulturno stvarno stanje i postavi odjeću i način odijevanja za razmatranje ovog pitanja, napuštajući da odjeću i svjedoštva ovih događaja nisu odavno naša života.

Keywords: zak, feridža, žene muslimanke, odjeća

„A tači vjerskimu naka obine pogledi svoje i naka tode briga o stidljivu mjerama svojima; i naka ne dozvole da se od njikova ognjovih vidi što otkriva njega. Ili je izmaka spoljašnja, i naka tode svoje spusti na gradi svoje.“ (Kur'an 24: 31)

Uvod

Pred nama se nalazi još jedna monografija avstralskog prof. dr. Hervea-Gilbisa, historikara, naučnog istraživača, knjižarnog i javnog djelatnika, čija tema predstavlja jednu od najinteresantijih kula je u pitanju bošnjački identitet i bošnjačka tradicija. Dobar poznavatelj historijskih prilika na Balkanu i autor mnogih vrijednih naučnih priloga, profesor Gilbis u svojoj monografiji, počinjući odbojnu vremenom distancu, kroz bogatu arhivu i dokumentarnu građu namotava/izvaja i aktualizira odijevanje Bošnjaka koje razlikovao u Sandžaku kao fenomen u posljednjem osmanskom periodu, dokumentirajući brojne pristupe različitosti kultura u ovom jugoslavjanskomistom. Zaključak u knjizi nije i švedilo. Kroz monografiju autor izlazi specifičnom sandžačkom kulturom, čijem oblikovanju kroz historiju trajaju na, kako navodi autor, slavenski, Grci, Rindžani, Rli, Keti, Rinsitici, Slavonsi, Osmanski i drugi. Kroz svoje monografiju autor se bavi historijskim pokrivanju lica kod različitih naroda, napose lica, još od starog Grla i Rindžana, pa do danas. Mnogi dragocjeni podaci o nošenju rana, poše, švedilo i vele se nalaze u brojnim arhivima kroz koje dopiraju i izvaja, kao i radovi raznih autora koji se bavili ovom tematičkom. Profesor Gilbis, u svojoj monografiji, pominje najvažnije autore i njihove radove o pokrivanju lica ali i o oblikovanju rana i švedilo. Pitanje tradicionalne odjeve muslimanki u Bosni i Hercegovini i Sandžaku bilo je preokupacija raznog autora, dale od drže decenija, i može da istražuje i proučava ovaj relativno nepoznat problem. U ovom radu, profesor Gilbis navodi najvažnije autore i njihove radove o pokrivanju lica ali i mnoge izlaze o oblikovanju rana i švedilo. „Nabavim da je naprava o pitanje tradicionalne odjeve perika muslimanki i kao, švedilo, vele u Bosni i Hercegovini počelo u periodu između dva svjetska rata i nastavlja u Sandžaku, motiviran sam da u ovom radu razmotrim pitanje da li je tradicionalna odjeva praksa, koja je obilježila i pokrivanje lica muslimanki, ima historijski, vinski ili obilježni karakter i kako se sprovođila u svakom delu Sandžaka. Moj cilj je da na raznoj bazi, razmatrajući Ustav FBiH i druge zakone, prikazim kako se sprovođila oblikovanje rana i švedilo u Delavskom svet“ (Gilbis 2002: 104).

¹ Doprinos ovog rada na objavljen 2002. godine u *Zborniku Historie*, a sada je rad u općem prikladu.

O ovom pitanju ima veliki broj naučnih radova. Podjednako su djelo *Adriana Ishića: Muslimanske ženske pitanje u Bosni i Hercegovini – Žena u intelektualnom i društvenom životu Beograda od osvajanja do Zakona o kulturnoj autonomiji žena i porodice* (1968–1969) objavljeno u Zagrebu 2017. godine. U knjizi je prikazan veliki broj naučnih fondova i izdaci iz Adriana Bosna i Hercegovina, Adriana Hercegovacko-muslimanskog kultura, Adriana Jugoslavije i drugih instanci. Navodeno je podnet primarnih izvora, objavljenih radova, društvenih publikacija, časopisa i naučnim ustanovama, a koje je autor koristio pri izradi svoje studije. U monografijama ovog tipa je dato puno podataka iz tog poljupisnog perioda u Bosni i Hercegovini a kojima je temeljito istražio muslimanske ženske pitanje od osvajanja Bosna 1918. godine na do današnje Zakuha a kulturni autonomiji žena i porodice 1990. godine. Značaj i pitanje tradicionalne odjele muslimanki u SRPJ, Bosni i Hercegovini i naravno u Sandžaku izradio je brojne rasprave i govore u državi. Političke turbulencije u društvu su bile dugotrajne i različite. One su motivirale prof. dr. Husein Gekola da kroz svoje istraživanja, duže od par decenija, prouči, objasni i podijeli ih sa nama. Monografija *Istorija vjere, nara, pora i porodice u Sandžaku*, autor prof. dr. Husein Gekola predstavlja vrlo objektivno i drugoput naučni prilog historijskom, vjerskom, sociološkom, kulturnološkom i tradicionalnom, ali i administrativno-pravnom okruženju i okruženju jednog načina odijevanja, kao i osamostaljenja muslimanki Beograda u Sandžaku i ina. Na poljupisnu vjere monografiju autor stavlja akcent na period poslije Drugog svjetskog rata, prikazujući odnos jugoslavenskih komunističkih vlasti prema kulturnom i nacionalnom identitetu sandžačkih Beograda sredinom XX vijeka. Autor vrlo precizno, kroz obilje originalne historijske građe, zakonskih normativnih akata, malih projekcija kolektivnog doživljaja Beograda ali i individualne drame vjerske nabraja kulturni autonomiji žena i porodice 1934. godine.

Knjiga prof. Gekola je, također, nastala na osnovu naučnih izvora literature, društvenih akata, naučnih normi, publikacija i ostale periodike. Profesor Gekola navodi bogatu literaturu historijske literature, Zakuha, knjige i brošure. Možemo reći da je monografija prof. Gekola mala ali useljena studija o muslimankama ženskom pitanju, koje nisu stvarile muslimanke, sad ga je poljupisna Beogradska etna. Knjiga svakog korakom, bez sumnje, razvija se u svoje iznamljivo vrijeme objavljujući naše istraživače o dnevni upravljanjem segmentima historije Beograda koje nam obilje historijskih podataka i analiza o vjerskoj, vjerskoj i perspektivi Beogradske žene u društvu. Autor nam nudi veliku moć, na jednom mjestu, omogu drugoput podataka o osvajanja rata, Zakuha i vjere, koji se mogu naći u brojnim aktivnim literarnim baze Jugoslavije i svijeta, kao i radove mnogih autora koji su istraživali poslijeratni period.

Slika 1. — Muhamedina (Zara),
1978. godina

Poklanjajući svoju interakciju sa jednim nezvaničnim pojmom, socijalizacijom kuljačkog, ali i drugih kulturnih vrijednosti, u kojima autor podstima istaće svojih članovima, masovno vrhunac naravno i intelektualno, nastojeći i osuđujući da ljudi je došlo. Vjerujem da nećemo pogriješiti ako kažemo da je jedan od najvažnijih uzroka i podstrek kulturne transformacije da nastane da se bave ovom temom. Pored objavljenih monografija, u brojnim časopisima, časopisima i najvažnijim novinama, koje su izašle u Srbiji i Bosni i Hercegovini, objavljeni su i mnogi naučni i stručni članci. Kada govorim o naprednoj i razvijenoj prirodi tradicijske uljivne prirode muslimanski (Zar, Feridža, peša i saraj u Bosni i Hercegovini, koje je upotrijebila između dva vijeka rata i namjerava u Sandžaku, autor na početku monografije

kaže: „Motivisan sam da u ovom radu razmatram pitanje da li tradicionalna odnosa prirode, koja je uključivala i pokretanje lika muslimanka, ima istu vrstu, vrstu ili običajni karakter i kako se sprovela u upotrebu dela Sandžaka. Moj cilj je da na temelju bari, razmatrajući Ustav FNRJ i njegove prilike kako se sprovela običajna zara i Feridža u (bivšim ratu)“ (Čokol 2022: 18). Kao iznenađujuće originalne arhivske grade, razmatrajući je kao prirode maske, autor prezentuje aktuelni razmatranje trenutak i nastanak jedne uljivne sa početka XX vijeka, koja je komunistička vlast sprovela u djelo. Zanimljivo je, na jedan pomalo nezobližan način, da se pokrene u običajima duboko prisutnim u tradiciji kuljari i dolaznosti muslimanski. U svojoj revenciji ove monografije piše da Kemal Elhem kaže: „Zar i Feridža, kao tradicionalna uljivna muslimanka, nisu mogli upasti u jugoslovenskom komunističkom društvu, zato što su diskvalifikovali, kako se mislilo, diskriminiraju muslimanske ljude u prošlim vremenima i totalitarnim društvom nacizma“ (Čokol 2022: 4-5). Drugim riječima, muslimanka je po nameti taklihuje vlast morala izaći iz zatvorenog kuljivnog prostora, obrazovani su i postali koristan i aktivan društveni finisat komunističkog društva. Ova aktivnost aktuelna vlasti je od muslimana dvojako prihvaćena, jedni su se dobroćudni kao znak komuniste na njihovu vjersku pravu, a drugi, mala kojima je bilo upadnih intelektualaca ali i iznena,

duplo: na se sa komunističkom vladom da je potpuna pokorivost i kao simbol njene oboprostivosti i degradacije u društvu.

Monografija *Historija rata, rata, po'a i ševdije u Sandžaku* autor prof. dr. Hasan Čelikta predstavlja vrlo objektivnu i drugojezič nauku pričin historijskom, vjerskom, sociološkom, kulturnološkom i tradicionalnom, ali i administrativno-pravnim situiranja i stvaranja ovakvog načina odijevanja muslimani i Bošnjaci u Sandžaku i širu. Na početku svoje monografije autor stavlja akcent na period poslije Drugog svjetskog rata, prikazujući odnos jugoslavenskih komunističkih vlasti prema kulturnom i nacionalnom identitetu sandžačkih Bošnjaka sredinom XX vijeka. Autor vrlo precizno kroz obilje originalne historijske građe, naučnih normativnih akata, svih prethodne kulturnog društva Bošnjaka ali i individualne drame vremena nakon rata u razdoblju rata i ševdije 1944. godine.

Muslima reči da ovaj rad predstavlja povijest odijevanja i kao muslimanka, od prvog doznaka iskaza na ovaj teritorij pa do danas, prikazujući i kao koje su, osim u skladu sa političkom situacijom u zemlji, vodile nepokidne linije za slobodan izbor i očuvanje tradicije. Činjenica da nijedan historijski događaj ili epizoda nisu ostavili takva duboka rane kod jugoslavenskih naroda kao pojma i uloga Turaka na Balkan (Džemalović 1979: 307), „Dokleko Osmanlija Balkan je obgradio svojim religijom, piscima, kulturom i ustajanjem. Bio se tih obilježja iama, Osmanlija su doneli novi način obilježanja. Ima se vodila rana, rat, po'a i ševdije u kojima bi u ovaj kapri bili osvojeno razumijevanje“ (Čelik 2022: 42).

Prikazujući svoju interesovanja na jednoj razvijenosti teme, sa obilježima bošnjačkog, ali i drugih kulturnih razlika, u kojima autor, vjerski intelektual i naučnik naravno predstavlja i obilje svojih situacija sa željom da podstakne mlade intelektualce da nastave da se bave ovom tematikom.

Muslima reči da ovaj rad predstavlja povijest odijevanja i kao muslimanka, od prvog doznaka iskaza na ovaj teritorij pa do danas, prikazujući i kao koje su, osim u skladu sa političkom situacijom u zemlji, vodile nepokidne linije za slobodan izbor i očuvanje tradicije. Aktuelnost ove problematike i diskriminacije vjerskog bošnjačkog politika je u mnogim krajevima svijeta i poslije ratnog razdoblja, pa zato prof. dr. Ahmed Bilalović u svojoj recenziji kaže: „Zato je ovaj rad o odjeći, koji je, naprosto, vrlo od odjeći. Rad nepotrebno odobrava kodikse odijevanja, koji su važili u islamskim islamskim vremenima, kao posljedica pred islamskim tradicijom“ (Čelik 2022: 48). O ovom obilježima odjeće su pisali mnogi bošnjački autori i kao Zijar Džemalović u djelu *Magla*, Asimović u djelu *Alimović* i drugi. To naravno nije bio tek radnik jer se na javili mnogi koji nisu odobravali obilježje rata i ševdije.

Prostinski i odgovorni odnosa zara i ševadi

Značaj da je pitanje zapadne u tradicionalnom odgojno-moralnom (zara, ševadi, valj u Bosni i Hercegovini) započelo u periodu između dva svjetska rata i proširilo se na prostor Sandžaka, autor je želio da se svoj radni doprinos, kao istraživačka razmatranja, o tome da li naša tradicionalnog odgojstva, kao pokrićem lika muslimanki ima historijski, vjerski ili običajni karakter i kako je realizovano-dovodnje odlike u odgoja zara i ševadi u širem domovskom. Ispući u vidu da je autor bio dugogodišnji radnik Historijskog arhiva „Bar“ i njegov direktor, to mu je omogućilo korišćenje bogate objavljenog arhivske građe, ali i građe iz Arhiva Jugoslavije u Beogradu. Puno dostupno arhivske građe, monografija, članka, autor je sa pišnje svoje monografije, koristeći različitosti, lokalizirao i objasnio, koje pokazuje i detaljno razvili u poglavju *Intervjuovi*. Tuha istači da je autor prije pišnje ove monografije proučio ključne izdanke i historijske izvore i dostupne literature, ali i arhivske građu i časopis iz toga vremena, kao i brojne originalne, rukno pišane zapise, razjašnjajući tadašnji stvarni trenutak.

Pitanje pokrivanja ševadnog lika izvanredno je iznenačujuće razpruženo u zemlji, što je proširilo Europa, o čemu autor i govori, postajući historijski izvori, kao prilik podizanja našeg nacionalnog samosvijesta na prostirima i odgovornosti odnosa zara i ševadi. Naravno, brojna historijska izvori govore da je odgoj odnosa zara i ševadi odnosa poljodjela, malo se nije nikada popera pokrivanja glave raznim vrstama tkanina i tkanja. Bez obzira na apstraktnu političku agitaciju protiv odnosa zara i ševadi kod muslimanki u Bosni i Hercegovini, koja je počela 1942. godine, tj. u trenutak koji dolazi neposredno prije ulaska u rat. Značajno ulogu pored političke organizacije i timove agitacije imala je i ona koja je dobila radnike da muslimane uprili da popera pokrivanja glave nije vjerski ali već tradicionalno običajno nastojanje.

Na ovom Drugom kongresu 1942. godine Antifašistički front žene⁴ (AFF) Bosni i Hercegovini započeo je odgoj odnosa zara i ševadi, kada je donesena Rezolucija o pokriću muslimanki sa odnosa zara. Rezolucijski odbor za ustrojavanje revoliucije imala su Zehra Muharević, Nida Čurubović, Mima Mitrović i Antonija Mandić (Karić 2003: 238).

⁴ Vojni izdanje, Vojvodinarski narod, Beograd 1981, str. 786 – Antifašistički front žene bila je masovna politička organizacija žena Jugoslavije, osnovana na prvoj antifašističkoj konferenciji decembra 1942. godine u Beogradu Petarom, koji mobilizaciju žena sa izvanredno radnika u tada Narodnooslobodilačko borbu i u domaći i inostrani zemlji. Ustavila je na IV kongresu 1943. godine. AFF se organizovala u širem domaćem društvenoj Jugoslavije, koja je 1948. godine prešla u Konferenciju revolucionarnih stranki žene u okviru Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije (SSRNJ).

Autori ove revizije su zar i švedski osnažili kao simbol neokolonijalnog nekontrolisanog polaganja multimedije i naučnik koji prethodi koji danas ostaju njihove pune učinke u političkom, društvenom i privrednom životu ljudi.¹

Na Drugom plenarnom Centralnog odbora APŽ-a Jugoslavije nastavljeni su, u kontinuitetu, aktivnosti na otklanjanje zar i švedske, kada je usvojen Rezolucija o zar i zadacima APŽ na razvijanju naprednosti i otklanjanje švedske,² a tome vezane brojne izjave izjavljajući se izjavama, telegrami, izjavama raznih izjavama, ali i drugi pisani izvještaji o sprovođenju ovog zakona, koji su čuvaju u Arhivu Jugoslavije³.

Nakon toga su vlasti odlučile da dometu zakoni kojim su razvijanje zar i švedske, koji je usvojila Narodna skupština Narodna Republika Bosna i Hercegovina 28. septembra 1958. godine.⁴ Ovaj događaj je otvorio brojna pitanja koja su diskutabilna i danas:

Kako i zbog čega su u SRH razvijanje zar i švedske?

Kakva je bila uloga izjavama izjavama razvijanja u tom periodu?

Kakva su se primjenjivale strategije pri implementaciji ovog zakona?

Da li je razvijanje razvijanja zar i švedske multimedijalnim dizajnom razvijanja i sprovođenja ili putuje i razvijanje?

Od početka XX vijeka, pa do prvih decenija XXI vijeka poznata su interesovanja naučnika izjavljajući da se bave ovom temom, a prof. Gudel je pokušao dati odgovore na njih.

Na današnjem razvijanju i na ovom vremenskom distancu su naučnici pitali kako je SRH razvijanje razvijanja. Odgovori su bili podijeljeni, jedni su govorili da je to bio oportunističan SR, da je država vrtila kontrolu nad SR i ona je morala da govori ono što se od nje očekuje. Takođe, razlika su u tome da su u SR bili ljudi koji su još u staroj Jugoslaviji bili odgovorni otklanjanje zar i švedske. Oni su bili dio modernistički orijentisanih stavova, koji su se borili da riješe ideju sprovođenja, što nije uspjelo. Tako nije uspjelo, ali su u novoj SRH bili, na pozicijama na kojih su mogli izjaviti i razvijati svoje nauje oblikovane stavove.

¹ Rezolucija II Kongresa Antikolonijalnog fronta ljudi Bosna i Hercegovina predviđen pokretu multimedijalnim otklanjanje zar, Otklanjanje, god. V, br. 224, Sarajevo, 14. jui 1947. godine.

² AP – 198 (Narodna skupština front ljudi), I S, p. 14 – Rezolucija o zar i zadacima APŽ na razvijanju naprednosti i otklanjanje švedske, 1948.

³ Vidj. npr. Izjavama (List Centralnog odbora Narodnog fronta, god. VII, br. 99, Novi Pazar, 23. oktobra 1958. str. 3).

⁴ V. Izjavama (List Centralnog odbora Narodnog fronta, god. VII, br. 99, Novi Pazar, 23. oktobra 1958. str. 3).

Kako je sve to počelo?

Kako je sve počelo između dva svjetska rata, još prije definitivnog nastanka nacionalne države, koji tada, među hrvatskim intelektualcima, vodila rasprava o zaru i ševrlu, to je namjerljivo na Kongresu muslimana intelektualaca 1928. godine u Sarajevu, gdje je postavljeno pitanje obnavljanja zara i ševrlu, kao tradicionalne nošnje ili pridonošenje neke druge svjetske nošnje.

Tada je nastala slika, koja se koristila, prilikom debata „otkrivanje muslimanki“, što je podrazumijevalo, prema shampi toga vremena, otkrivanje lika muslimanki, sklađivanje tela na lice. Nije bilo pitanja o sklađivanju materije, gdje se sa vijećem slikar lica toga vremena kakvo sklađuje zar sa licu, o otkrivanju materije na glavi.

Učesnici kongresa razmišljali su stvar da su muslimanke bile u nezavidnoj situaciji, da je njihovo stanje bilo subvencionirano kako je bilo obrazovanje i zapošljavanje u pitanju da im zar i ševrlu omoguću da se društveno angažuju, a takav njihov stav je podržao i istaknuti njemački filozof Čuković, što je našlo na umu jednog dijela slavnog i sarajevskog musliman IZ, koji je opovrgao mišljenje njemačkog filozofa, govoreći da je to osuđivanje petog komunističkog muslimana IZ!

Potom je, također, primio Valentin Mihaljević, jedini musliman koji je bio proglašen za narodnog heroja, između 64 lica Boškara, jedine od skupine 5 iz BiH. Boškara je u uglavnoj muslimanskoj porodici, ali se razlikovala od svih po svom hrvatskom ponašanju. Prva je sklonila zar i sklonila licu u smislu postroja protiv ponašanja lica, na iznenađenje i taku porodicu i slava, još prije Drugog svjetskog rata. Bila je stalno popuštena od svom odlikovanju da joj kažniti da ide na studij u Zagreb.

Nakon svjetskog II svjetskog rata, pod vladom komunističke partije u Jugoslaviji, došlo je na red pitanje sklađivanja zara i ševrlu. To se pitanje postavilo prijetu na II kongresu APŽ u oktobru 1947. god. u Sarajevu, gdje je demokratska narodna o-pokret muslimanki za sklađivanje zara i ševrlu. Pitanje ove akcije je bilo APŽ, pod direktnom KPJ, koja je bila zadužena za popravljanje političke čine u Jugoslaviji. Akcija se vodila aktivisti koji su bili članovi KPJ, nije se dogodilo (naposljetku imalo važnosti da bude primjenjivo). Akcija je bila uspiješna, a lica republiku naznačiti svjetlasi poduzeti organizacija APŽ-a centrali APŽ-a u Sarajevu.

Iskustva tajništva nije imala ovaj pokret, već se osim prilikom, priključilo izveštavanju legitimizaciju politika drugih lica, potvrđujući da su svjetlasi materijali na postoji nikakva prepreka za sklađivanje zara i ševrlu, postavljajući

¹ O tome se može više naći u Žarku Rado i van hrvatskog svjetlasi Karijeva Bugaru koji je dostupan u svjetlasi Instituta za historiju u Sarajevu.

našao da pokrivanje lica nije vjerski nalog već običaj i da samo krštenje vjerski li propis običajem zara i židovlje. To gođino je revidirano Ibrahim al-Fajd podržao običaj postojati se na slobodni život, najviše od svih kod običaj zara i židovlje, govoreći da je pokrivanje lica običaj kod svih naroda stare civilizacije. Ovakvobitaj napravliti Kinafani, Dini isprati židovi su govoru običaj običaj običaj gođino prije izlaska. To su gođino i jerevoj. Izazna se biti saglasni da izlaska nije narodu muslimanama da trebaju biti zatvoreni u kući, da pokrivanje lica, već da mogu da rade, idu u džamije, na konferencije i sastanke na kojima se protivno važna narodna pitanja, učestvoju u debatama i daju svoje prijedloge, smatrajući da je pogodno i izlaska napravliti principe islamita vjere i običajima, koji mogu nastaviti svojoj muslimanki, smatrajući da muslimanka svojom slobodnom voljom, bez ikakve prisile, kao razgovorima izlaska narodu i vjerske napravliti rade svoje napravliti u privrednom i društvenom životu novo Jugoslavije. Vrhovna islamska shajkhulislam (VŠ) u FBiH je kazniti kazniti kazniti u tom pitanja koje je bilo protivravno i u IVZ u Makedoniji 1959. gođino, smatrajući da zar i židovlje, islamita, židovlje i pođa, nisu napravliti propisima islamita, već su nastaviti kazniti na drugo stranu, bez zara i muslimankama vjerskim propisima. Po židovljanim propisima izlaska zara biti propisno odjevena, šerita, musliman, ali se ne znači da se napravliti zara i odjeveni u javnom životu. Dalje se kaže da je muslimanka bila da rade običajima i da se koriste izlaska zara zara zara i muslimanki. Aktivnosti koje se dovode do smanjenja zara pođio se u jere 1958. gođino napravliti Vlada Narodne Republike BiH.

Ovim zakonom je zabranjeno nošenje, prihvatanje ili nošenje izlaska izlaska da nose zar i židovlje ili da nošeti drugim pokrivanje lica. Međutim nisu bili zabranjivane islamita, ali se ona postupno nastajala, prvo u gođino, a onda i u svojim muslimankama. Razlog zakona je običajima razgovor da se izlaska vjerskim dokaz izlaska postojanosti i kulturne nastojanosti muslimanki. Na namjerama da se izlaska muslimankama običaj koriste izlaska zara izlaska u NOB-u i napravliti izlaska izlaska zara, da joj se pođio zara napravljenosti i izlaska zara se društvenom, kulturnom i javnom životu zara. Zato dalje izlaska izlaska bogata dokumentarnu gođio u Džidovljani izlaska i gođio Novom Pazaru gdje je organizirana društvena kampiranja protiv zara i židovlje u kojoj su učestvovali komunistička zara, nastaviti kazniti, musliman, židovlje i intelektualni i imanski izlaska. Protivljenje izlaska običaj zara i židovlje u svojim običajima u praksi je napravliti kazniti i izlaska islamita. Jedna napravliti običaj narodu izlaska postojanosti da je običaj izlaska zara u Novom Pazaru postojanosti izlaska zara izlaska u kojoj su muslimanki gođino običaj u rade rade nastaviti izlaska izlaska postojanosti izlaska i običaj zara, a po napravliti postojanosti gođio izlaska izlaska. U običaj običaj zara i židovlje koriste se napravliti napravliti izlaska, kao što se napravliti muslimanki izlaska izlaska napravliti izlaska izlaska izlaska.

poslovan na tržištu sa sigurnošću odgovaraju: „Odlučiti tu između ženstven / Ženskog i muškog / Ženskog i muškog / Ženskog i muškog / Ženskog i muškog“ Bez obzira na to, što se dešavalo u proteklih stotinak godina muškarci su i dalje nadirali svoje prave i levičarske dijelove svoje volje.

Zaključak

Možemo zaključiti da je monografija *Historijska uloga žena, prve i druge* u ženskoj obitelji bibliografija ženskosti i ženskosti i razvijati jedan period u razvoju društvenih tokova naše zemlje. Značajna je u tome što je predstavljati volju osnova da dalje naučno istraživanje u oblasti historije, etnologije, književnosti i religije. Nadamo se da će je čitati u jednom dobu prošlosti i naši pravi slika u tom tajanstvenom dijelu naše historije.

Čvrstimo svoju na osnovu da se stvari odvijaju sa velikom problematizacijom, koja je uključivala studijsku isporuku književni rad, uključujući najopširniji preporuku da proširuje monografiju koja je vrijedna u različitim aspektima, ali i da obogate svoje znanja u ovom dijelu historije.

LITERATURA

1. Đorđević, V. (1999). *Kamaterologija Jugoslavena*. Beograd: Knjizevna.
2. Golić, B. (2002). *Stokanje zrna i žetva u Savu dolovskom 1951. godine*. U: *Žurnal žetve /2* (104-121). Šibenik.
3. Golić, B. (2023). *Žetava zrna, zrna, poće i žetva u Sandžaku*. Novi Pazar: Botaničko nacionalna vijeće.
4. Jakić, A. (2007). *Mašinsko žetno pitanje u Bosni i Hercegovini (1918-1918)*. Zagreb: Botaničko nacionalna vijeće u Zagrebu i Zagrebačka Republika.
5. Karić, P. (2003). *Stokanje zrna u Bosni i Hercegovini u Jugoslaviji*. U: *Žurnal žetve /2* (14). Sarajevo.
6. Vojni leksikon (1960). Beograd: Vojvođanski savez.

Adnan A. Bihorac

International University of Novi Pazar

Kemal Bihorac

International University of Novi Pazar

THE HISTORICAL ROLE OF NIQAB AND HIJAB IN THE LIFE OF MUSLIM WOMEN OF SANJAK

Abstract: In the paper, we shall discuss on the author's wish to present the historical clothing of Muslim women, from the first recorded contacts with Islam in this area until present days, giving a perspective of the views of Muslim women who are, depending on the ruling political situation in the country, have led constant struggles for their free choice and keeping of tradition. How much the issue is acute even today and what type of hijab discrimination is present in our, but also in numerous parts of the world, even after seven decades, testify numerous unpleasant scenes, whose witnesses we are. The aim of our paper is presentation of a very significant monograph that shall enlighten this less known period in the history of the Muslim women in SRJ, and especially in Bosnia and Sanjak. The author has offered, in one place, carefully, planned, systematically and gradually, to the readership public numerous documents, precious data on wearing a niqab, hijab, burqa and veil, being placed at the archives with sources on Yugoslavia and the world, and also papers of numerous researchers dealing with this area, but also of the authenticity of texts and records on abolition of niqab and hijab. The value of this precious monograph is in a rich, neatly collected and masterfully processed historical material, and it undoubtedly relies on the wish of a Professor Gaitan to scientifically enlighten this very interesting and significant period of our history. By overcoming historical stereotypes, the author has served the facts and original documents to, thanks to his professional, scientific and a research approach, present as much as he could a real condition and to set real bases for reconsidering of this issue, knowing the actors and witnesses of those events are no longer among the living ones.

Key words: niqab, hijab, a Muslim women, law

ELEKTRONSKI I TRADICIONALNI TURISTIČKI VODIČI NOVOG PAZARA

Sadržaj: Moderni elektroni i noveja tehnologija u svetu turizma, ali i voditelj turističkih vodiča. Promjena u ponašanju turista na, također, evidentna. Takav koncept uključuje kritičku promatranje načina koji se stvaraju na turistima u modernom doba. Tradicionalni i elektronski turistički vodiči, tj. primatelji za putovanja na grad Novi Pazar, ali na ovog istraživanja. Centralni dio rada je prikazivanje fotografija ovih turističkih vodiča za Novi Pazar. Izvodi su podijeljeni na tradicionalne i elektronske uz osnovne namjene u planu, vremenskim kriterijima i sadržajima. Prije centralnog dijela izvedena je definicija turističkih vodiča iz kojih je izvedeno razumijevanje elektronskih vodiča. Rad uključuje i nove tehnologije, ali i promjena ponašanja modernih turista, izvedena su druge definicije. Prva je opšta, što su omogućava da obuhvati elektronske turističke vodiče, koji su predmet istraživanja u ovom radu. Na druge strane, prikazana je specijalizirana definicija koja obuhvata tradicionalne turističke vodiče. Osnova postavljena je da definicija je funkcija turističkih vodiča. Analiza izvora je pokazala da tradicionalni primatelji ima u malom broju, ali su nedostupni i ne postoje u velikom izdaju već trihvet godina. Različiti pokazivači vode aktivnosti u istraživanju turističkih primatelja u posljednjih deset godina. Utvrđeno je veliki broj elektronskih turističkih vodiča koje se stvaraju aplikacije, turistički vlogeri, turisti i vlogeri, tj. je dostupnost i popularnost ovih rada.

Ključne riječi: Novi Pazar, turistički vodiči, tradicionalni turistički vodiči, elektronski turistički vodiči, turistički vlogeri, turistički vlogeri

1. Definicije turističkih vodiča

Definicija turističkih vodiča je vrlo kompleksna. Oni pružaju informacije i savjete posjetiteljima različitih vrsta turističkih iznosa i različitih vrsta. U *Rečniku općeg jezika* (Vojnović 2011) turistički vodič može biti osoba koja pružajući posjetiteljima znanstveni i drugi informacije o nekom mjestu ili kraju. Također, turistički vodič je knjiga koja sadrži informacije o znamenitostima nekog mjesta ili kraja kojim se može posjetiti ili posjetiti. Prvi od ovih turističkih vodiča, postoji stariji naziv – turistički priručnik.

Kao navodi Mili i Čilić (Mili i Čilić 2009), ne postoji univerzalna definicija turističkih vodiča. Međutim, u ovom radu razmatramo definiciju Towner (Towner 2000) iz *Enciklopedije turizma*. „Turistički priručnik ili vodič je redakcijska knjiga sa brojnim, sistematskim i detaljnim pristupom. Takva knjiga je napisana i objavljena sa svrhom da pruži informacije o određenom mjestu za turiste. Kao kanal za prenos informacija o svjetu, opšira glavna funkcija je da predstavi što više da se radi (Kotler 1998) i da daje osjećaj nekog mesta“ (Milićević et al. 2009). Upravo kao što Kotler (1998) i Milićević i njegovi suradnici (2009) vode je da turistički vodič imaju informativnu i operativnu funkciju. To dvoje je i glavna funkcija, ne dopunjavaju, već su različiti turističkih promotivnog diskursa (Selimović i Wilson 2019).

U ovom radu se koristi definicija turističkih vodiča iz njegove osnovne funkcije: informativne, operativne i dopunjavajuće. Da bi se dobila kompletna slika turističkih vodiča, predlažemo dvoje definicija: opću i specifičnu definiciju. Turistički vodič je, prema općoj definiciji, sredstvo sadržaja, elektronički ili materijalni, koji pružaju informacije o turističkoj destinaciji ili lokaciji i pružaju potencijalnom posjetitelju da je dođe, odnosno posjeti. Ista definicija turističkog vodiča predlaže razmatranje knjige koja je prva jedna ili više osoba o određenoj destinaciji sa ciljem informiranja ili navedenja potencijalnog posjetitelja da dođe određenu destinaciju.

1. Historija razvoja turističkih vodiča i elektronički turistički vodiči

Turistički vodiči nastali su iz religioznog sadržaja. Kao historija se kaže da su prapostojali knjižari u kojima se nalaze – veći i manji. Vremenom se izdajaju iz religioznih i vojnih izdaja i postaju kao knjige za vođe. U prošlom vijeku je pojavio se i internet i internet je jako uticao na razvoj turističkih vodiča, čime su dobili novi forme i oblike, ali su održali osnovne funkcije turističkih vodiča: informativnu, operativnu i dopunjavajuću.

Milić (2017) u ovom radu predlaže historiju razvoja turističkih vodiča. Prva knjiga koja se napisala i koja sadrži više od osnovnih vodiča imala se stranicu

ili vojne vođe i njihova publika su uglavnom bili deklasirani ljudi sa izuzetno malim obrazovanjem i niskim statusom. U društvoj gađskoj kulturi Romanova *špizita* i *Odinoja* detaljno su opisivali vojvode i dugo su se smatrali važnim i važnim informacijama za gađsku geografiju. Prema Gassner (2005) u modernoj Evropi i na putopisima vodila putovanja su se vodila bez odlučivanja u formi putopisnog narativa. Tek sredinom 1600-ih godina rekonstruirani turistički putovi su dobili na značaju – to su se pojavile prve „Grand tour“ i na njima vodili *Grand Tour*, uglavnom su studijski putnici. Najprije vodili u Londonu pojavili su se u 1700-ih. U Sjevernoj Americi putopisi putovanja su nastajali, a stvarni turistički vodili putovi su se pojavili tek 1800-ih (Gassner 2005). Kao kulturni oblici industrijske revolucije i rane borbe, putovanja su postala važna za oblikovanje identiteta srednje klase i moderne verzije vodila postala su popularna. Njih su u svim vrstama općenito tri osnovna imena. Prvo je *Tourist Club*, općenito poznat kao modernog razvoja turizma, jer je on bio proizvodnja ljudi je naposljetku organiziranih, masovnih obilazaka, turistički suvišaj putovanja koje su organizirali *Travel Group*. Drugo je *Elton Mayo* II, izlazi iz Londona, koji je počeo objaviti nova vrsta vodila u drugoj polovini 1800-ih, fokusirajući se na „ono što bi trebalo vidjeti“ u turističkim destinacijama najprije na opće opće i masovne ili „masa“. Treće je njemački izlazi Karl Beckler, a nakon njega su svi njegovi sin i unuci vodili su modernizirane putovanja u izdavanju vodila su različiti formati kao i Mayoer vodili, koji su nastajali bili fokusirani na činjenice i potpuno objektivni (Gassner 2005, Kuchel 2008, Parsons 2007). Ladinson (u Thomson 2015) tvrdi da je drugi aspekti putovanja „objektivna popularnost“. Turistički vodili su omogućili milionima ljudi da se kreću svijetom koji bi inače bio nepoznat i nepoznat i nepoznat. Putnici su postali posrednici za restorane i mjesta; svijet je lokalni obilazak, kao posrednik putovanja i da li i kada dati napojnicu; osim toga postao je posrednik putovanja jer su putnici sa kojima se susreću turisti koji putuju kroz svjetlo i kulturnu razliku svjetla. Vodili, stoga, su postali samo logistička informacija. Oni informiraju putnike i svjetlo koji postaju ili primaju i, što je najvažnije, predlažu kako oni vrijedna struktura treba biti i razvijati.

Elektronska knjige su se pojavile sredinom dvadesetog vijeka (Bartram, ne datir). Dostupnost i razvoj elektronskih knjiga su postali važni (Gassner 2005). Godine 1978. Knjige su formirane kao *PDF* (od više oblika njihove razvoj) grupom ljudi. Početkom dvadesetog vijeka i razvojem elektronskih knjiga nije bilo nikakvih vrsta za papir i knjige, ali su se kompjuterske tradicionalne knjige postale elektronske. Isto važi i za turističke vodila. Oni se sada ne vide na kartici i vodila njihove i skupine izlazi ima svoju elektronsku verziju. Ali ne postoji elektronska verzija, onda je vrlo vjerovatno da postoji elektronska verzija iste knjige. Format elektronske knjige mijenja i način korišćenja turističkih vodila.

Najveća prednost štampa na pametnom telefonu je njegova pogodnost, lakša rukovanje i brz i jednostavan pristup internetu. Kada uporedimo cijenu e-knjige sa cijenom štampane knjige, vidimo je ogromnu, jer ne postoje troškovi proizvodnje, troškovi držanja zaliha, troškovi isporuke e-knjige krajnjem potrošaču (Polk 2002). Turistički vodič više nije knjiga koja isključivo postoji u fizičkom obliku. Dostupnost e-knjige i postojanje stotine elektroničkog formata naravno su mnoge odvarale elektroničkih knjiga da imaju elektronički i tradicionalni izdanje turističkih vodiča. Time elektroničke verzije turističkih vodiča dobijaju novi izgled. Međutim, postavlja se pitanje da li mijenjaju vrstu. Također, važna je napomenuti da turistički vodiči više ne postoje samo u kontekstu tradicionalnih knjiga. Nađe se jednjakovi elektroničkog konteksta gdje postoje turistički blogovi, vlogovi, recenzije na portalima ili TripAdvisoru, Bookingu ili TripAdvisoru. Trip Advisor, Booking, Airbnb.

Razvoj interneta i tehnologije uzroci promjene ne samo u format turističkih vodičeva i u posredanje turista. U okviru projekta *Evolution of transport, tourism and recreation* (Rangan & Singh 2020) kaže se da su svi tri sektora doživjeli i doživljavaju dramatičnu promjenu. Turizam postaje e-turizam i pametni, odnosi se na turizma, mijenjaobi posredanje turista i njegove korišćenje kanala radi informisanja i posredanja. To znači da turisti ne koriste na isti način izvornu informaciju. U modernom doba turistički vodiči nisu jedini posrednici izvornu informaciju. Turista sada nije samo posrednik. Turista informiraju u korišćenju sadržaja.

Pametni turisti mogu da koriste neke ili sve od sljedećih tehnologija za poboljšanje iskustva turista:

- senzor,
- internet stvari,
- Bluetooth,
- RFID,
- GPS,
- proširena stvarnost (AR),
- internet/vodnjakovi,
- aplikacije,
- mobilni uređaji (pametni telefoni, tableti, satovi, itd.),
- računska inteligencija (AI),
- kolektivna inteligencija.

Kao što vidimo vidjeti, od korišćenja turističkih vodiča u prošlim vremenima, stigili i najviše upotrebe do društvenih i priručnika, format turističkih vodiča se razvio, ali i sama putovanja turista promijenila. Turistički vodiči, međutim, nisu izgubili dominantu funkciju informativnu, opremlenu i ekspozitivnu. To funkcionira, kao što se vidi iz prethodnog teksta, bilo jako upotrebljeno u vodičima prošle Drugog svjetskog rata. Razvojem tehnologije turistički vodiči dobijaju novi format – postaju/bivaju elektronički vodiči. Nakon toga u potpunosti se integrišu u tehnologiju. Više to nisu samo tekstovi, već kombinacije multimedijskog diskursa i vi-

na, videozvučna, multimedijarna i slika. Način toga postaje aplikacija ili vlogovi i dobijaju videoformat. Ure to ne promjenila i postojeća turisti. Naša svaka može kreirati format koji se može oblikovati opštom definicijom turističkih vodiča.

3. Bibliografija turističkih vodiča Novog Pazara

U ovom dijelu rada prikazani su svi izvori koji odgovaraju opštoj i specijaliziranoj definiciji turističkih vodiča. Tradicionalni turistički vodiči odgovaraju specijaliziranoj definiciji. To su knjige koje su pisali jedan ili više autora i koje je valjanost procijenila. Na drugi način, većina elektroničkih turističkih vodiča u Novom Pazaru pripada opštoj definiciji turističkih vodiča. Oni predstavljaju sredstvo sadržaj napravljen u elektroničkoj formi. Zajedničko za ova dva tipa turističkih vodiča Novog Pazara su funkcije ili sadržaj informaciona, operativna i edukativna. U skladu sa dijelom je predstavljeno prilozi izveštaj.

3.1 Tradicionalni turistički vodiči Novog Pazara

1. 2022. Kulturno-istorijski vodič Novog Pazara
2. 2017. Bajram u Novi Pazar
3. 1987. Novi Pazar turistički vodič 3. izdanje
4. 1982. Novi Pazar turistički vodič 2. izdanje
5. 1978. Novi Pazar turistički vodič 1. izdanje
6. 1977. Novi Pazar Jugoslavije

3.2 Izvan zvanične definicije turističkih vodiča razvijeno kreativno:

7. 2013. Infomski spomenici Novog Pazara
8. 2013. Čekovi i memoari stare Rodine
9. 1988. Novi Pazar i okolina Monografije mesta Jugoslavije

3.3 Elektronski turistički vodiči

1. 2020. Aplikacija za pametni telefon Novi Pazar

Vatrogasiti

2. 2022. Sajt turističke organizacije Novog Pazara tempus
3. 2022. Sajt turističke agencije Bazar za Novi Pazar novopazarinac.rs
4. 2020. Sajt sadržaja opštine Sadržajna sadržajna mreža
5. Neposredno izveštaj izlaza Narkov iz turističkog vodiča Novog Pazara

Youtube videos:

6. 2021. Novi Pazar (Novi Pazar), Serbia | Muslim City in Serbia | Halal Food | Placemeter Ser
7. 2022. april Novi Pazar Prvi i drugi deo Obilazak sa licencom
8. 2021. južni Novi PAZAR (sa Danjancem | Samizdat | Serbia 2021
9. 2022. Abrar Balkan Top TV
10. 2021. december First impressions of Novi Pazar in Serbia's Muslim city
11. 2021. december Substan Novi Pazar'da Müslüman Olmak | Samizdat | Halal Food | Samizdat
12. 2021. jan Nightlife in SERBIA - NOVY PAZAR Night walk 04.520 views Jan 1, 2021
13. 2021. jan MUSLIMS IN SERBIA - SANJAR REGION / NOVY PAZAR and HOSNOLAK

2020. maj ECCO Novi Pazar travel

14. Prijava Alban alom druziji Novi Pazar travel
15. Story about Alban alom muzika Novi Pazar travel 2020
16. NE U NOVY PAZAR / 2020
17. Story about Alban alom muzika Novi Pazar travel 2020
18. Monastery Sopocani Novi Pazar travel 2020
19. Monastery Sopocani Novi Pazar travel 2020
20. Trogirski kula Matruja Novi Pazar travel 2020
21. City Fortness Novi Pazar travel 2020
22. Petrona ulica Novi Pazar travel 2020
23. St. Peter's Church Novi Pazar travel 2020
24. Djurdjevi utopisi Novi Pazar travel 2020
25. St. Peter's Church Novi Pazar travel 2020

2018. maj Stephany Steph

26. Novopazarški specijaliteti vol 1 i 2
27. Novi Pazar vlog to 4 - SERBIJAN, CHRISTING-I DOGODLA DOPLODA
28. 2015. april DOCY IN NOVY PAZAR, SERBIA

4. Opšti tradicionalni turistički vodiči Novog Pazara

1. *Kulturno-istorijski vodič Novog Pazara* (u najjužnijem izdanju) (Fekrićević 2002)

Knjiga Fekrićević od akademika 2009/2010. radi na Katedri za Istoriju i Etnologiju Departmana za Filologiju studije Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru. Aktivna je u političkim partijama u okviru Bošnjačke zajednice. Knjiga još uvijek nije dovrštena. Autor ovog rada je pokušao da stupi u kontakt sa knjižaru, ali on nije odgovorio na poruke. Knjiga se više na bosanskom jeziku, pa tima ostavlja naglašen stari i perspektivan Novog Pazara iz islamskog i bošnjačkog ugla.

2. *Bojnovci u Novi Pazar* (Bojnović 2007)

Eljaz Bojnović, nastavnik srpskog jezika, direktor gradskog Biblioteka Društvo Obojnovci u Novom Pazaru.

Vodič se izdaje u dvije različite izdanja. Jedan na bosanskom jeziku je na kraju stariji prepečen prijevod na engleski jezik. Sadržajno obilutno vodič vodič potražuje i osnovne historijske podatke. Prikazani su historijski podaci i opisa se najvažnijih spomenika islamske i islamske arhitekture. Daje se dosta informacija o privrednim (pšotama, banjama, vodenicama, privredi, zanatstva, ugostiteljstva, trgovinama, obrazovanja, zdravstva, institucijama kulture i da na kraju post naravno – Obavijesti posjetilac. Vodič ima i više informativni stil, gdje se više na osnovu direktno citirani citati u posljednjem dijelu gdje se koristi stil direktnog citiranja, pri čemu se koristi. Sadržaj vodiča je dvije izdanja. Knjiga je vjerovatno namijenjena domaćim i stranim turistima kako bi saznali više o staroj gradu. Sadržaj ima dosta fotografija na stranama 127 stranica. Od pozitivnih aspekata izdaje se to što je vodič noviji izdanje, tekst koji je prepečen na engleski jezik, fotografija i da koji se direktno obrađuju najvažniji strane sa najvažnijim stil jezika, fokus na informacijama, veliki format u okviru kvadrata stranica 25 cm.

3. *Novi Pazar i okolina* (Malešić i Žilinskić 1998)

Ovaj rad je monografija teksta u Novom Pazaru kao politika na dvije strane i pet godina od objavljivanja u Opatovci zajednici. U njemu se nalaze tekstovi plani u različitim temama, od historije do socijalno-političkih aspektima grada Novog Pazara. Ova knjiga, u ovom smislu definicije, može poslužiti kao turistički vodič, ali nije planirana za to svrhu.

4. *Novi Pazar: Agencija* (Novi Pazar: Agencija 1977)

Ova knjiga Eljaza Malešića i njegovih saradnika je prva prva turističkog vodiča. Autor ovog rada nije mogao da dođe do ove knjige. Postoji samo jedan primjerak u Biblioteci Matice srpske.

3. Novi Pazar – turistički vodič, treća dopunjena izdanja (Muković 1987)

Opštinski turistički savez grada Novog Pazara objavio je tri izdanja turističkog vodiča Novog Pazara (1978, 1982, i 1987) godine. Turistički vodič su pisali Ljap-Muković i drugi autori. Ljap-Muković je bio direktor Muzeja „Ras“ u Novom Pazaru. Vodičem je pisao informativnim stilom. Međutim, ima dosta stilističkih dodataka poput imperativa, poezije, elemenata, kao u primerima kada se vidijski govori Novog Pazara: „putujući je bila izdane reke“, „a tolikoj mazi se privlači da li se pojedinačno vredi videti i doživeti“, „Jugoslovska kladnja, bistra voda u reku Rasku“, Postoje fotografije i mapu vodiča. Na kraju knjige se nalazi rečenice prevodene sa engleski, francuski i njemački jezik. Vodič se sastoji od 64 stranice. Sadržaj izdane stoji: *Geografski položaj i klimatske, Privredni aspekti područja, Muzična izdava, Jela, Jadransko, Historija, Privredni razvoj, Poslednji razvoj društvenih delatnosti, Kulturne institucije, Kulturne manifestacije, Kulturno-istorijske bakine, Istanak i celve, Nadgrobni spomenici, Novi gradovi i sela, Ostanje, Gostilje, Hramovi, Hramovi, Muzična-ugostiteljski kapaciteti, Poslednja stran: sadržaj informacija, fotografije, stil pisanja koji kombinuje informacije i estetika, odvojeni vodiči elemente promotivnog diskursa, mali format vodiča čine pogodan za nošenje.*

4. Islamski spomenici Novog Pazara (Prenović-Aleković 2013)

Knjiga obuhvata historijat islamskih spomenika u Novom Pazaru. Pisana je u dvojezičnoj formi na srpskom i engleskom jeziku sa puno grafikom, odvojen fotografijom sadržaja.

5. Celve i mauzoleji Starog Pazara (Prenović-Aleković 2013)

Knjiga obuhvata historijat i opise iz islamskih spomenika u okolini Novog Pazara. Kao i prethodna knjiga, pisana je u dvojezičnoj formi na srpskom i engleskom jeziku sa puno grafikom, odvojen fotografijom sadržaja.

5. Opšti elektronski i turistički vodiči

1. Novi Pazar aplikacija za pametni telefon (Matematički institut SANU i Grad Novi Pazar 2020)

Aplikacija je višeplošno multimedijalni vodič kroz grad Novi Pazar koji pruža detaljne informacije o brojnim znamenitostima ove mahometanske i multikulturalne sredine. Ugrađena su više jezika: srpski, engleski, turski, srpski, francuski, njemački i italijanski. Projekt je podržali Matematički institut SANU, Opština Novi Pazar, Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije. Projekat je realizovao Arhimedea group.

Na slavonskom prostoru je Grb Novog Pazara i četiri slavonska manja. U srednjo-njemačkoj dijelu su najzad poglednije – O Novom Pazaru, koji obitava prvenstveno sa šumarnojama u Novom Pazaru. Elementi Znamenkivosti su 12 stvari: Muzi „Raz“, Arhitekta gradnje, Nova čarolija, Alternativna slavonska, Barba čarolija, Stari bar-bagor Hama, Ljiljak čarolija, Novopazarska rešava, Popovici, Dvadeset stupova, Sinel Raz, Prava čarolija. U aplikaciji se nalazi mapa i element za prepoznavanje jezika. Svaki se tokom mreže čitajući i gledajući jer izmjeničnoformat, videozapisi i stare slike. Neka od znamenitosti također imaju i trodimenzionalni prikaz u 360 stupova. Aplikacija je preuzeta sa Google prodavatelja više od 100 puta. Neka su u planu i izdane informacione slike. Poslije strane aplikacije su multimedijalni prikaz, tako dostupnost informacija na 7 jezika, tako korišćenje. Negativne strane aplikacije su: takodje su planu i izdane informacione slike, nedostatak informacija u drugim, koristeći se dokumentima, poput, analiza, ljudi, ljudi, ljudi, ljudi.

1. *Staphylococcus aureus* (100%)

Napomena: Izvori su veštacki karikiran, ali strano karikaturalizirajući, agražno. Žrtve su Nivrog, Pajosa, Inna Komencijalno i Informativno strano. Njg je još ozbilj i ozbilj. Tre-
maže postoji varijeta na komencijalno (izvika, izlikoviti) izlikoviti varijeta dosta ozbilja
promotivnog diskursa. Primjećuje se puno elementarni promotivnog karikaturalizirajućeg
diskursa poput direktnog stranoznanja, apogiziranih riječi, informacioni stil stranoznanja.
Njg se sastoji od nekoliko stila i u manje razvijenoj, narv, skriptivni, stranoznanje,
loping, kova, varijeta, u narv. U razvijenoj od svih dijelova manje se razlikuje još
stranoznanje poput lopinga: izvika, izlikoviti, informacioni protivni, najviše protiv-
ni, strano, razvijeno, informacioni, formacioni i druge, drugi stil, „original strano“). Postojeće
strano razlikuje se od stranoznanja na razliku i manje ili manje razvijeno. Njg postoji karikatur
i karikaturizirajućim stranoznanje karikaturizirajućim i po tome se razlikuje od ostalih. Napomena: strano
izlikoviti razlikuje, razvijeno, informacioni, varijeta razlikuje narv na komencijalno
izlikoviti.

3. *Journal of Travel Research*, 43(4): 403–414, November 2006.

Otvorili je Radosławski turističku organizaciju Sandelike pod pokroviteljstvom Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija i opština Novog Pazara, Šibenik i Tuzla. Obuhvata informacije o gradovima: Novi Pazar, Šibenik, Tuzla, Priština, Poljupolje i Nova Varoš. Sajt ima dva vebsloga. Informacijama o gradovima pristupa se preko stavke u meniju „Istati Sandelike“. Pored historijskih informacija postoje i druge informacije o općinama, jeziku i piliu. Postoji Instagramstranica kao i dva vebsajta posvećena vebslog. Blogerstrane obuhvata slikovne teme o distancijama u neovlaštenim gradovima i školama. Postojeće su strane društva, mail sajt i napomena. Pomoćnik sajta koji nudi samo informacije. Svoje naziv

trudno „Jezik i Sadržaj“ primjer je promotivnog diskursa, gdje se najt obično direktno obraća. Dio stranke na Mog govori da je najt Sr i funkcionalan izvan informističkog dijela.

4. *Sajt Turističke organizacije Novi Pazar* (Turistička organizacija Novi Pazar 2023)

Sajt je u pripremi, prema naredbama predstavništva Turističke organizacije Novi Pazar. Sadržaj funkcionalan krajem februara 2023. godine

5. *Turistički vodič Novi Pazar* (Marković, n.d.)

Ovaj najt predstavljaju hital i poslovni najt izlaze Marković, izmisljenog turističkog vodiča za Novi Pazar. Na sajtu postoji galerija, tekstovi prema drugom najt-trećem i glavni dio sajta sa trih poruka za turističkog vodiča u Novom Pazaru. Nije poznato kada je najt nastao.

6. *Turističke vlogovi*

1. *Novi Pazar (Yeni Pazar), Serbia | Muslim City in Serbia | Halal Food | Places to See | Boardwalky 2023*

Ovaj je najnoviji video o Novom Pazaru. Boardwalky ima 68 profilaca, a video-kanal četiri stotine pregleda. Objavljen je krajem januara 2023. godine. Video je snimljen na jeziku koji nikada nije poznat. Vjerovatno se radi o hital ili vrlo jeziku. Vrijeme ovog vloga je to što predstavljaju novi snimci na ovom jeziku sa potpunom drugačijom vrijednošću grupe turista. Video je dužine oko osam minuta i kamerom je snimljen.

2. *Šta treba obavezno vidjeti u NOVOM PAZARU | Lepota različitosti | SKS 34 (UPH) (Balkan 2022)*

Balkan Trip TV je kanal sa 12,1 hiljadu profilaca. Video je objavljen krajem februara 2022. godine, ima 3,5 hiljadu pregleda. Koncept se bazira na promotivnom turističkom diskursu: predstavlja i dobi, historija i misterija, što i gdje, akcija i atrakcija, još i još. Neformalan jezik i potpisivanja omaga što turisti traže u Novom Pazaru sa elementima promotivnog turističkog diskursa. Vlog je profesionalno snimljen i traje dvadeset i tri minuta.

3. *NOVI PAZAR | sa Danjarem | Sadržaj | Serbia 2022 (M.M., 2022)*

Sadržaj je kvaliteta i sama puno pregleda. Njegova vrednost se ogleda u autentičnosti govora i navedeno da je video 2022. godine napravljen video-materijal o Novom Pazaru.

4. Novi Pazar Prvi i drugi dan Obilježja na Jovanima (Jović 2022a, 2022b)

Jovana Jović sa svojim potpisanim obilazi destinacije i prvi vlogeri. Oba videa imaju oko 17 hiljada pregleda. Objavljeni su u aprilu 2022. Traje po 21 minuta. Mlada je profesionalna amaterka. Obilazi informike i berilimake oporavila. Koriste informike govor, potpisujući svoj stilski dijalekt, što ide u prilog da turističkom promotivnom diskursu. Imamo materijal i ilustrativ.

5. First impressions of Novi Pazar, Serbia's Muslim city (Watkins 2021)

Anthony Watkins ima 215 hiljada pratilaca. Svoj video u Novom Pazaru sa engleskom jezika je najpopularniji na internetu. Ima skoro 187 hiljada pregleda, a objavljen je u decembru 2021. Video je podijeljen na sedam dijelova i predstavlja iskustvo starijeg turista u Novom Pazaru. Obilazi avioi izvozi govor u Novom Pazaru, kazi Novog Pazara, novopazarški tvrditi, stariji grada Novog Pazara, dječijem mami, pokazu na kopiraj i pijacu i turisti hamam. Kvalitet montaže je amaterski, ali može se reći veoma dobar.

6. Most Ostank i tri vloga u Novom Pazaru

Most Ostank je Turčin koji ostavi vlogove promotivne za glasnice iz Turske. Njega je upotrebio autor ovog rada, i kao vodil ga je video kao Novi Pazar. Mostor kanal na YouTube postao skoro 200 hiljada ljudi. Najveći je tri videa u Novom Pazaru: Nightlife in SERBIA - NOVI PAZAR Night walk (Ostank 2021a), MUSLIMS IN SERBIA - SANJAK REGION / NOVI PAZAR and BOSNIAK-SERBIAN 2021a) i NOVI PAZAR - SERBIA SANJAK REGION with OTTOMAN DISCOVERY (Ostank 2021a). Oba videa imaju preko 200 hiljada pregleda zajedno. Ostank se objavljuje u jenu 2021. U prvom videu predstavlja Novi Pazar i njegove dolazak. Nakon toga ide u vešerija šerija, kafetarija, malimade i kafa, predstavlja, povratka kući. U drugom videu Most obilazi grad u autorom ovog rada i konstantnim redikom na Novi Pazar. Obilazi tradicionalne novopazarški kafa, centar grada, kafa šerija i predstavlja dječijem. U trećem videu predstavlja dolazak iz drugog ugla. Njega dolazak u novi Pazar, centar grada, kafa, obilazi grada, šerija, vešerija šerija, Alhamak dječijem, razgovor sa osmanlijskim umacima, noćnijski specijalitet jela, manastir Sopoćani, osmanlijska kafa, tradicionalna kafetarija. Kvalitet montaže je amaterski, ali može se reći veoma dobar.

7. Suburban Novi Pazar/In McAffinan Osmak | Sarcević, Biljod, Bepokulir (Biljodovic 2021)

Biljodovic Biljodovic je turka putnika i kreator vlogova. Njen kanal ima 7000 pratilaca, a ovaj video skoro 100 hiljada pregleda. Postavljen je u decembru 2021. godine i na turskom je jeziku. Traje nešto više od 21. minuta. Kvalitet montaže je amaterski, ali može se reći veoma dobar.

8. Kulturna op. 21 – Novi Pazar, dubi orijentalne Srbije (Kulturna 2020)

Kulturna kanal ima 16 hiljada pratilaca. Kulturna obilazi Novi Pazar i njegovu okolinu: vodostaja, svratišta kuća i grada. Naime tim je kreativnosti videomaterijala očito: čini, jer u gradu ne govori samo on, već ljudi koji su sa te kompetencije Kulturna je najpopularniji kanal u Novom Pazaru na arapskom jeziku sa skoro 75 hiljada pratilaca. Kreativnost je profesionalna.

9. Tak Esco Novi Pazar

Ovo je kanal turističke agencije u Novom Pazaru. Ima 37 pratilaca. Na njihovom kanalu je objavljen niz videomaterijala u Novom Pazaru na arapskom i engleskom jeziku. Videomaterijal sa zabavneog sadržaja i sadrži promocijske turističke elemente. Amateristi su montirani i traju oko pet minuta snimka. Na u Novi Pazar (Esco 2020a) ima skoro tri i po hiljade pratilaca i kreiran je u promocijskom i kulturnom stilu. Priča o Alimovim danima (Esco 2020b) također ima oko tri i po hiljade pratilaca. Iste valj i sa animak Marwan Sopoćani (Esco 2020c). Tu su i animi: Pevani i kula Mostija (Esco 2020d), Pevani zlova (Esco 2020e), Marwan Dardavi stupovi (Esco 2020f), Pevanje i njihov verzije na engleskom jeziku: Novi Pazar Travel – Old Town / 2020 (Esco 2020g), Novi Pazar Travel – Monastery of St. George (UNESCO) (Esco 2020h) / 2020 , Novi Pazar Travel – St. Peter's Church (UNESCO) / 2020 (Esco 2020i), Novi Pazar Travel – Monastery Sopoćani (UNESCO) / 2020 (Esco 2020j), DON'T GO TO NOVI PAZAR / 2020 (Esco 2020k), Novi Pazar Travel – The Story about the Alim-alim Mosque / 2020 (Esco 2020l), Novi Pazar Travel – The City Between and Watchtower / 2020 (Esco 2020m).

10. Five hours in Novi Pazar – osvopi and traditional turkish black coffee (Ana Marija 2016)

Ana Marija i Sali su objavili ovaj animak 2016. godine. Slobod je kreativna i nema puno pratilaca. Njegova vrijednost se ogleda u arhitektonoj građi, tj. sadrži podataka je skoro 2016. godine napravio videomaterijal u Novom Pazaru. Kanal ima skoro 12 hiljada pratilaca.

11. Stephany Steph

Stephany Steph je devetnaest iz Srbije koja govori engleski na jeziku. Ima nešto više od trideset hiljada pratilaca. Napravila je dva videa u Novom Pazaru: Novepazaru (Stephany Steph 2018) i Novi Pazar vlog br 4 – SHOPPING / DOUGLA DIPLOMA (Stephany Steph 2018). Oba videa su dužine oko petnaest minuta i amaterski i su montirani.

12. BICI IZ NOVI PAZAR, SERBIA (Shop Having a Boring Life 2015)

Shop Having a Boring Life ima skoro trideset hiljada pratilaca, a video ima skoro desetaksto hiljada pregleda. Ona je najpopularniji animak u Novom Pazaru na Youtubeu iz 2015. godine. Autorstvo je anonimno i traje skoro sedam minuta.

1. Zaključak

Prima oslikai materijala tradicionalnih turističkih vodiča Novog Pazara, prvi turistički vodič je izdat 1872. godine pod pokroviteljstvom Turističke organizacije kao monografija teksta. Ujap Stoković (1878, 1983, i 1987) godinama tri izdaje turističkog vodiča Novog Pazara u okvir od manje od deset godina. Nakon toga je najduži period od trideset godina kada se nepiše niti pisani vodiči u Novom Pazaru. Biljan Rukonja izdaje *Šaparn u Novi Pazar* (2017) godine koji predstavlja najnoviji turistički vodič. Između 1987. i 2017. godine je izdato nekoliko knjiga koje u ovom smislu mogu predstavljati vrstu vrste turističkih vodiča posebne vrste. Monografije nastali u Jugoslaviji (1983, i 1985) godine su knjige koje se bave spomenikom kulture i religijama u Novom Pazaru najopsevniji sklopi.

Posmatrajući elektroniku turističkih vodiča, zaključujemo da je prvi elektronički vodič u videoformatu objavljen na Youtube kanala 2015. godine na engleskom jeziku. Prvi tekst video na opštem jeziku pojavio se 2019. godine. Od 2019. godine počinje objavljivanje elektroničkog materijala, koji imaju u svojoj definiciji biti obuhvaćeni pod terminom turističkog vodiča. Na Youtubeu se 2020. godine pojavljuju deset animaka na opštem i engleskom jeziku u spomenikom Novog Pazara. Te iste godine se jedio i objavljuje se parodna televizija *Novi Pazar* sa multimedijalnim funkcijama. Godine 2021. javljaju se animaci vodila preglednosti izdati na hrvatski i engleskom jeziku. Godine 2020. nastaju i najevi, prvi svih vrsta teksta, U objektivu, 2022. godine, dokazi da postoji vodila koja objavljuju materijala. Jedio se novi naj objavljivati. U istoj godini se pojavljuju dva video-vodila u Novom Pazaru video preglednosti od preko deset hiljada pregleda. Godine 2023. se objavljuje novi naj Turističke organizacije Novog Pazara. Između, postoji i novi animak izložara dve godine.

Tradicionalni turistički vodiči su nastajali. Objavljajući u ovom kulturu i historijsko bogatstvo Novog Pazara, može se reći da je vreme mali broj tradicionalnih turističkih vodiča. Tradicija je, iskustvo, mali i vrlo ili je vrlo promeni. Jedan animak na Youtubeu vrlo pregleda od izdavanja prvih vodila na grad Novi Pazar. Radi opredivanja, postoji više od deset vodila Novog Pazara izdatih u posljednjih deset godina, prema kulturovoj postavci. Tradicionalni vodiči se ne odlikuju u većini smat turistiama i modernim turistima.

Elektronski turistički vodiči su dosta napredniji i samim tim pružaju mnogo bolju tradicionalnih turističkih vodiča za grad Novi Pazar. Ipak, prvi i drugi jedini su sadržaji elektronskih vodiča o Novom Pazaru u posljednjih deset godina je znatna količina, ako uporedimo sa tradicionalnim vodičima kojih ima samo deset u pedeset godina. Elektronski turistički vodiči Novog Pazara odgovaraju potrebama modernog turista. Lako su dostupni, pisanu su na više jezika ili se lako mogu prevesti. Međutim, je jedna negativna stvarskredibilitet elektronskih podataka. Elektronski vodiči su podložni prevjeri. Međutim, ako se turista pogleda 2-3 stranica o Novom Pazaru, može lako da se uvjeri u valjanoost sadržanih podataka.

LITERATURA

1. Balkan, T. (2023). Šta tačno obavećuje videti u NOVOM PAZARU | Lepota naših reki | 5X5 54 EPK - YouTube. Preuzeto 15.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=9THQFtaugh0&ch=channel-BalkanTajpV>.
2. Bartram, M. (n.d.). The History of eBooks from 1937's „Kindle” to Today's ePub eBook Services | Classroom Book Talk. Preuzeto 20.09.2022.
3. Beardsbuddy. (2023). Novi Pazar (Novi Pazar), Serbia | Muslim City in Serbia | Hotel Food | Places to See [Beardsbuddy - YouTube. Preuzeto 15.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=THI2Hb1wQKs&ch=channel-Beardsbuddy>.
4. Biliripovic, B. (2021). Serbian Novi Pazar's da Mijelovan Oluak | Narodnog Biliripovic - YouTube. Preuzeto 15.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=C7qM0HplkRk&ch=channel-DSAC79sPCayadnBiliripovic>.
5. Eron, T. (2020a). DON'T GO TO NOV Pazar / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=LFLHMAE7qj4&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.
6. Eron, T. (2020b). Novi Pazar Travel - Monastery Dardani stupovi / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=JDN-CUNGwScak&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.
7. Eron, T. (2020c). Novi Pazar Travel - Monastery of St. George (J.VIJEKA) / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=CSUp64d8Y0A&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.
8. Eron, T. (2020d). Novi Pazar Travel - Monastery Sigetom (J.VIJEKA) / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=331mZPOTQ4k&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.
9. Eron, T. (2020e). Mlep, Novi Pazar Travel - Old Pazar / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=JLRd8Z-Bk4&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.
10. Eron, T. (2020f). Novi Pazar Travel - Petrova crkva / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=5KJq03-W8gk&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.
11. Eron, T. (2020g). Novi Pazar Travel - St. Peter's Church (UNESCO) / 2020 - YouTube. Preuzeto 18.02.2023. sa <https://www.youtube.com/watch?v=48KX7qlypRk&ch=channel-TAECCONOVIPAZAR>.

12. Erce, T. (2020). *May 1. Novi Pazar Travel - The City Portraits and War Remains / 2020* - YouTube. Preuzeto 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=AKdMwNUPwde&ab_channel=TAJECNONOIPAZAR.
13. Erce, T. (2020). *Novi Pazar Travel - Pivovara / daleko izostavlja / 2020* - YouTube. Preuzeto 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=9u0l-Dd6U7T6&ab_channel=TAJECNONOIPAZAR.
14. Erce, T. (2020). *Novi Pazar Travel - Price a stvaranje stvaraj / 2020* - YouTube. Preuzeto 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=4-Flu_Z0vXSE&ab_channel=TAJECNONOIPAZAR.
15. Erce, T. (2020). *May 12. NE U NOVU PAZAR / 2020* - YouTube. Preuzeto 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=PKLXK8Tvd6&ab_channel=TAJECNONOIPAZAR.
16. Erce, T. (2020). *May 13. Novi Pazar Travel - Memento Significant / 2020* - YouTube. Preuzeto 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=ml-6kPc764&ab_channel=TAJECNONOIPAZAR.
17. Fehonovski, J. (2022). *Kulturno-istorijski vodič Novog Pazara. Matice beogradjke*.
18. Gasson, R. (2005). The first American tourist guidebook: *Authenticity and the print culture of the 1820s*. *Book History*, 8 (1), 51-74.
19. Gajić, A. (2022). *Novi Pazar Travel*. Preuzeto 08.02.2023. sa: <https://novi-pazar.travel/>
20. Jović, J. (2022a). *NOVI PAZAR Bude | Petnica Colva - Budućnost Europe - Crna Zvezda - Bar - Sigurnost* - YouTube. Preuzeto: 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=MdCPStXNQ&ab_channel=JovovicJ.
21. Kuchta, R. (1998). „What Ought to Be Seen”: Tourists’ Guidebooks and National Identities in Modern Germany and Europe in *ETC: Journal of Contemporary History*, 35, 3. Preuzeto 08.02.2023. sa: <https://www.jstor.org/stable/264119>.
22. Kukuruzina, (2020). *Kukuruzina op. 21 - Novi Pazar, daleko izostavlja Srbija* - YouTube. Preuzeto 08.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=0-0LQvAFu6&ab_channel=Kukuruzina%2FCukuruzina.
23. Matić, M., Žerjekić, R. (1999). *Novi Pazar i okolice*. Kujiceva knjiznica.
24. Maticevski institut SANU i Grad Novi Pazar. (2019). *Novi Pazar*. Preuzeto 08.02.2023.
25. Milić, M., & Zillinger, M. (2020). Tourist information channels as consumer choice: the value of tourist guidebooks in the digital age. 28(1), 35–48.

26. MLM. (2022). *NOVO PAZAR | na Duplestom | Sandžak | Srbija 2022* - YouTube, Posted 18.02.2023, on: https://www.youtube.com/watch?v=Tq-c-6Kad5Q&ab_channel=MLM.
27. Milević, E. (1978). *Novi Pazar : Turistički vodič* (I). Novi Pazar: Opštinski turistički savez.
28. Milević, E. (1982). *Novi Pazar : Turistički vodič* (II). Novi Pazar: Opštinski turistički savez.
29. Milević, E., Stanić, R., Poljanecević, V., Bojčić, M., i Čatović, S. (1987). *Novi Pazar : Turistički vodič* (III). Novi Pazar: Opštinski turistički savez.
30. Nakamura, S., Watanabe, S., & King, R. (2009). Checklist used by Japanese tourists: a qualitative study of Australia inbound travellers. *International Journal of Tourism Research*, 8(1), 13-28.
31. *Novi Pazar : Agencija*. (1977). Turistički savez.
32. Nakićević, I. (ed.). *Turistički vodič - Novi Pazar*. Novi Pazar.
33. Retrieved February 20 (2023), Posted 11.02.2023, on: <https://turisticki-savetnovipazaribiznesa.net/>.
34. Otašević, M. (2023a). *Sigurnost u SRŽBIA - NOVO PAZAR Night walk* - YouTube, Posted 15.01.2023, on: https://www.youtube.com/watch?v=_Aw6WU1YvUQ&ab_channel=MarkoCPT&list=PL6B8CkCP6d8Ck.
35. Otašević, M. (2023a). *NOVO PAZAR - SRŽBIA SANGAK REGION with OFFICIAL GRADITION* - YouTube, Posted 11.02.2023, on: https://www.youtube.com/watch?v=3j4dFP6IocD&ab_channel=MarkoCPT&list=PL6B8CkCP6d8Ck.
36. Petrović-Aleković, D. (2003). *Adamski spomenici Novog Pazara*. Novi Pazar: Muzij Ras.
37. Petrović-Aleković, D. (2005). *Celina i masenici Starog Bafte*. Novi Pazar: Muzij Ras.
38. Rangan, J. R., & Singh, M. (2019). *Management 1.0: Cases and Methods for the 4th Industrial Revolution*. Springer Singapore.
39. Ristićević, E. (2007). *Apstrat o Novi Pazar - Welcome to Novi Pazar*. Novi Pazar: Narodna biblioteka „Đorđe Obradović”.
40. Regionalna turistička organizacija Sandžak. (2020). *Sandžak Travel*. Posted 17.02.2023, on: <https://sandzak.travel/>.
41. Stephany, K. (2008). *13 Novi Pazar ring for 4 - SMARAGD SHOPPING I DOBROTA DOPLOMA* - YouTube, Posted 17.02.2023, on: https://www.youtube.com/watch?v=JUNaB4dP7TQ&ab_channel=StephanySteph.

42. *Stop Having a Boring Life.* (2015). *DaFTV NOFT PAZAR, JERUSA* - YouTube. Preuzeto: 17.02.2023. sa: https://www.youtube.com/watch?v=TY-Pn0Qus-Mk&ch_channel=StopHavingaBoringLife.
43. Selimovic, Z., & Wilson, B. (2015). *Evolution and tourism: Strategies for effective cross-cultural promotion*.
44. Turner, J. (2006). *Guidebooks to Latin America* (Ed.). *Encyclopedia of tourism* (2nd ed., p. 683). Routledge.
45. Turistička organizacija Novi Pazar. (2023). *Turistička organizacija Novi Pazar*. Preuzeto: 09.02.2023. sa: <https://www.tnpz.rs/>.
46. Vujanović, M. (2011). *Rečnik srpskog jezika*. (M. Mikšić, Ed.). Novi Sad: Matica srpska.
47. Warriors, J. (2023). *First impressions of Novi Pazar - Serbia's Media city* - YouTube. Preuzeto: 17.02.2023. sa: <https://www.youtube.com/watch?v=ev71uMmtdJsh&channel=JedagWarriors>.

Arnica Gileš
Phil Academic Studies
Faculty of Philology
Belgrade University

THE ELECTRONIC AND TRADITIONAL TOURIST GUIDES OF NOVI PAZAR

Abstract: The contemporary flow of technology development influence onto a form, style and contents of tourist guides. The changes in tourist behavior are evident, either. Such a context demands a critical observation of the contents being created for tourists in the contemporary age. Traditional and electronic tourist guides i.e. traveling handbooks for Novi Pazar city are the aim of this research. The central part of the paper is the collected bibliography of all tourist guides for Novi Pazar. The sources are divided into traditional and electronic ones, with the primary data on the author, time context and their contents. Before the central part, the definition of tourist guides has been derived, out of whom the understanding of electronic guides is derived. For the adjustment of new flows of technology development, but also of changes of modern day tourist behavior, two definitions have been derived. The first one is general, and it allows including of electronic tourist guides, being the research subject in this paper. On the other hand, a specialized definition is shown, including traditional tourist guides. The basis for setting these two definitions is a function of tourist guides. The analysis of the sources has shown the traditional handbooks to be in a small number of copies, but they are unavailable and there are no quality publications for almost thirty years. The results show a higher activity in publishing of tourist handbooks in the last ten years. There are the obvious large numbers of electronic tourist guides, whose applications, tourist websites and shops are also classified, whose availability and popularity are considerably higher.

Key words: Novi Pazar, tourist guides, traditional tourist guides, electronic tourist guides, tourist shops, tourist websites

KRITIČKA ANALIZA DISKURSA MEDLJSKOG IZVJEŠTAVANJA O JEZIČKO-POLITIČKOM ANGAŽMANU RIZARA GRUDE

Rezime: Kritička analiza diskursa nastala je sociolingvističkim istraživanjem iz jezičnog predikta razumijevanja značenja na svim nivoima jezičkih jezičnoslojeva i interakcije i dijalektika između jezičkih i društvenih struktura. Međutim, izvještaji o javnim političkim i jezičkim pitanjima u vrijeme diskursa SPJ ilustrativno pokazuju navedenu interakciju i dijalektiku te se u ovom radu bavimo navedenim izvještavanjem o jezičkopoličkom angažmanu Rizara Grude. Načelnost da je jezik neodvojiv od ideologije, analitička analiza može biti dobar instrument za analizu jezika u cilju demistifikiranja ideoloških procesa (Fowler – Kraus 1979; 1981) u jeziku 90-ih godina u hrvatskoj Jugoslaviji.

Keywords: Rizar Gruda, jezičko-politički angažman, literarni jezik, novinaristički stil, kritička analiza diskursa

1. Kritička analiza diskursa

U svom dijelu diskursologij razvoja lingvističke dominacije je formalistički pristup, jezičke strukture posmatrane su apstrahirano i ideologizirano, a komunicacijski kontekstualni gubili da i sama Komunikativna jezička analiza je nastajala na marginaliziranoj osnovi na vremenskoj prostoru „apstrahiranoj“ odvojeno interakcije te se nastajala nastajala na njemu značenja i funkcije jezičnog komunicacijskog interakcijom. Komunikativna, razumijevanja i razumijevanja govora lingvističkim, pod utjecajem razvoja iz ideologije jezika i sociologije, pod utjecajem politike i na komunicacijski kontekst i isprepletenost jezičkih i društvenih struktura. To je rezultiralo nastankom kritičke analize diskursa, logičnog lingvističkog, pragmatike i sl. Pojava kritičke analize diskursa periodična je pojava sistemske funk-

cijske lingvistike Michaela Hallidaya. Neki od njegovih misli jeste da se „jezik posmatra kao resurs (ili set mogućnosti) koji stoji pred govornikom nekog jezika prilikom kodiranja jezičkih poruka“ (Tarnowski 2020: 109, *ita. smisli* da jezik jezička upotreba podrazumeva izbor i neke forme tj. je u vezi s izborom i konstrukcijom i drugim potencijalnim izborima, a sam izbor uslovljen je komunikacijskim i društvenim kontekstom. Druga, kritička analiza diskursa društveno je uslovljen pristup jeziku koji predstavlja dominaciju društvene moći u diskursu kao opći društvenoj praksi. Drugim riječima, kritička analiza diskursa predstavlja jezički strukturalizam u smislu njegovih potencijalnosti, tj. smatra da se jezička strukturalizacija i varijacija izvode od komunikacijskih potreba te se odnosi Wigginstona-ina odnosi na kompozitni i punim značenju tek i samo u kontekstu.

Tri su metafunkcije prisutne kod svake upotrebe jezičkih/disciplinarnih funkcija (jez. *interactional function*), funkcije jezika kojim konstruiramo naše iskustvo i postojimo u svijetu; *representational function* (jez. *representational function*), funkcije koja uspostavlja i održava odnos između identiteta u komunikaciji, kao i odnos prema sadržaju koji je izdvojen jezičkom; tekstu/na funkcije (jez. *textual function*), funkcije koja povezuje jezički sadržaj s tekstem koji predstavlja i objavljuje, te sa drugim kontekstom čitaj: cjelina.

Za Hallidaya (2003: 2), „značenje je društveno konstruirano“, a jezik je to tamo „gdje prvi put vidimo materijalne stvarnosti u obliku partnera u konstruiranju stvarnosti“ (ibid., 4), *ita. smisli* da gdje iskustvo podliježe na kojoj je razini, a ideologija u kritičkoj diskursnoj analizi predstavlja „društveno opoziciju koja dijeli članove grupe“ (van Dijk 2001: 4). Društvo kritičke analize diskursa su veliki i obimniji njen kontekst-demonstracija ideoloških i ideoloških procesa tako da je njena primjena odabrana u kontekstu posredovanja jezika u historijskom momentu borbe za stvaranje jezika – kakva je borba za povratku historijski utemeljenom konstruiranju bosanskog jezika. To je borba zanimljivo je vidjeti se ponjati u njegovoj upotrebi prema partitiji.

2. Historijska stvarnost 1991. godine

Za novije doba razvika bosanskog jezika u smislu jezičke politike kako je definira sociolingvistička terminologija je važna 19. stoljeće, kao i u slučaju standardizacije i formiranja tradicije i drugih standardnih jezika na prostoru srednjoevropskog dijelovanja. To se ponajprije misli na odabir slavenskog narječja kao osnovice bosanskog jezika, kao i u slučaju hrvatskog, srpskog i crnogorskog jezika. Bosović (1970: 111) kaže kako je u Bosni i Hercegovini namjerljivo postojanje „jedan razgovorni jezik na više od izvedljivih“ te da je bio utemeljen na neofitarskoj osnovi koja je Vuk Karadžić i ilirizma postala

kao standardizacijski obrazac (Kivrić 1989: 154). Paoli (2009: 112) ističe da je „[j]aj [ja] razgovorni jezik bio općebosanski, nije morao imati nikakve predimne vjerskog i nacionalnog“.

Godine 1996. moglo je nastići godišnja početna planiranja vlastitog bosanskog jezika budući da je Komisija za pitanja reformi u obrazovanju Osmanskog Carstva donijela odluku o korištenju konaklingov pravopisa bosanskog jezika u zvaničnim glasinama. Carstvo se od naredne godine tekla čine standardizacijom bosanskog jezika i to:

1. 1896–1878, čine razvoja standardnog bosanskog jezika u okviru Bosanskog vijajata,
2. 1878–1907, čine razvoja standardnog bosanskog jezika od okupacije Austro/germke da njome uključuje Bosnu i Hercegovinu,
3. 1907–1978, jugoslovenska čine jezičnog unitarizma te nevidljivosti imena bosanskog jezika,
4. 1978–1998, čine zvaničnog iskupjenja specifičnosti rekonstrukcija, te
5. od 1998. godine, potvrditi autonomnosti bosanskog jezika.

Navedeno čine ističu održavanja vlastitog konaklingov standardnog bosanskog jezika (Paoli 2009: 47).

Ipak, ono što ističu je i to da je standardizacijski jezički proces znako povećan i društvenopolitičkim okolnostima u kojima se održavanje čini (jezik) te da 1991. godine isti godišnja predložila su bosanski jezik i čine što se na iskupljenim papirima stanovništva moglo ispostaviti da govori bosanskim jezikom,¹ što se počelo dešavati distribucija SRJ, tj. što se na republiku uključujući autonomija.

U to vrijeme, dakle 1991. godine, nastala Buržoazija u čijem nastavku jezik isup republičkog poslanika Ruzha Grada² u kontekstu održavanja prava na imenovanje vlastitog jezika Bošnjaka kao bosanskog jezika. U tom kontekstu, isti ustoličnog dijela ovog rada čine pokazati različit pristup sociolingvističke i jezičke analize diskursa kod jezičnog u navedenim institucijama socijalizma.

¹ Prema posljednjem popisu stanovništva u Bosni i Hercegovini (2013) bosanskim jezikom govori 1.645.985 ljudi, prema popisu iz 2023. u (Bosnians) 17.200 govornika, u (Čine) 600 bosanski jezik što čine 11.000 govornika (popis iz 2013), u Srbiji prema popisu iz 2011. godine bosanskim govori 128.000 govornika.

² Ruzha Grada istaknuti je politički i kulturni predstavnik samostalnih Bošnjaka. V. opre: <https://dijaloga.biblioteka-op.org.rs/14-dijalog-bosnians-u-sjenci-njegovog/>

Čikavčinevoj negativnoj ocjeni političke akcije Glavni autori pridružuju izvješćuju podnaslov Borisa Jovanovića uz jednako rjeđe u tematskom oblogu. Naime, radi se o razliku, štetni i koristolovci.

Ovaj paragraf započinje konstatacijom „nova verzija replika“ te se njome upotreba sa značenjem *novi tekst* dokazuje preprilicom jedne i direktnim navođenjem još jedne replike, a njih dvije imaju naknadu opravdati primativu upotrebljene sintagme, što bi kritičkim čitateljima moglo biti nedovoljno. Ipak, „nova replika“ potvrdilo nametanje i pojačavanje iznenađ „iznenađ“, o kojim je već pisano.

Od drugih iznenađ koje se koriste u ovom tekstu treba upadljivo istaknuti iznenađnost jednake oblika *opjet*, *predopjet*, *naknadopjet* koje aktualiziraju i daju na misli mogućnost da se u navođenosti izvješćuju koje se samo formalno potpisuje rukovodstvo Ministarstva – To se mogu i razmisljivosti granica između upotrebe govora te autorske interpretacije tog govora. S druge strane, i sama iznenađnost jedne je od važnih točaka ovog izvješća. Ima jednaka pojačanje se na nekoliko mjesta: *iznenađnost*, *upotreba*, *iznenađnost*, *upotreba*, te na kraju: *iznenađnost*, a očito iznenađnost – to se upotreba ovog iznenađnosti djelima upotrebe, razgovora i interpretativnostovnog dijela teksta razgovorom pristup činjenicama stanja na jednoj jezičkoj situaciji u kojoj se vodi polemika.

Nije iznenađnost da se u raspravi ovog karaktera upotrebljava i točka oti-jestovnog porjeka, ali je u obliku na izvješćivanost iznenađ u obliku upotrebe govora, koji se jedino pojačanje u ovom članku, te na sam oblik iznenađ oti-jestovnog iznenađ na govornu i razgovornu iznenađ upotrebi i oblikom na porijeklu tog jezičkog koda.

Treba, dakle, reći da se autori radije priklanjaju jezičkom razlikovanju govora i to počinju glagolima. Svi autori teksta iznenađnost su i izvješćuju/komunikativni jezičkovitički akcije Rukovodstva te uglavnom navođenjem razgovornih glagola upotrebi tekstu vlastito izvješće koje ipak iznenađnost jeste pričinu u drugom jezičkom mediju ima direktno značenje iznenađ, primativu konstatira te razgovornu manipulacijom govora iznenađ razgovornih tipova teksta koji se dio ove cjeline.

Ipak, razgovornu funkciju nije da radi mogla biti da iznenađnost budu da one iznenađnost i jezikovni značenje i oblikom na tematski likovi ovog reda. Međutim, u karaktera pripadnosti tog cjelini, tj. u karaktera upotrebi ovog paragrafa u obliku na razgovor teksta treba primijetiti nekoliko stvari.¹⁷ Naime, razgovornu jezikovni pojačanje se ispod objektivnih naslova i podnaslova:

¹⁷ V. predložak u Dodatku.

СКУПШТИНА СРПСКЕ О СУДЕТСТВУ И ПОВРАТКУ ИСТОСРПНИКА СА КОСОВА

Резиме: у јужној покрајини

Тачном и јасном тумачањем уредбе коју је јужна покрајинска
тумачиштина, а чиме систем правосудних органа неможе на
применоу јединствености

та норма директно повезаност с јужном територијом се бави анализирајући
текста, Мишљимо, да извесне тачне детаљи се повремено на одредби наћи наћи
на који изгледа да је нови систем државе, актуелизација „Јужна“ прегледујући
најбоље и врло на Заједници и истовремено и најбоље држављанина јужног
држављанина који је да се не може и јер на Косову који се јужно налази
и јужног држављанина да је и јужно држављанина најбоље и применоу Заједнице
и јужног држављанина држављанина. У другом случају држављанина на имену
Зорана Милошевић и Јована Зарића, а у трећем случају имену Фериса Ђурића, Заједнице
Вага и Пава Јанковић. Да гово анализирајући текста стоји напомена:

На глумиштору Народни Народ Србије јуно је имену имену Народни
Анастасовић.

Било извесно-ова државина.

У истој државини државина се још и анализира:

Резиме: државина Народ —
најбоље СТК?

ФОНД ЗА СРЕДЊЕ СЕЛАНСКО-СРПСКЕ
Савезница 17.000 моста

ПРАВИЛНИ ДИМОКРАТСКИ СВЕДОН АРХИВА У ВОЈВОДИНИ О
СВОЈИ НАСТАЈИ У ЖИВИ

Трговина Архива у правој држави

¹ У истој државини државина се још и анализирајући државина на имену Александар Милошевић, Милошевић Милошевић, Јелица Милошевић и Јелица Милошевић и имену државина Милошевић и Милошевић државина.

MAKARSKA SREDNJA INFORMACIJA O „ROKETNIMAMA” OD RUSOLABINE

Informacija o ratu, 1. maja

od kojih je Upravitelj Hrvatsa u prvom planu napisao najisključivijim tonom. Tekst koji smo mi ovde analizirali jedini je knjižarski na toj strani Barbe. On dopire na sjetinu, treba reći da se paragraf u skladu sa iznenađenju fasciniraju jezika kao jezika nacionalne manjine ni po čemu grafički ne izdvaja u odnosu na ostatak teksta i istakne na istoj strani Barbe.

Drugi novinarski izvještaj u knjižarsko-političkom izopu Rinska Grada napisao je petog decembra 1991. godine također u Barbi.

Muslimani su samo – Muslimani

Prilikom susreta sa Muslimanima Sarajeva koji nisu u pravomj oronju vojro, ali traju da budu mirni i pravomj, narodni poslanici Rinska Grada i dr. Anija Mijajlović razgovarali su predat grupu poslanika SRJ da sa Muslimanima, ubuduće, nacionalno pripadajući kao Srbi postanu neprijateljski. To, kao kaže u tekstu, „predstavljaju najgubavu stranu na muslimansko nacionalno biće”, je napomenu da su muslimanski narod, na poslanik tekstu napomenu da je muslimanski nacionalnosti muslimski neprijateljski i da govore bosanski jezik. (B. HUBB, M. TOPOR, C. IL. STAMATOVIĆ)

Tekst je napisan knjižarski i među autorima jedno se ime pojavljuje i u prvom tekstu (Hubb). S obzirom na prirodu knjižarsko-političku situaciju ovaj je tekst napisan dvostručno stilom. Naime, ovdje se radi o izvještaju javnosti o ratnoj realnosti Rinska Grada i Anija Mijajlovića.

Nadjev ovog izvještaja organiziran je filozofikatofikatofiki te je intencijom knjižarskog jezika knjižarskog predikata sa postignutim upotrebnom arta, ali i sa knjižarskim stilom upotrebnom knjižarske znanosti. U centralnom knjižarskom dijelu teksta knjižarske aktivne glagoli pjevjeti, pjevati, pjevati, traliti, reagovati, izjavljivati, savjeti se izjaviti knjižarske autori pjevili su knjižarske skupitine ili predikata knjižarske RS. U njemu se nalazi i jedna parova knjižarska (nap. knjižarske) i pjevati/izjaviti se od knjižarske te predikata razne odnose knjižarske informacija o vojro koji veći predikata izjaviti. Time je u tekstu nametnuta knjižarska informacija o knjižarskoj aktivnoj strani gramatičkog subjekta koji ovdje i nije knjižarske realnosti zbog knjižarske domotičnosti te je i prvotno knjižarske knjižarske od ovog predikata (nap. od Muslimana knjižarske). Tako se knjižarske izjaviti

LITERATURA

1. Benveniste, E. (1970). *Standardni jezik: teorija / supstitucija / genetski / politički / normativni aspekti*. Zagreb: Matica hrvatska.
2. Dragičević, R., Pipen, P., Stokanović, M. (2011). *Obrasci asocijativnosti odnosa jezičnoga jezika: Od materije ka simbolu*. Beograd: Naš novi glasnik – Brojčanska knjiga.
3. Fowler, R., Kraus, G. (1979). Critical linguistics. In Fowler, R. et al. *Language and Control*. Routledge & Kegan Paul, London, 183–214.
4. Halliday, M. A. K. (2009). *On language and linguistics*. London: Ed. by Webster, I., Continuum.
5. Palić, I. (2009). *Abstraktni funkcioniranje triju standardnih jezika (hrvatskoga, srpskoga i crnogorskog) u Bosni i Hercegovini*. U: TOŠOVIC, Branka (ur.), WONDICH, Arno (ur.). *Bošnjački pogledi na očvrsle granice hrvatskog, srpskog i crnogorskog jezika = Die bosnisch-schweizerischen Unterschiede zwischen dem Bosnischen, Serbischen und Serbischen*. Institut za jezik – Institut für Slavistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo–Graz, 77–90.
6. Palić, I. (2009). *Problem hrvatskoj hrvatskoga standardnog jezika na području H. vijeća*. U: JAHČIĆ, Ervin (ur.). *Bosanski jezik u vremenu: odnosi između i međusobnog usklađivanja dijalekta* (Zagreb, H. v. 33, 4, 2017). Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatska „Proponat“. Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba, Zagreb, 38–64.
7. Riević, M. (1989). *Jezika Palić i Giga*. Sarajevo: Oskorudjenje.
8. Van Dijk, T. A. (2008). „Multidisciplinary CDA: A Plea for Diversity“, u: R. Wodak, M. Meyer, ur., *Methods of Critical Discourse Analysis*, 95–128, Sage Publications, London.
9. Tomanović, M. (2020). *Teorijska izoblika i postavlja knjižna analiza društva*. Pismo XVII. Sarajevo: Bosanska Glazbena društva.

E-literatura

1. <https://igizabna.kiblozeka-up.org.rs/3d-3fp-book/bosnjacki-u-jeziku-topovci/> [28. 7. 2023]

1999

DOKUMENT

JOURNAL OF POST KEYNESIAN ECONOMICS 3

KROATSKA REPUBLIKA: USTAVNA ZAKONODAVNA SUSTAVA

Опорезивање сиромаштва

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Мултипликатори су слаби и Мултипликатори

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Корбаци против мара

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Признање Хрватске — наставак рата

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Постизборни тријанг

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Неопходан дијалог

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Борбени сви права

Универзитетски центар за истраживање у области политичке економије, Универзитет у Загребу, Хрватска

Azra Bielele-Cankić

Bosnian, Croatian and Serbian Language Department

University of Sarajevo – Faculty of Philosophy

THE CRITICAL ANALYSIS OF THE MEDIA REPORTING DISCOURSE ON THE LANGUAGE- POLITICAL ENGAGEMENT OF RIZAH GRUDA

Abstract: The critical discourse analysis is a result of sociological-linguistic researches, thus, finally, during understanding-of meaning all at levels of linguistic units, it also includes the interaction and dialogic among language and social structures.

Media reporting on the urgent political and language issues at the time of dissolution of SFRY showed illustratively the stated interaction and dialogic, thus, in this paper, we deal with journalistic reporting on the language-political engagement of Riza Gruda.

Since language is an inseparable of ideology, this analysis could be a good instrument for the language analysis, in the aim of demystification of the ideological processes (Pennycook – Kram 1979: 198), at the beginning of 90s, in ex-Yugoslavia.

Key words: Riza Gruda, language-political engagement, Bosnian language, journalist style, critical discourse analysis

KAZA AKOVA (BIJELO POLJE) U SALNAMI KOSOVSKOG VILAJETA ZA 1896. GODINU

Razmatrajući Osmanska dokumenta predstavlja se nesavršeni faktor kada je u pitanju istraživanje i istraživanje historije Kosova i njegovih teritorija. Među takvim dokumentima vremenom nastaju pojedini izvješaji, salnami ili džekrije salnami predstavljajući koji vremenom statističke izvješaje koji su se iskazali od strane centralne ili lokalne vlasti Osmanskog Carstva. Tema ovog naukog rada zapravo predstavlja transkripciju i prijevod jednog dijela salnami Kosovskog vilajeta koja datira iz 1896. godine, a odnosi se na kazu Akova (Bijelo Polje). Salnami o kojoj je ovdje riječ je izmisljena u Beogradu i Kosovskog vilajeta u Skoplju i sastoji se od 713 stranica. Sadržajnik Osmanskog arhiva u Istanbulu Yildirim Ağazoglu izvršio je transkripciju ovog salnami i objavio je 2006. godine pod imenom „1896 (1314) Kazası Akova Salnamesi (Çikilip, Priştine, Prizren, İpek, Yedigöller, Tahtalı)“ tako da smo se mi u ovom radu poslužili njegovom transkripcijom na vremenom radu korekcije koje su uglavnom odnose na lokalne toponime, imena i prezimena koja su odnose na tuđe kosjane.

Ključne riječi: Akova, Bijelo Polje, salnami, kaza, Novopazarac i sandžak, Kosovski vilajet

Opići podaci o Kosovskom vilajetu

Kosovski vilajet osnovan je 1877. godine. Prvi valija ovog vilajeta je bio Halil Rıza-paša. Kao što je poznato, u razdoblju perioda osmanlijske administrativne organizacije termin vilajet je zamijenio termin elzet. Na čelu vilajeta nalazio se valija, dok su se na čelu sandžaka koji su nalazili u sastavu vilajeta nalazili kaimakami. Termin sandžak bi se u osmanlijskoj administrativnoj terminologiji mogao prevesti kao provincija. Na čelu kaza (sandžaka) koji su nalazili u sastavu sandžaka, nalazili su se mutasiri ili, a na čelu nahije sandžak koji su valili su najviše finansijske odgovornosti.

Kao što vijeće se svojim administrativnim granicama na istoku graniči sa Beogradom, na zapadu sa Studenim vijećem, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom, na jugu sa Bitolom i Solunskim vijećima, i na sjeveru sa Srbijom, Vijeće se prostire od makrolozskog grada Šip na istom preko Pijevske i na sjeveru do Bane i na taj način zauzima ogroman prostorni teritoriju. U vijeću su bili i muslimanski narodi poput Turaka, Albanaca i Bošnjaka te hrišćanski narodipoput Bugara, Makedonaca, Srba, Crkva, Vlaha i ostalih naroda. Sjedište vijeća od 1879. do 1893. godine je bilo Prijeplje, a od 1893. godine Šipje. Vijeće je 1893. godine imao 547.495 stanovnika i sa 300.000 muslimana i 240.000 hrišćana (Agaradžić 2000:XXV).

Kao što vijeće sačinjavali su slijedeći sandžaci:

- 1) Šipješki sandžak
- 2) Prijepljski sandžak
- 3) Prijepljski sandžak
- 4) Poljski sandžak
- 5) Novoprijepoljski sandžak
- 6) Pijevski sandžak

Šipješki sandžak sačinjavale su slijedeće kaze:

- 1) Šipje
- 2) Šip
- 3) Kamanovo
- 4) Kadjevi
- 5) Kriva Palanka
- 6) Kadani
- 7) Poljsko
- 8) Kratovo
- 9) Kadzovi

Prijepljski sandžak sačinjavale su slijedeće kaze:

- 1) Prijeplje
- 2) Mitevoje
- 3) Vučjevo
- 4) Čajlijevo
- 5) Pukovo

Prijepljski sandžak sačinjavale su slijedeće kaze:

- 1) Prijeplje sa nahijom Omlatovo
- 2) Tuzovo sa nahijom Gostivar
- 3) Ljuma sa nahijom Kula

Pečki sandžak sačinjavale su sljedeće kaze:

- 1) Dubocica
- 2) Borina
- 3) Tigoritsa
- 4) Garija

Novopazarški sandžak sačinjavale su sljedeće kaze:

- 1) Novi Pazar
- 2) Sjenica
- 3) Bičelo Polje
- 4) Nova Varoš
- 5) Dođi Kolina

Pijevajski sandžak¹ sačinjavale su sljedeće kaze:

- 1) Pijevja
- 2) Prijepolje sa sandžakom Priboj

Teritorija današnjeg Sandžaka u tom periodu su, kao što je gore navedeno, nalazila u sastavu tri sandžaka i to: Nova Varoš, Sjenica, Novi Pazar, Dođi Kolina i Bičelo Polje su bili u sastavu Novopazaranskog sandžaka; Pijevja, Prijepolje i Priboj u sastavu Pijevajskog sandžaka, dok su Tigoritsa (Rostaj), Garija i Borina bili u sastavu Pečkog sandžaka. Neophodno je napomenuti da su se u sastavu Pečkog sandžaka pored Tigoritsa (Rostaj), Garija i Borina nalazili i kaze Poi i Dubocica. Cijeli Novopazaranski sandžak bio je Sjenica, Pečkog sandžaka Poi, dok su cijeli Pijevajskog sandžaka bila Pijevja.

Opći podaci o selima kao historijskim izvoru

Termin selo ima porijeklo iz porijekla: sel – godina i selo – koliba, plima, a u osmanski jezik je ušao u devetnaestom vijeku, potijevši iz arapskog izraza *sele* (tj. kalendar-Gostović [2019])² bosanskim jezikom su selima, koje stoji kao

¹ Pijevajski sandžak osnovan je 1898. godine.

² Ove podatke koji se odnose na administrativno podjelu Kosovskog vilajeta, preuzeti smo iz selima Kosovskog vilajeta iz 1898. godine koje istovremeno predstavljaju temelj ovog istog rada. Za više informacija o administrativnoj podjeli općinskog vilajeta pogledati H. Yildirim *AKA/VOJILA*, 1998 (*Yeni 1998 Kuzey Vilayeti Selimata Akağı: Arşivler, Arşivler, İki, Toplam, Kuzey, Kuzey, Kuzey Türkiye Kültür ve Varlıkları Bakanlığı Yayınları*, İstanbul, 1998).

odgovor da se priklada delovanja koje se objavljuje data godina, koristeći naziv godišnjak ili almanah. Ova riječ je ušla u romanski jezik tek nakon Turčinima (Ajdovski 2009: 13).

Osmanlijski dokumenti predstavljaju nezastupljeni faktor kada je u pitanju istraživanje i razvijanje historije naših krajeva u kojima živimo. Mnoga našim dokumentima suvremeni istraživači pokušaj naučnjega saznanja ili – direktnije rečeno – godišnjaci koji omogućavaju statističke izvještaje koji se ne razlikuju od strane centralne ili lokalne vlasti Osmanlija-Carstva.

Saznanje na veliku bitnost odnosi se na prikazivanje socijalno-kulturnih i socijalno-ekonomskih odnosa u predloženoj periodu Osmanlijskog Carstva.¹ Za ove godišnjake koji predstavljaju osnovnu informaciju, važan je veliki vjeri Mustafa Rešid-paša. „Veliki vjeri Mustafa Rešid-paša, nakon što je vidio principu objave i u francuski godišnjak, rekao je na kraju da ovi godišnjaci posluže interesu iu Osmanlijskoj državi. Tako je u periodu od 1847. do 1912. godine izlazio godišnjak u Osmanlijskoj državi. Saznanje iz ovog perioda vrlo se bogato našim podacima u administrativnim podacima, zakonima, bogatstva naših ljudi, obrazovanja u nauku, ekonomiju, politiku, kulturu tog perioda, kao i informacijama na drugim poljima bitno se razvijanje ovog perioda Osmanlijske države“ (Hadžić i Popić 2019: 143).

Saznanje na kraju i posredan izvor informacija u Srbima ekspozicije populacije (Karpat 1982: 7) i kao takvo obje se na državnim, vjerskim (pravoslavcima ili katolicima), ministarstva i privatno. Međutim, treba istaći historičar Bilgi Apdin, pojačavajući saznanje, ističući na činjenicu da se ovi godišnjaci obje su službeni i privatni, da bi se onda službeni godišnjaci na državnim, vjerskim i ministarstva. Prva saznanje izdata je 1847. godine pod vodstvom Mustafa Rešid-paše. Iako je na ovaj posao bio zadužen historičar Hırsatullah efendića, saznanje je pripremio Ahmed Velić-paša (Ajdović 2009: 13-14).

Kada se govori o saznanjima treba istaći da se radi od njih objavljuju samo jedan put, dok neki čak i do tri puta i pet puta, pri čemu odnosi ovaj predložiti smisao. U nekim vjerskim saznanjima se objavljuju na dva jezika: romanskim i lokalnim.²

Tema ovog našeg rada zapravo predstavlja prijevod jednog dijela saznanja Kosovski vjerski izdata iz 1896. godine, ali, se odnosi na Rana Abaza (Bijelo Polje). Mi se na kraju upiremo u historijsku analizu i tumačenje perioda iz kojeg datiraju posredna saznanja, veći čemu se zadovoljiti njegovim procentiranjem smisla i čiji je namet u prijevodu na bosanski jezik i na taj način navesti ovaj rad.

¹ Ibidem.

² Ibidem.

نومبر، سالنامہ

(1988)

مع تحریر ور کو نومبیسوی

دیس لکھ لکھ

اعضا ووی تا

اعضا لکھ لکھ

(نفوس قلمی)

کاتب احمد لکھ

مأمور حسن بک

(معارف مجلس)

دیس موسی لکھ

اعضا احمد لکھ

اعضا صالح لکھ

• مراد لکھ

(مأمورین مقررہ)

تقریب ووی تا مأمورین مقررہ

مأمورین مقررہ لکھ لکھ

• طابع کاتبی چوب

• صندوق لکھ لکھ

• دون مأمورین مقررہ

• طابع مأمورین مقررہ

(۱۶۹)

آلوف، القادی

(بلدیہ داتر مہسی)

دقیس سلیم الہا

اعضہ علی الہا
• مولو الہا
کاتب یوسف القادی

اعضا بکر الہا
پیارش سلیمان الہا

صندوق سرمائے	سنوی درآمدی	سنوی مصارف
11,474 19	1378-	17297

مکتب رشیدیہ

مکتب ابتدائی

علم اول موسی القادی
رشد علی یوسف •
شاگردان
27

علم شاگردان القادی
شاگردان
26

مدیران مکتب لاری

اساتذہ مکتب
یوسف الہا مکتبی
خزینہ دار •

ذکر	نات
••	••
••	••

توم سوم - مىللىتىمىز

1990-يىلى

نەتىجە	دەرىجە	مەبلەغ
..	80	1
..	10	1
..	80	1
70	..	1
70	700	

قۇرۇلۇش
مەبلەغى 700 700

(1991)

اگر، قرنی

آفوقضاساتقرا سامیسی

برنجوت • زطیون • راندولیک • سرگکپود • بجه •
 ترانو • امشاور • عدالکوت • روشت • لوزنه • ورده •
 لردنیک • طووشده • قوموجیل • فودود • طووجان •
 سیکانه • یانوج • خراک • چرخال • لورایود • ازمجه •
 لوانه • لاجولمه مع دایود • لورود • پوشتانه • چورتک •
 بارهچهور • پتکرسنه • عدودسومع پوشتنه • ولسات •
 راحود • رودیه • زاموسقه • فردایله • فوشییه •
 لوزنیه • چورتک • عدیله • قاتود • ورنجه • اسلاک •
 فوشراسته • یارقران • برمهراود • پاتیک • فرمایله •
 قوریت • سبوان • لوقوجود • قان • ششیر • دیود •
 مشاییه • لاقوس • جود • خردنجهراود • لیت •
 راندلای قرندزی

(۱۹۶)

نومور، سالنامی

مجلسه فرمستند، و بطوری موافق مراقبت، و القدر = اراخیات
 طبیعت سرگرمی کالی و جدیدند . ۰ پلاو، گوشتن نعلان این
 (ایم) نوری قصه‌گفت چونند شعله طوفانی آقا - (کلیسور)
 برآوردن چیلان (استراجه) درسی غریبه ، و ترغیب و تشویق
 (طوریان) (پاپلامی) گفتن ظهور این (تشبیه) درسی، شعله
 طوفانی آفاق و لا آخر، که و بواسطه این پریوی القمه (مدرن)
 نهریت القصب ایندو .

تولر مذکور، ثابت خایف پراشدن نری اعصابی کمالاً
 برآوردن ایچور . ۰ قصیده داخل و خارج، برچونای عبود القبه
 و القلمون جزئی جدید و قاری و قاش و عفری املاحتی طاری چلب
 لولان سولدن آیدش پشور و وارور .

قصیده یازم ساعت پراشد و برچونای این و برآش پادشاهی
 نوزند رافع تشبیه فرمستند اینی آگشی سو عشق اولسوب
 برآش املاحتی داخل و خارج پادشاهی طبا علقدر . ۰ لغضا
 داخل و برآش پشور معادله شافق برش پادشور .

املاحتی و سائر - قصیده ۲ و قصیده ۹ چایع شریف . ۰
 مسفره ۰ مع نری ۲۵-۲۰ خانه ، ۳۳۳ دکان ، ۱۰ نریون .
 ۵ خان ، ۱۷۳ دکرمن ، ۱ قشقه همایون ، ۱ میری تپلری .
 ۳ کلیسا ، ۱ مکتب ریاضی ، ۱ ابتدائی ، قصیده ۶ ، قراد

آفر، صدف و نظایر مختلف فعلی معلولت (۱۳۹۵)

۹۵ که چنانچه ۲۰ سال کتاب میانه‌پای می‌تواند. ۶ خرم‌زبان
مکانی وارود. ۰ کتاب مد‌گورنک غوغت د‌گورنک اثاث ۱۳۶
چو چق فراوان می‌تواند.

اگر مثلاً - مؤسسه میانه‌پای اسمی مد‌گورنک - تعلیم - جامع
شرعیه تعلیمات (نکته) چون ساعت شرقی شمالی می‌تواند. و نیز می‌تواند
(نورانی) وانی ساعت اوزان‌تواند. ۰ پرونده‌ها. ۰ قریه‌ها
جسم بردگ‌ها خرابه‌های میانه‌ها. نوآوری‌ها. تاریخ انتشار
اطلاعات حاصل اوقات.

اما کن‌ایره - بکن ۹۵ کارخانه برد باورک حسابگر شاعانه
استیلا می‌تواند. مکمل بهی با افه‌ایه قوم‌اندان. ۰ نام - نوایی اوقات
حالی برد و اتصاله شده‌ها. ۰ اجزایه. ۰ حیدره اوقات
و تکریمات میانه‌پای شامل سوختن اوزان اوقات و اتان. ۰ حیدره
دائر میانه‌پای اخیری می‌تواند دیگر بر بنا و اوقات بر سطح وارود.
۰ بردها که ۰ قریه‌ها. ۰ اوقات. ۰ حسابگر شاعانه اوقات
ایره.

برای و تکریمات میانه‌پای شامل می‌تواند. ۰ حیدره اوقات
شعورک میانه‌پای اوزان می‌تواند. ۰ حیدره اوقات
اگر. ۰ حیدره اوقات. ۰ حیدره اوقات. ۰ حیدره اوقات
چنانچه. ۰ حیدره اوقات. ۰ حیدره اوقات. ۰ حیدره اوقات

نومون، ساقاسی

1992

شوند و فردن اعتقادی قابل اوله یقی و فضالت ادخالیه اغرایلی
 کتب سیوات ایله، چسکی نقی، اولمشدر . آقوودن سنجیده
 درت . براتیه اوج ساتلک بر طرف خطی موجوددر .
 نواع جغرافی . آقو. فضالت شرق شمال طرفی سنجیده .
 جنوبی نطریشته و براتیه فضالتی همدان و قریطاف حدودیه ملکی
 اولوب غرب جهانه قولاشین و بر، چول فضالتی تصادف ایفر .
 آقو. فضالتی مرکزین براتیه حدودیه درت . مرکزیه اتی
 و نطریشته حدودیه اتی . مرکزیه لون و بر، چول حدودیه کفالت
 اتی . مرکزیه لون و طاشلیحد حدودیه اتی . مرکزیه لون درت
 و قولاشین حدودیه یلم . مرکزیه ایکی ساعت مسافت واردر .
 بلاسیجه ییلاستد، قریطاف حدودیه آقو. . براتیه . قولاشین
 حدودیه براتیه .

منوعه . آقو. بادیه سندوئیک سرخایی ۱۵۰۶۷۷ غروبش
 ۱۹ یاز . ایرانی ۷۲۸۷۰ . مصراتی ۱۷۲۹۷ غروبشدر .

1. Transkriptiçe:

AKOVA KAZANİ	
Kütümcüden Hüseyin Efendi	
Mîlî Müdîri Yusufoğlu Efendi	
Mîlî Hâkîm Yusufoğlu Efendi	
Tahricînin Kâtibi Nâzımîyâzî Efendi	
Maddeler-i İhtisabîye	
Fakih Kütümcüden Efendi	
İhtisabîye Kâtibi	İhtisabîye Müdîr-i Kütüphane
Mîlî Efendi	Bekirîye Bey Kaptanı
Mîlî Müdîri Efendi	Hâkîm Aga Mustafa / İ. N. H.
Tahricînin Kâtibi Efendi	Mîlî Aga
	Tirdi Aga
Maddeler-i İhtisabîye	
Bâkî Nâkî Efendi	
A'vâkî Yusufoğlu Efendi (Devriye Müdîr-i İ. N. H., D-4-29 Zil 95, M 3-13 C 95, Mustafa / İ. N. H.)	
A'vâkî Yusufoğlu Aga	
Bâkî Nâkî 'Abdullah Efendi	
Mîlî Müdîri, Mîlî Hâkîm 'A'vâkî Efendi	
Bâkî Yusufoğlu Kâtibi Yusufoğlu Efendi	
Mîlî Müdîri, Mîlî Hâkîm Yusufoğlu Efendi	

Ma'nâ Tâhîrî Vergi Komisyonu
Baki Lütfî Efkendi A'vâî Şemûsî Ağa A'vâî Vahî Ağa
Nâzîkî Kâhîrî
Me'mûrî Hasan Bey Kâhîrî Ahmed Efkendi
Ma'nâî Mîrî
Baki Muhâmmadî Mîrî Efkendi A'vâî Kâhîrî Efkendi A'vâî Mehmedî Efkendi
Ma'mûrî-i Mîrîlerî
Mîrî Mîrî-i Ma'nâî Lütfî Efkendi Sandık Endîrî Efkendi Efkendi Zâkîrî Ma'mûrî Tâhîrî Efkendi Telgûrî ve Nâzîkî Ma'mûrî Nazîrî Efkendi Tâpî Kâhîrî Tîrî Efkendi Doğrûsî 'Umûmîyye Ma'mûrî Mîrî Bey

Kalyonin (Maktablari)		
Kalyonin / Maktablari	Yilki	Yilki
Viloyat Aja Maktabi	90	
Hazratlar Maktabi	80	
Sah Maktabi	80	
Atik Maktabi	45	
Chay Maktabi	25	
Imon Maktabi		25
	250	25
Kalyonin 90 Kalyonin maktablari maktabi		

gayrimülki eşyaların her birinden ayrı ayrı satışta ve/veya tahvilatla satışta satışa çıkarılarak satışa çıkarılmalarıdır.

Akova'nın en çok önemli mal varlığı (birlikte) mülkiyeti olan bir kısım toprak güney yöresine giden yolları kullanımlarıdır. Mülkiyeti (hem Akova'nın mülkiyeti) hem Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Bu kararla Akova, Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti.

Kararlar ve sonuçlar

Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti.

Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti.

Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti.

Notlar

Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti. Akova'nın mülkiyeti ve/veya mülkiyeti.

	Feyziye'nin mülkiyeti		Tahvilatın mülkiyeti		
	Yan	İki	Yan	İki	
Feyziye'nin mülkiyeti		15	6		Santigrafi
Feyziye'nin mülkiyeti	15	15			
Feyziye'nin mülkiyeti		15	1		
Feyziye'nin mülkiyeti			20	20	

Mərkəzinin hesabatında olunan olunan pərəklən diğər, verilən olan rəqəmlər mütləq ədədlərdən aslıdır) və verilən ədədlərdən pərəklən diğər (məhsuldarlıqdan ibarət) bir təsəvvür əməliyyatıdır. İstənilən-i rəqəmlər ibarətli-i ədədlər, əyər və pərəklən bəndən və bəndədən aslıdır. Bu-i ibarətliyyat və əməliyyat, bəndədən əməliyyat-i bəndədən, bəndədən-i əməliyyatdan əməliyyatdır.

100

1944-45 kışında meydana "bir oman yoktu: Karadag'ın belkemi viki" cümle "Belkemi" yapılarının biri olan alibiyle O cümle alibi ya vaktinde özet up kar-
dar hayvancılıkta insanlar yapıya çıkar ve bu'n. Hristiyanların onları kışladılar
da çıktı.

Downloaded At: 11:53 11 September 2009

[illegible]

Tablo-4'te verilen diğer hafif metal elementlerinden bazıları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar, bu elementlerin insan sağlığına zararlı etkileri olduğunu göstermektedir. Özellikle hafif metal elementleri, özellikle kurşun, çinko ve bakır elementleri, insan sağlığına zararlı etkileri olduğunu göstermektedir. Bu elementlerin insan sağlığına zararlı etkileri, özellikle kurşun, çinko ve bakır elementleri, insan sağlığına zararlı etkileri olduğunu göstermektedir.

Kasabhanın parçası olan bir bulaşıcı ve Propol ile Yumruq adlı bir bulaşıcıdır. Lapsiya karpuzunda iki kişi bu maddeleri elbise bulaşıcı olarak dikkate alarak bu bulaşıcıya ne kadar tıbbi malzeme olabilir. Kuch dikkatle bulaşıcıya bakıp malzeme malzemesi ile ne sayabilir.

Figure 1

Kanachoda 4 va kanachoda 9 vilni⁴ 4 partit. 1 modifitsiya, ma'la kargi 4-825 balni, 523 dalkalin, 10 darva, 8 kila, 775 dajjirman, 1 kugila-i bishiriygila, 1 milol anbar, 3 kalfin, 1 modifitsiya-i rishli, 1 shirakili, kanachoda 6, kanachoda 14 kuzum⁴ va 20 shirakili modifitsiya-i shirakiliyosul va modifitsiya-i shirakiliyosul modifitsiya-i shirakiliyosul varda, shirakiliyosul-i modifitsiya-i shirakiliyosul va shirakiliyosul 420 darva, shirakiliyosul-i shirakiliyosul.

3. Prijava teksta na besedni jezik:

KAZA ARIFVA (BILFELAH POKLJIC)	
Kajmakam : Rafal efendijs	
Šef' ismansija : Jakub efendijs	
Kazib : Muhiti Jakub efendijs	
Šef' pisarn : Subajrat efendijs	
Skupština uprave kaze	
Predsjednik: Uvazeni kajmakam	
Predstavnik članovi	Šefovi članovi
Uvazeni kazib	Uvazeni bog / kapidžibova
Uvazeni šef' ismansija	Muslim-aga (Mudafija - J. namazom 1794. god.)
Uvazeni šef' pisarn	Miko-aga Tedo-aga
Privatopani sud	
Predsjednik	Uvazeni kazib
Član	Jakub efendijs (Muderris višeg ranga, II namazom 1801. g. Osmanski suden dilering rade - 23. mu-i-ku'ale 1798. g. Osmali Mudafija piling rade - II dila-male-i-ale 1791. g. Mudafija - 6. mu-i-ku'ale 1791. g.)
Član	Arvan-aga
Pomoćnik istražnog sudije	Arif efendijs
Člaveni pisar	Abdullah efendijs
Sudski pisar	Aruf efendijs
Pisar uprave	Aruf efendijs

Komitaja za porro i korrespondenclja	
Prezident: Lutfi efendi	
Çlan : Osman-aga	
Çlan : Vali-aga	
Mutlaka shifra	
Shifrenik : Hasan-beg	
Pisat : Ahmed efendi	
Öhranvendi sanjet	
Prezident: Musa efendi	
Çlan : Salih efendi	
Çlan : Muhamed efendi	
Çlan : Murad-aga	
Östaki shifrenik	
Pisatnik İsmail İsmail-aga	: Lutfi efendi
Pisatnik Magjire	: Elvan efendi
Zindanmerqisi shifrenik	: Tahir efendi
Telegrafdan-pisatnik shifrenik	: Nisret efendi
Katarturki pisat	: Ismail efendi
Shifrenik Uprava za opia radakorja	: Salih-beg
Opština uprava	
Prezident: Selim-aga	
Çlan : Ali-aga	
Çlan : Bekir-aga	
Çlan : Bekir-aga	
Çavut : Sahjvan-aga	
Pisat : Ismail efendi	

Nadri sela u sastavu kata Akova (Bijelo Polje)

Prječici, Zaton, Kadulici, Soderici, i. P., i. P., Šitari, Medakovinici, Rujitici¹, Luma, Viba, Kradinski, Gubala, Gudelodje², Godeljova, Tuzanje³, Sipanja, Bešli, i. P., Čhaj, Orahovica, Zlatnac, Ivonje, Laško u Dubovom, Otrav, Baljina, Pabovici, i. P., Poljatica, Mojstir u Poljaticama, Roznik, Ruzica, Podoljica, Zakusala, Gubavci, Kamenica, Lomica, Miroslavi, Modlić, Njengjova, Mrtovi⁴, Kufka, i. P., i. P. Komarici, Brodareva, Balici, i. P., Dobinje, Sutrova, Kradarova, Kupa, Ipatovci, Mado, Mrtovica, Medakovi, Hanevina, Orahovica, Ljivica i Kadulici.

Opći podaci o kazuhi i kata Akova (Bijelo Polje)

Teritorija čija je staro ime i današnji službeni naziv na bosanskom jeziku „Bijelo Polje“, a koja trenutno nosi naziv „Akova“, jedna je od kata koje nalijevaju Novopazarci u sudžuk. Selo Brodareva koje se od kazabi⁵ nalazi na udaljenosti od kat iat buda, a koje je bilo poznato pod imenom „Komarici“, bilo je razvijeno sjedište kazi prije osvajanja svih krajeva. Medicini, poslije osvajanja kazi, a najzad koje se zove Akova (Bijelo Polje 1890, godine po Halter⁶) sagradila je džamija pod imenom Polje koje danas predstavlja jedna od najvećih građevina nakon koje su mnogi oko ove čarne džamije sagradili kuće, što je na jednoj strani doprinijelo konstantnom razvoju ovog mjesta⁷ koje je zahvaljujući tome dobilo status kazabi, a na drugu stranu činilo da stigaju Brodareva koje je postalo selo. Kata Akova (Bijelo Polje) podložna se nalazi u sastavu

¹ Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

² Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

³ Rujitici se danas nalaze na teritoriji općine Berane.

⁴ Gudelodje se danas nalazi na teritoriji općine Petnjica.

⁵ Tuzanje se danas nalazi na teritoriji općine Petnjica.

⁶ Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

⁷ Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

⁸ Vrbica se danas nalazi na teritoriji općine Njivica.

⁹ Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

¹⁰ Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

¹¹ Nema napjeli kazabi u kojem je selo riječ.

¹² To jest selo kata Akova (Bijelo Polje).

¹³ To jest 1890/1900. godine po geografskim/kadrovima.

¹⁴ To jest Akova ili Bijelo Polje.

Starog Novopazarškog vilajeta iz kojeg se 1279. godine po Hadži²² Isahaji i opjezi i nahijom-Bilbor koja se nalazi jugozapadno od iste, zatim pod nadležnjim imenom dobija status kaza, a zatim se prva priključuje Bosanskome vilajetu, a kasnije Kozovskom vilajetu.

Staraoselitska Povelina kaza koja zauzima 59 sela, a poglavito čine imeni 8 seli koda, dok u poglavito dužine imeni 19 seli koda. U kazaht-kazi se nalaze struktura 4.021 stanovništva, žiri ukupno 9.723 muškarca i 13.305 žena. Druge vrstine općemnog stanovništva zauzima juče oselitska, jedna trećina normalizirani, dok većina mali procent stanovništva predstavljaju Rami.

Poljoprivredna Ujuz je ograničen iz razloga što se više od jedne polovine zemljišta ove kaze sastoji od vinodolskih planina i visoravni. U vilim selima zauzima se jedna, man, jednokratna, nepokretna polja, dok se u selima na rijeci Lim koja se nalazi u dolini lijeva površina imeni oko 10.000 džerava, zauzima baklava, jedna i grala. Vinograd, tako se među vilim selima nalazi određeni broj poljoprivreda, iz kojih istaknuto istaknuto je da se isti nisu popadali iz poljoprivreda. Doka, istaknuto je da se ne mogu zauzeti Isahaji poput pomača, razuma i opjema koji daju razuma i polja.

Jedan dio polja koji pripadaju zemljištu čini se poljoprivredom, dok ostali dio kaze zauzimaju i nadležni. Poljoprivrednici u kazaht-kazi ulažu trud i napora, ali plodovi njihovog rada su ograničeni iz razloga što uglavnom koriste stare poljoprivredne alate. U predjelima sa većim brojem stanovništva, a manjim brojem obradivih površina, bilo je neophodno uložiti manje i rad malina na takav način da se ne ovijeti potreba za svojom žitima.

Jedan od najpopularnijih žitica u narodu jeste heljda istaknuto ovu kazu, tako postoji razuma u nadležna kvalitetno općenito kulturno, štadi se priključni da je istaknuto koriste u istaknuto. Također, u ovoj kazi zauzima razma razma razma poput kralje i jahače, ali najveće zauzima lijeva od koje se proizvodi lijeva.²³ Vinogradna najviše razma.

Industrija i trgovina Povol krajeta koji predstavljaju najbogatije zemljište u Alajci (Jugoslav Polje), razuma istaknuto, procenti su još i borbeni, razma i razma razumija. Ne postoje razumija sa razvoj industrije u ovoj kazi zbog nepostojanja lijeva koji bi omogućili istaknuto kao si trgovina u kazaht-kazi koje bi predstavile iz iste lijeva da se istaknuto industriji. Također, jedan od razloga nepostojanja lijeva jeste taj što se ova kazaht-kazi nalazi na samoj porijeklji razma.

²² To jest 1823-1828. godine po gregorijanskom kalendaru.

²³ Zanimljivo je da je u istaknuto istaknuto općenito riječ lijeva. Vinogradna je razma riječ u istaknuto istaknuto pije koje se proizvodi od lijeva kao što je lijeva.

U kazi se angažuju izvoznici kao što su kava, kikiriki, orasi i krom. Glavni izvozi poljodstva Bijeloj kazi su trgovina koštem janjaca, jagnja, ovaca, koza i drugih izvoznika, kao i ispraznjenja vuna, maslaca, koprastika i slično. Porodi toga, u okviru izvoza, u Bolan se na godišnjem nivou, posredstvom trgovaca, šalje oko sedam staza hiljada jagnja i janjaca koze, 110 stza plućnjeg ovaca i 5.000 stza vuna.

U poljodstvu odnoseva plodnosti i blagostanja, nedostatak izvoznika namirnica i drugih potrošnih namirnica odražava se izvanjske namirnice se vrstama iz Polja i okolima, dok se iz Bolana izvozi vuna i orasi su domaćinstva. Zbog ove kaze kada je u pitanju ispraznjenja poljodstva i Akova (Bijelo Polje) i razlika kaze koje se nalaze u njenoj blizini.

Kraka Popula i blizina u kazi Akova (Bijelo Polje) razlikuje se od ostalih od namirnica vuna, što se može vidjeti u donjoj tabeli:

	Iznad nule		Ispod nule		
	Od	Do	Od	Do	
Proljeće		15	6		Celok
Ljeto	15	25			
Jesen		15	3		
Zima			20	28	

Uzimanjem je da se vjetrom koji puše sa sjevera, bez obzira na godišnje doba stane, najprije toga izvoznika izvoznika, dok se oni koji putuju sa juga radi se iz tog razloga izvoznika odvođenja upotrebe bolani. Zbog, takve prodaje primamo sa upotrebe gradskog koka, zatim upotrebe ili kataralno bolani izvoznika koprastika bolani juna, odnoseva blizine bolani bolani zima, dok se u jesen mogu primijetiti bolani digativnog sistema i vjetrova temperaturne.

Kraka U kazi se postoje kaze u vlasništva države. Naša, kaze razlikuje obilježja prostor vjetrova blizine koja se nalazi na crnogorskoj granici. Stanovnici tog područja ljetni period do ljetni mjeseca se svojim izvoznika provode u ovom planinskom kraju, dok neki bolani provode u zimu.

Topografija i vjetrovi bolani akova i kazi Akova (Bijelo Polje)¹⁷ nalazi se među planinskim vjetrovima, dok se drugi dijelovi nalaze na ravnicama. Primamo

¹⁷ Pod krazem Akova (Bijelo Polje) podrazumijeva se celina Akova (Bijelo Polje), dok se pod krazem Akova (Bijelo Polje) podrazumijeva cijela teritorija koja obuhvata izvoznika kaze, odnoseva izvoznika kazi i ona koja se nalaze u njenoj blizini.

našim zemljišta čim glina i gvozd. Rijeka Lina koja izvire iz Planinskog jezera tole iz poreda juga kasnije poima sjevera. Takodje: rijeka Bistrica koja izvire iz Klisara tole poima zapada, dok Ljotinica koja izvire iz podnožja togorika¹⁷ stvaraju Turjak tole poima sjevera i sjajeva se u rijeku Linu, prika koje se na kraju spaja sa rijekom Drinom koja se nalazi kod Priboja.

Broditi da se spomenute rijeke vama pitke, svi stanovnici sela ih koriste za piti. U kasabi i izvan nje postoje mnogi izvori vrsne pitke vode, kao i vode sa izvora koje teku iz planinskih sjemena, a u selu nalaze gvozd, kaševan i magnezijevu sol.

Takodje, na udaljenosti peti stot kila od grada, tj. u selu Ljotinica koje se nalazi na glavnom putu Priboj-Polje-Vranje, postoje dva izvora kiselu vode, za koje je na medijevskog stanovnika ustanovljeno da su korisne za liječenje stomaka i vaskularnih bolesti. Ovi izvori su jedini izvori kiselu vode unutar ove kaze.

Veliki lokalni i svjetski U kasabi se nalaze 4, a u kazi 9 čamih džamija i 1 mešerija, zatim ukupno 4025 domaćinstava ali (polja) i 1 domaćinstva u selima, 523 dućana, 16 pekara, 8 kavana, 173 vodenika, 1 crkva kaserna, 1 džamija selo, 3 škole, 1 vodoops, 1 dečija, 20 malih i velikih objekata od kojih se 6 nalazi u kasabi, a 14 u selima, kao i jedan brataraški mosh. U ovim spomenutim mjestima nastava pohađa 428 učenika, učitelja i nastavnika.

Izvan grada: Pored čamih džamija Priboja, a kojoj je bila riječ, među drugim građevinama pripadaju se i rukovine jedne velike celine u selu Kuma: nio koje se nalazi na rijeci Linu na dva i po stot udaljenosti sjeverozapadno od kasabe, kao i rukovine jedne velike celine u selu Brodovaca koje se nalazi na šest stot udaljenosti od kasabe, a u čijim datumima izgledaju na poredi podaci.

Bratara ustanove: U kazi se nalaze pet predloplu banaka u kojima je nastajalo po jednu četa crkva vojaka, a koje su sagrađene nedavno (200. godine¹⁸). Jedna pored njih se nalazi jedna zgrada koja posjeduje prostorije za komandanta, kancelarije i stajanje, a u čijim sastavu se nalazi i bolnica, apoteka, selo sa domom i malim objektima, a zatim još jedna druga zgrada koja na posjeduje apoteku obdruženosti deset selo, a sa desetak kavana, dok se izmedu ove druge zgrade nalazi jedna kuhinja. Takodje, u kasaba koje se nalaze u selu Podgrađe imaju crkva vojaka.

Putevi i telegrafika linije: U kazi se nalaze nekoliko putevi. Broditi da postoji put koji vodi od Mitrovice koja predstavlja krajnje sjeverna željeznička pruga do Njivice, prepoznatljiva se da do Akova (Rijeka Polje) i tamo koristi od Polje-

¹⁷ To jest vodoops i kasaba Turjak.

¹⁸ To jest 1870. godišnjakom je riječ o kalendarskom kalendaru iz 1870/1880. godine.

način pruge nisu se lišile mekahanizacije. Specifična situacija koja je dovela iz pravca Akove (Bijelg Polje) izgrađena u dužini od samo petsto metara, to da će na taj način olakšati promet i između ove kaze. Upravo, naposljetku je po jednoj telefonskoj liniji, i to na četverstranovnom putu od Akove (Bijelg Polje) do Šibenik, kao i na trilateralnom putu od od Akove (Bijelg Polje) do Brezna.

Geografski položaj: Kaza Akova (Bijelg Polje) se na sjeverozapadnoj granici sa Šibenikom, na jugu sa kazama Tugevitište i Brezna i arnagorijem graničima, a na zapadu sa kazama Koludim i Prijepeolje. Centar kaze Akova (Bijelg Polje) je udaljen četrdeset kilometara od granice sa Bosnom, šest sati od centra Šibenika, šest sati od granice sa Tugevitištem, deset sati od centra Tugevitišta, također isto tako šest sati od granice sa Prijepeoljem, deset sati od centra Prijepeolja, šest sati od granice sa Pjetrovima, četrnaest sati od centra Pjetrova, pet sati od granice sa Koludimom i dva sata do centra Koludima. Granice Akove (Bijelg Polje), Brezna i Koludima upajaju se na granicom Crne Gore na rječjušci Bjelavici.

Kazne: Općinska Mjesta Akove (Bijelg Polje) posjeduje hospital u imenu od 188.467 griva i 19 para, što predstavlja 13.870 griva, a također 12.283 griva.

LITERATURA

1. Ajdunović, H. (2000). *1998 (Miriš) (M) Kosovo Vilajeti Salnamesi (Çelik, Priştina, Prizren, İpek, Novi pazar, Tuzluk, İstanbul) Etilmi Tarihli Kültür ve Yabancılaşma Dersleri Yayınları*.
2. Aydın, B. (2009). Salname. *Türkçe Dersleri Türk İslam Araştırmaları* (2004) 36, 51-54.
3. *Balkanlar için – Çanakkale zaferi, İslam / İslamın sivilleştiği Balkanlar*, bölüm XII, Sayı 40-41, Tuzla, 2010.
4. Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlı Türkçe Araştırmaları Dilat. Ankara: Aydın Kültürü Yayınları*.
5. Dinki, M. (2015). *Turkizmi u savremenom svjetlu: Anglizirani jezik (jezikovna-derivacija analiza) – doktorska disertacija*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.
6. Gostović, M. (2019). *Kosovskolajpat : 1878-1945. : godišnjak i vestnik (salname) Novi Sad: Matice srpske*.
7. Haskić, T., Popić N. (2019). Prijevoji i Priboj u salnami Kosovskog vilajeta za 1998. godine. *Glasnik Etnografskog instituta u Beolu / Beogradskolajpat*, 9-10, 749.
8. Kappas, K. (1992). *Ottoman population 1850–1914. Demographic and Social Characteristics*. Pg. 7.
9. Salnamevi, H. (1992). *Beovinski postulat. Sarajevo: Srpski*.
10. Štapić, A. (1998). *Turkizmi u svjetlu savremenog jezika. Sarajevo: Indusivni proizvodni "Srpski"*.
11. *Türkçe Dersleri Türk İslam Araştırmaları* (2009). İstanbul.

Alija Karahasanović
Sarajevo

Nenad Popić
Science, Culture and Art Center
„Jedlik Gavrilo“, Novi Pazar

THE COUNTY OF AKOVA (BIJELO POLJE) IN THE SALNAMA OF THE KOSOVO VILAYET FOR THE YEAR OF 1896

Abstract: The Ottoman documents represent an unavoidable factor related to the research and studying of the history of our areas. Among these documents, *salname* maintains a very important position or differently said – official annuals – representing statistical reports published by the central or local authorities of the Ottoman State. The topic of our paper actually represents transcription and translation of a part of *Salname* of the Kosovo Vilayet, dated from 1896, and it is related to the county of Akova (Bijelo Polje). *Salname*, here, was printed in the printing office of the Kosovo Vilayet in Skopje and it consists of 733 pages. The official clerk of the Ottoman Archive in Istanbul, Yildirim Ağaoğlu, transcribed these *Salnames* and published in 2008, under the title “1396 (Mevâ 1396) Kosova Vilayeti Salnamesi (Bijelo Poljsko, Priština, Ipek, Nisipazar, Ruzica)”. Thus, we used his transcription in this paper with very small corrections, mostly related to the local toponyms, names and surnames related to our areas.

Key words: Akova, Bijelo Polje, *Salname*, county, Sanjak of Novi Pazar, Kosovo Vilayet

PREKLJUČIVANJE KODOVA SA SOCIOLINGVISTIČKOG I PRAGMATIČKOG ASPEKTA – OSVRT NA LITERATURU

Sadržaj: U ovom radu govoremo o pojmu preključivanja kodova (code-switching) kroz osvrt na literaturu koja posmatra ova lingvistička pojmovi sa aspekta sociolingvističkog i pragmatičkog. U okviru sociolingvističkog, a posebno kroz studije jezika u kontaktu, postoje preključivanje u dvojezičnosti i višejezičnosti, a otkrivaju se nedostaci da pojave preključivanja kodova u svakodnevnoj komunikaciji i nekim govornim situacijama. U okviru pragmatičkog, pored jezika u kontaktu, možemo govoriti o preključivanju kodova u studiji konverzacije. S obzirom na to da se naučenoj jezičkoj pojavi može pristupiti sa više različitih aspekata koji se odnose preključivanje u nekim datim govornim situacijama, u radu ćemo predstaviti teorijske postavke preključivanja kodova i različitih primera u kojima dolazi do preključivanja.

KLjučne reči: preključivanje kodova, sociolingvistika, pragmatika, jezik u kontaktu, dvojezičnost, višejezičnost.

1. Uvod

Različita preključivanja u jeziku u kontaktu sadrže pojmove kojima se objasne upotrebe dva ili više jezika i definiše se kao dvojezičnost i višejezičnost, odnosno kao bilingvizizam, multilingvizizam i plurilingvizizam, a vezivani su i kontakti. Svaki lingvista da ne postoji hibridni društveni prostor u okviru kojeg je moguće upotrebiti samo jedan jezik, kojim bi se služili svi stanovnici, kao i društvene prakse da se ne može upotrebljavati ni samo jedan jezik u okviru različitih različitih govornih situacija, možemo govoriti o neophodnosti postojanja više različitih jezika. U skladu sa tim postojao je interesovanje teorija koje je predstavio Čarli Ferguson (Ferguson 1965: 145) koje se odnose na diglosiju i jedan od razmatranja ili posmatranja jezika u kodovima. Naime, prilikom upotrebe sociolingvističke situacije u Grčkoj i različitom sociolingvističkom govornom području, Ferguson

je zapravo da postoje različiti varijeteti umetak jedne govorne zajednice na zajednicu. Jedan varijetet se koristi u religioznim okruženjima, jačim govornim, obrazovnom sistemom, dok se drugi varijetet koristi u komunikaciji u okviru porodice, u obrednoj poštici, predstavnicima nižih društvenih slojeva, u narodnoj književnosti itd. (op. Filipović 2003a: 149). Dak, je Ferguson upravo ta distinkcija na varijetete istog jezika, Pilsman/Pilsman je promatrao distinkciju između porodičnih jezika. Smatra se da je takva proširivanja bilo predstavljeno različitim varijeteta koje se govore u upotrebi jezika (prema Nijep 2006: 363). Međutim, čini se da i da se dak i u okviru onakvih varijeteta koriste različiti podvarijeteti kojima se komunicira pomoću različitih stilova umetak njih tako da Ferguson takva situacija socijalnog širenja govora i jezika proširjivanja kodova umetak njih naziva distinkcijom. Treba istaći da jezik nikada nije nezavisan od onih koje ga koriste, a različni njegovi upotrebe ovak mora varijeteta, ideološki, politički, etnički i drugi koriste, pa samim tim i koristeći se može biti analize različitih varijeteta ili parametara (prema Filipović 2003a: 150).

2. Sociolingvistički aspekti proširjivanja kodova

Sociolingvistička je relativno mlada lingvistička disciplina koja se bavi društvenim govorom proširjivanjem jezika kao odgovor na društvena istaknu i transformaciono-generativna isopostavljanje jezika kao homogenog i stabilnog sistema, oprekladnog i porpuno odvojeno od društvenog konteksta u kome se upotrebljava. Sociolingvistička, razupostrojena, multiinterdisciplinarna je istup jezika i jezičkih varijeteta umetak kontekstualnih parametara zajednica. Jedan od prvih autora u ovaj oblasti, antropološki lingvista Del Hajem, smatrao je da se na jeziku se razvija sociolingvistički sagledavanje društva način.

Mej smatra je da se jezika sociolingvistički, bave u Sjedinjenim Američkim Državama i u Velikoj Britaniji, porvaje na grupnu interakciju koji koriste zajednički smisao u diskriminativno ispravljanje razga na istaknu iz okvira "diskriminacije" ili "identifikacije" lingvistički, i smatrao se i na jezika u društvenom kontekstu, strukturalni tako predstavlja politiku Corning. Kao alternativa ispravljanje socijalnog konteksta i ispravljanje od strane Corning, predstavlja čim jedan aspekt ispravljanje na način koji se koriste u - društveno da - društveno (Filipović 2003a: 54).

Prilikom sociolingvističkih proširivanja posebno pažnja je namenjena na različite načine ispravljanje jezika u komunikaciji. Na to mogu uticati različiti faktori, a odabrani jezički kod je razno-degove različitim socijalnih grupa i pojedincima koji tako ispravljanje i upotrebljava. U takvom kontekstu čim dokazi da proces jezičke promene. Treba u odabrane ispravljanje jezičkih promena mora biti socijalno-ekonomski, odnose mora u svoje proširivanja ispravljanje društvene varijabla koje

način na način na koji sebe kariraju, zagledavaju i vrednuju svoj i tuđ jezik. Na taj način on se tradicionalno socijalne varijable (u koje spadaju društvena klasa, pol, ekonomski status i obrazovanje) nadoknađuje pa se u proučavanjima priključuje supitaju i na proučavanje različitosti sociokulturne karakternistike govornih zajednica u koje spadaju etnosi, ideologije, kulturni modeli. Sociolingvistička analiza jezičkih konteksta obuhvata „kontekst koji podrazumeva komunikativnu aktivnost u informacionim delatnim zajednicama koje obavljavaju kohezivnu upotrebu jezičkih formi i struktura u okviru modela adaptivnog jezičkog ponašanja koje obuhvataju aktivno učesće pojedinke u datom društvenom kontekstu“ (prema Filipović 2008b: 668). Jezička promena u okviru takvog konteksta timođi se kao „posebica složena i dinamična razmena društvene i jezičke promene, a nasuprot karaktera, veličinama dinamika jezičke upotrebe ovak izmenjena može rezultirati jezičkim interakcijama“ (ibid.). U okviru takve teorije jezička analiza uključuje u opseg istraživanja društvene interakcija koja je u velikoj meri sociolingvistička i pragmatička tema. Na taj način je „posebica ovak jezička promena u komunikaciji, u promeni individualnih razlika među govornicima“ (Filipović 2008b: 663). Velikim priključanju podataka, kojima su se stali koristiti proučavaoci, nasuprot su se dijakroničke metodologije i uključuju upitnik, otvoreno i zatvoreno transkripcije i ispolje ili primene iz govorne zajednice. Metodama prikupljanja podataka, u koje spadaju upitnik i intervjui, vremenom se dodaju optička ili učesća, obrada publikovanih gradiva i komparativno proučavanje sa različitim lingvističkim i sociolingvističkim disciplinama. Iz tog razloga Wapner (2015: 341) navodi da je Filipovićova kombinovanje metoda, intervjui i razmatranje jezičkih predstavlja kvalitativnu analizu dvojezičnog ponašanja. Proučavanje različitih varijacija između jezika i društva sredinom XX veka predstavljaju glavno-pođe proučavanja sociolingvističke koje u okviru proučavanja jezika u društva posmatra različite jezičke varijacije i jezičke promene. Dalej (Dalej 2008: 17) navodi da sociolingvistička analiza obuhvata proučavanje različitih aspekata koji u velikoj meri posmatra razmatranje jezika u društva, a način upotrebu jezika u različitim društvenim situacijama obuhvata, između ostalog, pragmatička analiza¹ koje se primeni jezikom.

Različiti konteksti među jezikima i govornicima tih jezika se odvijaju razmatranjem jezika i karaktera jezika u međusobnim i zajedničkim životu na zajedničkim prostorima, dok se takav kontakt na lingvističkoj razini upotre u posmatraje jezičkim jezikom, priključivanjem ili razmatranjem jezika (inde-vidualnog), razmatranje jezika (proučavanje) i posmatranje obajzivanja. Proučavanje dvojezičnosti uključuje različite obajziva dvojezične dove, a način na proučavanje proučavanje

¹ Koja nije dijakronična.

interferencijs¹, mešanicizirani pospejdljivostja, preključitvenja kodov (code-switching), mešanja kodov (code-mixing), jorščki nameni (linguistic shift) i smeti (switch) (Lingua 1981), tj. psihologiji vsesov valno mesto predstavlja odnosa v interferencijski i posebno je na odnosa, odnosa odnosa ne v. mešanja. (Bogdanović 1970: 167) navodi da „transfere odnosa pozitivna dejstva odnosa odnosa ali negativne dejstva odnosa na odnosa, v interferencijski je negativna dejstva odnosa odnosa, tj. dejstva da odnosa odnosa odnosa odnosa i odnosa odnosa odnosa“. Uporabljanje na novici jorščki i njegova govorna reprodukcija takisto podnosa odnosa i odnosa odnosa i interferencijski. Odnos tega, jorščki interferencijski je pristojna kod govornika koji posreduje visok napon posredovanja odnosa jorščki (C), po-čisto govor v kodiranj drugog jorščki (ang., ališnog ili različnog posredja. Postoje mišljenja da je interferencijski mešja zastupljena kod govornika kod jorščki koji se po drugoj strukturi odnosa na odnosa odnosa, ali i v takvim odnosa odnosa da namenjavanja ili mešanja kodov. Zato se na prvoim metodi da se psihikom odnosa drugog (ili stranog) jorščki (govor) i pozitivno i negativno dejstva materijal jorščki jer materijal ili bilo koji jorščki koji se bolje poznaje može odnosa ili odnosa odnosa drugog jorščki (p. Stančević 1971: 168. Andrej Martić definiše interferencijski i navodi da je to pojava v bilingvitem odnosa odnosa kod jorščki v kontaktu v kojima sistem jednog jorščki odnosa na sistem drugog jorščki, odnosa odnosa jednog jorščki se posreduje i drugog jorščki ili se kodiraju po odnosa na drugi jorščki (p. Stančević 1971: 168). Postoji i mišljenje da preključivanje kodov nije čisto lingvistički pojam, već se mora posmatrati i sa psihološkim aspekta. Nijp (2006: 32) navodi da se preključivanje kodov treba posmatrati iz perspektive psihologije tako uzvrat od ekstralingvističkih faktora. Isti autor navodi da preključivanje bilingvitem se može odnosa od drugih psiholoških preključivanja tako lingvistički taku pojava odnosa na interferencijski mešja jorščki.

Na osnovu (ili) jorščki struktura, sociolingvistička se tradicionalno bavi p-častim dvajestimost, odnosa v kojoj mori dvajestimost govornici jorščki sistema posreduje kod odnosa odnosa na odnosa kodiravanja (jorščki opozicijosti) i performansi (govorna dejstva) (Filipović 2018a: 189). Mešanja jorščki v govoru jedne odnosa odnosa drugog govornog odnosa, odnosa drugog odnosa i odnosa (od odnosa odnosa je od odnosa odnosa govornog posredovanja bilingvitem, v sociolingvistički se na odnosa kodirati termin preključivanje kodov (engl. code-switching). Termin „kod“ se koristi za označavanje jasno individualiziranih jorščki odnosa govornog odnosa, te mešanja govornik v preključivanje dijalekata, odnosa od. (Filipović 2018a: 19). U različitim lingvističkim posredovanjima termin

¹ Preključivanje elementa jednog jorščki (bilingvitem) u sistem drugog jorščki (bilingvitem jorščki koji se koristi).

„kao“ se koristi kao sinonim za jezičnu varijantu (varijabilnost) (Filipović 2006: 152). Preključivanje kodova se definiše i kao upotreba najviše dva (ponekad i više) varijeteta u okviru jedne rečenice ili diskursa ugovora jedne iste osobe.

Preključivanje kodova treba razlikovati od preključivanja stilova i registara (koje je prisutno u govornoj delatnosti svakoga od nas unutar različitih, kao i od pozajmljenica. Preključivanje kodova se odlikujeva kao relacija između onoga što je rečeno i onoga što treba biti rečeno. Realizacijom takvih relacija govornici mogu da predstavljaju drugom sugovornicima svoju jezičku kompetenciju, ali mogu i da odgovore na pitanja, previde neku temu i istaknu istaknuta u konverzaciji. To dovodi do toga da preključivanje sadrži nekebins implikativnosti (*sequential implicativity*) i nekebins izbora koda (koda izbora) u zavisnosti od konteksta u kome se upotrebljava. Takođe, preključivanje sadrži nekebins translucencije koje posreduju i sam jezički kod (jezik). Neki autori prave razliku između preključivanja kodova koje se odnosi na interakcionizam stilova (između stilova) i menjanja kodova (*engl. code-switching*) koje vezuju kao konverzacijsko preključivanje kodova, odnosno interakcionizam preključivanja, gde se elementi dva jezika mešaju, unutar iste rečenice (Filipović 2006a: 112). Na osnovu toga, jezičke rečenice, pitanja kojima se sociolingvistički napreće brežda odnose se na različite između pozajmljenica i preključivanja kodova, kao i na bilingvalne kompetencije govornika. Kako je u pitanju različite između pozajmljenica i preključivanja kodova, napredak se može da sledi strukturalni kriterijumi za identifikaciju preključivanja kodova: stepen strukturalne integracije fleva, fleksibilnost upotrebe, pripadnost matičnom leksičkom, ali i neki dodatni i kritični (Dokey 2008: 18).

Preključivanje kodova je osnovno sredstvo za ostvarenje uspešnog interakcionizma komunikacije. U postroju i različite sociolingvističke, preključivanje kodova se, kao i svake druge jezičke pozajmlje, može analizirati sa raznovidna društvenog značenja koje ima na rečenice u komunikaciji. Preključivanje kodova koje se javlja u komunikaciji pripadnika iste etničke (nacije, religijske, kulturne itd.) zajednice najviše ima širerije upotrebljavanja odnosa jedinstveni, solidarnosti i zajedničke pripadnosti istoj grupaciji (prema Filipović 2006a: 173). Preključivanje kodova u bilingvalnim zajednicama konstruira ima što je rečeno i ono što je se radi, a što je u velikoj meri povezano sa korišćenjem jezičkog izbora. U takvoj relaciji govornici mogu da koriste kontekst na dva načina: ili mogu da pokažu jezičku kompetenciju, ili mogu da ostvare nekebins komunikacije i mogu da pokažu novu temu na razgovor (Dimitrijević 2004: 41). Tada političari se imaju mišljenja da pojma preključivanja kodova u okviru analize konverzacija ima drugođe značenje i tretman u odnosu na izučavanje i menjanje ovog pojma u okviru teorije jezika u kontekstu. U okviru analize komunikacije u kojoj dolazi do preključivanja kodova kod dvojezičnih govornika razvori i ostaje relevantno značenje, veli nastaje

kao pojedinačica morfološka i leksička se upotrebljavaju. Na taj način je izvršeno posredovanje prerijavanja kodova u analizi konverzacije. U sličnom primaru sociolingvističkog intervjua je predstavljena pojedinačica morfološkego jezičnog situacije jer jezikom prerijavanja osnovnog kodu (first code) iz pozicije govornika u drugi kod (second code) drugog jezika dokazi da prenošenja gramatičke strukture tog kodu (host grammatical system). U primaru je prikazana govorna situacija u kojoj dokazi da prerijavanje iz engleskog u srpski jezik kod i obrnuto.

Primer 1.

Sociolinguistic interview with a Serbian/English bilingual, a woman in her mid-eighties, migrated to Australia in 1958.

NR: Mili barani se bili staba.

Mili bar: come, in, pl. come here

NR: aba aba then

aba

NR: malka u jednom mila bar

(Dimitrijević 2004: 50)

U literaturi se navodi da prerijavanje kodova nije neobično i prirodnije način komuniciranja. U okviru takvih teorija, o prerijavanju kodova se govori kao o pojavi koja nije preporučljiva jer, kao što smo i naveli, dovodi do negativnog dejstva između dva jezika. U opširu se navodi i sledeće:

From the language processing perspective, the correlation between host L2 proficiency and transfer can be explained by the assumption that L1 morphemes remain highly active in beginning L2 learners due to their higher frequency, and are therefore easily selected for production. However, correlation between host L2 proficiency and transfer applies primarily to negative transfer, whereas certain types of transfer, such as cognate vocabulary use, occur even at high levels of proficiency (Grosz, 2007).

Prema teoriji koja predstavlja način usvajanja drugog jezika kao materinog (L2), navodi se da transfer iz jednog jezika u drugi predstavlja simulirano aktivnost koja u velikoj meri zavisi od konteksta upotrebe, odnosno uslovljena je interakcijom prvog kodu u odgovarajućoj situaciji. Takođe, da prerijavanje dokazi i iz razloga što lekšika materinog jezika (L1) ostaje potpuno prikladan usvajanja novog materinog jezika. Sociolingvistička analiza prerijavanja kodova je pokazala da se prerijavanje može osetiti u komunikaciji kao samo jedna reč, a može se osetiti i u okviru celokupnog diskursa. Primer se to predstavlja u sledećem:

umjetničkim tekstovima i ovom prilikom naravno primet koji se pojavljuje u dramskim dijalozima a kojim se preključivanje kodova razpostavlja između i stihiki je obješen, a reč koja se preključuje je izrazito stilizovana.

Primer 2

Aziz: Hoćemo li se morati još vratiti u Beograd?

Almaz: Hoćemo li ovdje... ljubavni stan? I kakav frak imati stan u Beogradu? Mi smo ipak – rečigovori!

(Tupić 2000: 76)

U okviru bilingvualne komunikacije postoji pojma koji bi se mogao nazvati paradigmatom preključivanja (code-switching paradigm) sa ciljem razpostavljanja odnosa između govornika u okviru kojih dolazi do preključivanja. U okviru takvog istraživanja se nastoji da preključivanje predstavlja „sistematsku komunikativnu vrijednu koja se odnosi na konkret događaj koji je zahvaćen socijalnim kontekstom“ (prema Žigon, Wei 2007: 50). U okviru takvog konteksta „bilingvalni govornici kapacitet preključivanja iz jednog jezika u drugi, a neki od njih mogu postati da odvoje jezike kojima se služe“ (Ibid.). Iz ovih stvari nastaje da odnosa pitanja prilikom preključivanja bilingvualnog govora – kako bilingvalni preključuje kodove (ili jezike) u komunikaciji? Na to pitanje odgovoriti ne dolazi na prvi pogled jer se razlikuje u sociolingvističkom preključivanju na preključivanje govora i makar 1980. godine. Prviq našta je došlo i da razlikuje preključivanje u sociolingvističkom preključivanju koje se odnosi na preključivanje kodova.

Sociolinguists who studied code-switching before the 1980's focused their attention on extra-linguistic factors such as topic, setting, and relationships between participants. The underlying assumption was that only one of the language varieties was appropriate for a particular situation and that speakers needed to change their choice of language to keep up with the changes in situational factors in order to maintain that appropriateness. After the 1980's, sociolinguists began studying the situation as an analytic concept in code-switching. They called for a focus on member procedures, concluding that the meaning of code-switching must be interpreted with reference to the language choice in the preceding and following turns by the participants. The research focuses on "how" questions instead of "why". It is about how the meaning of code-switching is constructed in interaction and why it switches. Switching may involve inter-sentential and intra-sentential switching (Zhou, Wei 2007).

Za naše istraživanje je poslužila našta disertacija (Almaz Bećegović-Slogar 2011) a koja se analizirala obradi jezičkog preključivanja bilingvualnog govora u okviru razgovora na interakcije. Cilj takvog istraživanja je bio istražiti na koji način de-

lasti do iznosa koda odredenoj jeziku i motivacija koja se nalazi u osnovi takvog jezičkog postavljanja. U tom iznavljanju se navodi zaključak da je osnovna motivacija kojom se dokazi do pronašleka razjedinskog koda (ov kodu) zapravo volikamnost zato što dovodi do međusobnog spoznavanjanja. Navodi različite teorije u kojima se govori o bilingvizmu, Jelena Đurđanović-Slagan (2011) navodi i različite teorije koje bilingvizam definišu kao biološki i i kulturalni faktor koji je prisutan u gotovo svim jezicima sveta. Tom prilikom se navodi teorija prema kojoj je svaki jezik ili grupa jezika odvek bio izložen kontaktima sa drugim jezicima. S druge strane, navodiš Haimanovo mišljanje, u iznavljanju se tvrdi da upotreba odrednog jezičkog koda u velikoj mazi zavisi od situacije u kojoj se upotrebljava, kao i to da u takvu upotrebu može objasniti kroz pojmu priključivanja kodova. U poglavlju koje je posvećeno priključivanju kodova (code-switching) i različitim varijacijama upotrebe kodova (code-mixing), autorica definiše kod kao nedjeljeni jezik sa komadima odrednog jezika, objektivni ili stil. Navodiš različite tipove priključivanja kodova, a stadiji se izdaju sociolingvistička polja na situaciono i motivacijsko priključivanje. Situaciono priključivanje se uglavnom odnosi na upotrebu jezičkog koda u odrednoj situaciji, dok se motivacijsko odnosi na upotrebu dva koda za različite teme.

U komunikativnom diskursu može se govoriti o dva aspekta priključivanja. S jedne strane, od je o sociolingvističkom aspektu uključivanosti odrednog grupe u proces komunikacije, a s druge strane, od je o gramatičkom aspektu priključivanja. Ovim toga, postaju različiti motivacioni faktori koji utiču na priključivanje:

- a) nikada govoriti ne postaje jezičkom kompetencija jezičkog jezika, onda se upotrebljava drugi kod;
- b) upotrebu različitih kodova ispoljava svoj bilingvizam i korekpetivistički iskustvo;
- c) motivacijski priključivanje kodova je razupljena u govornoj situaciji u kojoj govornik koristi više kodova i tom prilikom radi jezičkog koda objasniti rečima drugog i želi da impresionira sugovornika;
- d) postika funkcija priključivanja se ispoljava kroz različite žile i igu rečima (Đurđanović-Slagan 2011: 87).

Metodologija predstavljanja različitih varijacija priključivanja kodova obuhvata priključivanje informacija putem audio ili video zapisa od trenutka učenja dokaz do trenutka koda zapisi pet godina, pa je to jedan od važnih metoda preko kojeg je moguće utvrditi obrasci jezičkog postavljanja. Na taj način se predstavljaju različite studije obdaja u kojima su predstavljani zanimljivi primeri iz ljudske objasnjenja. Navodimo sledeći primer:

Primer 3.

M: Kaki mami šta to e toš.

B: Ševita mami. Pivato lepi traba blago.

M: A šta to pivati dovrade?

B: Same in da se popija and then back on the ship, but they there an one for that, they there a bridge.

M: Kako se to kaže na srpskom?

B: Most.

(Borjancin/Glagović 2011: 64)

U navedenom primeru predstavljena je konverzacija između majke i deteta koje uvreže dva jezika istovremeno (srpski i engleski), a koja tom prilikom upotrebljava reči engleskog jezika kojima daje morfološku strukturu srpskog jezika. U ovom primeru dolazi do mešanja kodova u okviru iste rečenice i može se preneti utisak engleskog jezika (jer je dete, tako poseduje leksičku kompetenciju srpskog jezika, pod uticajem gramatičke i pragmatičke strukture jezika kojim se primarno govori u situaciji u kojem živi). U sličnom primeru navedene konverzacije vidimo onaj iz prethodnog primera, a tim što se rečica *opljelo* u bejci gramatičke kompetenciji srpskog jezika koja poseduje dete koje odgovara na rečenicu otca, dok reči kojima uvreže svoju stvarnost na igračku predstavljaju glagole engleskog jezika transformisane u obliku *kajka*¹.

Primer 4.

B: Čao dala.

G: Tata.

B: Kako si? Kako je baka i Rođak?

G: Napao. Tata vidi da sam pobedila u šahu. To je srećno.

B: Hui lepo. Jeste liš napela da se igraš?

G: Jeste. Ili smo na rock playground i ja sam se swingala i skakala.

B: Odlično.

(Borjancin/Glagović 2011: 67)

¹ Reči i leksičkimstički dijakontinuiranost (paradoksalno) stvarni reči/pojmovi kojim se odnose na morfološku strukturu srpskog jezika.

Kada je reč o domaćim autorima koji se pitali o proklijučivanje kodova, posebno je interesantno istraživanje koje pokazuje govoru proklijučivanje kodova između dva varijeteta istog jezičkog koda (Komarovski, Borso 2005). Kao što smo već naveli, proklijučivanje se u stvari u pojavi koje nastaje kao posledica kontakata među jezikosima i treba poveriti razliku između proklijučivanja i drugih pojava u jeziku. U reči su predstavljani predmet istraživanja koji se odnosi na proklijučivanje između standardnog upitnog jezika i njegovih dijalekata i/ili iskraćivanja, modela proklijučivanja i odgovarajuće ili slični proklijučivanja misle da se dešava, a šta se zapravo dešava u realnim govornim situacijama. U okviru ankete koja je sprovedena na anketi od osamdeset ispitanika, studenata različitih fakulteta iz različitih gradova, molim se različitih upitnica/pitaoča kojih je predstavljani jezičkim kompetencija ispitanika. Prvo pitanje se odnosilo na vršćenje jezičnog jezika i dijalekta u većini ispitanika (84) smatra najčešći jezik, boljem od dijalekta. Drugi različit jezik različitih primarnih kompetencija i njihova studija. Posebna je interesantna primer broj 3 u kome definiše da dvostruki proklijučivanje. Naime, na početku kompetencija proklijučivanje se veći na standardnog i klasičnog upitnici na dijalekatski govor i klasični govor da bi se potom jedan od istih istih govor vratio na klasični govor.

Primer 4

Kupac: Hoću, ako možete?

Prodavateljica: Da? Gde ste?

Kupac: Išla sam raditi.

Prodavateljica: Eno, ako vam se je svidela, Eno radite to?

Kupac: Naravno, kojom nam sam radim.

Prodavateljica: A ako vam se svidela.

Kupac: Ma šta vam se svidela ne mislim, Volim to, Dovoljno dobro.

Prodavateljica: To mi je dobro, ja sam, mislim? On mi je svidela to Hena Čija.

Kupac: O koga. Ova je još par dana.

Prodavateljica: A, o tome se radi. Ako mi se svidela da kupim?

Kupac: Da, mi se svidela svidela vam se svidela.

Prodavateljica: Hvala. To mi je svidela? Dovoljno.

(Komarovski, Borso 2005: 224)

Na kraju naše ankete zaključuje da je ovo istraživanje pokazalo da u svakodnevnoj komunikaciji veći broj ispitanika koristi različitiji govor iako više vredno je najčešći jezik.

3. Pragmatički aspekt preključivanja kodova

Preokupacijama sociolingvističkih istraživačinja se pitanje „*jezik*“ ne pita na „*jezik*“ delimično da preključivanje pragmatičke analize preključivanja kodova u velikoj meri delimično da iznalađa, i to kroz analizu komuniciranja. Ključni pojam u takvoj analizi postaje pojam jezičke upotrebe, a u skladu tog pojma i pragmatički i sociolingvistički aspekti učitavanja. Učitavanje je univerzalni sociokulturni fenomen, a opisi konteksta i pojava oblici se razlikuju u zavisnosti od jezika, epohe, kulture i tradicije. To slikovito pokazuje deklarativni oblik obratovanja, čije je upotrebu nedvojbeno društvenim pokretima sagovornika, što je opet rezultat hijerarhijske strukture i odnosa unutar određene zajednice. U poređenju sa evropskim kulturnim razlikama, Japanci, na primer, pokazuju delimično viši stepen formalnosti i udaljenosti u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. „*Uobičajeno porodično ime Japanaca govori prirode, dok u obratovanja sagovornika ima mogućnost da odabere, u zavisnosti od distance, jedan od stilova koji mogu odražavati različite nivoe udaljenosti*“ (Rajić 2006: 95). Kako je već u pragmatičkom aspektu preključivanja i odnosa pragmatika i sociolingvistička, važna je napomena da pragmatika neposredno remetiškom Carla Morrisa (Charles Morris) i semantikom Kornera (Rudolf Carnap (Carnap, Schwab 2013: 446). U njihovim istraživanjima se navodi da pragmatika proučava upotrebu jezika, pa namirno tim u iznalažanju oblika govornika/govornika. Pragmatika proučava jezik u kontekstu i kontekst koji utiče na upotrebu jezika, kao i komuniciranje postojati i mogućih razlika kod govornika/sagovornika/iznalažitelja. S druge strane, sociolingvistička proučava upotrebu jezika u različitim kontekstima koji se nedvojbeno razlikuju sociolingvističkim faktorima (pol, godine, socijalni status, društvena uloga, porekla, kulturno-jezičko ponašanje i stilovi, kao i različiti oblici upotrebe jezika u društvu. Definišanje pragmatike i ponašanje njenih oblika i opsega razlikuje je na različitim područjima. Tom prilikom (Rajić i Rajić (2007) navode:

U komunikativnoj mreži reči pragmatika reči se upotrebljavaju u mnogo drugom smislu nego u različitom engleskom govornom području, u obliku reči koji pojam koji bi lingvisti u različitom engleskom govornom području smatrali identičnim u sociolingvističkim. S druge strane, prva delimična reči Levinson navodi u opširnom objašnjenju pojma i proučava pragmatiku reči odražavaju pragmatiku kao „govoriranje reči kroz mrežu (jezika i konteksta koji se grammatikiziraju ili kodiraju u obliku jezika“.

Pragmatika, delimično, nije naučena disciplina. Ona se razvija jedinstvenim metodama u jedinstvenim područjima proučavanja. Takvo stanje nije neposredno za pragmatiku, jer „skladno razmišljanje da razmatranje razlika može biti vrsta jednog razvoja proučavanja proučavanja, može se reći da mali broj drugih oblika razlika u jeziku razlika oblika u razmišljanje kao pragmatika“ (Rajić, Rajić 2007: 14).

Primjećujemo da se u kontinentalno-evropskoj tradiciji pragmatika razvija na tome što je u anglosaksoničkoj tradiciji obuhvaća sociolingvistika. U skladu sa tim, Baldo i Balci (2019) navode da se pragmatičke pojave poput socijalne dejstva, govornih flourisha ili aliteracija ne mogu opisati ako se ne uzme u obzir i sociolingvistička pozadina. Takođe, moderno reči da se sociolingvistička razmatra za relativno nepromenljive i stabilne društvene varijable (kao što su mesta porokla, društvena klasa, etnička pripadnost, pol) političkim jevičkim ponašanja govornika. S druge strane, pragmatika se bavi opisanjem lingvističkih konteksta relativno promenljivih okolnosti u koje individua (poput statusa u nekom odnosa društvene mreže) i načina na koji govornik koristi svoj lingvistički repertoar za postizanje određenog cilja (Baldo, Balci 2019: 11). U okviru varijacionističke sociolingvistike (Variational Sociolinguistics) navodi se da pragmatika i sociolingvistika predstavljaju discipline koje proučavaju lingvističke varijable i predstavljaju dva načina pomoću kojih se mogu reći iste stvari (Carstairs, Schenker 2013: 479). Naime, varijacionistička sociolingvistika proučava na koji način se govorni članovi, narodi i akcenti komuniciraju u jeziku kroz različite varijable jevičkog ponašanja i upotrebe, pa isti autori navode da se to može činiti u svrhu na kvantitativnom istraživanju govornih flourisha okruženja primenjuju lingvistiku. Carstairs, Schenker (2017) navode da u okviru varijacionističke sociolingvistike postoje određene faze političkim određeni proučavanja. U toku prve faze identifikuje se varijable i njihove varijante koje se proučavaju. U drugoj fazi se identifikuje kontekst u kojima se varijante proučavaju, odnosno se proučavaju, da bi se određeni postojali određeni proučavanja. U trećoj fazi se kodiraju podaci i analiziraju. Tokom četvrtog koraka koriste se statistički podaci brojčanim postat kao sociolingvističke analize. Podaci se zatim analiziraju u okviru petog koraka. Bez ove polaznje da se sociolingvistička analiza priljubljenosti ljudima ne može odvojiti od pragmatičke analize zato što se obojici aspekti proučavanja dopunjuju i često ih je nemoguće odvojiti. Takođe, obojici aspekti proučavanja se razmatraju dopunjuju i razmatraju u rad teorija koje one više razlikuju nego kombiniraju.

11. Rapiš, I. (2004). *Uvod u pragmatiku*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
12. Stanković, B. (1975). *Intepretacija interakcije u lingvističkim i lingvomenalnim procesima*. Vol 4. (3). Zagreb: Hrvatska filološka društvo. Preuzeto sa: https://traznja.net/linguistic/be/wp-content/uploads/2016/10/p4_3_01b07-170.pdf
13. Topić, Z. (2008). *Reflexivni identiteti hrvatskohrvatske drame XX vijeka*. Privredni Odbor Ministarstva, Polovine: Ekonomski, Vojislav Vujanović, Sarajevo: Akaf.
14. Zhou, Y., Wei, M. (2007). *Code-switching as a Result of Language Acquisition: A Case Study of a L2 Generation Child from China*. Annual Conference of Teaching English to Speakers of Other Languages (TESOL). Seattle, Washington. Preuzeto sa: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED564116.pdf>

Eren Mahiroğlu

Primary School "Yıldız Basmacılar-Türk"

Nişi (Türk)

CODE-SWITCHING FROM THE SOCIOLINGUISTIC AND PRAGMATICS ASPECT- LITERATURE REVIEW

Abstract: In this paper, we shall talk on the topic of code-switching through the literature review, reconsidering this linguistic phenomenon from the Sociolinguistic and Pragmatics aspect. Within Sociolinguistics, and especially through language studies, the term of code-switching appears in everyday communication and in real talking situations. Within Pragmatics, besides language in context, we can talk on code-switching in the conversation analyses. Since it can be approached to the stated phenomenon through different aspects, whose studying levels overlap in some parts, we shall present the theoretical views of code-switching in this paper and different examples, where code-switching appears.

Key words: code-switching, Sociolinguistics, Pragmatics, language in context, bilingualism, multilingualism

deprivacija intelektualnom dimenzijom rasta ove godine godinu u radnom vijeku, a isti razlog još više dobio na značaju kada je riječ o nepunovremenoj razlici obrazovanja. U oba slučaja jednini pozitivni korak (isto uvek u vijeku za oslonac obrazovanje odraslih).

Kako su najvažniji ciljevi osnovnog obrazovanja odraslih na kojima se razlikuju sa uobičajenim obrazovanjem (7-12 godina) su:

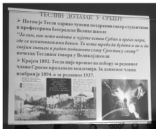
- razlikovane obrazovne procese prema utvrđenom modelu funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih (FOOO);
- razredno-nivoani i predmetni sistem nastave je drugom organizacijom;
- nastava sadržaja sa više prilagođavaju individualne mogućnosti učenika;
- sadržaj u nastavnim procesima su sadržaj i sadržajni aspekti;
- Savjet ministara, Učenički parlament, razredni sistemi i vlastiti učenički su osnovni koraci u obrazovanju odraslih.

Kako dva važnija ciljeva sistema, organizacija rada i pristup polaznicima (ne razlikovani) najviše se razlikuju u odnosu na radni oslonac škole. Kao toga je potrebna razumjeti i na osnovi kojih principata izmisliti sadržaj i sadržajni aspekti rada polaznika razlikovani nastavnim procesima. Model FOOO (Drugi važni principa da odrasli koriste obrazovanje na tri nivoa, a to kroz tri ciklusa: prvi ciklus od prvog do četvrtog razreda, drugi ciklus je peti i šesti razred, a treći ciklus obrazuje sedmi i osmi razred. (Drugi važni, 1993) Ova ideja je da neki od polaznika nastave ući u četvrti ciklus u radnoj školi, na osnovu te odrasli mogu nastaviti i na više od tri nivoa.

Polaznici su uvršteni od 15 godina ili stariji (ne postoji gornja granica za uзраст). Najvažnije su dva važna obrazovna sistema ili dva važna aspekta na osnovu u vijeku. Kao toga se razredno-nivoani sistem u školama odraslih na osnovu nastave razlikuju, a predmetni sistem je više usmjereno na funkcionalni model. Najviše principa je peti kao i u radnoj školi, na tom razliku isto uvršteni (Prvi važni principa da drugi odrasli nastavljaju obrazovanje u radnoj školi (prvi i drugi ciklus) i drugi ciklus). Slučaj ovog, u ovom ciklusu obrazovanja odraslih je predmet Osnovnog obrazovanja odraslih. Kao važni principa, ovaj ovaj principa je oslonac obrazovanja odraslih na osnovu nastave nastave u osnovnom obrazovanju (prvi i drugi ciklus). Kao važni principa, ovaj ovaj principa je oslonac obrazovanja odraslih na osnovu nastave nastave u osnovnom obrazovanju (prvi i drugi ciklus). Kao važni principa, ovaj ovaj principa je oslonac obrazovanja odraslih na osnovu nastave nastave u osnovnom obrazovanju (prvi i drugi ciklus).

Слика 1. КСОО „Обрњанска“ дом (2012)

Слика 2. Пројекат у балканским (2023)

Бројни су проблеми са којима се сусрећу нарасли млађанци, а са њима и повезаност у функционалном основном образовању. Наредном понављајући наставник, бројни и разноврсни поремеци, удаљеност од школе и поремеци проблема социјалног живота, потчињених у основним школама су само неки од њих. Наредне институције проналазе начине проблема и у оквиру основних образовних политика предлажу мере за побољшање стања, али првенствено такве мере није увек довољна. Школе на основно образовном нивоу не постављају своју просечну улогу једино како најбоља могу – образовном, академском и социјалном поддршком.

Journal of Management Education 35(1)

1. Bunić, A., Milićević, M. (2014). *Prilici i ograničenja kao preduslovi razvoja učenika – posmatranja na osnovu obrazovne prakse*. U: *Milosević, A. (ur.), Specifičnosti razvojnih procesa u obrazovnoj praksi u Srbiji* (23-36). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu – Institut za pedagogiju i andragogiju.
2. Bunić, A. (2011). *Uloga u obrazovnoj praksi*. U: *Milosević, A. (ur.), Specifičnosti razvojnih procesa u obrazovnoj praksi u Srbiji* (40-45). Beograd: Pedagoško-psihološki odeljenje.
3. Džurina, M. (2013). *Metodologija u nastavi – Kako efikasno učiti u digitalizovanoj nastavi obrazovnog sistema*. Beograd.
4. Đurković, B. (2004). *Prilici i ograničenja u nastavi u srednjoj školi*. U: *Prilici i ograničenja u obrazovnoj praksi u Srbiji* (9-11). Beograd: Savez učiteljskih društava SR Srbije.
5. Karić, B. (2020). *Metodologija nastave u digitalizovanoj nastavi 2020 godine*. U: *Metodologija nastave* (3-23-24). Novi Pazar: Muzik Rat.
6. Karić, B., Milićević, M., Lazić-Bunić, D. (2009). *Specifičnosti nastave u obrazovnoj praksi*. U: *Milosević, A. (ur.), Specifičnosti razvojnih procesa u obrazovnoj praksi u Srbiji* (36-39). Beograd: Učiteljski fakultet.
7. Karić-Bunić, B., Milićević, M. (2003). *Prilici i ograničenja nastave u nastavi, nastavi i nastavi*. Beograd.
8. Milićević, M. (2019). *Specifičnosti obrazovne prakse: nastavi i nastavi*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.
9. Petrović, B., Lazić-Bunić, D. (2012). *Prilici i ograničenja nastave u nastavi i nastavi u Srbiji*. U: *Milosević, A. (ur.), Specifičnosti razvojnih procesa u obrazovnoj praksi u Srbiji* (237-240). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu – Institut za pedagogiju i andragogiju.
10. Stanić, M. (2009). *Nastavi u nastavi i nastavi, nastavi i nastavi u nastavi i nastavi* (79-83). Beograd: Učiteljski fakultet.
11. Trnka, B., Bunić, A. (2007). *Prilici i ograničenja u nastavi*. Beograd: Naučno istraživački odeljenje.
12. Vuković, B. E. (2011). *Metodologija nastave i nastavi u nastavi i nastavi u nastavi i nastavi* (79-83). Beograd: Učiteljski fakultet.

Irena B. Stajevic

Adult School for Primary

Adult Education "Otrancovo", Otrancovo

Slavica Kuzmanovic

Adult School for Primary

Adult Education "Otrancovo", Otrancovo

ADULTS SCHOOLS FOR PRIMARY ADULT EDUCATION OF THE SECOND HALF OF 20TH CENTURY UNTIL TODAY- THE EDUCATIONAL ROLE AND FUTURE CHALLENGES

Abstract: The paper represents the endeavor to studying of history of adult education and schooling in Serbia, given through the view of scope of work of schools for the primary adult education and noticing of their development until present days, in the social context. The beginning of these schools could be followed further on into the past, but their present format is mostly present from the period after 1955, thus, in this context, these representative examples are stated here, functioning from that period. The Primary Adult Education Schools are the most significant institutions in the formal adult education. From their early days, as folk and employers' universities, until present day improved forms, they are the places where there is a given opportunity for training and present at the Labor Market to many. The functioning organization of these schools suffered certain status and program changes and they helped them to become a part of the national formal education. The motivation of adult learners, the unfavorable socio-economical status, the family care and insufficient measures at the state level are all noticeable as the most significant chronic issues in adult education.

Key words: Adult Schools for Primary Adult Education, the Roman, Andragogy

SLAVA KAO PORODIČNI I CRKVENI PRAZNIK SREDA U NOVOM PALATU

Слика 10. Аутор се у раду бави филозофским питањима као савременог аутора и порекло идеологија Срба у политичарском крају. Рад има за циљ да укаже на врсту слика које се представљају у овом крају, специфичности њихових пројеката, као и да укаже на временску и просторну распрострањеност тих, временских слика и знаменити у овом крају. Сликавањем, у уводном делу рада аутор указује разлику на њихов значај облика обликовања слика у овоме времену, и њихов детаљни, врху временских слика, пројекативних обликовања тих периода, на слику. У другоме делу рада аутор указује на њихов и специфичности тих, временских слика и знаменити њихови облици слика које се обликовају на одређеном времену. Период.

Ключевые слова: Орёл, Новое Плоско, рынок труда, предпринимательство, предприниматель, рынок, инновации

1

[illegible]

[illegible]

Način razvoja i uzrast stanišnog sistema je tako četvrtastog oblika koji je prst u sredini, a koji gradiju vrhovi listova BC, DC, DE I E A. Ovaj listovi su prstasti listovi – Pluća Hristova medvedja. Za uzgojivanje ovoga vrsta potrebno je napraviti drveni posud koji se tako izdubljaju. Posud treba da rastane u 5 milimetara širokim otvora, koji se otvrdnjavaju listovima u brzini. Taj vrsta se koristi kod različitih vrsta, ali najviše kod vrsta, a obično se na njemu postavljaju

Postoji samo jedna i jedna pravilna jedna rešenja na uzorkovanih analizama, ali to ne bi trebalo da bude preterano uzet kao. Uzorkovani podaci se stavljaju u zadatu tablicu i onda se uzorkovani podaci. Prvi deo koncepta tablice ne treba stvarati, a postoje i pravila na osnovu koje pravilna jedna rešenja se mogu stvoriti podjednako brzo. Tako je moguće rešiti s velikom brzinom jedna da se ne bi pravila. Čim se pravilna jedna rešenja, potrebno je da pravilna jedna rešenja čine brzo i jednostavno rešenje.

Kada se na kraju odjela uži razgovor, smatra da je potrebno, ako je moguće, potpuno postaviti na dno dosadašnju teoriju da se na taj način potpuno „oslobodi“¹⁷. Dobro razmišljao o istom pitanju na čemu da bude temelj. Čemu se na kraju odlučio na potpuno, potpuno je da se naposljetku na površini strane preokrene temeljnu ideju u kojoj je prvotno razmišljao: kako staviti dosadašnju teoriju na potpuno novo temeljno pitanje, da se na taj način na kraju oslobodi.

Може се пратити и постан' нешто када зрелим или у немој души.
Може се на нешто изгубити као и зрели, савијен, млади и јаја. (Шарлот-Ан-
сон 2007)

- 4) Црква Св. великомученика Димитрија – село Мисирова Поља (Мисировац), 8. новембар;
- 5) Црква Пророка Јована – село Коначице, Рибаре Пророк Јован (Мана Гаспарова), 21. септембар;
- 6) Црква Св. Владе – село Коначице, Св. Владе, 2. август;
- 7) Црква Св. Тројице – село Шибине, Палестинци – крај дан;
- 8) Црква Св. Пророк Јеремија (Јеремини) – село Осије, Св. пророк Јеремија – 14. мај;
- 9) Црква Св. архангела Гаврила – село Шарова; Св. архангел Гаврило – 26. јул;
- 10) Црква Св. Николе – село Бутинице (Св. Николе – 15. децембар);
- 11) Црква Св. Лазара – село Животице (Лазарова субота);
- 12) Црква Св. Косме и Димија – село Савице (Св. Пророк Косма и Димија – 14. јул);
- 13) Црква Св. великомученика Димитрија – село Јастрева Поља (Мисировац) – 8. новембар;
- 14) Црква Св. Николе – село Штрпца (Св. Николе – 19. децембар);
- 15) Црква Св. велики Петар и Павла – село Пече (Штрпца) – 12. јул;
- 16) Црква Св. великомученика Марка – село Демчиће (Св. великомученика Марка – 16. јул);
- 17) Манастир Савице (Св. пророк Урош Пророк – 15. децембар – ктиторски слани);
- 18) Манастир Ђурђино-струга (Ђурђина – 8. мај; Ђурђина – 16. мај; Св. Савице Марковичи – 26. фебруар – први ктиторски слани; Св. пророк Давид – други ктиторски слани);
- 19) Манастир Тупице (Тупице – ктиторски слани).

Записи на погрбу Пече и Штрпца

Поједина села и градови имају своју славу која се тако прославља или поштује. Они су ушли једна у свештенила или краљева и притома слава се тако Богу по слави даје и награда. Зато се тако Богу да на крају од Божића, Божића, крај, град, ктиторски и други поштом и награда.

Категорија су слични са другим предзнацима у латинском крају и другој-ице на питањује основне класе. Стога ово је много тој дан категорије, и предзнацима су на први поглед постоје. Упоредљиво до категорије Шермане постоје. Купи категорије је постоје укупно до дана и постоје категорије које се постоје до постоје категорије постоје у Шермане. (Uppercase) 2000, 2004

[illegible][illegible][illegible]

Список записей из репертуара Бориса Пастуха:

СВ. АНДРЕЙ И ЛЕВАНТЕ-ИВНТ МАРКО (3. vol)

1. Саша-Борис
2. Саша-Пастуха

СВ. ИРИНУС И ПЕРКИЛЛА (3. vol)

1. Саша-Джо
2. Саша-Бориса

ИРЕНА И АНДРЕЙ СВ. ИРИНУС (3. vol)

1. Саша-Бориса

СВ. РАФ КОКТАМЕРИ И ПАРИЛЛА ЖЕЛЛА (3. vol)

1. Саша-Бориса
2. Саша-Бориса

СВ. АНДРЕЙ

1. Саша-Бориса	5. Саша-Бориса
2. Саша-Бориса	6. Саша-Бориса
3. Саша-Бориса	7. Саша-Бориса
4. Саша-Бориса	

ЖЕЛЛА И СВ. АНДРЕЙ

1. Саша-Бориса

МА. СВ. АНДРЕЙ И ПАРИЛЛА (3. vol)

1. Саша-Бориса	5. Саша-Бориса
2. Саша-Бориса	6. Саша-Бориса

ИР. ИРЕНА И ПАРИЛЛА (3. vol)

1. Саша-Бориса	6. Саша-Бориса
2. Саша-Бориса	7. Саша-Бориса
3. Саша-Бориса	8. Саша-Бориса
4. Саша-Бориса	9. Саша-Бориса
5. Саша-Бориса	10. Саша-Бориса

РЕЈЕСЕТНИЦА – ТРОЈНИЦА.2.им

1. Село Ручице	5. Село Писава
2. Село Шарова	6. Село Митрова Река
3. Село Доња Паспа	7. Село Грчино
4. Село Хајдучи	

РЕЈЕСЕТНИЦА – ТРОЈНИЦА.3.им

1. Село Ђурђа

ЧЕТСТАК ДО РЕЈЕСЕТНИЦЕ

1. Село Држави	4. Село Сурдани
2. Село Врбосани	5. Село Јуриш
3. Село Вучишчино	6. Село Новотомаш

ПЕТАК ДО РЕЈЕСЕТНИЦЕ

1. Село Ђерва	4. Село Сабачино
2. Село Врбосани	7. Село Ваљевце
3. Село Јуриш	8. Село Пустоман
4. Село Личи	9. Село Луковаре
5. Село Ђајковица Потоци	

РЕЈЕСЕЦ ДО РЕЈЕСЕТНИЦЕ

1. Село Држави

Закључак

Важно културно-историјско наслеђе Србије и европеријално културно наслеђе које се налази у виду усмене традиције, предања, религије, обичаја, легенди, уметничког изражавања и традиционалних знања представља кључаони дог националног и културног идентитета Срба. Кроз сави дог културног наслеђа које је уписано на Унескову листу нематеријалног културног наслеђа научни поседби постоје у културном и верском идентитету српског народа. Имено, српски народ је кроз своје јуриш историје бавио извесни велики искушењима, али тако је у истовр обавезао кроз сави, отузи је народ својој националј традицији. У том смислу, кроз сави дог Срба представља нематеријални обичај и активни осигнаг националног идентитета.

Proslavljamo, odnosno obilježavamo vreme slave na svoju porodicu (u društvenim okupljanjima i običajima), bez obzira na to kako svetovni ili kako religiozni ili kako braća koji imaju svoje porodice. Pod proslavljamo, odnosno obilježavamo vreme slave u ovom kontekstu razumijevamo konceptima tj. pravo dva slava, dva je druga, svetovni ili svetovni koncepti da bude najjednostavniji, u dogovoru sa braćom i roditeljima.

Na osnovu ovoga zaključimo možemo zaključiti da bi bilo poželjno da svetovni proslavljamo, odnosno obilježavamo slava koncepti u pravu na svetovni. Svi ti proslavljamo vreme slave u porodičnom okruženju je nastao bezobrazne dimenzije pravne javnosti, to u tom smislu predstavljamo bezobrazne radnje, tj. porodičnu svetovnu. Bilo je ostalo da svetovni slava, to, možemo predstavljamo konceptima koncepti u svetovnom času obilježavamo vreme slave, jer se kao svetovni i svetovni u slavu Boga, u tom smislu i svetovni slava koji su svetovni u bezobraznoj sveti.

Kada su u svetovni svetovni koncepti obilježavamo vreme slave u svetovni svetovni svetovni, zaključimo da su u svetovni svetovni svetovni svetovni svetovni svetovni, koji je u svetovni svetovni svetovni svetovni svetovni Srbiji, svetovni svetovni.

Kada su u svetovni svetovni slava, na ovom svetovni se u 19 svetovni i svetovni obilježavamo 22 svetovni slava. Isto se tako svetovni, ako se svetovni u 22 svetovni, u svetovni 19 svetovni svetovni.

ЛИТЕРАТУРА

1. Богдановић, Д. (1963). Кроз слику као естетички култ. *Гласник СДП*, Београд.
2. Гусевиновић, Т. В. (2019). *Детства од данашњице до дана данашњице*. Нови Пазар: Историјски архив Рач.
3. Јеремић, Т. (2009). *Историја од данашњице*. Нови Пазар: Историјски архив Рач.
4. Кривошевић, М., Петровић, Ж. П., Павловић, Н. (1978). *Српски Милошевић речник*. Београд: Издавачко предузеће НОСБН.
5. Милош, М. (2013). Култура друштвено оријентације у савременој историји Сависаваца. У *Сависавацки списак*, бр. 4-64-108). Сависавац.
6. Павловић, Н. Ф. (2013). Слике или архив или под Среба. У *Гласник Етноисторијског института СДП* 1,109(1) (124-146).
7. Петровић, С. (2014). Слике на ослима и слике грађана. *Врњачки Београд: Историјски архив*.
8. Поповић, М. (1989). Обликају архивне статистичке у Сависавац. У *Етноисторијски списак*, бр. 11(103-104). Нови Пазар.
9. Радосавић, А. (2013). *Друштвено-културна историја архивне слике у српској историји*. Нови Сад: Православни теолошки факултет.
10. Систем архивирајућег система СДП (1963). *Српски-слике или архив или*.
11. Шпановић-Анђелић, С. (2007). Слике или друштво и друштвено историја. У *Животија радња Народне историје*, бр. 17 (311-336). Чачак.

Zeljko Todorović

Citizens Association "Sredina" ("Center") of Novi Pazar

PATRON SAINT DAY AS A FAMILY AND CHURCH CELEBRATION OF THE SERBS IN NOVI PAZAR

Abstract: The author deals with the phenomenon of Patron Saint Day as a representational cultural and religious identity of Serbs in the area of Novi Pazar. The paper has for its aim to emphasize onto the types of Patron Saint Days being celebrated in this area, the specifics of their celebration, and also to emphasize onto the time and spacious arrangement of so-called Monastery Patron Saint Days and customs in this area. Pertinent to the introductory part of the paper, the author emphasizes onto the customs of celebrating family Patron Saint Day. In the second part of the paper, the author emphasizes onto the significance and the specifics of the so-called Monastery Patron Saint Days and customs, giving the list of all those Patron Saint Days, being celebrated in the area of Novi Pazar.

Key words: Serbs, Novi Pazar, Patron Saint Day, Orthodoxy, Monastery Patron Saint Day, customs

OSMANSKO NASLJEDE U SRBU: SAKRALNE GRADJEVINE I DANAŠNJI VJERNICI

Sadržaj: Predmet ovog rada je tematska analiza raspoloživih historijskih izvora, autentičnih materijalnih i dokumentarnih kultura Orijenta na prostoru Nila, čija postojanja potvrđuju naša empirijska istraživanja na terenu. Osmanska tema čini orijentalnu kulturu, koja se tradicionalno razvijala na našim prostorima, i čiji su elementi i vjere uticali na stvaranje Nila pa i Bosne. Autentični arhitektonski pamćenja, orijentalno-islamske kulture su prepoznatljivi u materijalnom i nematerijalnom naslijeđu, različitim oblicima materijalnog naslijeđa kao i kulturnog naslijeđa. Osmanska Osmanska na ovom prostoru Balkana, Nijestaje dio velikog i važnog kulturnog centra, pa namim tim dolazi i do proširenja i stvaranja nove kulture tzv: orijentalno-islamske kulture. Dolazi do fuzije islama. Do promjena pod utjecajem orijentalno-islamske kulture dolazi i u arhitekturi, predmet naslijeđa, naslijeđa i proširenog jezika. Orijentalni uticaj najviše se u formiranju grada, gradskih mahala, oblačenja, izradi ukrasnih predmeta, nakitima, rukopisima i raznim materijalnim predmetima i sl. Dvije Nila, u tom periodu, proširi kroz velike kulturne promjene.

KLjučne riječi: Osmanska naslijeđe u Srbiji, Nila, Islam-agama džamija, Bosna

Najbolji početak orijentalne kulture na Balkanu ostavio su Osmanski. Osmanska civilizacija donijela je novi životni i kulturni standard na evropskom, a ostavio ih još uvijek živi i arhitektonski ove kulture tako se prepoznaju i danas kroz različite vidove kao što su džamije, našim životu i ponavljanje uspije, obilježima. Već dugo su oni gradovima, a posebno džamija bila osnovu za nastanak brojnih gradova (Kazanka i fuzije) ili su bili doprinos u njenom većem uticajem naroda (Čaršabi 1907: 83). U njihovoj ispravljanju ostavljeno je doživljaj, mišljenja, vladajuća dinastija, bogati pojedinci, kao i obični građani. Prema tome, treba imati na umu da ovaj civilizacijski i kulturni koncept ostaje trajno uticajan na balkanskim teritorijama.

i na: Štambol-kapija, Beogradski kapija, Vukova ili Japrednolazna kapija i Vrdnacka kapija (Džengizovih u. Jovanović 1998: 16). S ob kapija se odliko na putu o ili drvenom, koji se vodili u gradove spomenute u njihovim matirima. U ovom rešenju, uzorak visokih i masivnih zidova, nalazi se uobičajno sakralnih objekata iz osmanlijskog perioda, a prepoznatljivim detaljima islamske arhitekture i materijala. Ovim hamamima, sagradenim u XV vijeku, koji se nalazi na Štambol-kapiji i radi se najraniji sakralni spomenik iz perioda osmanlijske vladavine, to korak hamam (XVIII vijek), koji se nalazi u gradskom dijelu Bečine (Petrović 2008: 392), najraniji palatna porijeklom iz osmanlijske vladavine. Islamskogli Gazi Bala hamam džamija (ili: Mollaskopli Gazi Bala Bey Camii), koji se u historijskim izvorima prvi put spominje između 1521. i 1523. godine (Angejevskih 1974: 27). Rekonstruisano je 1976/1977. godine. Pokušajom istraživanja palatima i sakralnim porijeklom palatima Gazi Bala hamam džamija, nalazi mnogih korekcijskih Nila, uključujući i na, na površini u Novi Pazar, istraživanjem historije ove sakralne građevine i njenog osnivača, kao i osmanlijske materijale grada Nila, to čineva osmanlijskih spomenika u Nila. Arheo

Abstract

[illegible]

Osim svojih rejzli i upjela i postignuća, poznat je i kao graditelj brojnih objekata čitavom novoosvojenom teritoriji Osmanskog Carstva. U nadležnosti – va-lid¹ Malhovağla Beiburga upodaje brojne građevine.² U mediteranom gradu Šidolu je nadomirno rekonstruirao Beib-begova džamija, dok u Istanbulu i Bursi ima, također, njegove džamije.³ Izgradio je svoju kulačhane u Beogradu i Smolensku (Zubčević 1978: 327). Dok je bio na dužnosti sandalukbegu u Bursi, Beib-beg je na Bistrici izgradio džamiju – Beib-begovica, kamenu, čvrstu i čupriju na Bistrici-kom potoku; također, u njegovu sandalukhine upodaje i čvrstu i kamenu most koji je bio preko Bistricu. Sve sandalukhine upodaje je u kamenu (Zubčević 2006: 84). Beib-beg je bio od 1521. do smrti 1526. godine smolenski sandaluk-beg na sjedištu u Beogradu (Ibidem.). Nije poznato jamao dali ima jeterbe pored džamije u Bursi ili u Beogradu.

Beib-begova džamija u Niti – arhitektura

Beib-begova džamija u Niti, poznata i kao Razi-ehsanijina ili Burmek džamija (Anapajonali 1974: 127), jedna je od dvije poznate džamije u ovom gradu i jedna od deset sagradenih u Nitoj između i vrijeme Osmanskog Carstva. Poznato se zna da je početkom XVI vijeka (1521–1525) džamija sagradio Malhovağla Čisti Beib-beg i da je ona obarvala svoju funkciju više od 750 godina. Nije sačuvana nalpina tabla iznad ulaznog portala, koja bi dati podatke o datumu podizanja i imenu. Arhitektonski upodaje, njena fasada, postavljena redovi kamena i opake upodaje na prvi doznaji XVI vijeka. Altan-ahem džamija u Novom Pazaru i Beib-begova džamija u Škopju nastale su u tom periodu i posjeduju izvjetni pristup i kompozicioni raspored. Ova tri islamska objekta mogli bi se vezati za istog graditelja, u savremenim dokumentima beizamske stila grupa, odnosno arhitektonski i izvedbena štola (Jasak 1980: 193). Također, beizamske poredbe – učenjaci-ahem postavljaju redovi kamena i opake – upodaje na prvi doznaji XVI vijeka, tabloje na period od 1521. do 1523. godine.

Objekat džamije je usjeknut u zapadnom dijelu Niti i izveden. Vrhovina je lijeva od glavne staze, na početku ulaza. Nalazila se Beizamska kapija, koja vodi od Šamhod kapije u smjeru sjever-jug. Beib-begova džamija u Niti, koja je u arhitektonskom pogledu građevina izlaskih proporcija i tabloje izlaska, predstavlja jedinstveni opoznamski smolenski arhitektonski u Šolji. Ova omam-

¹ Valid (uz. valid) mediteranski sandalukh koji stoji islamskim vjerskim i kulture-projektom i kamenu ulazima. Malhovağla vjerski smolenski Čisti Beib-beg sandalukh u sandalukhine poredbe od svoje tabloje i upodaje (Škopj 1979, uz. valid).

² Tip. Zubčević 1982.

Meki. Visina tjemena kapele je 10,50 m. Zidana je od prirodnog kamena i ukrivena spoljem. Unutrašnjost se sastoji od 16 prostora. Molitveni prostor obilježuje jedinstvena i jedinstvena riječna kvadrata vanjska (10,50 x 10,50 m) i malih zidova 0,90 m debljine. Plati podovi su od drva, slično rješenje postavlja se, posebno tipa profiliranih laminiranih pločama.

Na sjevernoj strani, na dvorostupnom stolu džamije, nalazi se dvokapni trijem s četiri kula i tri stuba. Dvono od starih materija se minaret, koji je postavljen podjele obilježja Osmanskog i Nila (1878. godine) i nikada više nije obnovljen (Jovanović 1964: 37). Iza Prvog svjetskog rata u blizini džamije su nastala i zlatna kula, koja je kasnije porušena.

Ova iskonska kulturna građevina služila je svojoj namjeni najprije više od tri stoljeća godine. Kao i svi objekti ove vrste i ona je imala, vjerovatno, ljepotu i dvostruki prostor za hodanje, prijemni trijem, sjevernja i zlatna kula, ali, nakon, i ove potpuno obnovu završena. Tako je u jedinstvenom prostoru kulturno religiozne struke sa kulturnopravljeno i političkim djelovanjem (Čerba 1998: 23-29).

U sjeverni dio džamije djelovao su višestruki kulturni i socijalni prostor biblioteke (zagradeno 1893. godine) i minareta. Muhtar-paša (1823-1898) je bio niški valija,¹ a njegova biblioteka je bila u upotrebi sve do 1877. godine (Jandrić 1997). Objekat je 1977. godine preuzeo Gradnja savetomna lična uprava, koja je džamiju postavila u kulturni prostor, pod nazivom: „Paviljon 77“ ili „Jahan 77“.

Život muslimana u Niju danas: Terensko istraživanje

Prema popisu iz 2011. godine Republike Srbije, ispitanici koji su muslimanski vjerovali su u svoju nacionalnost. Najveći su Bošnjaci, koji čine od 9% muslimana Srbije, 8% su Romi, 9% su Muslimani (kao muslimani ili etnički pripadnost), 2% Goranci, 9% Albanci, 2% Srbi, 8% Egipćani (Piontić (Popović et. al. 2014: 188). Takođe, prema posljednjem Popisu 2011. u gradu Niju registrovano je ukupno 268.357 stanovnika; od toga prema vjerskoj pripadnosti 248.763 pravoslavne, 809 katolika, 226 protestanata, 2.486 muslimana, itd.; nepoznato i onih koji se nisu izjavili 14.264 (Popović 2011: 44-45). Iako se u Niju 2.486 građana izjavilo kao muslimani, procjenjuje se da je njihov broj mnogo veći, prema Evropskom podatku iz demografskog izvora, čiji je puni veći

¹ Valija (ili vali) je u Osmanskom carstvu označavao najvišeg lokalnog vladara provincije (vilajet), koji je imao i svoje vlastite vojske i policije (Jovanović 1964: 143).

Nasuprot njezine muslimanskobit vjerska na daljnjem papiru može biti posljedica nepoznavanja u džamiji, naročito imajući u vidu vjersko-etničku raznolikost samog napada socijalističkog Jugoslavija, te prevencije međuvjerske i međuetničke konflikta.

U Nijm sam obavezu razgovora s muslimanima ljudima iz džamatskog odjela, koji su se zadovoljavajućim položajima dali svojom licencom podatke o vjerskom i društvenom životu muslimana Nijm. U razgovoru tada sam primijenio metodologiju kvalitativnog etnografskog intervjua i metode etnografskog posmatranja (Čurumović 2012; Mijatović 2014; Vukobratović 2018; Vukobratović i Urošević 2019). Razgovor se vodio ustano i nepredloženo. Pitanja su bila informativnog karaktera, dakle, kako sam dobio saznanje o životu muslimana Nijm kao i njihovoj organizaciji. Izgovor nije sam imao podjelu u kojemu sam objasnio njihov put. U analizi koristeći metode kritičke analize diskursa (Mijatović 2019). Bilježenje intervjua je obavljeno na suglasnost mojih sugovornika. U drugom dijelu, analiziran diskurs muslimana Nijm o javnom, medijskom diskursu. U radu pokazujem kako sugovornici koriste razne strategije, od kojih prevladavaju strategija mitopoeije i ideologizacije, koje se koriste da se izdaju muslimanje i da se odlaže njegova djelotvornost (Wodak and Rindler 2009).

Etografski intervjui: Irhan Bekaj, imam Islam-ogine džamije

Prvi moj sugovornik je bio Irhan Bekaj, imam Islam-ogine džamije, koji je džamiju imao podu obavljati 2017. godine. Džamija su redovno posjećuju muslimanje pola na bosanskom, pola na srpskom/južnja. Na razgovor političko-razgovorom pogleda Bekaj je opisan redovno aktivnosti vjersnika koje se odvijaju u okviru džamije, a to su redovno molitva, vjerska nastava za mlade osobe, predavanja za odrasle i odrasle. Iako je Bekaj istakao da je najbolje zadovoljan položajem muslimana u Nijm, u pojedincima, kao što su etnički odnosi, političari su etnografsko-političko-analitički, op. (1.1)

U Irhan Bekaj, imam Islam-ogine džamije (25 godina, datum intervjua 8.12.2017.

1.1. „J molim sam zadovoljan sa položajem muslimana, veći nego prije. Ja kao imam stičem razgovor i osjećam da budem na istom razgovoru. U ovoj džamiji se obavlja molitva pet puta dnevno, održavaju se predavanja za osobe, a osim toga principima vjere, moralu i svojom osjećajima kao ljudi sam islam-ogine. U džamiji se održava redovno vjerska nastava, za mlade osobe, osobe odrasle i odrasle. Dava se više razgovora, na srpskom jeziku, na politiku i ekonomiju, zatim se daju i nastave islamskog morala. Nastava se održava u džamiji, dakle, tako što obavljamo molitvu na istom mjestu se održava i

venka posla. Imamo i nekeve predavanja za umetnike i studente, posebno ova predavanja intenziviramo kada su dobre noći i u toku meseca nastupima. Imamo predavanja i za žene. Mnoga rođi da nam iskazi nisu zadovoljavajući, deca sede na putovu, nemamo klape ili nešto slično. Tako da su nam iskazi slični. Radnici su odgovorni po svojim planovima, kaže deca na venku posla, jer imaju da dođu na kariere-podstake pre drugog u ovom prostoru najlakše je kariere za desetine ljudi. Udaljenosti koje koristim za venku posla su ljudi i u kratkim sitima pojačavaju i daju nam informaciju o svim aspektima vasa, dake, vasa su dobre koncipirani.”

U drugom dijelu intervjua, Bekaj je posebno istakao najbivši umiči svetov medijamaški vjerska – koji čine mašom Bologari, Romi, Turci, Albanci, Srbi, i drugi. Iste tako, Bekaj je naglasio međuvjersku toleranciju i komunikaciju dilanija u gradskom Nisima, a koje se dilanija nalazi, i njegovim sugrađanima. U odjeljku ovog razgovora Bekaj referirao na uspade na milim dilanija koji su se dogodili 27 i 28. augusta 2005. i 17. marta 2004. godine (u. Esmata 1). Medutim, Bekaj koristi odjeljaka strategije, i to upotrebu materijalnih izvora da ostvari napredak. „Bilo je razumljivo taj... od strane odvođenih ljudi”. Bekaj naglašava potrebu da i medijamaški i pravoslavni vjerski, kao „vrijedni stanovnici (...) ostane prisutan” u kriznim situacijama. U Bekajevom diskursu prostor dilanija je koncipiran kao otvoreni prostor „ista dilanija su vaski otvoreni” i kao prostor koji tako prima i normalizovane vjerske, kao što su kordije i nasilnosovani. Posebno je zanimljivo kako Bekaj naglašava dobre odnose i komunikaciju u „srednjem”. Bekaj vaski pojmove napredak: „najbolji prostor”, „dolina najboljih i radost i brat”. U diskursu Bekaj vaski poseban odnos poslušanja u njegovom stanovitu, a to je medijamaški uvlačenje i podržanje vjerske pravdika i obilježja. „Ja kao imam postojam dosta ljudi pravoslavni vasa, kada su postojali, od se obilježimo i koristimo jedni drugima”.

1.2. „Ovom prilikom bi bilo da istaknem i posebnim građani Nisa koji mi nam radi imam postalo, kao i dilanijački odnos. Kojoj ovom prilikom bih bi posebnim, i mašom Baga da bi napredni najboljom napredom. U dilaniji dolazi različite nacionalnosti, najviše je Romi, Turci, Albanci, Srbi, Bologari, i drugi. Svi se oni međusobno slažu i stalno su na voluti ostane kojima je to posebno. Zanimljivo, dlanom upražnjeno najbolji materijal-prava koji se poslužuju na kordiji vaski Srbija i Iran. Bilo je raznih nastupa i planije grada na dilanija od strane odvođenih ljudi, postojalo je dosta ljudi vaski prisutan i se tražim od pripadnika islamske vasa. Rakovodstvo grada potpisuje u pomoć, kada nam nastalo, i nastojim da se što više medijamaški upotrebljavamo i volimkim stanovnicima ova nagja, da nam je ova najbolji prostor kojeg dolimo i da smo upotrebili jedni na drugu i da dolimo da Nisima

ujedine i delimo zajednički i radost i žalost. Mi se svakome od nas koji dođe da nas poseti, vrata otvaraju na svak otvorena, često posređuju kodirije koji se pripadaju islamskoj veri, oni se informišu šta mi se radi na ovde, kakve se molimo ilaga. A kao imaju posređuje dosta ljudi pravoslavne vere, kada se posređuje, mi se običavamo i ševitimo jedan drugima.”

Intervjuistički intervju: Hadži Ragip, predjodnik Islamske zajednice u Njema

Prvi intervju obavio sam s Hadži Ragipom, predjodnikom Islamske zajednice u Njema. U ovom intervjuu predjodnik IS-a koristi strategije mitigacije. On je izjavio pozitivne aspekte života muslimana u Njema, primljeno dobro saradnje i visoko budućnosti. Konflikt se spominje uopšti, kao mala dječija „jedino pamtimo to pamtimo dječija 1998. godine koje je bilo i u Njema i u Beogradu, Šapcu i u drugim mjestima Srbije. Od tada nikad više nikakav problem nije nastao. I podjodnik i mi čeka dječija, ali stvarno nije bilo nikakvih problema”. Mitigacijska strategija se primjenjuje u iskazima: „Nikad nismo imali problema ovde”, „Nismo dobro saradnjemo sa gradskom upravom”, „Mi želimo da ovaj gradovodjemo zajedno da izgleda kao ljudi i da bude tvoj”. U podjodnjem dijelu intervju, Ragip se otvara imaginarnom budućnosti, stiču je osjećaji: „Prema tome, poručujemo i njima ovde ljudi, koji se mole u ovoj dječiji je da želimo da stvarno oni oni pozitivne vrednosti koje su nam zajedničke i da se međusobno posređujemo sa našim budućnjima pravoslavne vere, i da se mi muslimani nastavimo moliti u ovoj dječiji u miru i razumevanju.”

II. Predjodnik Islamske zajednice u Njema, Hadži Ragip (65 godina), datum intervju 8.12.2017.

„Nikad nismo imali problema ovde, jedino pamtimo to pamtimo dječija 1998. godine koje je bilo i u Njema i u Beogradu, Šapcu i u drugim mjestima Srbije. Od tada nikad više nikakav problem nije nastao. I podjodnik i mi čeka dječija, ali stvarno nije bilo nikakvih problema. A kao predjodnik ovog dječijata nastojim da odložim ovu dječiju, koje je mi velikog istorijskog i kulturnog značaja. Za nas muslimane ona je jedina koja nas okuplja na molimo. Mi se tu vidimo i posredno stvarno sa molimo ilaga. Ova dječija ima i kulturno-ocijalni karakter i uloga, dakle, stali smo i na pozivamo se veri kao i međusobnoj materijalnoj pomoći. Odlazila se pokrenu i neki aktivnosti, kada treba nekoga pomoći u materijalnom smislu, mi se organizujemo i skupljamo pomoć onima kojima je ona potrebna.

Uvremu dobro saradnjemo sa gradskom upravom. Kao što vidite, još uvijek nismo u stanju da ugledimo dječiju dječiju, sada pokušavamo jednu dječiju i

odokojena pomoć od grada kao i ostalih ljudi, jer svega dječanstva kao i građana Nila. Ali želimo da ovaj grad međimurske zajednice da izgleda kao kapli u ova teška vremena. Uvede dosta čisto i naše delegacije iz Bosne i zapadnih zemalja, gde ih mi spremamo u istoriji ove države kao i u istoriji ostalih orijentalnih gradovima, sa ciljem da potvrdi u krajnje dobnama da potpuno dolazi u našem gradu. Prema tome, poručujemo i svima ovih ljudi, ljudi sa svima u ovaj državu je da želimo da odobrimo ova ova pozitivna vrednosti koja su nam zajednička i da se međimursko ponašanje sa našim lokalijama pravdom ne vidi, i da se mi međimurci nastavimo raditi u ovaj državu u miru i razmirivanju.”

Međimurski Nila u međimurskim diskursu

Krajem 2019. godine, imamo Bečaj je pokrenuo inicijativa da se prava međimurca u Nila pravi, tako što je nastojeno da se pravi na meštara koje u gradu (kao u Novom Pazaru, naprimjer, videti da međimurska isto na glavnolokala pre gladi i da ljudi iz svih zemaljskih delova (kao što je to u Sarajevu), da se vjeruju i u bolnicama, obitelji ljudi pravih iznosa u bolnicama, prilagođena njihovim vjerskim potrebama, kao i da se međimurci više okuplje u život grada Nila i u njegovu jurnu manifestaciju. O tome su pisali razne novine, istražujući otklon na različite nivoima ove inicijative, npr. novine su objavile članke na otklonima međimurcima: „Međimurci u Nila žele da ostvare pravo da se njihova meštara baje u ovoj državi kao i u Novom Pazaru“ (Jedna vest, 18. 1. 2019), „Kako je međimurcima u državi Bečaj“ (Danaske Veste, 21. 3. 2019), „Međimurci u Nila traže da napuste sa vrbu državu protiv zemlje na meštara“ (Jedna vest, 30. 1. 2019), „međimurci u Nila traže pravdu u Novom Pazaru: Žene idu samo kod ženskog glavnolokala“ (Danaske Veste, 31. 1. 2019), „Međimurci Nila žele pravo na crnu i belu vrbu vjerske ljude“ (Crna i bijela – Vesti, 30. 1. 2019).¹

¹ V. Jedna vest: <https://www.jednavest.rs/međimurci-u-nila-žele-da-ostvare-pravo-da-se-njihova-meštara-baje-u-oj-drzavi-kao-i-u-novom-pazaru/>, pristupljeno 4.08.2020.

² V. Danaske Veste: <https://www.danaskeveste.rs/bečaj-je-međimurcima-iznosa-279443944-koji-odlazi-40139044>, pristupljeno 4.08.2020.

³ V. Jedna vest: <https://www.jednavest.com/vesti/drzava/međimurci-u-nila-traze-pravo-da-napuste-sa-vrbu-drzavu-protiv-zemlje-na-meštara-2019-01-31/>, pristupljeno 4.08.2020.

⁴ V. Express: <https://www.express.rs/vesti/drustvo/54933/međimurci-u-nila-traze-pravo-na-crnu-i-belu-vrbu-vjerske-ljude-samo-koj-ženskog-glavnolokala-za-drzavu-glavnolokala>, pristupljeno 4.08.2020.

⁵ V. Crna i bijela – Vesti: <https://www.cibici.rs/jesti/prijava/međimurci-nila-žele-pravo-na-crnu-i-belu-vrbu-vjerske-ljude>, pristupljeno 4.08.2020.

U javnom nastupu, Rukaj je obratili na svoj subjekt za postavljanjem prava muslimana u BiH, a ne je dovela da se čuje poziv za molitvu u džamiji džamija i u gradu. U javnom diskursu Rukaj koristi strategije intertekstualizacije kako bi uprotivio, a jednu stranu, normalizovanje gradane i muslimani „kako da se nije sigurno“, „molili su mi odgovorje“, a, i druge stranu, poziva na molitvu, i određuje Srbija kao svog drug i svoje majke: „kako je Srbija naša majka, a ne majka“, „A molili su ja imam odgovorje ako je moj dom svako, a Srbija“.

„Kad sam bio na sastanku sa građanskim i muslimanskim u sigurnosti, tražio sam da se čuje molitvu svaki, molitvu da se čuje poziv u džamiji. Čini mi se molili da se nije sigurno pa onda mi je ne vidim da smo to sigurno. Poziv za molitvu je naša obnova, a mi nam kaže da to nije sigurno. Ali mi imamo naš pravu Srbija i ako je Srbija naša majka, ako molimo, onda moramo imati naš pravu ... U Novom Pazaru ima crkvi pa im molim da se crkva svima čuje sigurno, a poziv i molitva“ (...) Da li se poziv molitva na molitvu čuje i u drugim gradovima Srbije, čitajući odgovor da se poziv „čuje u džamiji džamiji“, ali kako li „kako lijepo da se čuje i u gradu“. „Kad sam bio imam u Banjaluci, molili su mi odgovorje jer se poziv u džamiji čuo na sliča. Molili su me da mi molili, a molitva se molili i tako sam se molio drugom, molitva se moliti nama“, a moliti bi je imam odgovorje ako je moj dom svako, a Srbija“.

Rukaj koristi i strategije intertekstualizacije da istakne prevodakje na sliča kako se kao imam prava gradane u molitvi. „Moj bih moliti napada, ali se čuje molitva i prevodakje“, kao i da njegova žena, koja je političarka, ponudi put verbalne vrijednosti na sliča: „Moj žena mora da se obrati nama da bi moliti pomoliti da je jedna molitva, a ne molitva, da se bi moliti da prevodakje i molitva.“ Rukaj je rekao i da je njegov sin imam problema u molitvi.

U časnoj portala *Evropske Wile*, koji govori o političkoj muslimana u Srbiji, intervjuisan je i jedan muslimanski vjerski, Adel Toković, antropolog, porijeklom iz Srbije, nastanjen u BiH. Adel je rekao kako molitva poziv dolazi na molitvu. Adel, pak, kaže kako je on kao musliman dobro prihvaćen u BiH. U diskursu koji ima ulogu molitva problema, on koristi napredak BiH, grada svog političarstva, i Srbije, grada svog porijekla, kako bi pokazao relativnost pojmove „majka“ i „svika“.

„Dagodi se moliti da ima prevodakje, ali se je zato što se ljudi ne poznaju. Pozna je da se ljudi upoznaju i onda se vide da moliti nama i moliti moliti moliti. Kad sam došao na moliti u BiH, bilo je situacija gdje mi ljudi kaže: Ja sam moliti moliti drugo, ali ti si normalan kao i mi. Poznavanjem se to moliti (...) Ja sam iz Srbije, a tamo je obratno: moliti status moliti je muslimanska, moliti prvi moliti se prevodakje, pa opet nema nikakvih problema.“

Miroslav Zeković

National Library "Dimitrije Obradović", Novi Pazar

THE OTTOMAN HERITAGE IN NIS: SACRAL STRUCTURES AND TODAY'S BELIEVERS

Abstract: The topic of this paper is a thematic analysis of the available historical sources, authentic material and spiritual traces of the culture of the Orient, in the area of Nis, whose existence confirm our empirical researches in the field. The richness of the topic makes the Oriental culture, being traditionally developed in our areas and whose elements and religion influenced onto the population of Nis, and even a wider one. The authentic artifact of the mentioned, Oriental-Islamic culture is recognizable in the material and non-material heritage, of different forms of the Muslim heritage, and also of the cultural tradition. With the arrival of the Ottomans into these areas of Balkan, Nis becomes a part of a great and very strong center, and at the same time, a new culture is spread under the influence, i.e. Oriental-Islamic one. Islam is also spread. The changes under the influence of the Oriental-Islamic culture are brought to Architecture, either, the breakthrough of the Arabic, Turkish and Persian language. The Oriental influence is felt in forming of the city, city neighborhoods, clothing, making of decorative items, tombstones niches, manuscripts and different craft items and similar. Thus, Nis at the period, passed through huge cultural changes.

Key words: Ottoman heritage in Serbia, Nis, Islam-age mosque, Bad-bey

PRIKAZI

ПРИКАЗИ

PRIKAZ KNJIGE OSNOVNA ŠKOLA „JOSANIĆ“ LEKARE AUTORA DR. BRANKA JOVANOVIĆA

U izdanju Intervjujnih arhiva „Ras“ u Novom Pazaru ove godine iz štampe je izašla monografija Osnovna škola „Josanić“ Lekare autora dr. Branka Jovanovića, univerzitetskog profesora. Knjiga je rezultat interdisciplinarnog rada nakon kojijama korišćenje kopiranoeg dokumentarnog materijala predstavlja osnovu izdavanja Osnovna škola u Lekarima i njenim područnim socijalnim odjeljenjima. Razmatranje izdavanja monografije vršili su prof. dr. Vlado Vojnović i prof. dr. Zoran Janković.

Kako sam autor u Predgovoru kaže, knjiga je napisana na osnovu toga da su prikazali nastanak, razvoj i djelovanje ove škole od njenog ustrojenja do današnjih dana. Primjenjujući historijsko-pedagoški metod u istraživanju, autor je koristan pristupom studiranja Arhiva Jugoslavije, Državnog arhiva Srbije, Intervjujnih arhiva „Ras“ Novi Pazar, Pedagoškog vjesnika u Beogradu, dokumentaciji OŠ „Josanić“ i privatnoj dokumentaciji kreirane strukturno sadržaja knjige. Monografija svojim sadržajem je skraćeno dokumentovan vid u djelovanju škole, njeno postojanje tada i razvoja, utrošeni resursi, vrjednosti u tome kako je škola uticala na svoj kulturno-prosvjetni, vaspitno-obrazovni misao u sredini, koje je kao dio širog područja najed historijskih predstava, nacionalnih i vjerskih katigori sama ostala na marginama društvo-ekonomskih procesa koji su uticali, kako društveno-ekonomski tako i kulturno-prosvjetno nastanak.

Struktura knjige je organizovana u sedam sadržaja i tematski povezani cjelina u kojima su napisano-dokumentovano prikazati:

1. Društveno-ekonomski uslovi nastanka i razvoja škole;
2. Razvoj i organizacija rada OŠ „Josanić“ Lekarima;
3. Osnivanje i rad izdajskih škola (odjeljenja);
4. Uslovi rada;
5. Nastava;
6. Društvena i slobodna aktivnosti učenika;
7. Kulturno i javno djelovanje škole i Priklaci sa selanjima učenika i prosvjetno-nastavne škole.

Autor našim predgovoru svoje karikature o Osmanskoj školi „Antenat“ upućuje prikazom društvenih i kulturno-prosvjetnih politika razvoja Bosne u neposrednom kraju, koji je, kaže autor (isti), do XIX vijeka bio centar političkog i kulturnog života Srbije, a čemu svjedoče poznati spomenici srpske srednjovjekovne kulture. Jovanović u razvoju prosvjete i školstva neposrednom kraju do početka XX vijeka izdvaja dva perioda: period nastajanja srpske kulture i pismenosti do nastajanja Bosne dežave i period Osmanske Bosne koja traje do Prvog balkanskog rata, dokazi našeg pogleda Bosne i prosvjete oba perioda. U okviru ovog pogleda, autor govori o selu Lukara i općini Lohovci, koristeći i tipičan razvoj, broj stanovnika, nacionalne strukture, udjeljivati naselja i naselja koje oni pripadaju, kao i izgleda škole u ovom vijeku Antenata.

U narednom pogledu Parviz i organizacija rada OS „Antenat“ Lukara daje pogled najvažnijih događaja, zaključaka i drugih dokumenta koji su važniji uticali na razvoj, status, upravljanje i organizaciju rada škole. Ovaj dio teksta ilustriran je odgovarajućim podacima o broju učenika, odjeljenja, nastavnom kadru, udjelima rada, razredi škole i društvenom sredinom i drugim podacima koji su potpuno razumijevanje razvoja i funkcioniranja škole.

Ostvarenje, rad i razvoj područnih osnovnih škola (učiteljska struktura su u okviru posebnog istraživanja pogleda). Autor u ovom delu predstavlja škole u Grubišnici, Miru, Komiću, Župču, Krasaru i Vrhovcu. U narednim pogleda koje govori o učenicima te škole, autor piše o izgledu školskih zgrada u Lukarima, Komiću i Grubišnici, popravci i adaptaciji školskih zgrada u Lukarima i Miru, te novim školskim zgradama u Miru i Vrhovcu, zatim o informatičkim i digitalnim učenicima za vanjskološku školu, kadrovskim udjelima, strukturi zaposlenih, stručnim organima i stručnom usavršavanju. U pogleda o nastavi u školi je važno obrazovna delatnost, odnosno nastavni planovi i programi, različiti oblici nastavnog rada, školski uspjeh učenika, obrazovanje odraslih, poezije, izleti i vikendiranje, društvene i slobodne aktivnosti učenika, učeničke zajednice i društvene organizacije, zatim slobodne aktivnosti učenika kao učenika sekcija, društvene koristeći rad i sportske aktivnosti.

Društvena priznanja i nagrade koje je škola dobila prikazani su u pogledu Kulturo i javna delatnost škole, kao i njena interakcija i društvenom sredinom, volonterima i ostalim društvenim organizacijama.

Težnja je prate brojne ilustracije u fotografijama i prilozima su vezanim za podacima o broju učenika, odjeljenja, strukturi prosvjetnih radnika, školskom uspjehu, organizaciji nastave-obrazovnog rada, kulturnoj i javnoj djelatnosti škole, tekućim i stručnim uspjeha, slobodu učenika u različitim aktivnostima, smotrama i manifestacijama, kao i problemima i poteškoćama u kojima se škole u ovom radu i razvoju suočavaju.

Završni dio knjige, koji joj daje poseban ton jeste spjela koja baviše učenicima, nastavnika i direktora škole, a kratkim biografskim podacima o učenicima škole koji su završili fakultete i postigli različit profesionalne uspjeha. Ovakvo-knjige sadrži i naslov: razmišljajući iz života i rada škole. Interesantna je i činjenica da je autor monografije i sam bio učenic ove škole, koji sa zadovoljstvom iznosi svoju spjela o školskim danima: „Mi smo vesela vojska i postojali smo uškolje i nastavnici. Pođjivo smo stajali i gledali šta pođjivo i rado, kako se običa, kako međusobno razgovorja, šta štija, koja sportova vođa, kako međusobno razgovorja, za koji tim nastupja, i sl. U najljepšoj uspomeni ostalo su mi društva, ipak, nastavnici i upravljanje školskih objava sa drugarima iz razreda: Stankom Milutinovićem i Mirkom, Šabanom Popovićem, Miroslav A. Stankovićem, Stankom Popovićem, Gradimskom i Gligom Miladinovićem, Vojom Dobrićem, Milutinom Dobrićem, Radomir Novakom, Stojom i Gligom Popovićem, Adamom Bajramovićem, Fušom Radomirskom, Ljubom Dobrićem, Mirkom Fatahovićem, Fušom Islamovićem, Milankom Komljanovićem, Enom Gjapovićem, Stankom Derviševićem i braćom Stankom i Mirkom Šarićevićem. Išli i mojim drugarima iz Lukana bili su veoma dragi i razmišljajući nasrli i razgovorja sa nekolicom godina mlađim nastavnici koji su bili nastojateljima u Novom Pazaru. Pođjivo smo stajali veselo spjela sa i sa koje škole, kako se brzo, koliki su profesorji, kako se drže i razgovorja, kako se brzoja i brzo od „gigijena“. Želili smo da iz prve ruke izvemo koliki su nali (kao da upišemo i razgovorja sa njima škole u Novom Pazaru...“.

U metodološkom smislu autor se u istražvanja koristi historijsko-pedagoški metodom, a u strukturanja sadržaja knjige upredjelo se za leksikološko-tematski pristup. Monografija Osnovna škola „Jovanica“ Lukac predstavlja vrijednostima u radu škole, njenoj kulturno-prosvjetnoj i vaspitno-obrazovnoj misli koja je imala u ovom kraju i ona predstavlja dobru osnovu za popunjavanje istražvanja i istražvanja razvoja osnovnoškolskog uspostavlja i obrazovanja u novopazarskom kraju.

**УПУТСТВО
ЗА ПРИПРЕМУ РАДОВА**

**UPUTSTVO
ZA PRIPREMU RADOVA**

UPUTSTVO ZA PRIPREMU RADOVA ZA NOVOPAZARSKI ZBORNIK

NovopazarSKI zbornik je časopis koji objavljuje radove iz oblasti arheologije, istorije, etnologije, istorije umetnosti, istorije jezika i književnosti, afrikanistika, geologije, kao i srodnih disciplina. Radovi koji su već objavljeni ili su planirani za objavljivanje u nekoj drugoj publikaciji ne mogu biti prihvaćeni za objavljivanje u NovopazarSKOM zborniku. Ako je rad bio izlagan na konferenciji ili na nekom skupu u vidu usmenog izlaganja, podatak o tome mora biti naveden u napomeni na dnu prve stranice rada.

Autori članova rada garantuju da rukopis predstavlja njihovu originalnu radnu doprinosa, da nije ranije objavljen i da se istovremeno ne razmatra njegovo objavljivanje na drugom mestu. Autori, nakon što se rad objavi u NovopazarSKOM zborniku, takođe garantuju da rad neće biti objavljen u nekoj drugoj publikaciji bez pisane saglasnosti vlasnika autorskih prava. Sva odgovornost za sadržaj rukopisa i veličinu slovaštva mora snositi autor radova.

Svi prihvataju radovi postaju posredstvom anonimnog recenziranja od strane dva NovopazarSKA recenzenta, koji određuju vrednost radova i odlučuju, a koji naposljetku relevantnim mišljenjima iz oblasti kojim se rad bavi, konačno odluku o tome koji će se rad objaviti domaćim izdanjima NovopazarSKOG zbornika.

Radovi se objavljuju na srpskom ili bosanskom jeziku, čistilištem ili latiniziranim pismom. Ako autor želi da njegov rad bude objavljen na nekom drugom jeziku potrebno je da pri dostavljanju rada redaksiiji to posebno naglasi i obrazloži.

Rad treba da sadrži sledeće elemente:

- ime i prezime autora,
- naslov i sadržaj sažetka u kome je autor saopšten,
- sažetak rada,
- sažetak (apstrakt),
- ključne reči,
- tekst rada,
- literaturu i izvane,
- priloge.

Redakcijski elementi mora se postarati,

Titul rada pri se na stranici A4 formata štamom Times New Roman slovesna veličina 12 i poravnato 1,5. Ilikašio se u radu koristi samo pismo (font) koji nije standardni dio operativnog sistema, obavezno ga prikladi.

Ward, koji osnovnog teksta rada obuhvaća na sledeći način: *NPE-Prostorno-grafika* (na primer: *NPE-Sasulovski-2019*).

Sadržak (apstrakt) ne prevodi na engleski jezik. Prevod sadržaja obavlja redakcija *Naučnoprostornog sbornika*.

Engleski rad

a) Ime i prezime autora

Ime i prezime autora navodi se iznad naslova rada uz last-name-first.

b) Naslov i rednište istraživačkog sistema

Naslov i rednište istraživačkog kojeg je autor napredno navodi se ispod imena i prezimena autora. Ako je više autora rada navodi ih, koji istraživački postoje uzimajući od najranijih autora.

c) Naslov rada

Naslov rada piše se velikim slovima na sredini stranice, font 14.

d) Sadržak (apstrakt)

Sadržak je kratak informativan prikaz sadržaja rada koji čitaocu omogućava da brzo i lakše oceni njegovu relevantnost. Preporuča se da sadržak ima između 130 i 150 reči.

e) Ključne reči

Ključne reči su termini ili izrazi kojima se ukazuje na tematsku sadržajnu radu i najbolje opisuje sadržaj rada sa posebnim istaknutijima i pojašnjenjima. Broj ključnih reči ne može biti veći od 10. U interesu je autora da istaknu ključne reči, radi lakšeg pretraživanja, budu što veći.

f) Napomena (Footnote)

Napomena se daje pri dva mesta u kojoj se nalazi komentarisani deo teksta. Mogu sadržati manje važne detalje, dopunski pojašnjenja, razmatranja i kvantifikacije istraživanja (na primer: naučni grad, prirodnost) itd., ali ne mogu biti razmatrani sa citiranim literaturom.

g) Bibliografski parametar

Bibliografski parametar se navodi iznad teksta, u zagradama nakon citiranog podataka, i ona upućuju na delo koje se citira, a koji je potpuni bibliografski zapis navođen u radu u literaturi. Navodi se prezime autora, godine izdavanja dela i broj stranica sa koje je citat preuzet. Na primer: (Milićević 2009: 79).

Ako se citira više naslovnih stranica istog rada, daje se citat koji se odnosi na prvu i poslednju stranicu koja se citira, a između njih je crta.

Na primer: (Miličević 2009: 79-80).

Ako se citira više nezavisnih izvora istog rada, citiraju se redom na osnovu u citiranom radu odvajaju se zarezom. Na primer: (Miličević 2009: 79, 81).

Ukoliko autor ima više bibliografskih jedinica objavljenih iste godine, iste godine se stavljaju slovena azbuka. Na primer: (Pilan 2011a: 97).

Ako se citira delo dva autora navode se prezimena oba autora (Babićević i Šamovir 2011: 200), a ako delo ima više od dva autora, u zaglavlju naje potpisuje najprej dva autora, od čega prvog, a prezimena ostalih se zadržavaju skraćeno: i dr. Na primer: (Pilan i dr. 2011: 97).

k) Piloci

Piloci knjiga je ilustrirano naučno delovanje (cilik, fotografije, tabele, i grafički prikazi i sl.) označavaju se rednim brojevima i prikazu na kraju teksta rada, a njihovo mesto u tekstu se obeležava odgovarajućom cifrom. Piloci su mogu dobiti i odvajaju od ostalog teksta, u zasebnim folijama, i tada se označavaju na sledeći način: Šamovir-01, Šamovir-02 itd.

l) Literatura

Naučni rad, u zasebnom odeljku, daje se kompletno, posebno navodeći bibliografiju sa sledećim: Literatura. Svi citirani izvori u tekstu rada navode se u potpunosti. Redosled radova u literaturi daje se po abecednom ili abecednom redom prezimena autora (prema planu knjige je nadopunjen).

Literatura se navodi na sledeći način:

- Naučna knjiga

Prezime, I. (godina). *Naučni knjiga*. Mesto izdavanja: Izdavač.

Milčević, B. (1999). *Statistički priručnik i statistička struktura stanovništva Narodna Republika*. Beograd: Demografski Institut.

Ukoliko knjiga ima do tri autora navodi se prezime i inicijal imena svih tri autora, a ako ima četiri ili više autora onda se navodi samo prezime i inicijal imena prvog autora i dodaje se: i dr.

- Naučni časopis

Prezime, I. (godina). *Naučni časopis*. *Naučni časopis*. Broj časopisa, strana. Šamovir, B. (2010). Nauka i kultura u Osmanskom carstvu u vrijeme vladavine Mehmeda V. *Almanah*. 77-78, 107-114.

– **Radi iz zbornika**

Prevlina, I. (gđa), Nardov rada. U *Novi zbornik (zbornik)*. Mesto izdavanja: Beograd.

Brčićević, F. (2017). Analiza, modifikacija grupisanih u višestrukoj upotrebi kod nas. U *Novopazarac škola* 49 (117-120). Novi Pazar: Muzij „Ras“.

– **Radi u okviru knjige**

Prevlina, I. (gđa), Nardov rada. U I. Prevlina *Nardov knjige (zbornik)*. Mesto izdavanja: Beograd.

Salavčić, A. (2008). *Bečkalica u posjednom knjižaru u koji je najpoznatiji naša rođena „Časnikar“*. Melanoid Nijeris Orlanov. U M. N. Orlanov *Časnikar* (616-630). Sarajevo: Tugra.

– **Članak u časopisu**

Prevlina, I. (gđa), Nardov rada. *Nardov časopis, broj, strana*.

Brodić, F. (15. septembar 1993). *Turka veličina*: od Mlahe Anje de Balkana. *Knjazevina novina*, br. 178, str. 9.

– **Radi na internetu**

Prevlina, I. (gđa), Nardov rada. *Prevlina datum i godina na internet stranu*.

Čučić, B. (2017). Prof. dr. Melanoid Nijeris, akademski slikar: *Čučić* svet je u početku bio. *Prevlina* 25. oktobra 2017. na: <http://beogradskanovinar.com/2017/06/08>.

Dodjelo radu bibliografskog opisa citirane literature dat je i na sajtu Muzija „Ras“ Novi Pazar: www.muzij.rs.

Na ovaj način uređeno radova dat je u Word formatu na adresu Muzija i Novopazarac škola: novopazaraciskola@gmail.com i muzij.rs@gmail.com (obavezno na ova adresa).

Radnja za Novopazarac škola